

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Ο κ. ΜΠΡΑΟΥΝ

Μιά νέα αστυνομική νουβέλλα

130

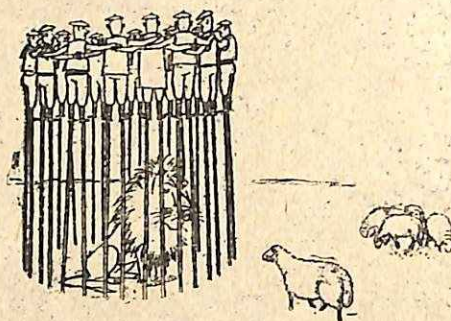
Η ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΧΟΛΗΣΤΕΡΟΛΗΣ

ΔΡΑΧΜΑΙ

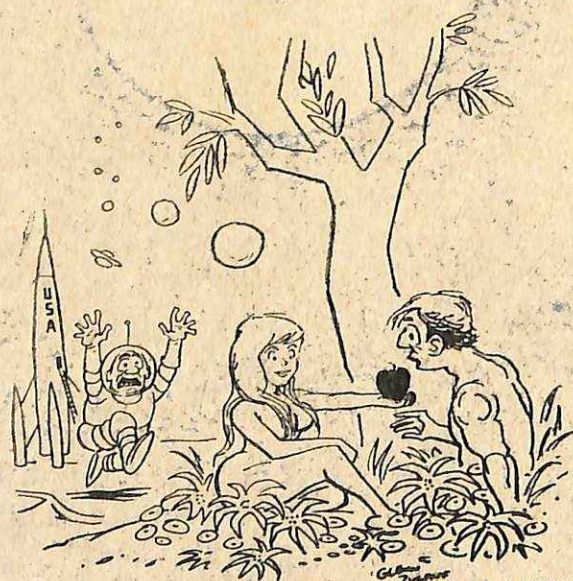
4

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ 45573
ΗΜΕΡΟΜ. 4-6-92
ΑΡΙΘ. 45573

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Εκδότης — Διευθυντής ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ
Διευθυντής Συντάξεως Έπιμελητής "Υλης
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ ΝΙΚΟΣ Α. ΓΚΟΥΜΑΣ

ΕΤΟΣ Γ' ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 130 ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 4

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 636 τηλ. 813.180

Οι φίλοι μας — κι' εμείς.

Αγαπητέ κ. Διευθυντά,

Είμαι συνταξιούχος καθηγητής των μαθηματικών και παρακολουθώ τον «ΚΟΣΜΟ» από το πρώτο του τεύχος ως σήμερα. Πρέπει να σας ομολογήσω ότι η προσπάθειά σας με συγκινεί και σαν Έλληνα και σαν πνευματικών άνθρωπο. Στη μακρά μου ζωή δεν θυμούμαι τόσο εύσυνείδητη πνευματική προσφορά στον τόπο μας, τόσο συστηματική προσπάθεια για την ανύψωση του πολιτιστικού επιπέδου του λαού μας, όσο η έκδοτική σταυροφορία του «ΚΟΣΜΟΥ». Γιατί, αληθινά, πρόκειται για πραγματική σταυροφορία, με έκδηλο το στοιχείο της ανιδιοτέλειας και του ήρωισμού. Καταλαβαίνω έναντιον πόσων δυσκολιών αντιπαλαίτε και πρέπει να σας συγχαρώ μ' όλη μου την καρδιά, γιατί σε καμμία περίπτωση όχι μόνο δεν έχετε σημειώσει υποχώρηση, αλλά αντίθετα, σε κάθε τεύχος μάς επιφυλάσσετε εκπλήξεις. Η συνεχής, ή αδιάλειπτη ανανέωση της ύλης του περιοδικού είναι θαυμαστή.

Συχνά διερωτώμαι, σε τι μπορούμε οι αναγνώστες να σας βοηθήσουμε. Γιατί, πιστεύω, ότι αν το θελήσουμε, ειλικρινά, μπορούμε όλοι, σε μία συντονισμένη προσπάθεια, να συντελέσουμε σε μιά έντυπωσιακή αύξηση της κυκλοφορίας του «ΚΟΣΜΟΥ». Έγώ από σήμερα θ' αγοράζω τρία τεύχη του περιοδικού. Το ένα για τον εαυτό μου και τα άλλα για

τα παιδιά δυο φτωχών φίλων μου. Είμαι βέβαιος ότι με το δεύτερο, τρίτο τεύχος κάθε φιλαναγνώστης, κάθε άνθρωπος που έχει στοιχειώδη ενδιαφέροντα δεν μπορεί να μη γίνει φανατικός φίλος του περιοδικού «μας».

Με την πιο βαθειά εκτίμηση,

Κ. Άν.
Κυψέλη, Αθήναι.

Είναι, αληθινά, συγκινητική ή επιστολή ενός ανθρώπου που έχει υπηρετήσει, σ' ολόκληρη τη ζωή του, την ελληνική παιδεία. Η ένθουσιαστική κρίση του για την ποιότητα της πνευματικής προσφοράς του «ΚΟΣΜΟΥ» μάς εγκαρδιώνει στον έκδοτικό μας αγώνα, με τη δεβαιότητα μιάς σύντομης επιτυχίας. Όσον αφορά τη συμβολή του αναγνωστικού μας κοινού στην αύξηση της κυκλοφορίας μας, τα έχουμε γράψει συχνά, πολύ συχνά. Και πρέπει να ομολογηθεί ότι τα αποτελέσματά μας υπήρξαν πενιχρά. Ας ελπίσουμε τώρα, ότι η καθηγητική παραίνεση και πρωτοβουλία θ' αποδειχθούν σήμερα εύγετικές.

Κύριον Γ. ΠΟΥΛΟ, 6α σιλέως Κωνσταντίνου 87, Αίγιο.

Δυστυχώς δεν έχουν παραληφθεί ακόμη διδωδευμένοι τόμοι για να σας στείλουμε. Χρήματα ελήφθησαν, εύχαριστούμε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Το εξώφυλλο του «Κόσμου»

Μιά πραγματικά άριστουργηματική φωτογραφία του ματιού. Καί είπε ο Θεός: «Γεννηθέτω φώς!». Καί έγινε το φώς...

Επικαιρότητες

- Οι φίλοι μας κι' εμείς Σελ. 3
- Αντίλογοι » 5
- N. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΣΚΟΠΙΟ » 6

Επιστήμη και Τεχνική

- Φ. ΜΠΡΟΥΝΟ: Η δίκη της χοληστερόλης » 7
- Ποιός κρατάει τα χαλινάρια; » 12
- Θάυμα για τους καρδιακούς! » 20
- Δέντρα και Πολιτισμός » 22
- Ο κάπρος » 26
- Ο καρκίνος του λάρυγγος, ο εφιάλτης του Χίτλερ » 29

Ίστορία και Τέχνη

- ΚΛΩΝΤ ΕΝΤΕΛΜΑΝ: Ο άββάς Μπρέιγ, ο εξερευνητής της προϊστορίας » 15
- ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ: Τζέιμς Θάρμπερ » 32

Διάφορα

- ΕΙΔΙΚΟΥ: Το κυνήγι των σμαραγδιών » 10

Μυθιστόρημα και Διήγημα

- ΑΓΚΑΘΑ ΚΡΙΣΤΙ: Ο κύριος Μπράουν » 34
- ΑΛ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ: Άνθος του γιαλού » 37
- ΓΚΡΑΦ ΦΟΝ ΣΠΕΝΤΕΛ: Το κλειδί » 41
- ΑΓΚΑΘΑ ΚΡΙΣΤΙ: Ο Ήρακλής Πουαρό ξανάρχεται (τέλος) » 43

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ ΤΕΥΧΟΣ

- Η ήλιακή ενέργεια
- Βερολίνο, ή διαφιλονικούμενη πολιτεία
- Το θαύμα της αναπνοής

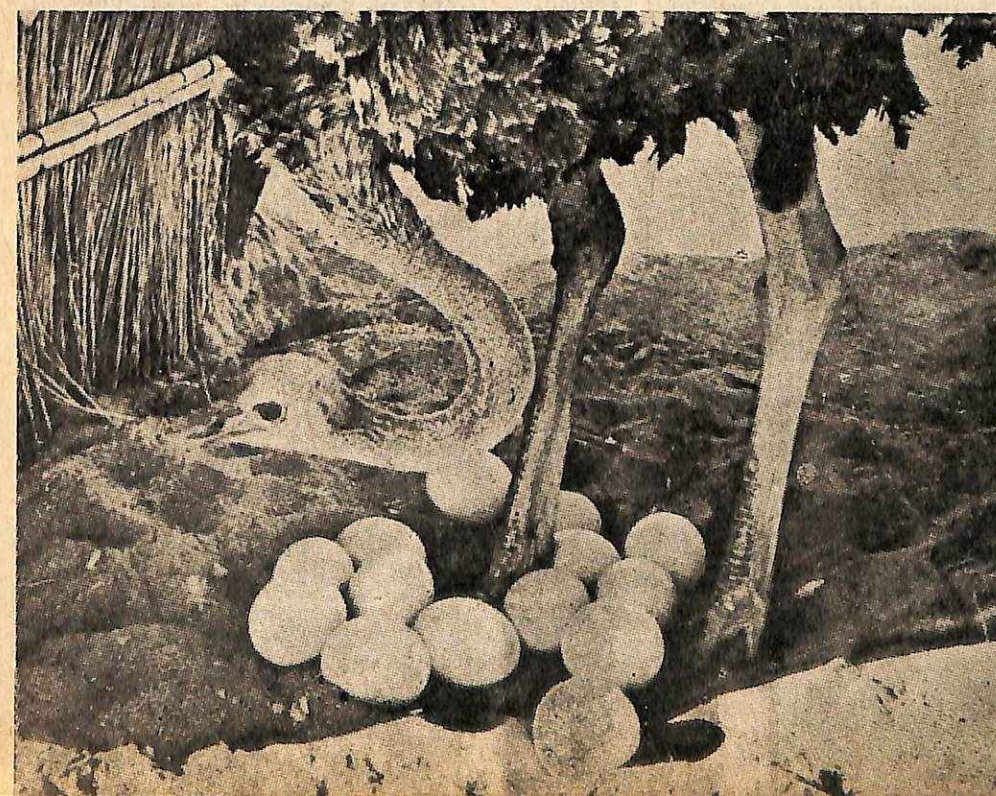
ΣΤΗΝΔΡΟΜΕΣ: Έσωτερικού: έτησία (τεύχη 52) 80χ. 210 εξάμηνη 80χ. 110. Έξωτερικού: έτησία (άπλο ταχυδρομείο) 80χ. 300 (αεροπορικώς) για Άγγλία 5 λίρες για Αμερική 28 δολλ. Για τις άλλες χώρες έτησία συνδρομή 210 80χ. (7 δολλ.) επί πλέον τα ταχυδρομικά. Έμβάσματα και επιταγές προς τον εκδότη και διευθυντή του «Κόσμου» Λοιπή Άκρίτα, 68δς Πατησίων 688, Αθήναι.

Στα μάτια ενός ένθουσιαστικού έραστή της φύσεως το πρωτόγονο αυτό τοπίο της Μεγάλης Κοιλιάς, στην Αμερική, φαίνεται θαυμάσιο ή γεμάτο από θαύματα. Στην έρημη γη, που ορίζεται δυτικά από τη Σιέρρα Νεβάδα και, στο Νότο, από το όροπέδιο του Κολοράντο, άνεμοδαρμένες κι' άδεν τρες πεδιάδες, γεμάτες από αλμυρές λίμνες, εκτείνονται χωρίς ίχνος ζωής, μέσα σ' ένα κλίμα, συνεχώς εναλλασσόμενο. Κι' ωστόσο η περιοχή της Μεγάλης Κοιλιάς είναι πλουσιωτάτη σε μεταλλεύματα και με τεχνητά άρδευτικά έργα μπορεί ν' αποδοθεί, στη μεγαλύτερή της έκταση, στην κτηνοτροφία και τη γεωργία. Η Μεγάλη Κοιλιά περιλαμβάνεται στην πολιτεία της Γιούτα, όπου οι Μορμόνοι από το 1847, που εγκαταστάθηκαν εκεί, έχουν πραγματοποιήσει ένα από τα μεγαλύτερα θαύματα της αμερικανικής δραστηριότητας: Σιγά — σιγά θέτουν την κοιλιά στην υπηρεσία του ανθρώπου...

Πρὶν πενήντα χρόνια στη Νότια Αφρική άνθουσε τὸ ἐμπόριο τῶν φτερῶν τῆς στρουθοκαμήλου. Ἐπειτα ἀπὸ μίαν ὀλοκληρωτικὴ ἐξαφάνιση, τὸ ἐμπόριο τῶν φτερῶν ξαναρχίζει νὰ γίνεταί κερδοφόρο. Ἀπλούστατα ἐκτρέφεται ἡ παραγωγή στρουθοκαμήλων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς φθάνει σήμερα τὶς 50.000. Τὰ κέντρα διασκέδσεως καὶ τὰ θέατρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν πλημμυρίσει ξανά ἀπὸ τὰ φτερά τῶν «οἰκοσίων» στρουθοκαμήλων.

Ο ΤΟΠΟΣ μας δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβιώσει παρὰ σὰν ὑποδειγματικὴ Δημοκρατία. Κάθε διαστρέβλωση τοῦ πνεύματος καὶ τῶν θεσμῶν τῆς Δημοκρατίας ἔχει ἀμεσὸν ἀντίκτυπο στὴν ἐσωτερικὴ μας ζωὴ καὶ σοβαρὲς ἐπιπτώσεις στὶς ἐξωτερικὲς μας σχέσεις. Ἐδῶ που βρίσκομαστε, σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ εὐαίσθητα σημεῖα τῆς οἰκουμένης, προγεφύρωμα ἐπικοινωνίας κι' ἐπαφῆς δύο κόσμων, ποὺ ἀντιπαράσσονται ἐχθρικά, μονάχα ἡ ἀνεμπόδιστη λειτουργία τῆς Δημοκρατίας μπορεῖ νὰ διατηρήσει τὴ συνοχὴ τοῦ λαοῦ μας καὶ ν' ἀξιοποιήσει τὸ σύνολο τοῦ δυναμικοῦ μας σὲ μίαν ὥρα, γεμάτη ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς σπῆρας τοῦ κινδύνου. Ὅταν οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ παραβιάζονται ἀπὸ τὸ κόμμα, ποὺ ταυτίζεται μὲ τὸ κράτος, τότε δημιουργοῦνται οἱ προϋποθέσεις ποὺ ὀδηγοῦν, σιγά — σιγά, ἓνα τόπο στὸν ὀλοκληρωτισμό. Ἐκεῖ, στὸ ἀπαίσιο καθεστῶς ποὺ προσβάλλει τὴν περηφάνεια καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τῶν πολιτῶν καὶ ὑποναμεύει τὸ μέλλον ἑνὸς λαοῦ, δὲν ἐπιτρέπεται ποτὲ νὰ κυλήσει ἡ Ἑλλάς, ἡ ἀρχαία πατρίδα τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς ἀρετῆς.

ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ἄνθρωποι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραμένουν ἀδιάφοροι, ὅταν ἓνας τόπος στρατεύεται σὲ μεγάλους πολιτικούς καὶ κοινωνικοὺς ἀγῶνες. Ἡ ἀδιαφορία, προδίδει μειωμένη συνείδηση εὐθύνης γιὰ τὰ κοινά, καὶ στρώνει τὸ ἔδαφος στὸν κάθε φιλόδοξο καὶ ἀρχομανῆ γιὰ νὰ περιορίσει τὶς ἐλευθερίες καὶ τὰ δικαιώματα ἑνὸς λαοῦ. Σὲ καμμιά περίπτωσιν δὲν ἐπιτρέπεται ἓνας ζωντανὸς ἄνθρωπος νὰ ξεχωρίζει τὰ συμφέροντά του καὶ τὴ σταδιοδρομία του ἀπὸ τὸ σύνολο. Τελικὰ, θὰ κληθεῖ κι' αὐτὸς νὰ καταβάλει τὸ ἀντίτιμο τῆς δουλείας, ἐκτὸς ἐὰν ὑποταχθεῖ ὀλοκληρωτικά κι' ἐξαφανίσει καὶ τὸ τελευταῖο σημάδι ποὺ συγκροτεῖ τὴν προσωπικότητα ἑνὸς ἐλευθέρου ἀνθρώπου. Ἡ ἀδιαφορία τῶν τελευταίων ἐτῶν, ἀποτέλεσμα τῆς ἐντατικῆς ἀναταραχῆς ποὺ ἐξῆσε ὁ τόπος μας τὰ τελευταῖα εἰκοσιπέντε χρόνια, ἔχει τὰ δυσάρεστά της συμπτώματα. Κινδυνεύει ὁ τόπος μας νὰ χάσει τὴν ἀστραφτερὴ δημοκρατικὴ του φυσιογνωμία καὶ νὰ μεταβληθεῖ σ' ἐπαρχία, ἂν ὄχι ἀποικία τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν συγκροτημάτων. Διανύουμε τὴν πιὸ ἀποφασιστικὴ σελίδα τῆς ἱστορικῆς μας διαδρομῆς μὲ ἀπογοητευτικὲς ἐκδηλώσεις, κυρίως ἀνάμεσα στὰ μορφωμένα ἐκείνα στρώματα, ποὺ ὤφειλαν νὰ εἶχαν συνειδητοποιήσει τὴν εὐρύτερη ἀποστολὴ τους σ' ἓνα κόσμο ποὺ πλάθεται μέσα στὸ ἡφαίστειο τῆς ἀτομικῆς ἐποχῆς.

Μέ το Φερικόσιο

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

1

ΔΕΝ υπάρχουν πράγματα που να μπορούν να κρυφτούν για πολλή καιρό. Και υπάρχουν πολλά που γίνονται «εν κρυπτώ» και θα ήθελαν να παραμείνουν «εν κρυπτώ» όπως είναι οι συνειδητές πράξεις του σκότους που φοβούνται την αποκάλυψή τους μέσα στο φως. Άλλα δεν υπάρχουν ασφαλείς κρύπτες σ' αυτό τον κόσμο. Πολλά ζητούν να κρυφτούν υπό τον μανδύα της ελευθερίας και της δικαιοσύνης, να νομιμοποιηθούν κατά κάποιον τρόπο, διαστρέφοντας και τις υψηλότερες ακόμη ηθικές έννοιες. Άλλα ο ήλιος δεν εξαγοράζεται και δεν συνεργεί. Έρχεται μέρα που όλα κρίνονται όπως πραγματικά είναι μέσα στο φως τους. Παίρνω άφορη γι' αυτές τις σκέψεις από την τελευταία αποκάλυψη που έγινε στον Όργανισμό Ηνωμένων Εθνών, για τη δολοφονία του Μάρου ηγέτη Πάτρικ Λουμούντα. Αυτοί Βέλγοι μισοφόροι αξιωματικοί μας λέει η είδηση τον σκότωσαν ενώπιον του Προέδρου της Κατάγκη κ. Τσόμπε. Οι κ. κ. Τσόμπε και οι μισοφόροι των εγκληματικών αποστολών δεν έλλειψαν ποτέ από το αυτό τον κόσμο. Το θλιβερό είναι πως έδω θάρρος ν' άνηκαν στην προιστορία, συνεχίζοντας το έργο τους στην ιστορία, σε μια εποχή που είναι γιομάτη από Καταστατικούς Χάρτες αναγράφοντας με μεγάλα γράμματα τα δικαιώματα του ανθρώπου. Χάρτες που όμως δεν κέρδισαν ακόμη την εμπιστοσύνη του αίματος των ανθρώπων.

2

ΟΙ άνθρωποι δεν ξαπνάν να είναι ένα είδος εμπορεύσιμο. Έκείνοι που δραματίζονται για τον εαυτό τους και για τους συνανθρώπους τους είναι κόσμο άνωτερο, εκείνοι που θέλουν να θέσουν σε κυκλοφορία το νόμισμα της ψυχής εκπορίζοντας το βαρβαρισμό και την άπληξη, άργα ή γρήγορα βρίσκονται σε δύσκολη θέση. Είναι οι άγιοι που βαδίζουν προς το μαρτύριο, όπως ένας άσπλος μέσα στον κίνδυνο των θηρίων της ζούγκλας. Και η τρομερότερη ζούγκλα υπάρχει πίσω από τις βιτρίνες των πολιτισμών. Ένα μέτρο πιά πίσω από τα εκτυφλωτικά επιφανειακά φώτα, το σκοτάδι είναι αδιαπέραστο. Εκεί ο άνθρωπος τίγρης φρουρεί τα θησαυροφυλάκιά του, προστατεύοντας με όλα τα μέσα τα προνόμια της ανθρώπινης εκμεταλλεύσεως, του εξευτελισμού του ανωτέρου εξ όλων των ειδών της δημιουργίας.

3

ΝΕΕΣ ασθένειες προβλέπουν οι επιστήμονες από την αύξηση της ρασα διενεργείας. Ο φόβος πιά δεν είναι πλέον του πολέμου. Ο φόβος είναι και της ειρήνης. Είτε εν όνόματι του πολέμου είτε εν όνόματι της ειρήνης κιν

δυνεύει ο άνθρωπος και οι παρακαταθήκες του. Το γάλα των παιδιών κινδυνεύει να μολυνθεί, τα κόκαλα τους να διαβρωθούν. Σ' έναν κόσμο που ένας ώριμος ήλιος ανατέλλει σε μια γη που φύεται μια πανσπερμία ωραίων λουλουδιών, στα ξιμψυχα όντα προσφέρεται δηλητήριο. Έν όνόματι της προστασίας του καπιταλισμού και εν όνόματι της προστασίας του σοσιαλισμού, η ισορροπία του τρόμου κινδυνεύει να επιφέρει στην ανθρωπότητα μιά ανεπανόρθωτη συμφορά. Να την οδηγήσει δηλαδή σε σημείο, που να μην της χρειάζεται πια ούτε η ελευθερία ούτε η δικαιοσύνη. Να μην της χρειάζεται το γλυκό ψωμί που επί αιώνες ώνειρευόταν. Θα ορεϊ κανείς πως τα τελειοποίησε όλα όχι για να επιζήσει, αλλά για να πεθάνει.

4

ΕΙ ειδικοί από όλες τις χώρες επισμαίνον τον κίνδυνο, αλλά δεν έχουν τον πρώτο λόγο αυτοί. Ο πρώτος λόγος βρίσκεται υψηλότερα, ιστάται άπιοθεν του πνεύματος. Το πνεύμα άλλως καταμαρτυρεί. Θα νίπουμε άπως ο Πλάτος τα χέρια μας, όσο θάχουμε χέρια.

5

ΠΕΡΑΣΑ από ένα σχολείο που φιλοξενούσε πλημυροπαθείς. Γέροντες, γυναίκες, παιδιά, χωρίς να υπάρχουν. Μιά πολυάριθμη αντιπροσωπεία από τα περιθώρια της πόλεως, τα περιθώρια της ζωής, τα περιθώρια του κόσμου. Σκέφτηκα πως αυτά τα περιθώρια συγκεντρώνουν τον κύριο όγκο των ξιμψυχών αυτής της γής. Δεν είδα δηλαδή σ' αυτό το σχολείο παρά ένα μικρό δείγμα. Πέρασαν από τα μάτια μου διακατομύρια πλάσματα. Τα είδα να τα σέρνουν τα ξεχειλισμένα θαλά ποτάμια και η ανθρώπινη απληστία. Δισεκατομύρια, θεωρητικά ισότιμα. Πού έχουν δηλαδή το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι. Πού ψηφίζουν και εκλέγουν τη μοίρα τους. Αυτή δηλαδή τη μοίρα. Άν ο πόνος είχε βάρος, ή γη δεν θα στεκόταν καλά στο στερέωμα.

6

ΠΑΝΤΟΤΕ οι λεπτομέρειες της ζωής, μερικά πολύ — πολύ μικρά πράγματα, φανερώσουν τη δραματική της ουσία. Δέ μπορεί βέβαια κανείς να έχει «είδαν αντίληψη» για όλα. Κάποτε άκούει κάτι που ο άλλος το διηγείται δίνοντάς του μιά διηγή του σημασία. Διά το άστέιον του πράγματος έλεγε μιά κυρία π. χ. μιλώντας για μιά οίκογένεια πλημυροπαθών. Γδ νερό τους έσάρωσε το σπίτι, δεν τους άφηνε τίποτα και το μικρότερο από τα παιδιά της, ένας μικρός μόλις όκτώ ετών, έκλαιγε και ώδύροταν, όχι για τα έπιπλά τους, όχι για τα ρούχα τους, όχι για το έξοξισμό τους, αλλά για τη μαθητική του σάκκα. Για το βιβλίο του και

για τα τετράδιά του. Για την κασετίνα με τα μολύβια του. Έκλαιγε, λέει, ο μικρός απαρηγόρητα για όλα αυτά και για τις ζωγραφιές του. Και γω φαντάστηκα το μικρό με τα ποδαράκια βουλιαγμένα στη λάσπη, σύμβολο ενός εύρύτερου κατακλυσμού που δεν έννοει να εγκαταλείψει τον αιώνα μας.

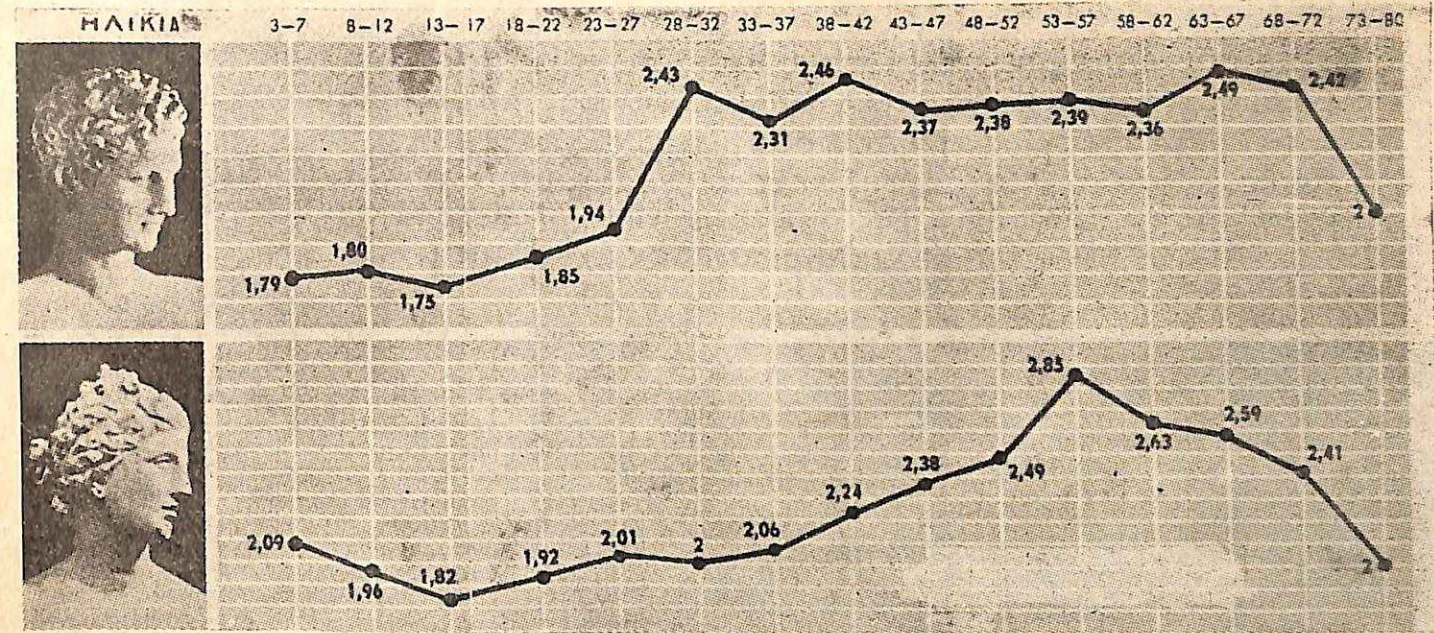
7

Η ΕΛΛΕΙΨΗ ιδανικών άπειλεί τους νέους ανθρώπους. Είναι ένα πρόβλημα που άπασχολεί σοβαρά τη Δύση αυτή τη στιγμή. Όχι γιατί πέθαναν τα ιδανικά, αλλά γιατί έλλειψε η παρησία της υπερασπίσεως των ιδανικών, το θάρρος, ή άπιοτέλεια της άτομικής συνειδήσεως. Οι νέοι δίνονται περισσότερο με τα τερπνώς ευχάριστα της ζωής. Κι' οι συνέπειες αυτής της κρίσεως, άρχίζουν να γίνονται φανερές παντού. Άρχίζουν να σπανίζουν οι μεγάλοι ποιητές, οι μεγάλοι συγγραφείς, οι μεγάλοι καλλιτέχνες. Ό,τι εξακολουθεί να διακρίνεται δεν είναι νέο. Το Παρίσι, ή πόλη του φωτός, παρουσιάζεται με τις πνευματικές λυχνίες χαμηλωμένες. Μπορούμε να εικόμμε πως ή ίδια ή ζωή περνάει μιά μεγάλη κρίση. Ο ίδιος ο άνθρωπος. Σε συνδυασμό και με τα άλλα βαρβαρικά και εκφυλιστικά φαινόμενα των πυρηνικών δοκιμασιών άναμετρήσεως, μπορούμε να βγάλουμε ένα τέτοιο συμπέρασμα και να είμαστε βέβαιοι ότι, δυστυχώς, δεν κάνουμε λάθος.

8

Ο ΘΙΑΣΟΣ άρχαίος Τραγωδίας του Δημήτρη Ροντήρη, έδωσε την ευκαιρία στο κοινό που μόρρεσε να προμηθευθεί εισιτήρια, να παρακολουθήσει το άνάβαση της «Ηλέκρας» στο Δημοτικό Θέατρο του Πειραιώς. Τρείς μόνο παραστάσεις, ως να έπρόκειτο περί ξένου περιηγητικού διάσου ο όποιος επισκέπτεται και την Ελλάδα. Γιατί έδω στην Ελλάδα συμβαίνουν περίεργα πράγματα. Ένας θίασος έλληνικός, δίνει παραστάσεις στην Εύρώπη και στην Άμερικη κι' ή κατάπληξη των θεατών εκφράζεται από τις έγκυρότερες ύπογραφες των ξένων κριτικών. Οι παραστάσεις του σημειώνουν μοναδική έπιτυχία, χαρακτηρίζονται ως μεγάλη καλλιτεχνική γεγονός, πολύσηλη άρεσκα και φωτογραφίες κατακλύζουν τις ξένες έφημερίδες, ή πρωταγωνιστριά του Παπαθανάσιου, άποθεώνεται ενώ στην Ελλάδα ο θίασος αυτός έχει κάνει περιορισμένες έμφανίσεις. Δεν έχει δηλαδή δοθεί ή ευκαιρία στο εύρύτερο κοινό να κάνει τις συγκρίσεις του, όπως έγινε πρό ήμερών στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιώς που οι άνυπο ψίαστοι για το τί ακριβώς θα έβλεπαν οι θεατές, χειροκροτούσαν και κραύγαζαν για πολλή ώρα μετά την παράσταση, έξαλλοι από συγκίνηση. Συμπέρασμα: ζούμε σ' ένα περίεργο κράτος, ή καλύτερα στην Ελλάδα υπάρχει ένα κράτος στο όποιο δεν συμμετέχει το πραγματικά έξιο Έθνος. Άλλοιώς δεν έφηνεγεται γιατί δεν παραχρυσώνεται τα άρχαία μας θέατρα στον Δημήτρη Ροντήρη. Άν οι ξένοι που είδαν τις παραστάσεις του μπορούσαν να πληροφορηθούν αυτό το πράγμα, θα έμεναν με άνοιχτό στόμα. Εύτυχώς άτι το Έθνος, όπως πάντοτε, αντίσταται γενναίως εις την σκαπάνη των νεκροπατών.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

Ο πίνακας αυτός δείχνει το μέσο ποσοστό χοληστερόλης στο αίμα των υγιών ανθρώπων, άνδρών και γυναικών στις διάφορες ηλικίες. Μόνο αν το ποσοστό υπερβεί αυτά τα μέσα επίπεδα πρέπει ν' ανησυχούμε.

Η ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΧΟΛΗΣΤΕΡΟΛΗΣ

Η ΟΡΓΑΝΙΚΗ ΑΥΤΗ ΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΡΡΩΣΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ;

ΕΝΟΧΗ! φωνάζει το μεγάλο κοινό. — Μονάχα έμποπη! άπαντούν ώρισμένοι έμπειρογνώμονες. — Βρίσκεται ακόμα στο άνακριτικό στάδιο και είναι πρόωρα να την καταδικάσουμε! παρατηρούν άυστηρά μερικοί άλλοι.

Πασιγνώστο είναι τ' όνομα της κατηγορευμένης σ' αυτή τη δίκη, της χοληστερόλης.

Τι της καταμαρτυρούν; Ότι κάθε φορά που γίνεται άφθονη στο αίμα, αϊτή ή γκριζή, κηρώδης όργανική ουσία προκαλεί τη σκλήρωση και τον εκφυλισμό των αρτηριών μας. Ότι έννέα φορές στις δέκα προκαλεί τα κεραυνοβόλα καρδιακά δυστυχήματα που σκοτώνουν σήμερα περισσότερους ανθρώπους από τις μολυσματικές άρώσθειες και τον καρκίνο μαζί....

Το κατηγορητήριο είναι πολύ σοβαρό και ή κοινή γνώμη εκδηλώνεται δυσμενώς για την κατηγορουμένη. Άλλ' οι γιατροί που έχουν αναλάβει τη διεξαγωγή της άνακρίσεως και της δίκης είναι πολύ πιο έπιφυλακτικοί. Άναγνωρίζουν την ύπαρξη πολλών σκοτεινών σημείων στην υπόθεση και δηλώνουν άτι το πρόβλημα των σχέσεων της χοληστερόλης με την αρτηριοσκλήρωση δεν έχει ακόμα λυθεί.

ΤΟ ΥΠΟΠΤΟ ΛΙΠΙΔΙΟ

ΧΙΛΙΑΔΕΣ στοιχεία έχουν συγκεντρωθεί στο φάκελλο της χοληστερόλης. Η δικογραφία της έχει

άρχισει να σχηματίζεται από τον περασμένο αιώνα. Τ' όνομά της δεν έγινε εύρύτερα γνωστό παρά μόνο πριν από μερικές δεκαετίες, αλλά για τους διοχημικούς ή χοληστερόλη είναι μιά πολύ παλιά γνωριμία. Άνακαλύφθηκε το 1775, μελετήθηκε άπ' όλους τους μεγάλους γιατρούς και χημικούς της τελευταίας έκατονταετίας και σήμερα ή σύνθεσή της είναι γνωστή σε κάθε σπουδαστή της όργανικής χημείας: Η χοληστερόλη είναι ένα «λιπίδιο» (λιπαρό σώμα) που βρίσκεται στο αίμα, στα ζωικά λίπη, στη χολή, στο αύγό, στο γάλα κλπ. Τα περισσότερα όργανά μας περιέχουν σημαντικές ποσότητες χοληστερόλης: 20 γραμμάρια κατά κιλό στο σκύωτι, 0,20 γραμμάρια κατά κιλό στον έγκέφαλο, 0,5 γραμμάρια κατά λίτρο στη χολή. Από το 1913 ο Γάλλος βιολόγος Γκριγκώ άπέδειξε ότι το αίμα ενός υγιούς ένηλικού περιέχει 1,5 - 2,40 γραμμάρια χοληστερόλης κατά λίτρο.

Η προσοχή των γιατρών και των άρρώστων συγκεντρώνεται κυρίως στο ποσοστό χοληστερόλης στο αίμα. Αυτή ή χοληστερόλη του αίματος είναι κυρίως ή κατηγορουμένη. Άλλά ποιά είναι το ποσοστό που πρέπει να μας κάνει ν' ανησυχούμε; Άπό ποιά σημείο άρχίζει ν' γίνεται έπικίνδυνη ή χοληστερόλη; Ο Γκριγκώ, πρωτοπόρος σ' αυτό τον τομέα των έρευνών, ύποστήριζε άτι, για έναν άνθρωπο 40 έτών, ποσοστό χοληστερόλης 2,40 γραμμάρια κατά λίτρο αίματος ήταν υπερβολικό. Άλλ'

οι όμαδικές έξετάσεις αίματος υγιών ανθρώπων αυτής της ηλικίας άπέδειξαν ότι το μέσο ποσοστό ήταν περίπου 2,80 γρ. κατά λίτρο. Δέν είναι καθόλου άνησυχητικό αυτό το ποσοστό. Οι περισσότεροι σύγχρονοι γιατροί δέ θεωρούν έπικίνδυνο ένα ποσοστό χοληστερόλης κατώτερο των 3 γραμμάρια κατά λίτρο αίματος.

Έξ άλλου, το ποσοστό δεν είναι ποτέ σταθερό. Παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις στο ίδιο άτομο άπό τη μιά μέρα στην άλλη, κάποτε κι' άπό τη μιά ώρα στην άλλη. Έπίσης, υπάρχουν διάφορα συστήματα άναλύσεως που δίνουν διαφορετικά άποτελέσματα. Γι' αυτό και οι γιατροί συμβουλεύουν τους άρρώστους ν' άπευθύνονται πάντα στο ίδιο έργαστήριο για τις μετρήσεις.

Γενικά, οι άρρωστοι έχουν άδικο να θεωρούν τη χοληστερόλη σαν παρειακή, σαν έχθρα έγκατεστημένη στο αίμα. Όσο δεν ξεπερνάει ώρισμένα ποσοστά, ή ουσία αυτή όχι μόνο δεν είναι έπικίνδυνη άλλ' αντίθετα είναι άπαραίτητη για τον όργανισμό. Χρησιμεύει για την έπεξεργασία πολλών όρμονών, ιδιαίτερα των σεξουαλικών όρμονών. Έπί πλέον, είναι ο φορέας που έπιτρέπει την κατανόμη των λιπαρών ουσιών άπό το αίμα στους ιστούς.

ΤΟ ΚΟΥΡΚΟΥΤΙ ΤΩΝ ΑΡΤΗΡΙΩΝ

ΟΙ ΡΩΣΟΙ επιστήμονες ήταν οι πρώτοι που έθεσαν υπό κατηγορία τη χοληστερόλη. Το 1913, ο Άνίπακωφ, τρέφοντας μιά ομάδα κουνελιών με μεγάλες ποσότητες χοληστερόλης διαλυμένης σε φυτικό λάδι, πέτυχε να προκαλέσει στις αρτηρίες τους βλάβες παρόμοιες με την ανθρώπινη αρτηριοσκλήρωση. Λίγα χρόνια νωρί-

**Το κατηγορητήριο είναι πολύ σοβαρό και υπάρχουν άμετρητα έπι-
βαρυντικά στοιχεία... 'Αλλ' οι γιατροί που παρακολουθούν από κον-
τά τις έρευνες για την επίδραση της χοληστερόλης στις καρδιοπά-
θειες, είναι ακόμα επιφυλακτικοί: 'Υπάρχουν πολλά σκοτεινά ση-
μεία και το πρόβλημα της σχέσεως της χοληστερόλης με την αρτη-
ριοσκλήρωση δεν έχει λυθεί.**

τερα ό 'Ιγνατόφσκυ είχε πετύχει τὰ έ-
δια αποτελέσματα τρέφοντας μιά θμά-
δα τρωκτικών με αύγά, γαλακτερά και
παχειά κρέατα.

Τὰ πειράματα αυτά ενίσχυαν την ά-
ποψη ότι πιθανόν να υπάρχει μιά σχέ-
ση μεταξύ της χοληστερόλης και της
άρτηριοσκληρώσεως. Είχε κιόλας παρα-
τηρηθεί κατά τις νεκροψίες τών θυμά-
των τών καρδιακών προσβολών ότι τὰ
έσωτερικά τοιχώματα τών αρτηριών
τους παρουσίαζαν φαιοκίτρινες πλά-
κες, χαρακτηριστικές της αρτηριοσκλη-
ρώσεως. Αυτές οι «θήρωματικές πλά-
κες» που είχαν σχηματισθεί από κάθε
λογής λιπαρές ουσίες, περιείχαν πάντα
και κρυστάλλους χοληστερόλης.

Τὰ άθώματα (ό δρος παράγεται
από την έλληνική λέξη «άθής» που ση-
μαίνει «κουρούτι») είναι ένας κολλά-
δης πολτός που απλώνεται σαν λέπρα
σ' όλη την έσωτερική επιφάνεια τών αρ-
τηριών, οι όποιες σιγά σιγά στενεύουν.
'Η κυκλοφορία του αίματος μέσα από
τις στενές αρτηρίες γίνεται όλο και
πιο δύσκολη κι' ό κίνδυνος της άσφυξί-
ας άπειλεί τούς ιστούς που στερούνται
το όξυγόνο. Κάποτε ή στένωση τών
άρτηριών εύνοεί το σχηματισμό ένός
θρόμβου από τηγμένο αίμα και τότε
ή κυκλοφορία διακόπτεται: Είναι μιά
θανάσιμη θρόμβωση. Σε άλλες περι-
πτώσεις, ίδίως στην περιοχή του έγκε-
φάλου, το αίμα σπάει το στενό αίμο-
φόρο άγγείο και ξεχύνεται στους γύρω
ιστούς: Είναι μιά έγκεφαλική αιμορρα-
γία. 'Η καρδιά προσφάντως άδειαίται
περισσότερο από τ' άλλα όργανα. 'Ο
σχηματισμός ένός θρόμβου στις στε-
φανιαίες αρτηρίες που περιβάλλουν
την καρδιά προκαλεί τη νέκρωση ένός
τμήματός της: Είναι ή έμφραξη του
μυοκαρδίου. Συμβαίνει κάποτε τ' άπο-
τελέσματα τών άθώματων να έκδηλώ-
νται βραδύτερα, όπως όταν προσβάλ-
λονται μονάχα οι αρτηρίες τών κάτω
άκρων: Είναι μιά άρτηρίτιδα.

'Η έμφάνιση τών άθώματων είναι
το σημαντικότερο σύμπτωμα της άρτη-
ριοσκληρώσεως. Γι' αυτό και πολλοί
γιατροί έχουν την τάση να έγκαταλεί-
πουν αυτό τον όρο (άρτηριοσκήλωση)
που δεν έκφράζει παρά μόνο μιά όψη
της άρρώστειας (τη σκλήρυνση τών αρ-
τηριών). Προτιμούν τον όρο «άθρωμα-
κλήρωση» που έχει το πλεονέκτημα ότι ά-
ποδίδει την παρουσία τών άθώματι-
κών πλάκων, που είναι ουσιώδη στοι-
χεία της άρρώστειας.

Όπωςσδήποτε, ή άρτηριοσκήλωση ή
άθρωμακλήρωση ήταν ήδη γνωστή σε ό-
λες τις έκδηλώσεις της έδω και πενήν-
τα χρόνια όταν, την έπαύριο του δευ-
τέρου παγκοσμίου πολέμου, πήρε τις

διαστάσεις μιάς βίθλικής μάστιγος.
Στις 'Ηνωμένες Πολιτείες το ποσοστό
θνησιμότητας από άρρώστειες του κυ-
κλοφοριακού συστήματος, που ήταν
10% το 1938, άνέβηκε σε 25% το
1960.

ΠΡΩΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΑΝΑΛΟΓΗ αύξηση παρατηρήθηκε
σε πολλές άλλες χώρες και ή
αίσθηση του κινδύνου είχε ως ά-
ποτέλεσμα να ένταθούν οι έρευνες για
την άθρωμακλήρωση. Οι βαρύτερες ύ-
ποψίες έπεφταν κιόλας πρὸς την κατεύ-
θυνση της χοληστερόλης, που τη βρί-
σκουμε πάντα ως συστατικό τών άθ-
ρωματικών πλάκων. 'Η όργανική αυτή
ουσία, που ως τότε φαινόταν άσημαν-
τη και δεν ήταν γνωστή παρά μόνο
στους βιοχημικούς, έγινε ξαφνικά πασί-
γνωστη και μπήκε στο προσκήνιο της
έπιστημονικής επικαιρότητας.

Οι 'Αμερικανοί επαναλαμβάνουν τις
έρευνες από το σημείο που τις είχαν
άφήσει οι προεπαναστατικοί Ρώσοι έ-
πιστήμονες. Οι πρώτες δυσκολίες άρχί-
ζουν με τὰ πειραματόζωα: 'Εκτός από
τὰ κουνέλια, μόνο τὰ πουλερικά μπο-
ρούν να πάθουν άθρωμακλήρωση στο έρ-
γαστήριο. Τὰ ποντίκια, οι σκύλοι και
οι ίππιοι δύσκολα παθαίνουν τέτοιο
πράγμα. "Όσο κι' αν τρέφουμε τούς πι-
θήκους με φαγητά πλούσια σε χοληστε-
ρόλη, οι αρτηρίες τους δεν πρόκειται
να ύποσούν καμιά βλάβη. Για να προ-
καλέσουμε άθρωμακλήρωση στους πιθή-
κους πρέπει να τούς χορηγούμε άντι-
θρομβωτικές ουσίες σε συνδυασμό με
μιά λιπαρή δίαιτα.

Το 1953, ένας 'Αμερικανός γιατρός,

ΤΑ ΤΡΟΜΕΡΑ ΒΑΚΤΗΡΙΔΙΑ

'Η άνθρωπότητα μπορεί κάπο-
τε να εξαφανισθεί από τη ραδιε-
νέργεια, αλλά τὰ μικροσκοπικά
βακτήρια... γράφουν στα πα-
λιά τους τὰ παπούτσια τις πυ-
ρηνικές εκρήξεις του σύντροφου
Κρούτσσεφ. Σ' ένα κέντρο ατομι-
κών έρευνών της Αύ-τραλίας οι
έπιστήμονες ανέκαλύψαν ώρισμέ-
να βακτηρίδια, που κολυμπούσαν
άμέριμνα και υγιέστατα μέσα
από βαρύ ύδρογόνο του πυρηνικού
αντιδραστήρα που εξέπεμπε ρα-
διενεργές ακτινοβολίες τρομα-
κτικής έντάσεως.

ό δρ "Ανσελ Κής, τολμά να επαναλά-
βει το πείραμα του 'Αντισκωφ, όχι πιά
με κουνέλια, αλλά με ανθρώπινα πει-
ραματόζωα. 'Επί έφτα έβδομάδες χο-
ρηγεί σε 73 νεαρούς έθελοντές την τε-
ράστια δόση τών 30 γραμμαρίων χολ-
ηστερόλης την ήμέρα (ποσότητα τρι-
άντα φορές μεγαλύτερη από εκείνη που
άπορροφούμε με την καθημερινή τροφή
μας). 'Αποτέλεσμα: 'Αρνητικό. Το πο-
σοστό χοληστερόλης στο αίμα τών έ-
θελοντών δε μεταβάλλεται. 'Υπολογί-
ται ότι για να μεταβληθεί το ποσοστό
αυτό σ' ένα υγιές ύποκείμενο, θα πρέπει
να τρώει 15 — 20 κρόκους αυγών την
ήμέρα επί τρία χρόνια!...

'Η άποτυχία αυτού του πειράματος
δεν έχει τίποτα το έκπληκτικό. Το συ-
κώτι ρυθμίζει αυτόμάτως το ποσοστό
της χοληστερόλης. 'Αποβάλλει τὰ πλε-
ονάσματα στη χολή κι' όταν ύπάρχει
έλλειψη παράγει ώρισμένες ποσότητες
ανάλογα με τις ανάγκες του όργανι-
σμού. 'Η χοληστερόλη που άπορροφά-
ται με τὰ τρόφιμα δεν αντιπροσωπεύει
παρά το ένα πεντηκοστό της ποσότητας
που παράγεται μέσα στο ανθρώπινο
σώμα.

Οι έρευνες πρὸς άλλες κατευθύνσεις
είναι πιο γόνιμες. Το 1955 ό 'Αμερι-
κανός δρ Μόρισσον προσκομίζει ένα
στοιχείο συντριπτικό για τὴ χοληστε-
ρόλη: Δημοσιεύει τὰ συμπεράσματα
της συνεχούς παρακολούθησής 200 ά-
θώπων που έχουν προσβληθεί από έμ-
φραγμα του μυοκαρδίου. 'Η Ιατρική πα-
ρακολούθηση συνεχίστηκε επί όχτώ χρό-
νια. Οι άρρωστοί έχουν διααιρεθεί σε
δυό ομάδες. 'Η πρώτη ομάδα τρέφεται
με τη συνθιτισμένη δίαιτα, όπως και
πρὶν από την καρδιακή προσβολή. 'Η
δεύτερη ομάδα ύποβάλλεται σε μιά δί-
αιτα φτωχή σε λίπη και χοληστερόλη.
'Αποτέλεσμα: 'Επειτα από όχτώ χρό-
νια μόνο τὰ 24% τών άσθενών της πρώ-
της ομάδος έπιζούσαν, ενώ από τη δεύ-
τερη ομάδα έπιζούσαν τὰ 56%.

ΜΙΑ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΤΟ 1955 είναι ένας σταθμός στην
ιστορία τών έρευνών επί της χολ-
ηστερόλης. Είναι ή χρονιά που
ό δρ "Ανσελ Κής, ένας από τούς δια-
πρεπέστερους ειδικούς επί της άρτηριο-
σκληρώσεως, πήρε τούς δρόμους κι'
επεξέτεινε τις έρευνές του στα τέσσε-
ρα σημεία του όρίζοντος. Ποτέ στην ί-
στορία της Ιατρικής δεν είχε άναλυθεί
και χρησιμοποιηθεί μιά έρευνα σε τό-
σο μεγάλη κλίμακα. 'Ο "Ανσελ Κής και
οι βοηθοί του διατρέχουν όλο τον κό-
σμο. 'Επισκέπτονται τούς 'Αφρικανούς

Μπαντού και τούς 'Εσκιμώους της 'Αρ-
κτικής, τούς 'Ελληνες χωρικούς της
Κρήτης και τούς Γιαπωνέζους, τούς
Ασθματικούς, τούς Χαβανέζους, τούς 'Ε-
ρυθρόδερμους Νοβάχους... 'Εκτελούν ά-
ναλύσεις αίματος, μελετούν τις διαίτη-
τικές συνήθειες και συγκρίνουν τη
συχνότητα τών άγγειοκαρδιακών παθή-
σεων σε όλους αυτούς τούς λαούς.

'Από τόν τεράστιο όγκο του υλικού
που συγκεντρώθηκε, το στατιστικό συμ-
πέρασμα είναι ακριβώς εκείνο που προ-
αίσθάνθηκαν οι έρευνητές. Στην 'Οκι-
νάβα, όπου επικρατεί ή φυτοφαγία, ο
Κής κι' οι συνεργάτες του δεν ανέκαλυ-
ψαν παρά μόνο μιά περίπτωση άθρω-
μακλήρωσης επί 150 πτωμάτων που
νεκροτομήθηκαν. Σημειώθηκε επίσης
πώς οι 'Εβραίοι της κεντρικής Ευρώ-
πης, συνθιτισμένοι σε λιπαρή δίαιτα,
έχουν στο αίμα τους ποσοστό χοληστε-
ρόλης πολύ μεγαλύτερο από τούς φτω-
χούς 'Εβραίους της 'Υεμένης που είναι
άναγκαστικά λιτοδίαιτοι. Κι' οι καρ-
διακές παθήσεις είναι πολύ πιο συχνές
στην πρώτη ομάδα παρά στη δεύτερη.
'Ο δρ Κής υπενθυμίζει πως οι καρδιο-
πάθειες στις ευρωπαϊκές χώρες παρου-
σίσαν μιά γενική ύποχώρηση κατά τη
διάρκεια της γερμανικής κατοχής με
τους έπιστιτιστικούς περιορισμούς
κ.λ.π. 'Αλλά το πιο έντυπωσιακό ση-
μείο τών έρευνών ήταν άσφαλώς ή με-
λέτη τριών εθνικών ομάδων Γιαπωνέ-
ζων της 'Ιαπωνίας, της Χαβάης και
του Λός 'Αντζελες. Οι τρεις ομάδες ή-
ταν της ίδιας φυλετικής προελεύσεως,
της ίδιας μέσης ηλικίας και με άνάλο-
γες επαγγελματικές άπασχολήσεις.

'Αλλ' οι διαίτητικές συνήθειες ήταν ρι-
ζικά διαφορετικές: 'Η διατροφή τών
Γιαπωνέζων της 'Ιαπωνίας είναι φτω-
χή σε λίπη, τών Γιαπωνέζων του Λός
'Αντζελες υπερβολικά λιπαρή και τών
Γιαπωνέζων της Χαβάης ενδιάμεση.
Λοιπόν το ποσοστό της χοληστερόλης
και ή συχνότητα τών καρδιακών παθή-
σεων στις τρεις ομάδες παρουσίαζαν
άκρίτως τις ίδιες αναλογίες με την κα-
τανάλωση λιπαρών ουσιών: Οι καρδιο-
πάθειες έκαναν θραύση μεταξύ τών Για-
πωνέζων της 'Αμερικής, άλλ' ήταν σπα-
νωτάτες μεταξύ τών φτωχών Γιαπωνέ-
ζων της 'Ιαπωνίας και μέτριες μεταξύ
τών Γιαπωνέζων της Χαβάης.

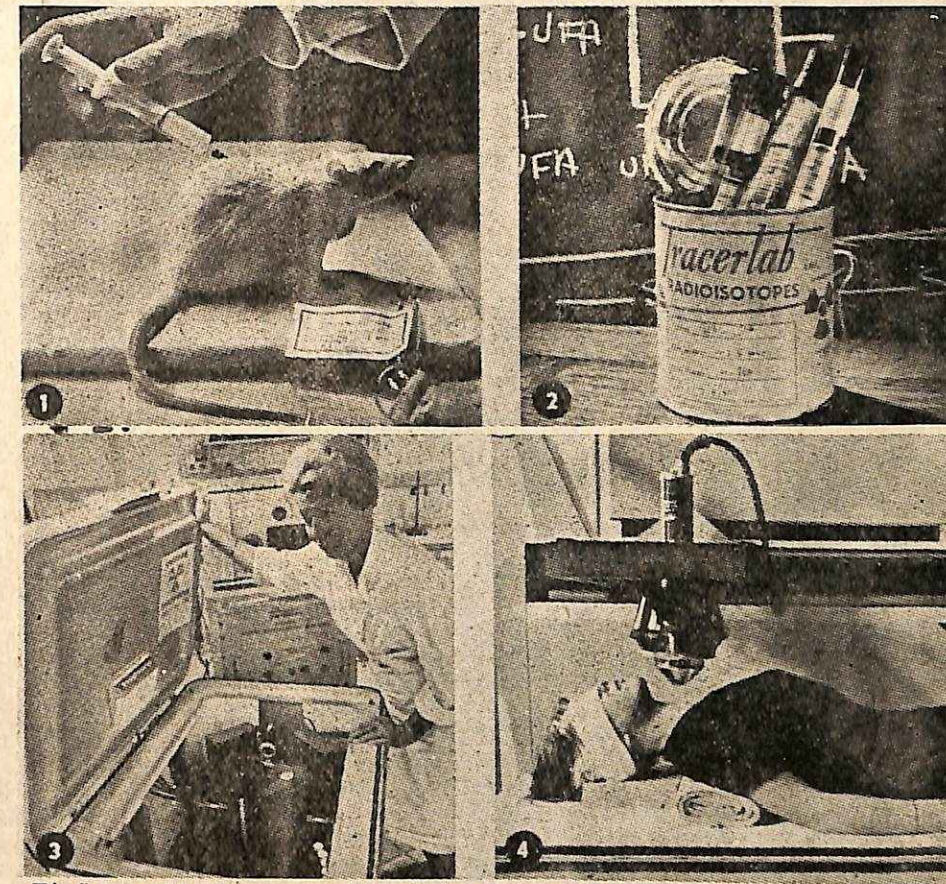
Παντού, οι έρευνες δείχνουν πως ύ-
πάρχει μιά σχέση μεταξύ της έκφυλι-
στικής άσθένειας της καρδιάς και τών
άγγείων, της χοληστερολαιμίας, και
του ποσοστού τών θερμίδων που προσ-
κομίζονται στον οργανισμό από τη λι-
παρή δίαιτα. Αυτό φαίνεται πως είναι
το πρώτο γενικό συμπέρασμα της έρευ-
νητικής ομάδος του δρος Κής. 'Η χολ-
ηστερόλη είναι το τίμημα του πολι-
τισμού: 'Εχει κατακλύσει όλες τις οί-
κονομικά προηγμένες χώρες όπου οι
άνθρωποι τρέφονται καλά.

ΓΑ ΚΟΡΕΣΜΕΝΑ ΛΙΠΗ

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ συμπέρασμα είναι
μάλλον άπροσδόκητο: 'Ο δρ Κής
δεν κατηγορεί γενικά τη λιπαρή
διατροφή αλλά μόνο ώρισμένα λίπη. Οι
λιπαρές ουσίες δεν έχουν όλες τις ίδιες
συνέπειες στον οργανισμό. 'Υπάρχουν
τὰ ζωικά λίπη και τὰ φυτικά λίπη. Κα-
τὰ τη γνώμη του δρος Κής αυτό που
ένδιαφέρει δεν είναι ή ζωική ή φυτική

προέλευση της λιπαρής ουσίας, άλλ' ή
χημική της σύνθεση. Μιά λιπαρή ουσία
(ζωική ή φυτική) δεν προκαλεί αύξηση
του ποσοστού της χοληστερόλης στο
αίμα παρά μόνο αν περιέχει κορεσμέ-
να λιπαρά όξέα (αυτή είναι ή περίπτω-
ση του βουτύρου και του φυτικής προ-
ελεύσεως «μαγειρικού λίπους» που έ-
χει τεχνητά ύδρογονωθεί). 'Αντίθετα,
οι λιπαρές ουσίες που περιέχουν μη κο-
ρεσμένα λιπαρά όξέα παρουσιάζουν την
έκπληκτική ιδιότητα να μειώνουν το

λης. 'Η σωματική άσκηση π.χ. φαίνε-
ται ότι προλαμβάνει την εμφάνιση της
άθρωμακλήρωσης. 'Αντίθετα, ή έλλειψη
βιταμινών Ε και Β φαίνεται ότι προ-
καλεί μιά αύξηση του ποσοστού της χολ-
ηστερόλης. 'Επίσης, ή κληρονομικότη-
τα παίζει άσφαλώς κάποιο ρόλο. Τέ-
λος, δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε τη
σημασία τών ψυχολογικών παραγόν-
των: 'Η άγωνία κι' ή νευρική ύπερέντα-
ση έχει άποδοιχθεί ότι αύξάνουν το πο-
σοστό...

Σ' ένα γαλλικό νοσοκομείο, οι έπιστήμονες πειραματίζονται με άμερι-
κανικά ποντίκια. (1). Εισάγεται στο αίμα τους χοληστερόλη με ρα-
διοϊσότοπα που περιέχονται σ' αυτές τις κονσέρβες (2). Ένας ειδικός
μετρητής (3) έπιτρέπει την άνίχνευση του ραδιενεργού στοιχείου στον
όργανισμό. Δεξιά, ή «θυρεοειδική χαρτογραφία» μιάς άρρωστης (4) έ-
πιτρέπει τη συγκέντρωση πληροφοριών για τη χοληστερόλη του όργα-
νισμού.

ποσοστό της χοληστερόλης στο αίμα.
Μεταξύ τών εύεργετικών ουσιών την
πρώτη θέση κατέχει το έλαιόλαδο και
άκολουθούν το λάδι του καλαμποκιού,
το λάδι του ήλιотροπίου, το λάδι της
ρέγγας κ.λ.π.

Οι παρατηρήσεις αυτές έπιβεβαιώ-
θηκαν από πολυάριθμα πειράματα, αν
και δεν ξέρουμε ακόμα πως έπιδρούν
αυτά τὰ λιπαρά όξέα στις αρτηρίες.
'Εξ άλλου, τὰ λίπη δεν είναι οι μόνοι
παράγοντες της άθρωμακλήρωσης. 'Η
ζάχαρη μπορεί επίσης να μετασχημα-
τισθεί σε λιπίδια. 'Η διατροφή, που
περιλαμβάνει πρωτεΐνες, ζάχαρη, λίπη
κ.λ.π. είναι ένα σύνολο έξαιρετικά περί-
πλοκο και πολύ δύσκολα μπορούμε να
προσδιορίσουμε την εύθυνη κάθε στοι-
χείου για το σχηματισμό της χοληστε-
ρόλης.

Το πρόβλημα περιπλέκεται ακόμα
περισσότερο αν ύπολογίσουμε ότι,
έκτός από τη διατροφή, ύπάρχουν και
άλλοι παράγοντες που συντελούν στο
σχηματισμό πλεονασμάτων χοληστερό-

Ποιό είναι λοιπόν το τελικό συμπέ-
ρσμα για τη χοληστερόλη; Πρέπει να
καταδικασθεί;

Όχι ακόμα. Πρὸς το παρόν το σπου-
δαιότερο στοιχείο της κατηγορίας εί-
ναι ότι στις άθρωματικές πλάκες ύ-
πάρχει χοληστερόλη. 'Αλλ' ή συνύπαρ-
ξη δυό φαινομένων δε σημαίνει άπαραί-
τητως μιά αίτιώδη συνάφεια μεταξύ
τους. 'Επίσης είναι βέβαιο πως οι άρ-
ρωστοί που πάσχουν από άθρωμακλή-
ρωση παρουσιάζουν ηύξημένο ποσοστό
χοληστερόλης στο αίμα τους, άλλ' όχι
πάντα: Μόνο σε ποσοστό 60 ή 70%.
Και άντιστρόφως, ή παρουσία ηύξη-
μένου ποσοστού χοληστερόλης στο αί-
μα δε σημαίνει άπαραίτητως ότι θα
έκδηλωθεί άθρωμακλήρωση. Τίποτα λοι-
πόν δεν είναι βέβαιο. Δεν ξέρουμε ακόμα
αν ή χοληστερόλη είναι υπεύθυνη για
τις άρρώστειες του κυκλοφοριακού συ-
στήματος, ή είναι απλώς ένα σύμπτωμα
χωρίς ιδιαίτερη σημασία. 'Η δική της
χοληστερόλης θ' άργήσει να τελειώσει...
F. BRUNO

Στις "Ανδεις, όπως τον καιρό των χρυσοθηρών

Όπως άλλοτε οι χρυσοθήρες, έτσι και τώρα χιλιάδες άνθρωποι από όλα τα μέρη του κόσμου, έχουν εκστρατεύσει σ' αναζήτηση του πλούτου. Αυτή τη φορά είναι οι σμαραγδοθήρες της Κολομβίας. Ο πλούτος είναι ή μόνη λαχτάρα των τυχοδιωκτών αυτών, που δε διστάζουν να χωθούν μέσα στην άπιαστη πράσινη ζούγκλα για να φτάσουν στα δουνά — στις "Ανδεις — όπου βρίσκονται τα σμαράγδια. Είναι μια δύσκολη κι επικίνδυνη περιπέτεια, όπου ο καθένας υποπτεύεται και παραμονεύει το γείτονα του και κρατά μυστικές τις ανακαλύψεις του. Ωπλισμένος συχνά μ' ένα περίστροφο ή ένα ντουφέκι για να προστατεύσει την περιοχή όπου σκάβει ή το θησαυρό του, αν έχει βρει σμαράγδια. "Ως τώρα έχουν βρεθεί εκατοντάδες σμαράγδια που μερικά αξίζουν αρκετές δεκάδες χιλιάδες δολάρια το ένα. Κι' η εκστρατεία των σμαραγδοκυνηγών συνεχίζεται.

ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ ΤΩΝ ΣΜΑΡΑΓΔΙΩΝ

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ ΣΤΗ ΖΟΥΓΚΛΑ ΤΗΣ ΚΟΛΟΜΒΙΑΣ

ΠΙΝ από λίγους μήνες — ή ειδικότερα είχε περάσει σχεδόν απαρατήρητη μέσα στον κατακλυσμό των πολιτικών και διπλωματικών ειδήσεων του καιρού μας — στην Πένα Μπλάνκα, όχι μακριά από την πόλη Μπομπούρ, στην επαρχία Μπογιάνκα της Κολομβίας, μερικοί κυνηγοί, σε ύψος 1.200 μέτρων στο παρθένο δάσος της κολομβιανής ζούγκλας, καταδίδωκαν ένα «τατού» — ένα από τα σπάνια αυτά θηλαστικά που συναντώνται μόνο στη Νότια Αμερική. Το ζώο κατέφυγε σε μια τρύπα, ανάμεσα στις ρίζες ενός δέντρου κι' όταν οι κυνηγοί πλησίασαν, το τράβηξαν από την ούρα και το έβγαλαν, είδαν κατάπληκτοι ότι, στο χρώμα, που είχαν παρασύρει τα νύχια του «τατού», υπήρχε ένα μεγάλο και ωραιότατο σμαράγδι.

Να πώς άρχισε το μεγάλο «κυνήγι των σμαραγδιών» στην Πένα Μπλάνκα, που θυμίζει τα μεγάλα «κυνήγια του χρυσού», που υπήρξαν ένα από τα δραματικότερα επεισόδια της αμερικανικής ιστορίας στον περασμένο αιώνα. Από τον περασμένο Φεβρουάριο πέντε χιλιάδες άνθρωποι — οι σμαραγδοκυνηγοί — απλίσμενοι ως τα δόντια, σκάβουν και σκαλίζουν τη γη, χτυπούν με τα σφυριά τους το βράχο, ανοίγουν τρύπες στις πλαγιές των βουνών, ή ένας πλάι στον άλλο, συχνά χωρισμένοι με απόσταση το πολύ ενός μέτρου, σκαρφαλώνουν στα κατασβρόχα και, καμιά φορά, γίνονται πλούσιοι από τη μια μέρα στην άλλη. Γιατί η Πένα Μπλάνκα φαίνεται να είναι ή πιο πλούσια φλέβα σμαραγδιού στην επιφάνεια του εδάφους στην Κολομβία κι' η Κολομβία είναι ή χώρα που έχει τη μεγαλύτερη παραγωγή κι' εξαγωγή σμαραγδιών στον κόσμο. Στις βιτρίνες των μεγάλων κοσμηματοπωλείων της φημισμένης Ρύ ντε λα Παϊ του Παρισιού λάμπουν ήδη σμαράγδια της Πένα

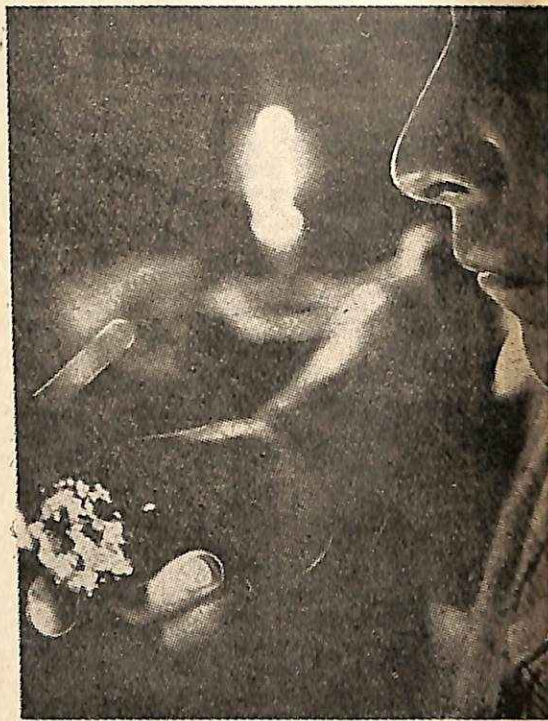
Μπλάνκα. Μέσα σε τρεις εβδομάδες πουλήθηκαν στην πόλη Τσινκινίρα — την πλησιέστερη στην Πένα Μπλάνκα — σμαράγδια συνολικής αξίας ενός εκατομμυρίου δολλαρίων. Ένα μόνο πετράδι έδωσε στον κάτοχό του — ένα φτωχό σμαραγδοκυνηγό — δέκα χιλιάδες δολάρια.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Η ΑΦΘΟΝΙΑ, μάλιστα, αυτή σμαραγδιών έχει ήδη προκαλέσει φόβους ότι οι τιμές των πολύτιμων αυτών πετρελαίων θα πέσουν στην παγκόσμια αγορά, αλλά οι πέντε χιλιάδες σμαραγδοκυνηγοί που σκάβουν το έδαφος στην Πένα Μπλάνκα είτε για δικό τους λογαριασμό, είτε για λογαριασμό χρηματοδοτών τους, είναι αδάμαστοι: "Οχι μόνο δεν αφήνουν το νόμιμο ιδιοκτήτη της περιοχής της Πένα Μπλάνκα να γίνει πραγματικά κύριος της ιδιοκτησίας του, αλλά και εμποδίζουν το στρατό να εισχωρήσει στην έκταση που έχει γίνει ή γη των συγχρόνων «κονκιστάδωρες».

Η Έθνική Τράπεζα της Κολομβίας βρίσκεται, εξ άλλου, σε περιπλεγμένη κατάσταση. Έχει το προνόμιο να ελέγχει όλα τα κοιτάσματα των οπίων γίνεται εκμετάλλευση: "Αλλά τα κοιτάσματα σμαραγδιών της Πένα Μπλάνκα δεν τα εκμεταλλεύεται νόμιμα κανένας και τα εδάφη αυτά δεν σημειώνονται στο χάρτη των κοιτασμάτων της Τράπεζας. Έτσι, για να διακανονισθεί νόμιμα το θέμα, χρειάζεται ειδικός νόμος και αυτόν πρόκειται να ψηφίσει σε λίγες μέρες ή Γερουσία της Κολομβίας.

Έχουν δημιουργηθεί, όμως, και άλλα προβλήματα. Η «επιδιορθωτική», ή αυθαίρετη εκμετάλλευση των κοιτασμάτων σμαραγδιού της Πένα Μπλάνκα από

Ένας τυχερός εξετάζει, στο φως ενός κεριού, το σμαράγδι που βρήκε.

τους πέντε χιλιάδες ενόπλιους σμαραγδοκυνηγούς, που έχουν εισβάλει εκεί πριν προλάβει κανένας να τους εμποδίσει, έχει προσλάβει ξαφνικά και πολιτική όψη: Οι κάτοικοι της επαρχίας Μπογιάνκα είναι, στη μεγάλη πλειοψηφία τους, συντηρητικοί και οι «κατακτητές», οι κονκισταδόρες της Πένα Μπλάνκα — που οι περισσότεροι κατάγονται από αυτή την επαρχία — έχουν αποφασίσει να απαγορεύσουν το κυνήγι των σμαραγδιών στους πολιτικούς αντιπάλους τους, τους φιλελευθέρους.

Αστυνομικά και στρατιωτικά αποσπάσματα, σταλμένα επείγοντως από την κυβέρνηση, έχουν καταλάβει θέσεις στην παρυφή του δάσους — που έχει τώρα αποφιλωθεί από τους σμαραγδοκυνηγούς και είναι έτοιμα να επέμβουν για να αποτρέψουν την αίματοχυσία που απειλείται κάθε στιγμή, γιατί οι σμαραγδοκυνηγοί είναι έτοιμοι να σκοτωθούν μεταξύ τους. Οι σμαραγδοκυνηγοί, παρά τις οικογενειακές διαφορές τους, είναι κι αυτοί έτοιμοι να αντιμετωπίσουν όλοι μαζί τις δυνάμεις της τάξεως, έχουν τοποθετήσει σκοπούς γύρω από την περιοχή που εκμεταλλεύονται για να μην εισχωρήσουν νέοι τυχοδιώκτες και συνεχίζουν τις έρευνές τους. "Ωστόσο αίμα έχει χυθεί. Συχνά ακούγονται πυροβολισμοί — οι σμαραγδοκυνηγοί δίνουν μικρότερη αξία στην ανθρώπινη ζωή από τα σμαράγδια τους — κι' ή περιοχή της Πένα Μπλάνκα είναι ήδη σηματοδωμένη με δεκάδες ταυρούς, που μαρτυρούν ισάριθμους θάνατους. Συνεχίζεται έτσι ή σκληρή παράδοση, που θέλει ο θάνατος να συνοδεύει τα έγχειρήματα του αν-

θρώπου που προσπαθεί ν' αποσπάσει από τη γη τους θησαυρούς της.

ΚΑΙ ΛΙΓΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ αυτή είναι βαθειά ριζωμένη στην Κολομβία, όπως μας πληροφορεί ή ιστορία. Να πώς ο Χιμένεθ ντε Κεσάδα, ο λόγιος «κονκισταδόρ» (κατακτητής) της Νέας Γρενάδας — της μελλοντικής Κολομβίας — ανέφερε στο βασιλιά της Ισπανίας για την εκστρατεία του στο κεντρικό ύψιπεδο της Κορδιλιέρας των "Ανδεων, όπου κατοικούσαν τότε οι Έρυθροδερμοί Τσίμπα που πρόσφεραν για θυσία στο θεό "Ηλιο χρυσάφι και σμαράγδια και οι Έρυθροδερμοί Μούζο, που έβγαζαν από τη γη, την εποχή των βροχών, τα πολύτιμα πετράδια που θα χρησιμοποιούν στη θρησκευτική λατρεία των γειτόνων τους, αλλά και έχθρών τους:

«Αφού ξεκινήσαμε από τη Σάντα Μάρτα των Δυτικών Ινδιών, στις 5 Απριλίου 1536 για ν' ανακαλύψουμε το Ρίο Γκράντε, φτάσαμε, με τη θέληση του Θεού, τη Δευτέρα 20 Αυγούστου του επόμενου χρόνου, στη χώρα του Κάθικε Τούνχα. Αίχμαλωτίσαμε τον Έρυθροδερμο αυτόν και πήραμε 136.000 πέζος χρυσάφι (περίπου 830 κιλά) και 280 σμαράγδια, μεγάλα και μικρά και σε διάφορα σχήματα. Και την Τρίτη, 4 Σεπτεμβρίου, αιχμαλωτίσαμε τον Κάθικε του Σογκαμσο και πήραμε από την περιοχή του 52.000 πέζος χρυσάφι και 118 σμαράγδια. Και στις 22 Οκτωβρίου, αφού νικήσαμε και αιχμαλωτίσαμε τον Κάθικε της Σατσικά, πήραμε και άλλα 24 σμαράγδια...».

Ο Χιμένεθ ντε Κεσάδα, που έμελλε να πεθάνει λεπτός στα εδάφη που είχε ανακαλύψει και κατακτήσει, είχε ξεκινήσει να βρει το Έλδorado και θα το εύρισκε σε μια κορυφή των "Ανδεων: Γιατί «Έλ Δοράδο» σημαίνει Ισπανικά «Ο χρυσαφένιος» και δεν επρόκειτο για ένα παραδεισιακό τοπίο, αλλά για έναν Έρυθροδερμο, για έναν ήγεμόνα, που έλειπε το κορμί του με μέλι και με ρετσίνι και πασπαλιζόταν με σκόνη χρυσού κι' έπεφτε έτσι σε μια λίμνη, ενώ οι ύπηκοοί του έριχναν πίσω του χρυσά όμοιώματα και σμαράγδια.

Σύμφωνα με τα χρονικά της εποχής που έγινε ή ανακάλυψη του «Έλ Δοράδο», ή εκστρατεία του Χιμένεθ ντε Κεσάδα απέφερε στο Θησαυροφυλάκιο της Μαδρίτης επάνω από 3.000 σμαράγδια και περισσότερο από ένα τόννο χρυσάφι.

Ενθαρρυνμένοι από αυτά τα παραδείγματα, οι Ισπανοί κονκισταδόρες άρχισαν να συρρέουν στις καινούργιες χώρες. Δεν τους άρκούσε να παίρνουν πα σμαράγδια από τους ναούς, όπου εύλαβικά χέρια τα είχαν τοποθετήσει μέσα σε πήλινα δοχεία, αφιερωμένα στους τοπικούς θεούς, ούτε να τα ξεθάβουν από την άμμο των τάφων, ούτε να τα αποσπούν από τις στολές των Καθίκε: "Ήθελαν και να μάθουν που βρίσκονταν τα κοιτάσματά τους. Έτσι μια μέρα οι Ισπανοί έφτασαν στην περιοχή των Έρυθροδέρμων Μούζο και στη χώρα των Έρυθροδέρμων του Σομοντό. Άρχισε τότε ένας πόλεμος που κράτησε είκοσι ολόκληρα χρόνια. Στο τέλος οι Ισπανοί έγιναν κύριοι

των «όρυχείων» σμαραγδιών του Μούζο και των γειτονικών περιοχών. Οι Έρυθροδερμοί είχαν πληρώσει με το αίμα τους την υπεράσπιση του θρησκευτικού θησαυρού τους.

ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

ΠΕΡΑΣΑΝ αιώνες. Η «Αντιβασιλία της Νέας Γρενάδας» έπαψε να είναι ισπανική αποικία χάρη στην εθνική απελευθερωτική επανάσταση του Μπολιβάρ και μεταμορφώθηκε σε ανεξάρτητη δημοκρατία, την Κολομβία. Πέρασαν κατόπιν πολλές δεκαετίες και, στον αιώνα μας, ή Κολομβία έγινε ή πρώτη παραγωγός σμαραγδιών του κόσμου. Τα σμαράγδια της Κολομβίας ξεπερνούν σε ποσότητα, καθαρότητα και χρώμα τα σμαράγδια που γαίνουν στη Ρωσία — στα Ούράλια — στο Τρανσβαάλ, στην Ινδία, στη Μαδαγασκάρη και στη Βραζιλία. Το

βες του πράσινου πετρελαίου. Καμιά φορά έφτανε να ξύσουν λίγο το χρώμα, σ' ένα μέρος που το ανέφεραν οι λαϊκοί θρύλοι, για να βρουν μια καθαρή φλέβα στην επιφάνεια σχεδόν του εδάφους. Καμιά φορά, μάλιστα, χωρικοί που άργωναν το χωράφι τους, ή το καθάριζαν από τα ζιζάνια, έβλεπαν να λάμπει ένα σμαράγδι μέσα στο χρώμα. Και τότε, το Φεβρουάριο, το κυνηγημένο «τατού» απέκάλυψε στους κυνηγούς μια πλουσιώτατη φλέβα που απλώνεται σ' ολόκληρη σχεδόν την περιοχή της Πένα Μπλάνκα και που έχει προσελκύσει τους πέντε χιλιάδες σμαραγδοκυνηγούς.

Φαίνεται, λοιπόν, εύκολη ή αναζήτηση του σμαραγδιού στην Κολομβία και ειδικά στην επαρχία Μπογιάνκα. "Ωστόσο υπάρχει μια σοβαρή δυσκολία: Τα πλούσια σε πολύτιμα πετράδια εδάφη βρίσκονται γενικά σε δυσπρόσιτες περιοχές, συχνά μέσα στη ζούγκλα, στο

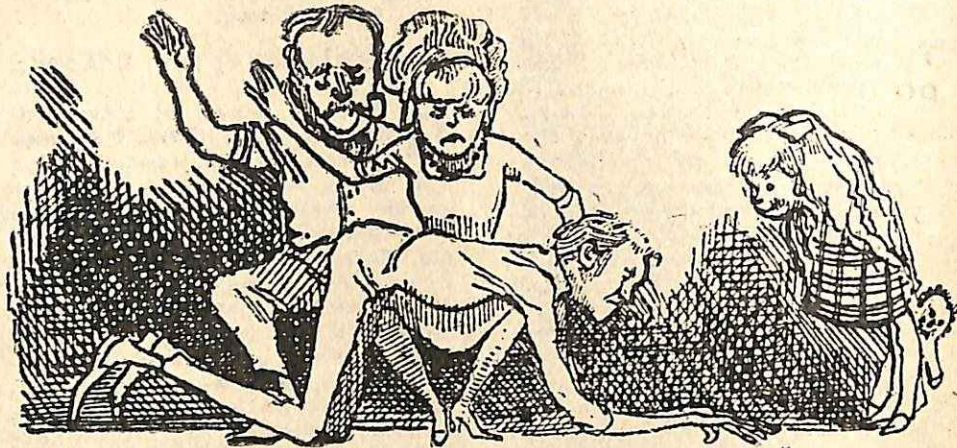
Οι σμαραγδοθήρες έχουν συγκεντρωθεί στην Κολομβία από όλα τα μέρη του κόσμου. Άψηφώντας τους κόπους και τους κινδύνους, ψάχνουν με μανία το έδαφος με την ελπίδα να βρουν σμαράγδια.

1959 μόνο τα όρυχεία της περιοχής Μούζο παρήγαγαν σμαράγδια συνολικού βάρους 34. 891.570 καρατιών.

Τα όρυχεία, των οποίων ή εκμετάλλευση ήταν επίσημη και οργανωμένη — υπό τον έλεγχο της Έθνικής Τράπεζας της Κολομβίας — δηλαδή τα όρυχεία του Κοσκούεθ και του Τσιβόρ, βρίσκονται στην επαρχία Μπογιάνκα. Από αιώνες, όμως, συνεχιζόταν στην ίδια επαρχία μια άνοργάνωτη, άτακτη και πρόχειρη έρευνα του εδάφους για την ανακάλυψη και άλλων κοιτασμάτων. Τυχοδιώκτες από όλα τα μέρη του κόσμου έρευνούσαν, χωρίς κανένα σύστημα, χωρίς επιστημονικά μέσα, να βρουν φλέ-

παρθένο δάσος ή σε πλαγιές βουνών σχεδόν κάθετες. Έτσι το κυνήγι των σμαραγδιών είναι μια επικίνδυνη περιπέτεια. Η ζούγκλα είναι γεμάτη αγριάδα και φίδια, κλέβει παγίδες και κινδύνους, απειλεί τους ανθρώπους με βαρύτατες τροπικές αρρώστιες. Πολλοί σμαραγδοκυνηγοί έχουν χαθεί στο παρθένο δάσος: Μπήκαν σ' αυτό και δεν ξαναβγήκαν ποτέ. Άλλοι έχουν γκρεμιστεί σε βαθιές χαράδρες, άλλοι έχουν πεθάνει από δαγκώματα έρπετων. Άλλα ή λαχτάρα του πλούτου είναι πιο δυνατή στους ανθρώπους αυτούς από το φόβο για τη ζωή τους.

ΕΙΔΙΚΟΣ

Ποιός κρατάει τὰ χαλινάρια;

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΙ ΜΠΡΟΣ ΣΤΙΣ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΟΥΣ

ΩΧΡΟΣ, με άδαιο βλέμμα, σωριασμένος στην πολυθρόνα του, ο καλοντυμένος κύριος δεν ήξερε τί άλλο να πει κι' επανελάμβανε μηχανικά: — Δεν καταλαβαίνω...

Από το παρουσιαστικό του φαινόταν εύκαταστατος επιχειρηματίας, κομψός και περιποιημένος. Άλλα στο θλιβερό διάκοσμο του άστυνομικού γραφείου το πρόσωπό του έμοιαζε απολιθωμένο σε μια σύσπαση αγωνίας και καταπλήξεως. Λίγα βήματα πιο πέρα, ο νεαρός γιός του έσκυβε το κεφάλι. Ήταν μόλις 17 χρονών και είχε συλληφθεί μαζί με μερικούς συμμαθητές του για καμιά είκοσριά κλοπές και διαρρήξεις. Τα μέλη της μικρής συμμορίας άνηκαν όλα στις καλύτερες οικογένειες της πόλεως. Και οι γονείς, έντιμοι, εύπολοι άνθρωποι, έφταναν στα γραφεία της άστυνομίας για ν' αντικρύσουν έμβρόντητοι ένα πρόσωπο που δεν μπορούσαν πια ν' αναγνωρίσουν: το πρόσωπο του γιού τους.

Παρόμοιες σκηνές διαδραματίζονται συχνά, σε μικρές και σε μεγάλες πόλεις της Ελλάδας. Οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί, κατέχονται από τρομερή αγωνία. Έπληρχαν πάντα παραστροφημένα παιδιά καλών οικογενειών, αλλά ήταν εξαιρέσεις. Σήμερα οι εξαιρέσεις πολλαπλασιάζονται με τρομακτικό ρυθμό, απλώνονται σαν επιδημίες που προσβάλλουν όλόκληρες πόλεις. Θάλεγε κανείς ότι, στο περιθώριο του κόσμου των ενηλίκων, οι έφηβοι αποτελούν έναν άλλο κλειστό κόσμο με τους δικούς του νόμους και κανονισμούς, με τη δική του υποχθόνια δραστηριότητα που τηρείται ζηλότυπα μυστική, ως την ημέρα που ένα τυχαίο περιστατικό αποκαλύπτει στους άναστατοιμένους γονείς το σκοτεινό αυτό σύμπαν της εφη-

βείας που υποπτεύεται κανείς την παρουσία του.

Άλλ' έστω κι' αν η αποκάλυψη δεν φτάνει ως το συνταρακτικό δράμα, χίλια δυο καθημερινά επεισόδια εκφράζουν την ανησυχητική μας άγνοια του εφηβικού κόσμου: Να μια μητέρα που άνακαλύπτει κατάπληκτη πως η κορούλα της, 15 χρονών, ξεπορτίζει κάθε βράδυ όταν ύπλοι έχουν κοιμηθεί στο σπίτι κι' επιστρέφει τα ξημερώματα... Ένας πατέρας που ελδοποιείται από το γυμνασιόρχη πως ο γιός του επιδίδεται σε λαθρεμπόρια κατά τα διαλείμματα... Ένας κύριος που υποτάλλει μήνυση κατ' άγνώστον επειδή βολεύει κάθε πρωί την ταπεταρία του αυτοκινήτου του κομμωτισμένη με ξηραφάνι και η άστυνομία συλλαμβάνει επ' αυτοφώω το γιό του μνηντού, ένα άγόρι 16 έτών, που άπολογείται με άπάθεια:

— Ό μπαμπάς δεν ήθελε να μου δώσει το αυτοκίνητο γιατί φοβόταν μη το χαλάσω. Είναι ένας εγωίστης και άποφάσισα να το δώσω ένα καλό μάθημα....

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΓΕΝΕΩΝ

Τι συμβαίνει λοιπόν με τα παιδιά μας; Πώς δημιουργήθηκε αυτός ο άκατανόητος κόσμος της επιθετικότητας και της άπογνώσεως; Και ποιός είναι ο μεγάλος άρρωστος; Η νεολαία μας ή το κοινωνικό περιβάλλον των ενηλίκων μέσα στο οποίο κινείται;

Γιατί δεν πρόκειται εδώ για τα συνηθισμένα προβλήματα της αναπόφευκτης συγκρούσεως των γενεών, της συγκρούσεως της νεότητας με την ωριμότητα. Άλλοτε το πρόβλημα αυτό λυνόταν αυτόματα, με το πέραςμα του χρόνου, με τη φυσιολογική ώριμανση που

άκολουθεί την εφηβεία. Άλλοτε η σύγκρουση των γενεών άποτελούσε μέρος του όγιους κοινωνικού μηχανισμού. Έπληρχαν από τη μια μεριά οι γονείς, από την άλλη τα παιδιά. Κάποτε οι συγκρούσεις ανάμεσά τους ήταν θάνασες. Κατόπιν τα παιδιά μεγάλωναν κι' άποκοτόσαν δικά τους παιδιά και η τάξη άπεκαθίστατο — δηλαδή ξανάρχισε ο φυσιολογικός κύκλος των συγκρούσεων. Σήμερα όλα αυτά έχουν αλλάξει. Οι γενεές άνακατεύονται, ύπoχει μια σύγχυση. Τα παιδιά των 13 ή 14 έτών είναι τόσο πεπειραμένα όσο δεν ήταν οι γονείς τους σε ηλικία 20 έτών. Οι γονείς άφοπλίζονται, δεν μπορούν πια να κυτάξουν τα παιδιά τους άφ' ύψηλου, δεν τολμούν να παίξουν το ρόλο τους που συνίσταται στην άσκηση εξουσίας και την άνάληψη ευθύνης απέναντι της νέας γενεάς. Και παραδόξως όλα τα δράματα δημιουργούνται άπ' αυτή την έλλειψη κατανοήσεως των προβλημάτων που άντιμετωπίζουν οι γονείς, αλλά και τα παιδιά τους.

Γνωρίζουμε μια οικογένεια διανοουμενικών (ο πατέρας είναι καθηγητής πανεπιστημίου) στην όποία οι γονείς άποφάσισαν να έγκαταλείψουν τις ξεπερασμένες οικογενειακές παραδόσεις και ν' αφήσουν τα παιδιά τους ν' άναπτυχθούν έλεύθερα. Από την ηλικία των έξη έτών τα τρία παιδιά — δυο κορίτσια κι' ένα άγόρι — συζητούν έλεύθερα με τους γονείς τους για όλα τα προσωπικά και οικογενειακά προβλήματα. Δεν ύπάρχουν «ταμπόν» σ' αυτό το σπίτι, δεν ύπάρχουν μυστικά, δεν ύπάρχει άνώτερη εξουσία. Άποτελέσματα: Καταστροφή. Η μεγάλη κόρη έγινε ξετοίπωτο θηλυκό χωρίς ίερό και όσιο. Η δεύτερη έγινε νευρωτική, σχεδόν ώρη για το ψυχιατρείο. Ο γιός, άσταθής, άνίκανος, άπέτυχε σε κάθε τι που προσπάθησε να κάνει στη ζωή του. Οι γονείς είναι άπελπισμένοι...

Και όμως, δεν ύπάρχει τίποτα το παράδοξο σ' αυτή την εξέλιξη. Ένα

Μιλάμε για την «άποχαλίνωση» της νεολαίας της εποχής μας. Άλλά στις σύγχρονες οικογένειες ποιός κρατάει τὰ χαλινάρια; Το δράμα είναι πως οι γονείς έχουν βεβαρημένη συνείδηση: Έπαψαν να πιστεύουν στις πατροπαράδοτες άρχές και άμφιβάλλουν για τον έαυτό τους. Και τα παιδιά είναι έκείνα που ύποφέρουν περισσότερο από την έλλειψη άυταρχικής εξουσίας...

τέτοιο σύστημα άγωγής έρχεται σε άντίθεση με τα πιο στοιχειώδη ψυχολογικά δεδομένα. Έπληρχε ανέκαθεν ένας κλειστός κόσμος της παιδικής ηλικίας με τους δικούς του μύθους και τελετουργικούς κανόνες.

Αυτό δεν είναι τίποτα καινούργιο, αν και συχνά η αποκάλυψη του μυστικού αυτού κόσμου μας έκπλησσει.

Η διαφορά του χθές από το σήμερα είναι ότι, άλλοτε πάνω από τον παιδικό κόσμο, ύπληρχε ένας σταθερός ώργανωμένος κόσμος ενηλίκων δηλαδή η κοινωνία με τις ήθικές της αξίες που έπεδύλλοντο παντού χωρίς συζήτηση. Αύτός ο δεύτερος κόσμος ήταν το αντίβαρο του πρώτου.

ΤΑ ΕΠΙΚΙΝΑΤΝΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

ΣΗΜΕΡΑ ο κόσμος των ενηλίκων είναι ξεαρθρωμένος, άναστατωμένος: δεν πιστεύει πια στον έαυτό του. Και δεν έχει πια κανείς που άρχίζει ο ένας και που τελειώνει ο άλλος κόσμος. Τα παιδιά παίζουν τους μεγάλους, δηλαδή προσπαθούν να μιμηθούν τον κόσμο των ενηλίκων, κι' αυτό είναι ένα φυσικότατο και ψυχολογικά όφελιμο παιχνίδι. Το κακό είναι πως οι μεγάλοι παίρνουν τα παιχνίδια των παιδιών στα σοβαρά — κι' αυτό δεν είναι ούτε φυσικό ούτε όφελιμο. Προβλήματα που θα λύνονταν άλλοτε μ' ένα χαστούκι ή μ' ένα τράβηγμα του αυτιού, παίρνουν σήμερα τις διαστάσεις οικογενειακού δράματος. Άν ή δεκαενητάχρονη κορούλα ξεπορτίζει τη νύχτα, αυτό μπορεί άπολύτως να σημαίνει πως ο μπαμπάσ της ξέχασε να κλειδώσει την πόρτα και η μαμάκα της δεν της έδωσε να καταλάβει ότι την περιμένει ένα γερό μερντάχι... Μιλάμε για την «άποχαλίνωση» της νεολαίας. Άλλά ποιός κρατάει τὰ χαλινάρια σήμερα;

Όταν παίρνουμε τα παιδιά στα σοβαρά, όλα τα δράματα μπορούν να συμβούν, ακόμα και τα πιο βλακώδη.

Τα ψεύτικα πιστόλια ήταν ανέκαθεν το αγαπημένο παιχνίδι των αγοριών. Στη Γαλλία, εδώ και λίγους μήνες, ένα άγόρι 12 χρονών θέλησε ν' άστειενθεί προτεινόντας ξαφνικά το ψεύτικο πιστόλι του στο στήθος του φρουρού ενός στρατοπέδου. Τρομοκρατημένος, ο φρουρός άντέδρασε άστραπαία και θέρισε το ληγοράκι με μια ριπή όπλοπολυβόλου.

Πολύ από μερικές δεκαετίες, ένα τέτοιο επεισόδιο θα φαινόταν άπίστευτο. Σήμερα είναι άποκαλυπτικό. Δείχνει πόσο έχουμε συνηθίσει να θεωρούμε τα νήπια ίκανά για όλα, ακόμα και να...

Το παιδί προσπαθεί να γίνει άνδρας: Ένα τσιγάρο από έφημερίδες άρκεί για τις πρώτες δοκιμές...

τραβήξουν πιστόλι. Ξεχνάμε πως έμεις είμαστε ύπεύθυνοι για τα «επικίνδυνα παιχνίδια» των παιδιών. Κατάπληκτοι, οι μεγάλοι βλέπουν τον κόσμο τους να έρημώνεται από άκατανόητους μικρούς Βανδάλους που είναι τα ίδια τους τα παιδιά. Καουμπούδες, Έρυθρόδεσμοι, γκάγκστερς, κλέφτες και άστυνομικοί, αυτά ήταν ανέκαθεν συνηθισμένα παιχνίδια των παιδιών. Μόνο που άλλοτε τα παιχνίδια παίζονταν μέσα στα όρια του κλειστού παιδικού κόσμου και τα παιδιά αισθάνονταν πως αυτός ο κόσμος της φαντασίας έχει όρια που δεν έπρεπε να ξεπεταθούν στον κόσμο της πραγματικότητας, στον κόσμο των μεγάλων. Με άλλα λόγια, τα παιδιά σέβονταν άσυναίσθητα του κοινωνικούς κανόνες. Σήμερα, επειδή πέσανε όλοι οι φραγμοί, οι μύθοι της παιδικής ηλικίας ξεχειλίζουν όρη-

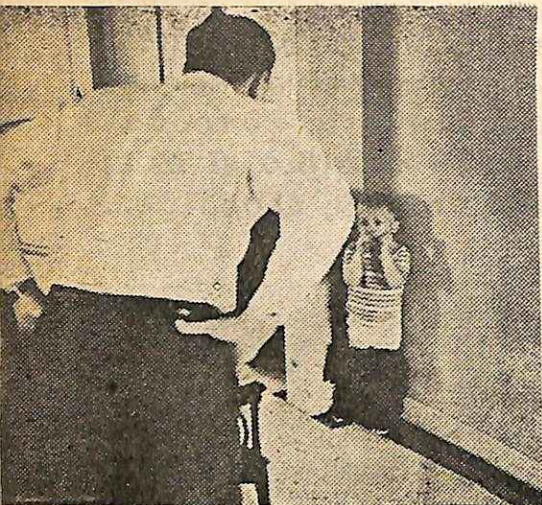
τικά στον κόσμο των ενηλίκων. Και οι γονείς βλέπουν αυτούς τους ίδιους γκάγκστερς, τους ίδιους Έρυθρόδεσμους των παιδικών παιχνιδιών να ξεφυτρώνουν άπροδόκτα στον κόσμο της πραγματικότητας. Μόνο που αυτή τη φορά τα πιστόλια και τα μαχαίρια είναι άληθινά...

ΟΧΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΕΤΝΑΣΜΟΣ

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ των γονέων είναι χαρακτηριστική της εποχής μας. Δεν άντιδρούν όπως θ' άντιδρούσαν οι γονείς του περασμένου αιώνα, με την άύσθητότητα και την άυταρχικότητα. Συζητούν, δικαιολογούνται, διαπραγματεύονται και τελικά συμβιβάζονται: Μια πολιτική κατευνασμού.

Μας άφηγήθηκαν πρόσφατα την ιστορία μιας κοπέλλας 15 χρονών, που φαι-

Ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει κάθε πατέρας: Αυταρχικότητα ή φιλικές σχέσεις;

νόταν ωριμότερη από την ηλικία της, αλλά ήταν αρκετά επιπόλαια και πολύ ασυνείδητη. Μία μέρα εξαφανίστηκε από το σπίτι της. Έπειτα από δυο μέρες τηλεφώνησε:

— Βρίσκομαι στην Έλβετία, θέλω να ξήσω τη ζωή μου ελεύθερα, μην προσπαθήσετε να με ξαναβρείτε....

Οι γονείς της ξετοrellάθηκαν από την αγωνία. Είχε φύγει χωρίς αποσκευές, μ' ελάχιστα χρήματα. Πώς θα ζούσε; Τι σημαίνει η ξαφνική φυγή της; Δυο μέρες αργότερα ξανατηλεφώνησε. Ο πατέρας της την έκευσε να επιστρέψει.

— Έν τάξει, θα επιστρέψω, απάντησε ή μικρή. Έτσι κι' αλλιώς μου σώθηκαν τα λεφτά. Αλλά θα επιστρέψω υπό τόν όρον ότι δε θα μου μιλήσει κανείς γι' αυτό που έκανα.

Οι γονείς υποσχέθηκαν ότι δε θα ζητήσουν εξηγήσεις και ή κόρη επέστρεψε. Κανείς δεν της μίλησε ποτέ για το επεισόδιο. Αλλά το επεισόδιο μένει ανάμεσα στην οικογένεια σαν οδυνηρό άποστημα. Όλοι το σκέπτονται αλλά προσποιούνται πως είναι χωρίς σημασία. Δεν έχει δοθεί καμιά εξήγηση. Το πρόβλημα παραμένει άλυτο και ή δηλητηριασμένη ατιμόσφαιρα θα ξεσπάσει αργά ή γρήγορα σ' ένα καινούριο δράμα...

Οι γονείς, σ' αυτή την περίπτωση, διάλεξαν τη χειρότερη δυνατή στάση. Ασφαλώς οι παλαιοί τύπου «κυρώσεις» δε θα ωφελούσαν σε τίποτα. Ήταν πολύ άσχημα για να θυμηθούν οι γονείς τα παιδαγωγικά τους δικαιώματα. Αλλά έπρεπε ν' αντιδράσουν κατά κάποιον τρόπο, έστω και δδηγώντας την κόρη τους σ' έναν ψυχίατρο. Για τους γονείς δεν υπάρχει τίποτα χειρότερο από το να παρατηρούν από τδ όλο τους ως γονέων.

Αυτό είναι τδ δράμα: Οι σύγχρονοι γονείς έχουν βεβαρμένη συνείδηση. Προβληματίζονται, αμφιβάλλουν για τόν έαυτό τους. Έπαψαν να πιστεύουν στις πατροπαράδοτες αοχές, δε θέλουν να θυμούνται πως ή σχέση τους με τὰ παιδιά είναι μιά σχέση φυσικής εξαρτήσεως κι' όχι μιά ελεύθερη σύμβαση, προσπαθούν σχεδόν να δικαιολογηθούν για τὰ πονό-

μιά τους και μόνο που δε ζητούν συγγνώμη από τὰ παιδιά τους γιατί έτυχε να γίνουν γονείς!

ΟΛΕΘΡΙΕΣ ΑΤΤΑΠΑΤΕΣ

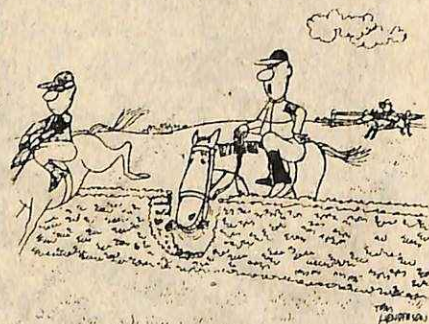
ΚΑΙ τὰ παιδιά; Τι σκέπτονται γι' αυτό; Θα φανεί παραδοξολογία, και όμως τὰ παιδιά είναι εκείνα που υποφέρουν περισσότερο απ' αυτή την έλλειψη αυταρχικής εξουσίας: αισθάνονται όλα ψυχολογικά όρφανά.

Η επαναστατικότητα της εφηβείας δε σημαίνει κατ' ανάγκην ότι τὰ παιδιά θέτουν υπό αμφισβήτηση την πατρική εξουσία. Την εξουσία αυτή τη δέχονται, τη θεωρούν ως αυτονόητη, ακόμη και την επιζητούν. Και θα προτιμούσαν τους γονείς που κάνουν κατάχρηση της εξουσίας τους παρά τους γελοίους διακοσμητικούς γονείς που έχουν παρατηρεί από τὰ δικαιώματά τους. Όχι γιατί τους άρσσει να δέχονται διαταγές — αυτό δεν άρσσει σε κανένα ζωντανό πλάσμα — αλλά για να έχουν κάποτε την ευχαρίστηση της άνυπακοής. Η επαναστατικότητα είναι ένα παιχνίδι για μεγάλα παιδιά, πάντως ένα παιχνίδι. Αλλά τδ παιχνίδι χάνει τδ γούστο του όταν ή εξουσία κατά της οποίας στρέφεται γίνεται φασματική.

Αλλάωστε πάλι υπό τη σκιά της αληθινής πατρικής εξουσίας τὰ παιδιά κρατούν περισσότερο την αυτονομία τους παρά μέσα σε μιά τεχνητή ατιμόσφαιρα ψευτοφιλικών σχέσεων με τους γονείς. Αυτό το είδους οι επιλικές σχέσεις είναι μιά αυταπάτη. Τους αληθινούς φίλους τους βρίσκει τδ παιδί στδ δικό του κόσμο. Από τους γονείς περιμένει κάτι άλλο: σιογή, προστασία και σταθερότητα.

Και έσως αυτά τὰ βίαια ξεσπάσματα της σύγχρονης νεολαίας δεν είναι παρά ένας τρόπος διαμαρτυρίας γι' αυτή την έλλειψη αυταρχικότητας, για την ψυχολογική όρφανία που τους έχει επιβληθεί από τη σύγχρονη κοινωνία, την κοινωνία των γονέων που αμφιβάλλουν για τδ ρόλο τους και παρατούνται από τὰ δικαιώματά τους.

MARCEL BONNEFOT

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

Ma dele'oli

ΤΟ ΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ

Οι αστρονόμοι βεβαιώνουν κατηγορηματικά: Τδ άστρο που ώδήγησε τους τρεις μάγους στη φάτη της Βηθλεέμ ύπήρξε στην πραγματικότητα και όχι μόνο στη φαντασία των Ευαγγελιστών. Ήταν μιά «υπερνόδω» που έξεοράγη τέσσερα χρόνια πριν από την έκ παραδόσεως χρονολογία της γεννήσεως του Χριστού. Οι ιστορικοί συμφωνούν πως ή χρονολογία της γεννήσεως πρέπει να μετατοπισθεί τρία ή τέσσερα χρόνια πίσω. Τδ άστρο ήταν όρατό επί 70 ήμέρες κοντά στδ Άλφα του Υδροχόου. Τις πληροφορίες αυτές μάς τις προσφέρει σήμερα ή ραδιοαστρονομία που μπορεί να εξερευνήσει τόν ύφανό του παρελθόντος όσο και του παρόντος. Οι υπερνόδες είναι γιγαντιαία άστέρια που έκρηγνυνται γιατί έχουν εξαντλήσει τδ υδρογόνο τους και δεν μπορούν να κρατήσουν την έσωτερική τους πίση. Η έμφάνιση τους θεωρήθηκε συχνά ως καλός ή κακός οίανός. Μετά τδ άστρο της Βηθλεέμ, μιά άλλη έμφάνιση σημάδεψε τδ θάνατο του Μάρκου Αύρηλιου, τδ έτος 185. Από δω και πέρα οι αστρολόγοι θα πρέπει να συνεργάζονται με τους ραδιοαστρονόμους.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΞΕΝΗ ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ

Στην Ουάσιγκτον ζει μιά κυρία 65 ετών που οδηγεί θαυμάσια τδ αυτοκίνητό της μ' ένα χέρι... χωρίς κόκκαλα. Η γηραιά κυρία πάσχει από τδ άνοστο του Γκόρραμ, μιά σπανιότητα άρρώστεια που χαρακτηρίζεται από την προοδευτική εξαφάνιση ώρισμένων όστων του σώματος. Τα όστα άποσυντίθενται και άπορροφώνται από τους γύρω μυϊκούς ιστούς. Αλλά ό άρρωστος δεν ένοχλείται καθόλου. Τὰ μέλη του δε χάνουν την κινητικότητα και την εύρωστία τους. Τόν περασμένο αιώνα σημειώθηκε στδ ιατρικά χρονικά ή περίπτωση ενός νεαρού που σήκωνε βάρη πενήντα κιλών μ' ένα μπράτσο χωρίς κόκκαλα. Πέθανε από πνευμονία σε ηλικία 70 ετών. Από τις σπάνιες περιπτώσεις που γνωρίζουμε, ή παράξενη άρρώστεια δεν είναι ούτε θανάσιμη ούτε ένοχλητική. Γι' αυτό και οι άκαρπες προσπάθειες θεραπείας — με διτομίνες, όρμόνες, ασβεστόιο, μεταγγίσεις αίματος κλπ. — έχουν μάλλον θεωρητική σημασία.

Ο άββάς Μπρέιγ Ο ΕΞΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ

Τδ ποιμνιο του άββά Μπρέιγ ήταν χιλιάδων έτών. Ποιός ήταν αυτός ό παπάς, που άφιέρωσε 65 χρόνια της ζωής του για ν' άνασυστήσει την Ιστορία του ανθρώπου στη διάρκεια των χιλιετηρίδων που προηγήθηκαν της Ιστορίας;

Του ΚΛΩΝΤ ΕΝΤΕΛΜΑΝ

ΠΙΝ από λίγο καιρό, ό άββάς Άντρέ Γκλорύ, μελετητής της Προϊστορίας στδ Άνθρωπολογικό Μουσείο του Παρισιού, μπηκε σ' ένα από τὰ εργαστήρια του Κέντρου Έρευνών στδ Σκακιά.

— Λοιπόν, είπε στδν διευθυντή του εργαστηρίου, κ. Ζακ Λαμπενύρί, ειδικό στους μετρητές ραδιενεργείας, μπορέσατε να χρονολογήσετε τδ δείγμα από ξυλοκάρβουνο που σας έφερα;

— Μάλιστα, απάντησε ό φυσικός. Προέρχεται από κλαδί που κόπηκε πριν από δεκαπεντέμισι χιλιάδες χρόνια.

Μιά λάμψη ικανοποίησε άναψε στὰ μάτια του άββά. Αυτή την καρβουνόσκονη που είχε φέρι για να τη χρονολογήσουν με τδ σύστημα της μεθόδου «άνθραξ 14», την είχε πάρει από τδ σπήλαιο Λασκώ, στη Ντορντόν. Είχε βρεθεί στδ «πηγάδι του ανθρώπου» δίπλα σ' ένα λυχνάρι και κάτω από κάτι περίφημες προϊστορικές τοιχογραφίες που είκόνιζαν ένα ξεκοιλιασμένο δουλάλι, ένα ρινόκερω κι' έναν άνδρα που κρατούσε ένα πουλί.

Ο άββάς θριάμβευε. Δεν ήταν όμως περήφανος για τόν έαυτό του, μά για τόν προϊστάμενό του, τόν άββά Μπρέιγ, τόν πατέρα της Προϊστορίας, που για τδκατοστή φορά στη ζωή του, είχε άποδειχθεί αληθινός. Χάρη στις μνημειώδεις γνώσεις του και την άπίθανη διαίσθησή του, ό άββάς Μπρέιγ είχε ύποστηρίξει ότι οι μυστηριώδεις καλλιτέχνες του Λασκώ είχαν εικονογραφήσει τδ σπήλαιο της Ντορντόν πριν από 15.500 χρόνια. Μόνο τδ επιστημονικό του γόητρο είχε δώσει κάποια αληθοφάνεια σ' αυτή την έκδοχή. Μά να που ή ανάλυση του ραδιενεργού άνθρακος έπιβεβαίωσε και πάλι την άποψή του.

Λίγο διάστημα μετά άπ' αυτή την τελευταία νίκη του ό άββάς Μπρέιγ έκλεινε για πάντα τὰ μάτια του στὰ 84 χρόνια του στδ σπίτι του της Ίλ-Άντάν. Είχε ζητήσει να κρατηθεί τδ νέο μυστικό ως την έπομένη μέρα της κηδείας του. Κι' ή μέρα αυτή έγινε γνωστή σ' όλόκληρο τόν κόσμο. Ο άνθρωπος που είχε προσφέρει στην αν-

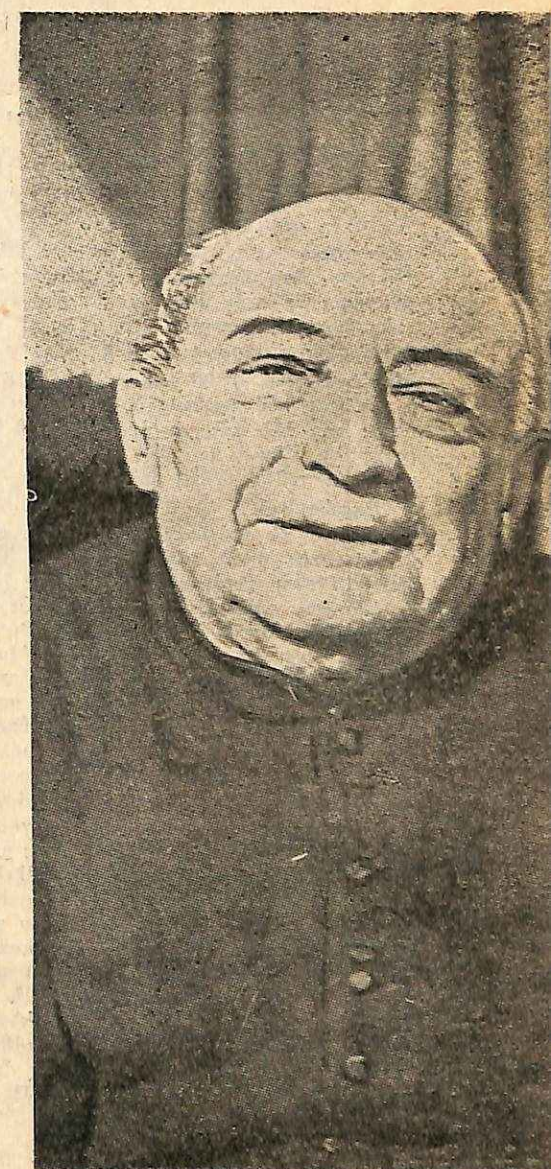
θρωπότητα ένα παρελθόν δύο έκατομμυρίων έτών, αυτός που είχε ζήσει στη διάρκεια μιάς ζωής όλη την Ιστορία της Προϊστορίας, δεν ύπήρχε πιά.

Ακούραστος εξερευνήτης του παρελθόντος, μπορούσε ν' άναγνωρίσει και να χρονολογήσει ένα παμπάλαιο χώρο, χάρη σε ένδείξεις που ήταν τις περισσότερες φορές άόρατες ακόμη και στους συνεργάτες του. Υπήρξε ό μεγάλος ειδικός που όλοι οι προϊστοριοδίφες καλούσαν για να τόν συμβουλευθούν στην Ισπανία, στην Αίθιοπία, στην Ιρλανδία, στη Νότια Άφρική. Ταραχοποιός όσο λίγοι, ώρμούσε κατ' ευθείαν πάνω στους δύσπιστους όταν άρνιόντουσαν την πραγματικότητα εξ αίτίας της προσκολλησεως τους στις προλήψεις. Έτσι στάθηκε ό πρώτος που έσπρωξε προς τὰ πίσω τὰ σύνορα του παρελθόντος και που επέβαλλε την άρχαιοτητα του άνθρώπινου είδους. Είχε προπάντων τη μεγάλη άξία να ιδρύσει ένα νέο κλάδο της Ιστορίας της Τέχνης, εξ ίσου έντυπωσιακό όσο και άπρόβλεπτο: Την Προϊστορική Τέχνη. Και συγχρόνως απέκάλυψε ότι οι πρόγονοί μας, οι άνθρωποι τών σπηλαίων, δεν ήταν άκαλλιέργητα κτήνη, όπως τους είχαν φαντασθεί, μά περίφημοι καλλιτέχνες. Με τδ θάνατό του στις 14 Αυγούστου του 1961, ό άββάς Άνρι Μπρέιγ άφησε ένα έργο που άποτελείται από 800 βιβλία, άπομνημονεύματα και άρθρα. Έκτός άπ' αυτό είχε 81 πανεπιστημιακούς και τιμητικούς τίτλους.

ΑΠΟ ΤΑ ΚΟΛΕΟΠΤΕΡΑ ΣΤΟΝ ΠΤΡΟΛΙΘΟ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΑΣ

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ της Προϊστορίας είναι μιά μακρά συνέχεια από άγώνες και διαμάχες: σε κάθε νέα άπιστία τών σκεπτικιστών, να άντιμετωπίσεις τις ερωτήσεις, να πείσεις τις άρχές.

Τδ χρόνο που ό Άνρι Μπρέιγ γεννιόταν στην Πικαρδία, τδ 1877, ό πρώτος άνάμεσα στους μεγάλους προϊστοριοδίφες, δ Ζακ Μπουσέ, ντε Πέρετ, τελώνης στδ Άμπειβίλ, άρχιζε να παίρνει στὰ σοβαρά

Ο άββάς Μπρέιγ, ό παπάς της Προϊστορίας.

από μερικούς μνημένους. Είχε πεθάνει πριν από έννιά χρόνια, μά οι άρχαιολόγοι εξακολουθούσαν να ερωτεύονται αττόν τόν «ερασιτέχνη». Ένας ερασιτέχνης που είχε ανακαλύψει στδν κοιλίσκο του ποταμού Σόμ τσεκούρια από πελεκημένο περόλιθο δίπλα σε δσά ζώων που ύπηρεχαν πριν από 100.000 χρόνια.

— Αυτά τὰ πέτρινα εργαλεία, είχε πεί στους επιστήμονες του άρχαιολογικού Ίνστιτούτου, πελεκήθηκαν την παλιά εκείνη εποχή που στη Γαλλία ζούσαν μαμούθ και ρινόκεροι.

— Άδύνατο! δήλωσαν οι ειδικοί. Αυτά τὰ τσεκούρια και τὰ βέλη άνήκαν στους Κέλτες και τούς Γαλάτες. Είναι «ιστορικά». Είναι κομμάτι να μιλούμε για Προϊστορία, άφου πριν από την Ιστορία δεν ύπήρχαν άνθρωποι όντα στη Γη. Κι' έν πάση περιπτώσει οι ύπολογισμοί που δσάζονται στη Βίβλο μάς άποδείχνουν ότι ή καταγωγή της άνθρωπότητας δεν άνέρχεται πριν από τδ 4.000 π. Χ.

Οι επιστημονικές έταιρείες και τὰ μουσεία είχαν άρνηθεί την άνεκτίμηση συλλογή του Μπουσέ ντε Πέρετ. Ο τελώνης του Άμπειβίλ κατηγορήθηκε ότι διέδιδε

Σε μια πελώρια αίθουσα του σπηλαίου σχεδιασμένα πάνω στο βράχο είδε δυο μαύρα άλογα εκπληκτικής όμορφιάς και τελειότητας.

φανταστικές και ανατρεπτικές ιδέες. Κι' έτσι, απογοητευμένος και πεσμένος, αναγκάστηκε πριν πεθάνει να σκορπίσει τους θησαυρούς του.

Όταν ο νεαρός Ιεροσπουδαστής Άνρλ Μπρέιγ έφθασε τα 20 χρόνια του το 1897, ή υπόθεση του τελώνη είχε τραβήξει το δρόμο της. Μά υπήρχαν ακόμη πολλοί ξεροκέφαλοι ειδικοί που άρνούνταν την αρχειότητα του άνθρωπίνου είδους.

Έφθνος πιά ο Άνρλ Μπρέιγ ένδιαφερόταν για τα κολεόπτερα και μετά για άπολιθωμένα φυτά της Πικαρδίας. Την εποχή εκείνη γινόταν πολλός λόγος για τον Μπουσέ ντε Πέρε. Η πλειοψηφία είχε ταχθεί έναντίον του. Μά ο καθηγητής της Φυσικής στο σμινάριο του Ίσοδ — Λέ — Μουλινώ όπου φοιτούσε ο νεαρός Άνρλ, ο άββάς Γκιμπέ, είχε πολύ προχωρημένες ιδέες. Δεν ήταν μόνο «όπτε» του Μπουσέ ντε Πέρε μά ήταν κιόλας — ο! σκάνδαλο — άπαδός της θεωρίας της εξέλιξης. Δεν τολμούσε να διδάσκει τις θεωρίες του Δαρβίνου, μά έξηγουσε στον συμμαθητή του ότι το κάθε είδος που δημιουργήσε ο θεός μπορούσε να εξελιχθεί μέσα σε στενά όρια. Και το χειρότερο (ή το καλύτερο) ένεδάρουνε τον νεαρό Ιεροσπουδαστή να περάσει τις διακοπές του στο Άμπρεβίλ για να πάρει μέρος στις άνασκαφές που έκαναν οι άπαδοί του Μπουσέ ντε Πέρε. Έτσι ο Άνρλ Μπρέιγ κυριεύθηκε από έμφανικό πάθος για την άρχαιολογία και έγινε ένας από τους θερμότερους προασπιστές της Προϊστορίας.

Όταν βρέθηκαν νέοι προϊστορικοί χώροι στην κοιλάδα του Βερρέ, στη Ντορντόν, ο άββάς Μπρέιγ — είχε γίνει στο άναμεταξύ παπάς — έσπευσε να επιβάλει τις ιδέες του τελώνη. Κι' εκεί είχαν φέρει στο φώς εργαλεία και όπλα δίπλα σε σκελετούς θηλασίων, ρινοκεράτων και ταράντων. Ο Μπρέιγ, σε συγγράμματα και άρθρα άπόχισε με κάθε μέσο να επιβάλει την άποψη ότι ξωά και άνθρωποι ήταν της ίδιας εποχής, σύγχρονοι μεταξύ τους.

Στά 23 χρόνια του, το 1900, ο άββάς Μπρέιγ πέρασε τις διακοπές του διασχίζοντας τη Ντορντόν. Ζητούσε να βρει άπως πάντοτε λίθινα εργαλεία και κόκκαλα. Μιά μέρα δυο άρχαιολόγοι, φίλοι του, τον κάλεσαν να έπισκεφθεί ένα σπήλαιο που είχαν έπιστημάνει στο Καμπταρέλ. Μά για να τ' φθάσουν έπρεπε να σκαρφαλώσουν την πλαγιά ενός βουνού και μετά να σκαρφαλώσουν με τα τέσσερα. Στην πρώτη σταθ οι λάμπες άστυλίνης σκεδίασαν φανταστικούς ίσκιους πάνω στα τοιχώματα που έσταζαν από ύγρασία. Κι' ένω οι νυχτερίδες φτερούγιζαν δρόγυρα άλαφιασμένες, οι τρεις φίλοι έβλεπαν άπορημένους σχέδια χαραγμένα πάνω στο βράχο. Να τους άπατούσαν τα μάτια τους; Δεν ήξεραν. Όπως κοκκινίζονταν οι λάμπες στα χέρια τους οι ίσκιος χόρευαν και δεν μπορούσαν να ξεδιακρίνουν άκόμη κανένα πραγματικό σχέδιο.

Άφου πέρασαν από άρκετες στοές, έφθασαν μπροστά σε μία σκοτεινή όδο.

Ο άββάς Μπρέιγ ήταν ο πιο λεπτός και ο μόνος που θα μπορούσε να σκαρφαλώσει στην κοιλιά. Προχωρούσε άπελπιστικά άργά και με κόπο κατόρθωνε να κρατά τη λάμπα του. Κι' έπτελους έφθασε στο τέλος της διόδου, σε μία πελώρια αίθουσα του σπηλαίου. Έκει τον περίμενε ένα συγκλονιστικό θέαμα: σχεδιασμένα πάνω στο βράχο είδε δυο μαύρα άλογα εκπληκτικής όμορφιάς και τελειότητας.

Ήταν μία άποκάλυψη, ένα άνοιγμα προς νέους δρόμους. Γιατί εκείνη την εποχή, οι πρώτες εκδηλώσεις της τέχνης άνάγονταν από τους άρχαιολόγους στα γλυπτά και στα άγγεία της άρχαίας Έλλάδος. Μά μπροστά στα θαμπαμένα μάτια του άββά Μπρέιγ, το πρώτο ξεκίνημα της Ιστορίας της τέχνης πιασδρομούσε τώρα στη νύχτα των αιώνων.

ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΩΝ ΠΟΔΙΩΝ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗ, ΕΙΧΕ ΜΕΙΝΕΙ ΑΝΕΠΑΦΟ

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ μέσα σε σπήλαια είχαν βρεθεί κι' άλλες. Μά πάντοτε έπαρουσίαζαν ή έντύπωση ότι ήταν πρόσφατες, έργο κανενός έκκεντοικού.

Η πρώτη άνακάλυψη «σπηλαιογραφίας» έγινε το 1879 στο Άλταμίρα της βορείου Ίσπανίας. Ο θρύλος λέει ότι ή άνακάλυψη όφειλεται στο σκύλο. Είχε, λέει, κυνηγήσει ένα λαγό ως μέσα στη φωλιά του και χρειάστηκε να πλατύνουν το άνοιγμα της για να τον έλευθερώσουν. Μά έκπληκτοι οι κυνηγοί είδαν ότι ή φωλιά του λαγού κατέληγε σε μία σπηλιά γεμάτη δσά.

Ο μαρκήσιος του Σαντουόλα, ο άφέντης του σκύλου, ένδιαφερόθηκε μ' αυτούς, τους σκελετούς. Με ένα κού στο χέρι μπήκε στο σπήλαιο μαζί με το κοριτσάκι του, που ήταν όκτώ έτών, διπλωμένος στα δυο και με τα μάτια καρφωμένα στο έδαφος μήπως συναντούσε κανένα παιδί.

Μα! άγελάδες, φώναξε το παιδί. Χάρη στο μικρό άνάστημά του, το κοριτσάκι μπορούσε να περπατά όρθιο. Έτσι μπόρεσε να δει στο ταβάνι του σπηλαίου, τα πρώτα ζωγραφισμένα θηλάκια που άνεκάλυπτε ο σύγχρονος άνθρωπος. Μά τα εύρηματα αυτά δεν είχαν καμιά άπλήρηση. Με το να μένουν άχρονολόγητα μπορούσαν, κατά τους ύπολογισμούς των βέβηλων να είναι δέκα έτών ή και έκατό.

Όταν όμως ο άββάς Μπρέιγ βρέθηκε μπροστά στα μαύρα άλογα του σπηλαίου Κομπταρέλ στη Ντορντόν, ήξερε πως έπρεπε να άπαόχει κάποια ένδειξη που να καθορίζει την ηλικία αυτών των σπηλαιογραφιών. Και πράγματι, στο κάτω σημείο του τοιχώματος, πάνω στην έργιλο του έδάφους, είδε το άποτύπωμα των ποδιών του καλλιτέχνη τελειώς άνέπαφο, πράγμα που άπέδειξε ότι κανείς δεν είχε πατήσει έκτοτε εκεί μέσα. Το άποτύπωμα δεν μπορούσε να είναι πρόσφατο, γιατί ή μάλακή άργιλος, που είχε σκληρύνει με τα χρόνια, είχε καλυ-

φθεί με πυριτωδες στρώμα που έπρεπε να είχε κάνει δεκάδες χιλιάδες έτών για να σχηματισθεί.

Μά για τον άββά Μπρέιγ δεν ήταν άρκετο να βρει, να κάνει συλλογισμούς, να δείξει. Καταλάβαινε ότι έπρεπε να ξεσηκώσει τα σχέδια, κομμάτι — κομμάτι μέσα στην πνιγρή άτμόσφαιρα του σπηλαίου. Η εργασία αυτή στάθηκε ή πρώτη μιας εκπληκτικής σειράς, την οποία παραματοποίησε σε διάστημα μεγαλύτερο των πενήντα έτών και που τον έφερε στους περισσότερους προϊστορικούς χώρους της ύδρογείου.

Στά 24 χρόνια του κατέβηκε με άλλους άρχαιολόγους στον Φόν — ντε — Γκώμ, πάντοτε στη Ντορντόν. Μά ένω αυτοί μιλούσαν για έκατοντάδες ή χιλιάδες έτών, αυτός δεν τούαζε ν' αναφέρεται σε δεκάδες χιλιετηρίδων. Και σε βάθος πενήντα μέτρων, ξεπλωμένος άνάσκελα μέσα στην ύγρασία και τις άναθυμιάσεις, κάθισε να ξεσηκώσει 80 βουβάλια, 40 άλαγα και δυο οινόκερους.

Τι θα έλεγες άν πηγαίναμε να έπισκεφθούμε το Άλταμίρα; του πρότεινε μία μέρα ο φίλος του Έμιλ Καρταλάκ.

Στην Ίσπανία ο άββάς Μπρέιγ βόηκε τρανταχτή έπιβεβαίωση των ύποψιών του. Μπροστά του δεν είχε πια μειονομένα ξωά, μά ένα πραγματικό σύνολο, μία δολιχρωμένη τοιχογραφία. Έπιστρέφοντας στο Παρίσι πέτυχε μία πώστωση 500 χουσών φράγκων από τον Μακίηνα και άρχαιολόγο Σαλουόν Ραίναγ. Κι' άμέσως πήγε να ξεσηκώσει τις τοιχογραφίες του Άλταμίρα για να δείξει σ' όλο τον κόσμο την έξαιρετική τους σημασία και την εκπληκτική άρχαιότητά τους. Τά 15 βουβάλια του άββάς Μπρέιγ τά βδειξε άργότερα στον πρίγκιπα του Μονακό. Κι' αυτός τόσο ένθουσιάστηκε που του έδωσε το ποσό που χρειαζόταν για τη δημοσίευση μεγάλου βιβλίου για το Άλταμίρα: το πρώτο ένός μνημειώδους έργου.

ΤΑ ΚΡΑΝΙΑ ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟΥ, ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΚΑΝΝΙΒΑΛΙΣΜΟΥ

ΣΤΙΣ πρώτες άρχές του αιώνα μας ή Προϊστορία άρχισε να φλογίζει τη φαντασία του μεγάλου κοινού. Κάτω από τα θεμέλια του μεγάλου καταστήματος «Μπόν Μαρσέ» στο Παρίσι, ένας έργολάβος βόηκε τα όπολείμματα ένός μαιουρό. Άλλος στο Κισό, τρεις γνάθους ταράντων. Κάτω από τον Σηκουάνα στο Φονταμπελά, κοντά στην Κομπιέν, άργο παντού βόηχαν δέκα σε πύδ πρόσφατα πέλματα άγγεία, κέρατα ρινοκερών, βέλη από κόκκαλα, κοφτερά εργαλεία από πυρίλιθο. Αιτή τη φορά τα μέλη του Ίνστιτούτου των άρχαιολόγων άποφάσαν να μετακινήθουν. Πήγαν στην κοιλάδα του Σάμ, στη Ντορντόν, στην Ίσπανία. Ο άββάς Μπρέιγ τους συνόδευε παντού.

Το 1906 ένας Ίσπανός βοσκός άνακάλυψε καμιά δεκαπενταριά σπήλαια με τοιχογραφίες στα Κανταβρικά όρη που

Η Λευκή Κυρία του Μπράντμπεργκ είναι ή σως έργο καλλιτέχνη που άνήκει, όπως αυτή, σε άσπρη φυλή της Μεσογείου που μετανάστευσε στη Νότια Άφρική. Νά είναι ο συνδετικός κρίκος μεταξύ Ίστορίας και Προϊστορίας;

άποτελούν προέκταση των Πυρηναίων. Ο Μπρέιγ άφιέρωσε μήνες για να ξεσηκώσει τα σχέδια κάτω από δυσκολότερες συνθήκες. Έστριψε σκαλωσιές κι' εργαζόταν ξεπλωμένος άνάσκελα, σαν τον Μιχαήλ Άγγελο, όταν ζωγράφιζε το ταβάνι της καπέλλα Σιζτίνα. Κάθε τόσο έπρεπε να βγαίνει έξω, στον καθαρό άέρα να πάρει άνάσα, τόσο πνιγρή ήταν ή άτμόσφαιρα εκεί μέσα.

Μόνος στη σιωπή των σπηλαίων, όπου δεν τον συντρόφευαν παρά μόνο οι σταγόνες του νερού και τα φτερουγίσματα των νυχτερίδων, καθόταν και στοχαζόταν με το φώς της λάμπας του.

Νά βρισκόμαστε, έδώ, άναρωτιόταν, στην γέννηση του είδους μας; Μά ποιάς γέννησης; Της άνθρωπότητας ή της τέχνης; Πώς να φτιάξουμε ένα ήμερολόγιο αυτών των εποχών; Πότε άρχίζουν; Ποιά είναι ή καταγωγή του ανθρώπου;

Στά τέλη του 1920 ο άββάς Μπρέιγ συναντιόταν συχνά με το φίλο του Τεϊλάρ ντε Σαρντέν στο Ίνστιτούτο Παλαιοντολογίας του Παρισιού. Τέσσερις φορές τη βδομάδα έτρωγαν το μεσημέρι μαζί. Ο Τεϊλάρ του έξηγουσε την άνθρωπολογία, τις ένδείξεις που μπορεί ν' άνακαλύψει κανείς σ' ένα ανθρώπινο κρανίο. Ο Μπρέιγ σε άντάλλαγμα μιλούσε τον φίλο του στην προϊστορία. Και δεν παρέλειπε να του αναφέρει συγκλονιστικά έπιχειρήματα ύπερ της θεωρίας της εξέλιξης.

Το 1929 ο Τεϊλάρ ντε Σαρντέν άνεκάλυψε στην Κίνα, στο Σού — Κού — Τιέν, κοντά στο Πεκίνο, ένα κομμάτι άνθρωπίνου κρανίου που έμοιαζε να είναι το παλαιότερο άπ' όσα είχαν βρεθεί ως τότε. Ο άββάς Μπρέιγ έσπευσε να συναντήσει το φίλο του και πήρε μέρος στη μελέτη του προϊστορικού αυτού άνθρώπου, του Σινανθρώπου, όπως τον άνόμασαν. Κοντά βρέθηκαν και άλλα λείψανα, πενήντα — πέντε συνολικά άτομα. Αιτή τη φορά ο άββάς Μπρέιγ και οι συνάδελφοί του βρέθηκαν μπροστά σ' ένα συγκλονιστικό παρελθόν. Δεν τολμούσαν άκόμη να όρίσουν χρονολογίες, μά οι γεωλόγοι μιλούσαν για 600.000 χρόνια. (Σήμερα ή άνθρωπότητα εκτιμάται στα δυο έκατομμύρια χρόνια).

Το περίεργο όμως είναι ότι τα κρανία στο Σού — Κού — Τιέν ήταν όλα συγγενή

μετα σε ίδιο σημείο, ένω τα μέλη των σκελετών, στους όποιους άνήκαν τα κρανία, ήταν σκορπισμένα. Κατά την άποψη των άνθρωπολόγων που ήταν παρόντες, οι άνθρωποι της εποχής αιτής ήταν καννίβαλοι με ιδιαίτερη προτίμηση στα κεφάλια. Ο άββάς Μπρέιγ όστόσο έποστήριζε το αντίθετο. Άν βρέθηκαν τα κρανία συγκεντρωμένα, έλεγε, αυτό όφειλεται στο ότι άποτελούσαν ιερά άντικείμενα: οι άνθρωποι των σπηλαίων όχι μόνο δεν ήταν άνθρωποφάγοι, άλλ' έπιδίδονταν στη λατρεία των νεκρών. Έτσι άνοιγε ένα νέο κεφάλαιο της προϊστορίας, που άφαιρούσε τα θρησκευτικά αίσθηματα των μακρινών προγόνων μας. Κι' όπως άποδείχθηκε τέλος αυτός είχε δίκιο.

Χωρίς τον άββά, είχε μία φορά ο καθηγητής Πέι του Πεκίνου που στάθηκε ο άνθρωπος που μελέτησε περισσότερο από κάθε άλλον τον Σινάνθρωπο, κανείς δεν θα μās έπαιρνε άκόμη στα σοβαρά.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ, ΙΣΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΣΤΙΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΕΤΣΙ ή άνθρωπότητα άρχισε να άποκατά μερικά στοιχεία για την μακρινή καταγωγή μας. Οι έστίες και τα ξυλοκάθονα που βρέθηκαν κοντά στους σκελετούς άπέδειχναν ότι ή φωτιά ήταν γνωστή τα παλαιά εκείνα χρόνια. Ο άββάς Μπρέιγ προχωρούσε άκόμη μακρύτερα: άφου ύπήρχαν όπλα και σπασιμένα δσά ξωών δίπλα στα λείψανα της φωτιάς, αυτό σήμαινε ότι ο άνθρωπος εκείνη την εποχή ήταν κυνηγός και γνώριζε να φέρνει το κρέας του. Κι' άφου βρέθηκαν και κοκκινίσματα από κέρατα ήταν φανερό ότι γνώριζαν να κόβουν και να μαζεύουν τα κέρατα.

Ήταν όστόσο άπαράτητο να όρισθεί μία χρονολογία. Ο άββάς Μπρέιγ καταπίστηκε τότε με τη γεωλογία, τη μόνη έπιστήμη που θα του έπέτρεπε να βρει μερικά άπαράτητα σημεία άφειτηρίας.

Οι ειδικοί που άνέλαβαν να χρονολογήσουν τις περιόδους της Ιστορίας της Γης, διαπίστωσαν ότι από 600.000 έτών και κατά την διάρκεια της τετατογενοής διαπλάσεως, οι όροίνοι παγετώνες κατέβηκαν τέσσερις φορές ως το κέντρο της Γαλλίας στις ψυχρές περιό-

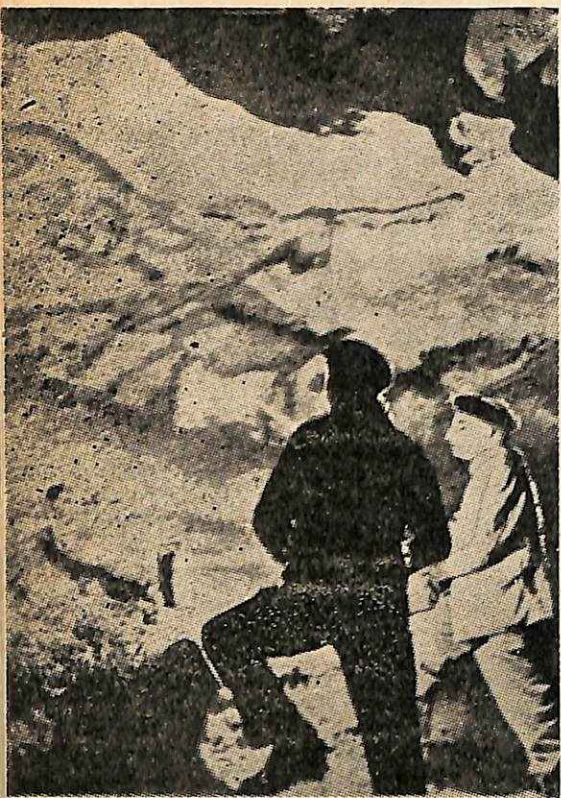
δους. Τέσσερις φορές πάλι όπισθοχώρησαν στις περιόδους με μέτρια θερμοκρασία. Σημειώτεον ότι σε πολλά έδάφη με προσχωματώσεις (όπως είναι ή κοιλάδα του ποταμού Σάμ) όρίσκουμε ίχνη των περιόδων αυτών. Το άνοιχτόχρωμο γεωλογικό στρώμα άντιστοιχεί με άπόθεμα προσχωματώσεων κατά την διάρκεια ψυχράς περιόδου, το κοκκινωπό στρώμα με προσχωματώσεις ενκράτων περιόδων (το χρώμα αυτό προέχεται από την όξείωση του σιδήρου στις θερμές περιόδους). Έτσι το κόψιμο ένός κομματιού γης σε φέτες δείχνει την διαδοχή των θερμοκρασιών κι' άποτελεί πραγματικό ήμερολόγιο.

Από την άλλη πλευρά οι έπιστημονες μπόρεσαν να ύπολογίσουν τον χρόνο που χρειαζόταν οι παγετώνες για να προχωρήσουν και να όπισθοχωρήσουν. Ο τελευταίος παγετών έπ' παραδείγματι άρχισε πριν από 120.000 χρόνια και τέλειωσε πριν από 12.000 χρόνια. Έτσι όλα τα λείψανα, όπλα και δσά, που βρέθηκαν σ' αυτό το στρώμα, άνοιχτόχρωμων προσχώσεων άνήκουν σ' αυτήν την περίοδο. Άν είναι τοποθετημένα ψηλότερα προς την έπιφάνεια του έδάφους, έχουν ηλικία μικρότερη των 12.000 έτών. Άν είναι τοποθετημένα χαμηλότερα, ή ηλικία τους άνέχεται σε 20.000 χρόνια. Σημειώτεον ότι όρίσκουμε άνθρώπινα λείψανα σ' όλα τα σημεία, ως την περίοδο του πρώτου παγετώνος, παλαιότερα δηλαδή των 600.000 έτών.

Όλα λοιπόν θα ήταν άπλά, αν ή φύση δεν ξεγελούσε τους γεωλόγους. Γιατί τα περίφημα αυτά στρώματα, που θα άρκούσε να τα ξεφυλλίσουμε σαν ήμερολόγιο, έπαυειλημέτως άναστατώνθηκαν από τους κατακλυσμούς. Πώς λοιπόν να βγάλει κανείς άκρη;

Έδώ άκριβώς έπενεθε ή μεγαλοφυΐα του άββά Μπρέιγ: στη διάρκεια του μεσοπολέμου έφευρε μία μέθοδο που έπατέρει τον καθορισμό της ακριβούς ηλικίας ένός στρώματος, άσχετα προς τα όλισθήματα του έδάφους που μπορεί να έγιναν στο άναμεταξύ. Και σιγά — σιγά (χρειάστηκαν χρόνια γι' αυτό) έφτιαξε με τη βοήθεια των συνεργατών του ένα χρονολογικό πίνακα, μία πραγματική Ιστορία των προϊστορικών ανθρώπων.

Ο παλαιότερος πρόγόνός μας, γνωστός στην εποχή αιτή του μεσοπολέμου,

Ο άββάς Μπρέιγ ενώ επισκέπτεται το σπήλαιο του Λασκώ, μελετά μία εικονογράφηση που διακοσμεί τα τοιχώματα.

Ήταν αυτός που είχε βρεθεί στο Πεχίνο, ο Σινάνθρωπος. Η ηλικία του είχε οριστεί στα 600.000 χρόνια. Γνώριζε τη φωτιά και είχε στην κατοχή του όπλα από λαξευμένο πυρόλιθο.

Νεώτερος έρχεται ο Άνθρωπος του Νεάντερταλ, του οποίου το κρανίο βρέθηκε το 1856 στο Νεάντερταλ, κοντά στο Ντύσελτορφ της Γερμανίας. Η ηλικία του ανέρχεται στην πρώτη, δεύτερη και τρίτη περίοδο των παγετώνων, μεταξύ δηλαδή 500.000 και 120.000 ετών. Τα όπλα του από πυρόλιθο είναι πολύ λεπτότερα. Αρχίζει να κατεργάζεται όσα και να φτιάχνει τάφους για τους νεκρούς του.

Τέλος ο Άνθρωπος του Κρό-Μανιόν (Κρανία που βρέθηκαν στο σπήλαιο του Κρό — Μανιόν στη Ντορντόν, προς τα τέλη του περασμένου αιώνα) έζησε στην τελευταία περίοδο των παγετώνων, πριν δηλαδή από 40.000 χρόνια. Ήδη τα ζώα των τροπικών δασών που είχαν κατακλύσει την Ευρώπη κατά τη διάρκεια των θεομών περιόδων (λιοντάρια, λιποπόταμοι, ελέφαντες) είχαν παραχωρήσει τη θέση τους στα ζώα των ψυχρών περιόδων: οινόκερους, μαμούθ και ταράντους. Έπειδή έκαμνε πολύ κρύο οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν τα άναμεταξά από πυρώσεις του εδάφους. Η κατεργασία της πέτρας και των όστων είχε πολύ αναπτυχθεί. Αυτό έπληξαν οι πρώτοι που άρχισαν να σχεδιάζουν, να χαράζουν, να ζωγραφίζουν πάνω στα τοιχώματα των σπηλαίων τους. Άνεκάλυπταν σιγά — σιγά τη μαγεία της τέχνης. Και με την τέχνη άρχισαν να ξεφεύγουν από το συγκεκριμένο προς το αφηρημένο... Συνέλαβαν

για πρώτη φορά το σύμβολο, μία πρώτη δηλαδή μορφή της γραφής.

ΟΙ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΜΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΣΕ ΕΜΒΡΥΩΔΗ ΜΟΡΦΗ

Ο ΠΡΟ. Ι. ΣΤΟΡΙΟΔΙΦΗΣ, έλεγε ο άββάς Μπρέιγ στην πιστή συνεργάτιδά του δίδα Ντουάζ, έχει μία περίεργη δουλειά. Πρέπει να ψάχνει και να σκέφτεται συγχρόνως.

Και πραγματικά ο άββάς των σπηλαίων δεν έπανε να επισκέπτεται τα ύπόγεια που ανακαλύπτονταν κάθε τόσο στη Γαλλία, στην Ίσπανία, στη Βόρειο Αφρική, στην Ίρλανδία, στη Γερμανία. Τόν έγδυούσε περισσότερο ή περιπέτεια του ανθρώπου του Κρό — Μανιόν που είχε το θείο δώρο της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Στα σπήλαια της Ντορντόν και των Πυρηναίων, συγκέντρωνε στοιχεία, έκαμνε τόν ντέκεντ, για να καταλάβει πώς γεννήθηκαν στόν πλανήτη μας τó σχέδιο και ή ζωγραφική. Άνεκάλυψε έτσι ότι στην αρχή ο άνθρωπος τών σπηλαίων έβγαζε τó άποτύπωμα τών χειρών τού πάνω στά λεία τοιχώματα τού κατασπίου του, άφού τó είχε προηγουμένως αλείνει με άργιλόχωμα ή με φυσικές χρωστικές ουσίες. Εσχημάτιζαν αυτά τά άποτυπώματα ο άββάς Μπρέιγ διαπίστωσε ότι προέρχονταν από τις πιο πρωτόγονες και συγκλονιστικές άποψεις γραφικής παράστασης. Σε άλλα τοιχώματα βρήκε εμακαρόνια, γραμμές δηλαδή χαλαρές σε άργιλόχωμα. Φαίνεται ότι ο άνθρωπος τών σπηλαίων βλέποντας τ' άποτυπώματα που άφηναν πάνω στό χώμα τά νύχια της άρκουδας, προσπάθησε να φτιάξει ίδιες γραμμές με τά δικά του νύχια.

Άλλού τά εμακαρόνια αυτά παριστάνουν μαϊνάνδρους, σπείρες, κύκλους που διαστανώνονται και μπλέκουν... Άλλού τó σκιαγράφημα ενός ζώου ξεπετάγεται μέσα από τις γραμμές. Με τις άποτυπώσεις αυτές μορφές ή τέχνη κάμνει τήν πρώτη δειλή και συγκλονιστική της έμφάνιση. Πρόκειται πραγματικά για τó ξεκίνημα μιας καινούργιας εποχής. Έτσι ο άββάς Μπρέιγ είναι ο πρώτος μαζί με τόν Γερμανό Ούγκο Όμπερμαίερ, που έτελειωσε να αναστήσει τήν καταγωγή της γραφής.

Οι σταθμοί είναι κάτι περισσότερο από σαφείς. Σε μερικά σπήλαια οι διάφορες ετεχνοτροπίες βρίσκονται ή μία πάνω στην άλλη (κατά τóτρό άστε ή δεύτερη να καλύπτει τήν πρώτη, ή τρίτη τή δεύτερη κ.τ.λ.) πάνω στό ίδιο τοίχωμα. Πρώτα βρίσκεις άποτυπώματα χειρών, έπειτα εμακαρόνια, έπειτα σπείρες και κύκλους. Τέλος, πάνω — πάνω δηλαδή, είναι σκιαγραφήματα ζώων, μάλιστα ελθόντα από τήν άποψη τού ελθόντος. Άνακαλύπτει τήν άποψη τού ελθόντος.

Οι προϊστορικοί άνθρωποι χρησιμοποιούσαν τó κάθε δυνατό διαφύλακτο έλθον άχρεος: ξανθή, κόκκινη, καφέ, χρησιμοποιούσαν και τó λευκό χρώμα που προερχόταν από τήν ανθρώπινη άσβεστο.

Τά πηγαίνελα τού επιστήμονα μετάξιν της Ντορντόν και τού Παρισιού δεν σταματούσαν.

— Μη φανταστείτε ότι οι προϊστορικοί άνθρωποι πίστευαν στην «τέχνη για τήν τέχνη», δροντοφωνούσε ο άββάς Μπρέιγ στις συνταρακτικές αναζητήσεις του στην Άκαδημία Γραμμάτων και έ-

πιγραφών. Δεν διακοσμούσαν τά καταφύγια τους για να διασκεδάζουν. Έπιδίδονταν σε μαγικά ξόρκια.

Κι' ο άββάς Μπρέιγ άπογράμμιζε ότι οι περισσότερες τοιχογραφίες βρίσκονταν στίς πιο άπόκρυφες στόες. Στό Φόν — ντέ — Γκώμ, στή Ντορντόν, πρέπει να διατρέξει μία στόα 124 μέτρων για να φθάσει στην αίθουσα τών τοιχογραφιών. Στό Νιού πρέπει να περπατήσει και να σπείρει κατά μήκος παλαιού άπογείου παγετώνος 410 μέτρα και μόνο μετά από ένα άκόμη χιλιόμετρο συναντά τις καλύτερες τοιχογραφίες. Στό σπήλαιο τών Τυών Άδελφών στά Πυρηναία πρέπει να περπατήσει μισή ώρα άσπου να φθάσει στίς ζωγραφισμένες επιφάνειες. Η τοποθέτηση αυτή προδίδει τόν μυστικό χαρακτήρα τών άπεικονίσεων. Έξ άλλου δεν μπορούσαν ν' άποτελούν διακοσμητικά θέματα άφού ήταν τόσο δύσκολο να τις δεις, βρίσκονταν στά πιο άπόκρυφα σημεία και μία μόνο δάδα δεν μπορούσε να τις φωτίσει άλόκληρες.

Τό κλειδί τού αινίγματος, έλεγε ο άββάς Μπρέιγ, βρίσκεται στίς άπεικονίσεις τών βουβαλιών, τών οινόκερων και τών άρκουδών που είναι τρυπημένοι από τά βέλη. Πρόκειται άναμφισβήτητα για μαγικά ξόρκια τού κυνηγιού. Οι πρωτόγονοι καλλιτέχνες άπεικόνιζαν τά κυνήγια τους προκαταβολικά. Στό μυαλό τους ή πράξη να σχεδιάσεις τó βουβάλι, να τó διατρύπησης με βέλη, να τó άπειλήσεις με άκόντιο, έξοικιζε τó μέλλον, πραγματοποιούσε με μαγικό τρόπο τήν έπιτυχία της έπιχείρησης.

ΜΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗΣ ΛΕΤΚΗ ΚΤΥΡΙΑ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΜΑΤΡΩΝ

ΤΟ 1917 οι Γερμανοί είχαν ήττηθεί από τούς Άγγλους στή Νότιο Άφρική. Ένας Γερμανός, τού όποιου τó όνομα δεν σώθηκε, πιάστηκε μέσα στίς άγγλικές γραμμές. Ίσχυρίστηκε πως ήταν αρχαιολόγος και τόν άφησαν. Αυτός ξανάφυγε στά ψηλά βουνά τού Μπράντμπεργκ, όπου έπιδίδονταν σε άνασκαφές. Μά μία μέρα που ήταν κατάκοπος και χωρίς τρόφιμα, κατέβηκε σε μία χαράδρα κι' έπεσε έξαντλημένος στην έσοδο μιας σπηλιάς, όπου τόν πήρε ο θάνατος. Όταν άργότερα ξανάνοιξε τά μάτια του, έβγαλε μία φωνή: μπροστά του όπληχαν έκκλητικές τοιχογραφίες ζωγραφισμένες με μαύρο, κόκκινο και άσπρο.

Τό 1929 ο άββάς Μπρέιγ που είχε άκούσει γι' αυτήν τήν ανακάλυψη κατόρθωσε να φύγει για τήν Νοτιοαφρικανική Ένωση. Οι έργασίες του εκεί κράτησαν χρόνια και δεν άνακοίνωσε τά πορίσματά του παρά μόνο τó 1952.

Μά από τήν πρώτη στιγμή διέκρινε ένα πολύ χαρακτηριστικό σ' αυτά τά άποτυπώματα: έπρόκειτο και εδώ για παραστάσεις κυνηγιού ή πολέμου. Οι στάσεις όμως δεν ήταν ποτέ παθητικές. Διηγουμένων τά έργα τους, οι προϊστορικοί καλλιτέχνες έκαμαν θετική έργασία, χόσημη, μά πράξη με μαγική αξία.

Ο άββάς Μπρέιγ άγωνίστηκε σκληρά και σ' αυτήν τήν περίπτωση για να άπεικονίσει τήν άρχαιότητα τών άπεικονίσεων. Άπέδειξε ότι οι θραυώδεις επιφάνειες ήταν παλαιές, ότι οι άπεικονίσεις έκάλυπταν ή μία τήν άλλη κατά στρώματα και ότι ή κατά στρώματα διάταξη αυτή (ένα στρώμα με άπεικονίσεις,

ένα στρώμα τυριτώνους πέτρας που δέφεται στό κύλισμα τού χρόνου) έκάλυπτε δέκα χιλιάδων περίπου έτών άδιάλειπτη καλλιτεχνική δημιουργία.

Έτσι ο άββάς Μπρέιγ έφερε στό φώς ένα άπείθανο εικονογραφικό ήμερολόγιο που περιείχε δώδεκα στρώματα ζωγραφικής τó ένα πάνω στό άλλο. Και βρήκε κάτι τó άπίστευτο: άνάμεσα σε δυό στρώματα, που άπεικόνιζαν αντίλοπες να κυνηγιούνται από Μαύρους, ξεπετάχθηκαν άνθρωπινες μορφές όχι πια νεοειδούς τύπου, αλλά σημιτικού, που φορούσαν τó ένδυμα και κρατούσαν τή φαρέτρα τών Σουμερίων. Και είναι γνωστό ότι οι Σουμεριοί (οι πρώτοι γνωστοί «ιστορικοί» άνθρωποι) έζησαν στή Μεσοποταμία μετάξιν τού 6.000 και 8.000 π. Χ.

Τί ήσαν να κάμουν οι Σουμεριοί στή Νότιο Άφρική; άναρωτήθηκε ο άββάς.

Και πήγε να μελετήσει τó σπήλαιο τού Μάσκ στό Μπράντμπεργκ, όπου ο Γερμανός άρχαιολόγος είχε κάνει τήν περιφημη ανακάλυψή του. Έκεί τόν περίμενε νέα έκπληξη. Σ' ένα χώρο πολύ άρχαιότερο βρέθηκε μπροστά σε μία μυστηριώδη και ύπεροχη λευκή γυναικία που τήν συνόδευαν πρόσωπα με αϊγυπτιακές μορφές. Αίτη ή «Λευκή Κυρία» όπως τήν άποκάλεσε, ήταν κυνηγός με λεπτότατο προφίλ. Φορούσε ένα έλαφρο πανταλόνι άνοιχτού χρώματος, κρατούσε ένα τόξο και τά φτερά ήσαν μπηγμένα στά βραχιόλια της.

Ποτέ άλλοτε δεν είχα γοητευθεί σε τέτοιο σημείο, όσο όταν βρέθηκα μπροστά σ' αυτήν τήν έξαίσια γυναικία μορφή, είπε άργότερα ο άββάς. Η αλήθεια είναι ότι στός ώμους της βάσιναν άκατέξ χιλιετηρίδες.

Όταν άποχρώθηκε να επιστρέψει στή Γαλλία πρότεινε στό πανεπιστήμιο τού Άκωθρόιου να ίδρύσει ένα τμήμα Νοτιοαφρικανικής αρχαιολογίας. Τό 1942 δεν βάστηξε άλλο. «Κύριε στρατάρχα Σμάτς, έγραψε στόν πρωθυπουργό της Νότιο Άφρικής, μία γοητευτική νέα γυναικία μάς περιμένει σ' ένα σπήλαιο τού Μπράντμπεργκ τώρα και 30.000 χρόνια. Δεν νομίζετε ότι δεν θά ήταν σωστό να τήν άφήσουμε να περιμένει περισσότερο;» Πήρε, τή μία μετά τήν άλλη, δυό άπαντήσεις: «Μόλις ήττηθεί ο έχθρος θά άσκληθή με μαζί της. Σμάτς». Και μετά: «Έλάτε!»

Όταν ξανάπηγε στή Νότιο Άφρική με μία Σκωτσέζα γραμματέα, τή μίς Μπόυλ, ο άββάς Μπρέιγ ίδρυσε έπιτέλους τó τμήμα του προϊστορικής αρχαιολογίας, μύησε τούς έρευνητές στά μυστικά της δουλειάς του, εργάστηκε άκούραστα σ' όλη τή διάρκεια τού πολέμου.

Δεν μπορούμε ν' άρνηθούμε, δήλωσε, ότι πολλές χιλιετηρίδες πρδ Χριστού, μία άγνωστη φυλή, μικτής προελεύσεως μά σαφώς λευκή, ήρθε από τή Μεσόγειο και έγκατεστάθηκε στή Νότιο Άφρική. Μερικά στοιχεία δείχνουν ότι έφερε μαζί της συνήθειες και δόξασίες συγγενικές με τήν πρό-Άίγυπτο, με τήν Αίγυπτο αυτή δηλαδή που προηγήθηκε της εποχής τών ποιμένων-βασίλεων.

Να πρόκειται άραγε για τόν συνδυασμό κείνο μετάξιν Προϊστορίας και Ίστορίας, μετάξιν τού πολιτισμού τών κυνηγών και τού πολιτισμού τών ποιμένων που έξημέρωσαν τά ζώα και έφεύραν τήν γεωργία;

Τό κέντρο τού ενδιαφέροντος τών προ-

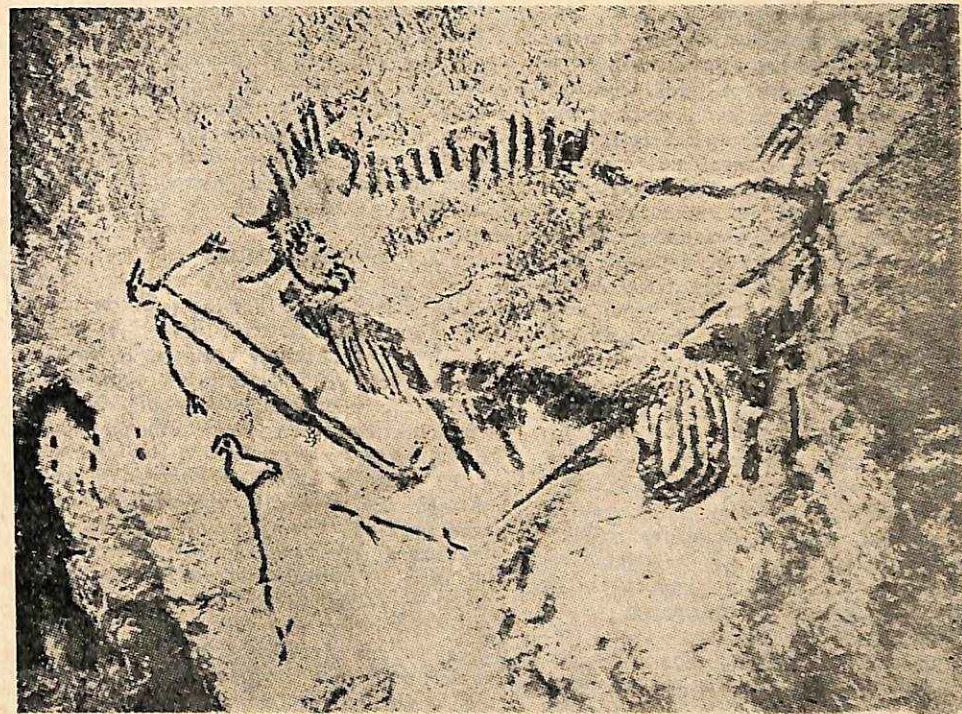
ιστοριοδιών μεταφέρθηκε πια στή Νότιο Άφρική, άφού έχει βρεθίκαν εξ άλλου ανθρώπινα κρανία πιο παλιά άπ' ό,τι στήν Άσία και τά λείψανα τού Αύστραλοπιθήκου. Στήν Άφρική τοποθετείται σήμερα τó λίκνον της άνθρωπότητας. Πάντως ή ήπειρος αυτή όπληξε τó θέατρο δυό έκατομμυρίων περίπου έτών ανθρώπινης περιπέτειας.

ΛΑΣΚΩ! ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΩΡΑΙΟ ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΙΝΟ

ΣΤΗ Γαλλία όστόσο ή δουλειά δεν σταματούσε. Τό 1940 ένα άγοράκι κυνηγώντας ένα σκύλο, βρήκε ένα νέο σπήλαιο στή κοιλάδα της Ντορντόν: τó Λασκώ. Ο άββάς Μπρέιγ, που δεν είχε άκόμη ξαναφύγει για τή Νότιο Ά-

για ν' άποδείξει τήν άφθεντικότητα και τήν άρχαιότητα τών τοιχογραφιών. Η πρώτη αίθουσα, όσοιούς σχήματος, έχει μήκος 30 μ. και πλάτος 10 μ. Τά τοιχώματά της είναι σκεπασμένα με ζώα της περιόδου τών παγετώνων με χρώματα κόκκινο, κίτρινο, καφέ και μαύρο. Μία στενή διάδος βγάξει σε μία μικρότερη αίθουσα με μπλεγμένες διακοσμήσεις. Και στό βάθος άνοίγεται ένα πηγάδι δάθους έπτά μέτρων που καταλήγει σε ύπόγειο στοά. Η έξερεύνηση της στοάς αυτής δεν έχει άκόμη τελειώσει.

Μά εκεί, σ' αυτό τó μυστικό χώρο που είναι ο πιο άπομακρυσμένος από τήν έσοδο τού σπηλαίου, βρίσκεται μία μαζική άπεικόνιση από τις πιο περίεργες της Προϊστορίας. Ένας άνδρας, ένας μάγος προφανώς, είναι ξαπλωμένος σε κατάστα-

Οι προϊστορικές εικονογραφήσεις είχαν συνήθως μαγικό σκοπό. Έδώ έχουμε μία σκηνή θυσίας. Ένα βουβάλι χάνει τά σπλάχνα του και μπροστά του είναι πεσμένος ένας ήρεός που έχει μία μάζα με μορφή πουλιού.

φρική, έτρεξε να τó επισκεφθεί, να τó έπιθεωρήσει, να έσρηκώσει τις ωραιότερες τοιχογραφίες σπηλαίου που βρέθηκαν ποτέ στή Γαλλία και που άνήκουν στην περίοδο τών παγετώνων. Ήταν 63 έτών. Τό Λασκώ ήταν τó 74ο σπήλαιο που έπισκεπτόταν.

Μά κι' αυτή τή φορά πάλι οι άρχαιολόγοι έβγαλαν τις φωνές. Οι άπεικονίσεις ήταν τόσο νωπές, τόλο καλά διατηρημένες που μιλούσαν για άπότη.

Μά ο άββάς της Προϊστορίας άνακάλυψε ένα χειμωνιάτικο πρωϊνό τήν έξήγησή του. Έπειδή είχε πολλή έργασία είχε σκηωθεί πριν ξημερώσει και είδε μπροστά στην έσοδο τού σπηλαίου μία πυκνή, στήλη όμίχλης.

Να ποιδ είναι τó μυστικό τού Λασκώ, δήλωσε στός συνεργάτες του. Έπι χιλιετηρίδες ο ψυχρός άέρας έρχεται κατά κανονικά διαστήματα να διώξει τόν θερμότερο άέρα τού έσωτερικού και άσφαιρί κάθε συμπύκνωση.

Μά χρειάστηκε έπίσης να άγωνισθεί

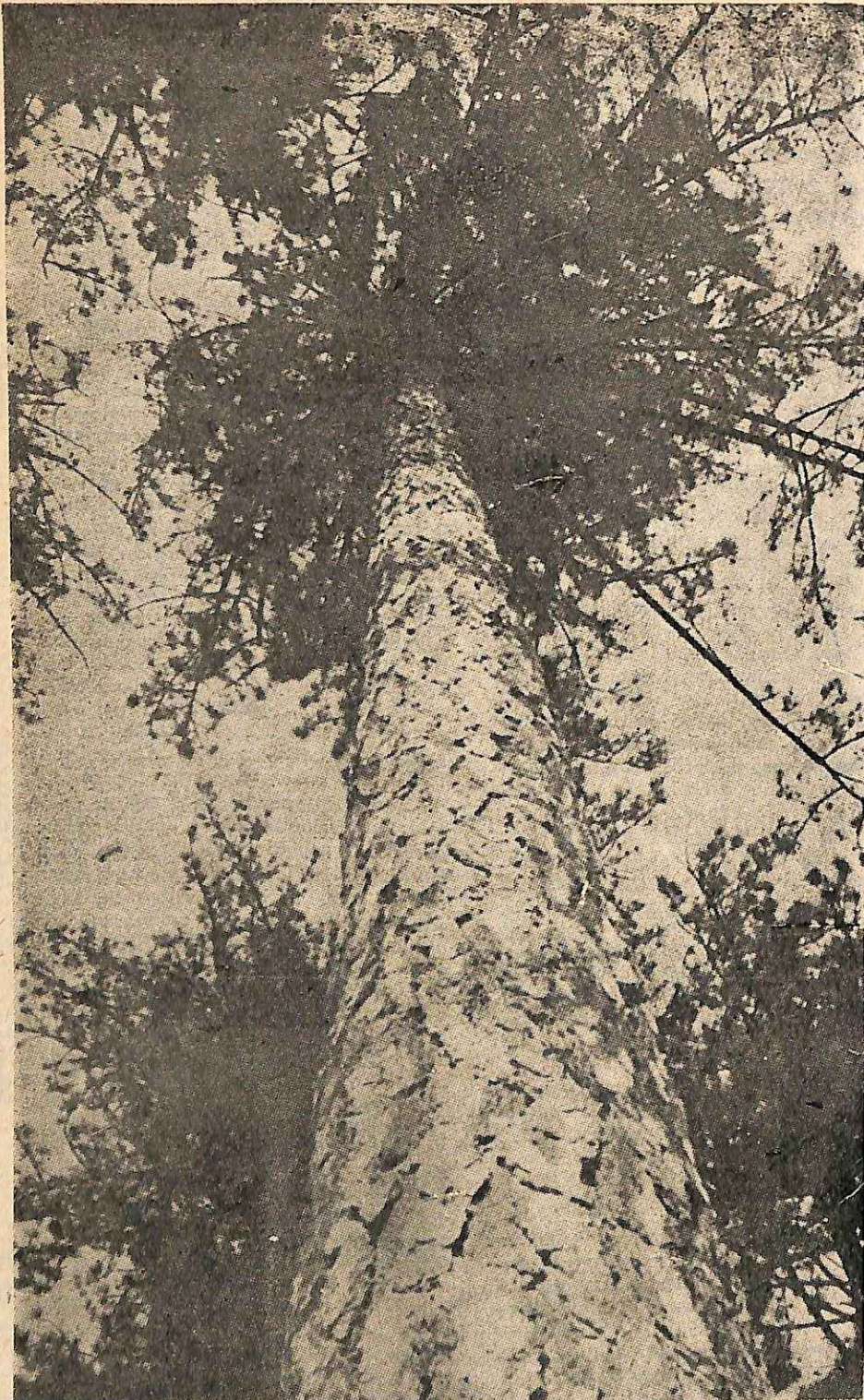
ση έκστασης, μπροστά σ' ένα θυσιασμένο βουβάλι, τού όποιου τά σπλάχνα χύνονται κάτω. Κοντά στόν μάγο είναι ένα πουλί — έμβλημα, ένα άπ' αυτά τά πουλιά που στίς άρχαίες κοινωνίες προστατεύουν τόν μάγο όταν τόν έγκαταλείπει ή ψυχή του για να ζήσει μία χάρη στός θεούς.

Ο άββάς πίστευε στην αρχή ότι ή πεσμένη μορφή ήταν κυνηγός που είχε σκοτωθεί από τó βουβάλι, ενώ ο προϊστοριοδίκης Κίρχνερ ύποστήριζε ότι ήταν μάγος σε κατάσταση μυστικής έκστασης. Και ο άββάς άποχώρησε στην άποψη του τιμώντας τήν δευτέραία τού συναδέλφου του.

— Η έργασία μας είναι τόσο συγκλονιστική, όμολόγησε ο ίδιος, που οι προσωπικότητες δεν έχουν καμμία σημασία. Η πραγματική έρευνα δεν πραγματοποιείται παρά μόνο όμαδικά.

Τά τελευταία αυτά χρόνια ο άββάς Μπρέιγ, πήρε μέρος σ' όλες τις έξερευνησεις σπηλαίων που γίνονταν με τήν έδια άρεξη και εγν ίδια άποχή, όπως τό-

ΔΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Οι απόγονοί μας θα πληρώσουν το τμήμα της επιπολαιότητας του σύγχρονου βιομηχανικού πολιτισμού. Κάθε δέντρο που πέφτει, θέτει σε κίνδυνο το μέλλον της ανθρωπότητας.

Οι καταστροφές της διαβρώσεως χρειάζονται πολλούς αιώνες για να γίνουν αισθητές. Καμιά γενεά δεν αισθάνεται τις μεταβολές που συντελούνται βραδύτατα στην επιφάνεια του πλανήτη μας. Και κανείς δεν μπορεί να υποπτευθεί ότι το τμήμα κάθε δέντρου που υλοτομείται θα πληρωθεί από τους μακρινούς απογόνους του. Καταστρέφοντας τα δέντρα, ο άνθρωπος υποσκάπτει τα θεμέλια του πολιτισμού...

ΠΟΛΛΟΙ μυθιστοριογράφοι και ποιητές έχουν υμνήσει το μόχθο του ξυλοκοπού, τον αγώνα του αγρότη που, με τον ιδρώτα του προσώπου του, προσπαθεί να κερδίσει μερικά μέτρα καλλιεργήσιμης γης εξολοθρεύοντας τα δέντρα του δάσους. Γιατί το δέντρο είναι ο άσπονδος έχθρος του καλλιεργητή, το δάσος είναι ο μεγάλος ανταγωνιστής που δεν αφήνει το γεωργό να ξεσκεπάσει και να εκμεταλλευθεί τη «καλή γη» που θα θρέψει τα παιδιά του... Άλλα περα από τους λυρικούς εκστασιασμούς των ποιητών μας, αρκεί να σκεφθούμε πόσα εκατομμύρια ξυλοκοπων κατεργάστηκαν με τα τσεκουριά τους την επιφάνεια του πλανήτη μας από την αυγή του πολιτισμού μέχρι σήμερα, και θα καταλάβουμε πώς οι ξυλοκοποι είναι οι νεκροθαφτές του πολιτισμού και το έργο τους είναι έργο θανάτου.

Λένε πως η θάλασσα και το δάσος είναι οι ουο πνεύμονες του πλανήτη. Κι' η έκφραση αυτή δεν είναι μεταφορική, είναι η έκφραση μιάς φυσικής πραγματικότητας. Μέχρι στιγμής, έχουμε αφήσει μαλλον ανέπαφο τον πνεύμονα της θάλασσας. Ίσως αυτό δε θα διαρκέσει για πάντα. Στο μεταξύ, ο άλλος πνεύμονας έχει υποστεί στα χέρια μας τόσες χειρουργικές επεμβάσεις, ώστε πνέει τα λοίσθια. "Αν δεν αλλάσουμε μεθόδους — ή αν είναι πολύ αργά για ν' αλλάξουμε, οτιδήποτε — η θεραπεία θα είναι αδύνατη. Κάθε τι το ζωντανό πάνω στη γη θα εξαφανισθεί μαζί με όλα τ' άλλα, γιατί ο κόσμος ολοκληρωμένος είναι ένα σύνολο στοιχείων που αλληλοεξαρτώνται, ένα συνεχές κυκλώμα που δεν μπορούμε να διασπασουμε άτιμωρητί, όπως δεν μπορούμε να διακόψουμε την κυκλοφορία του αίματος χωρίς να προκαλέσουμε το θάνατο του οργανισμού.

Πιο κάτω θα συνοψίσουμε αυτό το μηχανισμό της φύσεως. "Ας δούμε πρώτα πως άρχισαν τα πράγματα. Κι' άς πάρουμε συγκεκριμένα παραδείγματα.

ΕΙΣΒΟΛΕΣ ΔΙΠΟΔΩΝ ΚΑΙ ΤΕΤΡΑΠΟΔΩΝ

ΜΕΡΙΚΟΙ από τους πλουσιότερους αρχαίους πολιτισμούς αναπτύχθηκαν επί χιλιάδες χρόνια στην εύφορη και ανθισμένη περιοχή που ορίζεται από τα δυο μεγάλα ποτάμια, τον Τίγρητα και τον Εύφρατη. Τα νερά τους, σοφά καταναμενμένα σ' όλη την έκταση της περιοχής που άνωμάσθηκε Μεσοποταμία, της χάριζαν αξιοζήλευτη ευημερία. Σ' αυτή την περιοχή τοποθετούσε η ανθρωπότητα την φαντασία των επίγειο παράδεισο — και δικαίως.

Σήμερα, η άλλοτε αξιοθαύμαστη και τρισευτυχισμένη αυτή χώρα δεν είναι, στο σύνολό της, παρά μια θλιβερή έρημος. Οι πανίσχυρες πόλεις που ήκμαζαν άλλοτε στη περιοχή, δεν είναι παρά ερείπια θαμμένα κάτω από λόφους άμμου και βράχων.

Πώς εξηγείται η ριζική αυτή μεταμόρφωση σ' ένα χρονικό διάστημα σχετικά σύντομο;

Άσφαλώς δεν πρόκειται για μεταβολή του κλίματος. Το κλίμα έχει μεταβληθεί σήμερα στις περιοχές αυτές, έχει γίνει θερμότερο και ξηρότερο, αλλά αυτό ήταν η συνέπεια, και όχι η αιτία, της μεταμορφώσεως του φυσικού περιβάλλοντος. Ο άνθρωπος ήταν ο μόνος υπεύθυνος για την καταστροφή της φύσεως και για να το πετύχει αυτό χρησιμοποίησε όλα τα μέσα που είχε θέσει στη διάθεσή του ο πολιτισμός της εποχής.

Διατυπώθηκαν πολλές υποθέσεις για την εξήγηση της καταστροφής των πολιτισμών της Μεσοποταμίας. Όλες είναι σωστές, μόνο που εξηγούν τα πράγματα από την άποψη.

—Με τους πολέμους και τις εισβολές άρχισε το κακό, λένε οι ιστορικοί. Σύμφωνα με τους κανόνες της πολεμικής τέχνης της εποχής, οι εισβολείς έκαigan, λεηλατούσαν, κατέστρεφαν συστηματικά τα οικοδομικά έργα και τις καλλιέργειες για να προκαλέσουν πείνα στους κατακτημένους πληθυσμούς και να εξουθενώσουν τις εστίες αντίστασης. Έπειτα από την εγκατάστασή τους στην κατακτημένη χώρα οι εισ-

και αποδοτικό να δόσκουν πρόβατα και κατσίκες αντί να όργωνουν τη γη. Άλλα τα πρόβατα ξυρίζουν τη γη και οι κατσίκες ξεριζώνουν ό,τι αφήνουν τα πρόβατα. Σκαρφαλώνουν παντού, άκομα και στις απότομες πλαγιές, ακόμα και στα χαμηλά κλαδιά των δέντρων. Δεν αφήνουν τίποτα πράσινο. Οι εισβολές των ανθρώπων δεν είναι τίποτα μπροστά στις εισβολές των αιγοπροβάτων...

Αυτή η περιγραφή της αλυσιδωτής καταστροφής είναι ιστορικά δάσιμη. Μόνο που η αρχική αίτια πρέπει ν' αναζητηθεί αλλού.

Η ΘΑΝΑΣΙΜΗ ΔΙΑΒΡΩΣΗ

ΟΙ ΓΕΩΛΟΓΙΚΕΣ παρατηρήσεις απέδειξαν ότι στους πρώτους αιώνες των μεγάλων αυτών πολιτισμών, απέραντα πυκνά δάση άπλωνόντουσαν γύρω στις πηγές των ποταμών και, όπως συμβαίνει παντού, ρύθμιζαν τη ροή των υδάτων, το ύψος των βροχοπτώσεων, την ανανέωση της γονιμότητας του εδάφους με τη μεταφορά ιλ-λούς...

Ο ΞΥΛΟΚΟΠΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΝΕΚΡΟΘΑΦΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΕΡΓΟ ΘΑΝΑΤΟΥ.

βολείς επέτρεπαν και βοηθούσαν την ανασυγκρότηση, γιατί αυτό εξυπηρετούσε τα συμφέροντά τους. Άλλα στο τέλος οι εισβολές άρχισαν να διαδέχονται ή μιά την άλλη με τόσο συχνότητα, ώστε τα ερείπια δεν πρόφταναν ν' ανορθωθούν. "Η χώρα ήταν δριστηκά κατεστραμμένη.

— Ένα μέρος της καταστροφής είχε κιόλας συντελεσθεί πριν άρχισουν οι εισβολές, προσθέτουν άλλοι ιστορικοί. Ο πληθυσμός είχε αυξηθεί και οι κάτοικοι ήταν υποχρεωμένοι να εκμεταλλεύονται ληστρικά τη γη τους, που την εξανάγκαζαν να παράγει περισσότερα απ' όσα μπορούσε ν' αποδώσει. Τα συστήματα γεωργικής εκμεταλλεύσεως εξαντλούσαν ανεπανόρθωτα τη γη. Στο τέλος το χώμα αποστειρώθηκε, δεν μπορούσε να θρέψει τους ανθρώπους που συνεχώς πολλαπλασιαζόντουσαν.

— Άλλα δεν είναι η έντατική καλλιέργεια που εξάντλησε τη γη, άλλ' αντίθετα, η αμέλεια των καλλιεργητών, έπεξηγούν οι ιστορικοί της οικονομίας. Την εποχή που η χώρα δουλευόταν από μόνιμους καλλιεργητές, το άρδευτικό σύστημα ήταν τόσο τέλει, ώστε δεν υπήρχε φόβος να μειωθεί η απόδοση της γης, τουλάχιστον για πολλά χρόνια ακόμα. Άλλ' έφτασαν αργότερα οι νομάδες και ξαμόλυσαν τα κοπάδια τους στους άγρους που ήταν άλλοτε πρωτοπλήρεις της εξαντλήσεως, οι καλλιεργητές τα εγκατέλειπαν για να πάνε πιο κάτω. Έτσι το πρώην δάσος γινόταν χωράφι, το χωράφι εγκαταλεί-

Κατόπιν, όσο αυξανόντουσαν οι ανάγκες ενός διαρκώς αυξανόμενου πληθυσμού, οι καλλιέργειες άρχισαν να επεκτείνονται προς τις δασωμένες περιοχές του Βορρά. Έκ πρώτης όψεως, οι περιοχές αυτές ήταν όχι μόνο άχρηστες αλλά κι' επικίνδυνες, γιατί έκρυβαν κάθε λογής άγρια θηρία και μπορούσαν να γίνουν όρμητήριο ληστικών επιδρομών. Έτσι, οι καλλιεργητές της Μεσοποταμίας, καταστρέφοντας το άγριο δάσος, ήταν βέβαιοι ότι έκτελούσαν έργο πολιτισμού, γιατί πρόσθεταν καινούργιες παραγωγικές εκτάσεις και τρόφοδοτούσαν με χρήσιμες πρώτες ύλες την οικοδομική και άλλες βιομηχανίες. Άρχισαν λοιπόν να κόβουν τα δέντρα. Όποιος είχε ανάγκη από χωράφι, δεν είχε παρά να ξεκαθαρίσει από τ' άχρηστα δέντρα ένα τμήμα του δάσους. Έξ' άλλου σύντομα οι καλλιεργητές διεπίστωσαν πως η νεοκατακτημένη περιοχή του δάσους ήταν εξαιρετικά γόνιμη κι' έδινε πλούσια συγκομιδή χωρίς πολλές περιποιήσεις.

Για να προχωρήσουν πιο γρήγορα στην κατάκτηση του δάσους, οι καλλιεργητές άρχισαν να χρησιμοποιούν το εύκολοτερο μέσο: Τη φωτιά, που είχε το πρόσθετο πλεονέκτημα ότι άφηνε εξαιρετικά λιπαντική στάχτη. Όπαν τα έκχεραμένα εδάφη έδειχναν τα πρώτα σημάδια της εξαντλήσεως, οι καλλιεργητές τα εγκατέλειπαν για να πάνε πιο κάτω. Έτσι το πρώην δάσος γινόταν χωράφι, το χωράφι εγκαταλεί-

Το δάσος και η θάλασσα είναι οι δυο «πνεύμονες» του πλανήτη μας. Καταστρέφοντας τα δάση θέτουμε σε κίνδυνο τον ανθρώπινο πολιτισμό.

πόταν για να γίνει λειβάδι... Άλλα το λειβάδι δεν έμενε λειβάδι. Από αιώνα σ' αιώνα, η σύμπτυξη και τελικά η εξαφάνιση του δάσους προκαλούσε αναστάτωση στον κύκλο των βροχών και της ροής των υδάτων με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ανώμαλες περιοδικές ξηρασίες που μεταμόρφωναν το χώμα σε άμμο, ή περιοδικές πλημμύρες που παρέσυραν όσο χώμα είχε απομείνει και ξεγύμνωναν το βραχώδες υπόδαφος. Με μιά λέξη, η θανάσιμη «διάβρωση» κατέστρεφε σιγά σιγά την άλλοτε γόνιμη γη. Άλλ' οι καταστροφές της διαβρώσεως δε συντελούνται στο χρονικό διάστημα μιάς γενεάς, ή έστω σε τρεις γενεές. Χρειάζονται πολλούς αιώνες για να γίνουν αισθητές. Καμιά γενεά δεν αισθάνεται τις μεταβολές που συντελούνται βραδύτατα στην επιφάνεια του πλανήτη μας. Κανείς δεν μπορεί να υποπτευθεί ότι το τμήμα κάθε δέντρου που υλοτομείται θα πληρωθεί από τους μακρινούς απογόνους του. Άλλ' έστω κι' αν μπο-

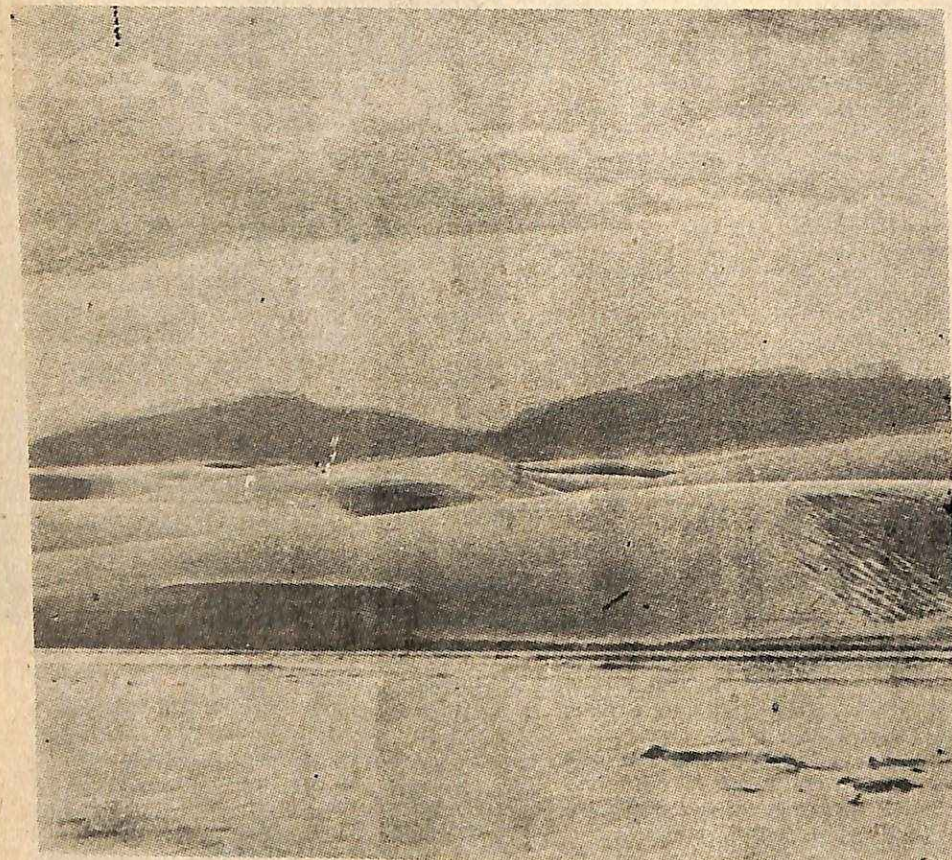
ρούσε να τὸ ὑποπτευθεῖ, εἶναι ἀμφίβολο ἂν θὰ σκοτιζόταν...

Η ΑΡΜΑΔΑ ΠΟΥ ΕΦΑΓΕ ΕΝΑ ΔΑΣΟΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ αὐτὴ τῶν πολιτισμῶν τῆς Μεσοποταμίας εἶναι σήμερα ἡ ἱστορία ὁλόκληρης τῆς Γῆς. Ὑπάρχουν ἀμέτρητα πολὺ πρὸς φάτα παραδείγματα.

Ἡ σύγχρονη φτώχεια τῆς Ἰσπανίας, ὅσο παράδοξο κι' ἂν φαίνεται, εἶναι συνέπεια τῆς εὐμερίας τῆς πρὶν ἀπὸ πεντακόσια χρόνια.

Σήμερα, ὁ τουρίστας πού ἐπισκεπτεται αὐτὴ τὴ χώρα καλεῖται νὰ θαυμάσει τοὺς καλλιτεχνικοὺς

Μὲ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ δάσους, ἡ ζωὴ ἐξαφανίζεται, τεράστιες ἐκτάσεις μεταβάλλονται σὲ ἀνυδρὲς ἐρήμους.

τῆς θησαυροῦς καὶ τῆς μελαγχολικῆς μεγαλοπρέπειας τῶν ἁγίων, ἀπογυμνωμένων τοπίων τῆς. Ἄλλ' ἡ Ἰσπανία δὲν ἦταν πάντα ἔτσι.

Ὑπὸ τὴν κυριαρχία τῶν Μπριτανῶν, ἡ Ἰσπανία, στὸ σύνολό της, ἦταν μιὰ πικρὰ δασωμένη χώρα. Γι' αὐτοὺς, δὲ πῶς καὶ γιὰ ὅλους τοὺς Ἀραβες, ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς ἦταν ἀσχολία δουλοπρεπῆς. Ἀγαποῦσαν τὰ μεγάλα, θαύσκια καὶ σιωπηλὰ δάση μὲ τὴν γάργαρας πηγὲς καὶ τ' ἀγριοπούλινδα. Δὲν εἶχαν κανένα συμφέρον νὰ καταστρέψουν τὰ δέντρα.

Ἄλλ' ἂν ἡ ἀρχοῦσα τάξη τῶν κατακτητῶν ἀπετελεῖτο ἀπὸ πολεμιστὲς, οἱ πληθυσμοὶ τοὺς ἦταν κυρίως νομαδικοί. Οἱ αὐτόχθονες ἀκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῶν κατακτητῶν καὶ στράφηκαν κυρίως στὴν κτηνοτροφία.

Σὲ λίγο, οἱ ποιμενικοὶ πληθυσμοὶ τῶν νομαδῶν ἐνώθησαν σὲ συνεταιρισμοὺς πού ἔγιναν πανίσχυροι καὶ ἀπέκτησαν προνόμια πού τοὺς ἐπέτρεπαν νὰ μετακινούνται ἐλεύθερα μὲ τὰ πολυάριθμα κοπάδια τοὺς ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρῃ τῆς Ἰσπανίας ὡς τὴν ἄλλη. Καμμιὰ περιοχὴ τῆς χώρας δὲν μποροῦσε νὰ ἐμποδίσῃ τὸ πέρασμα τῶν νομαδῶν κτηνοτρόφων πού ξύριζαν τὴ γῆ μὲ τὰ κοπάδια τοὺς.

Ἡ κτηνοτροφία τῶν προβάτων ἀφρικανικῆς ράτσας βελτιώθηκε μὲ συνεχεῖς διασταυρώσεις καὶ κατέληξε στὴ δημιουργία τῆς περίφημης ράτσας τῶν «μερίνως». Τὸ ἐμπόριο τοῦ μαλλιῶ ἀναπτύχθηκε σημαντικά, μὲ κέντρο τὴ

σὲ λίγες δεκαετίες γινόταν ἄγονη ἔρημος. Εἶχαν ἀπομείνει ἐλάχιστα γόνιμα καλλιεργήσιμα ἐδάφη. Τότε, ὅπως συνέβη παντοῦ, οἱ καλλιεργητὲς ἄρχισαν νὰ καταστρέφουν τὰ δάση πού εἶχαν ἀπομείνει, γιὰ νὰ τὰ κάνουν χωράφια. Ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἦταν ἡ μόνη αἰτία τῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν: Ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐπίσημη πολιτικὴ μιᾶς αὐτοκρατορίας πού προσπαθοῦσε νὰ συντηρήσῃ τὸ μεγαλεῖο τῆς τρώγοντας τὴν σὰρκος τῆς.

Γιὰ ν' ἀντισταθμίσει τὴ δύναμη τῆς Ἀγγλίας πού εἶχε ἀρχίσει νὰ γίνεται ἀνησυχητικὴ, ἡ Ἰσπανία ἀποφάσισε νὰ ναυπηγήσῃ μιὰν ἀήττητη ἀρμάδα. Ἀλλὰ τὰ πελώρια ξύλινα πλοῖα τῆς ἐποχῆς ἀπαιτοῦσαν τὸ καθένα ἓνα ὁλόκληρο δάσος ξυλείας γιὰ τὴ ναυπήγησή τους. Καὶ ἡ ἀρμάδα περιλάμβανε 130 ξύλινα γαλιόνια σεβαστῶν διαστάσεων, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουμε τὰ βοηθητικὰ τοῦ στόλου, καθὼς καὶ τὰ ἐμπορικὰ πού ὥργωναν τὴν πέντε θάλασσες γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὴν ἀποικίαν. Ἡ θάλασσα ἔφαγε τὰ δάση τῆς Ἰσπανίας. Τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ξέρουμε: Ἡ Ἰσπανία ἔχασε τὰ πάντα καὶ εἶναι σήμερα μιὰ σχεδὸν ὑπανάπτυκτη χώρα.

Ὑπῆρξε κι' ἓνας ἄλλος πολιτισμὸς πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἰσπανικόν. Δικαίως ἡ ἀκμὴ αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ ὀνομάσθηκε «ἐλληνικὸ θαῦμα». Ἀλλὰ τώρα τί ἀπομένει;

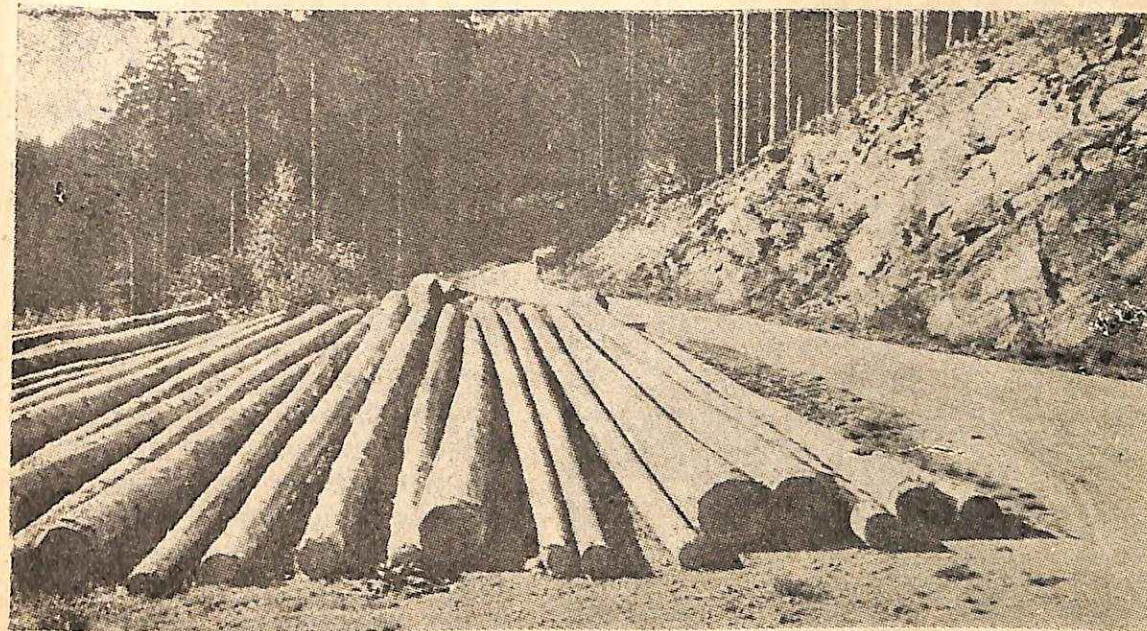
Ὅπως ἡ Ἰσπανία, ἡ Ἑλλάδα ἦταν ἄλλοτε μιὰ πλούσια δασωμένη χώρα. Σήμερα, εἶναι μιὰ φτωχὴ χώρα.

Ἰσως θὰ εἶχε τελείως ἐξαφανισθεῖ ἂν ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ στηρίζεται ἀποκλειστικὰ στὴ δική της παραγωγή, χωρὶς νὰ εἰσάγει τίποτα ἀπ' ἔξω. Ἡ συνολικὴ τῆς ἔκτασις θὰ ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ θρέψῃ τὸν πληθυσμὸ τῆς, ἀλλ' ἡ καλλιεργήσιμη ἐκτασὴ τῆς εἶναι πολὺ περιορισμένη καὶ ἐπίσης περιορισμένη, κάποτε μηδαμινή, εἶναι καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς μικρῆς καλλιεργήσιμης ἐκτάσεως. Μέχρι πρὶν ἀπὸ μερικὲς δεκαετίες ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ καλύπτει μὲ εἰσάγωγες τὸ ἥμισυ τῶν ἀναγκῶν τῆς σὲ δημητριακὰ. Καὶ οἱ ἐξαγωγές τῶν «εὐγενῶν» προϊόντων (λάδι, κρασί καὶ καννὸς) εἶναι περισσότερο ἀπὸ τὸ ὑστέρημα παρὰ ἀπὸ τὸ περίσσειμα τοῦ φτωχοῦ πληθυσμοῦ. Καὶ ἡ κατάσταση, ἀπὸ γεωλογικὴ ἀποψη, διαρκῶς χειροτερεύει. Οἱ χεῖμαρροι παρασύρουν στὴ θάλασσα τὸ λίγο χῶμα πού ἀπομένει γιὰ τὴν ὑπάρχουσα δάση καὶ βλάστηση γιὰ νὰ τὸ συγκρατήσουν. Οἱ διαβρώσεις ξεγυμνώνουν τοὺς βράχους τοῦ ὑπεδάφους.

Στὴν Ἑλλάδα, ὅπως παντοῦ ἄλλου, ἡ πρωταρχικὴ αἰτία τῆς φτώχειας εἶναι ἡ καταστροφὴ τοῦ δάσους. Τὰ παραδείγματα εἶναι πῶς χτυπητὰ στὴς μικρὲς χώρες, ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλες χώρες δὲν ἔχουν πῶς.

Τὰ μεγάλα ἔθνη πού ἡγούνται τῆς πολιτιστικῆς προόδου, ἡ Ρωσία, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες, δὲν ἀποδείχθηκαν σφώτερη ἀπὸ τὴν Ἰσπανία ἢ τὴν Ἑλλάδα. Στὴς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἐδῶ κι' ἓναν αἰῶνα, τὸ μῖσος τῶν Γιάνκηδων ἐξέσπαγε ἀκράτητο κατὰ τῶν δέντρων.

Τὸ δάσος εἶναι ὁ φυσικὸς ἐχθρὸς

Τὰ πανάρχαια δάση μεταβάλλονται σὲ πρῶτες ὕλες γιὰ τὴν βιομηχανία...

τους, ἔγραφε ἓνας Γάλλος ταξιδιώτης. Μαζὶ μὲ τὸ γάλα τῆς μάνας τοὺς θυzaίνουν τὸ μῖσος κατὰ τῶν δέντρων. Γι' αὐτοὺς τὰ δέντρα εἶναι τὰ σύμβολα τῆς ἀγριότητος καὶ τοῦ πρωτογονισμοῦ. Ἐξολοθρεύουν τὰ δέντρα ὅπως θὰ ἐξολοθρεύουν τοὺς Ἑρυθρόδερμους. Θὰ προτιμοῦσαν νὰ ξεροψηθοῦν στὸν ἥλιο παρὰ νὰ κρατήσουν κοντὰ στὸ σπῆτι τοὺς ἔστω κι' ἓνα δέντρο γιὰ τὴ σκιά του...

Μὲ τέτοιες ιδέες, ἡ καταστροφὴ δὲν ἀργεῖ νὰ φανερωθεῖ. Σήμερα οἱ στατιστικὲς μᾶς πληροφοροῦν ὅτι στὴν ἀπέραντη αὐτὴ χώρα, τὴν ἄλλοτε πληθωρικὴ σὲ φυσικὸ πλοῦτο, δὲν ἀπομένουν παρὰ μόνο 40% γόνιμων ἐδαφῶν. Πάνω ἀπὸ 500.000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, μιὰ ἔκτασις μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ Γαλλία, ἔχουν πάψει νὰ εἶναι ἀποδοτικὰ στὴν καλλιέργεια τὰ δεκαπέντε χιλιάδες τετραγωνικὰ χιλιόμετρα εἶναι ὀριστικὰ χαμένα... Ἡ ἐξαφάνιση τοῦ δάσους ἀπορρυθμίζει τὸν κύκλο τῶν βροχοπτώσεων. Περίοδοι καταστρεπτικῆς ξηρασίας διαδέχονται τὴν περιόδου τῆς καταστρεπτικῆς πλημμύρας πού σαράννει τεράστιες περιοχές κι' ἐπιδεινώνει τὴ διάβρωση τοῦ ἐδάφους. Ἀπέραντες ἐκτάσεις χάνονται γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Ἰδια ἱστορία στὴν Κίνα, πού ἦταν ἄλλοτε χώρα μὲ ἀπέραντα δάση καὶ σήμερα δὲν ἔχει πιά δάση. Ὁ πληθυσμὸς τῆς αὐξάνεται ἀλματωδῶς ἐνῶ τὸ ἐδαφος γίνεται ὅλο καὶ φτωχότερο. Πλημμύρες καὶ ξηρασίες συμπληρώνουν τὸν κύκλο τῶν καταστροφῶν πού ἐξαπολύθηκαν ἀπὸ τὸ τσεκούρι τοῦ ὑλοτόμου. Ἔτσι ὁ λιμὸς ἐνδημεῖ σ' αὐτὴ τὴν χώρα ὅπου τὸ μόνο πού δὲ λείπει εἶναι οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις. Μόνο πού ἡ γῆ ἀρνείται νὰ θρέψῃ τοὺς κατοίκους τῆς ὅταν τὴν κακομεταχειρίζονται...

Ἰδια ἱστορία παντοῦ, στὴν Αἴγυπτο, στὴ Βραζιλία, στὸ Μεξικόν, στὴν Ἰνδία, στὴ Μαδαγασκάρη, στὴν Ἰνδονησία, στὴν Αὐστραλία. Ἐκεῖ ὁ «πολιτισμὸς» ἔχει χάρισει καινούργια ὄπλα στὸν καταστροφέα τοῦ δάσους: Τὰ δέντρα δὲν ἐκτελούνται πιά μὲ τὸ τσεκούρι,

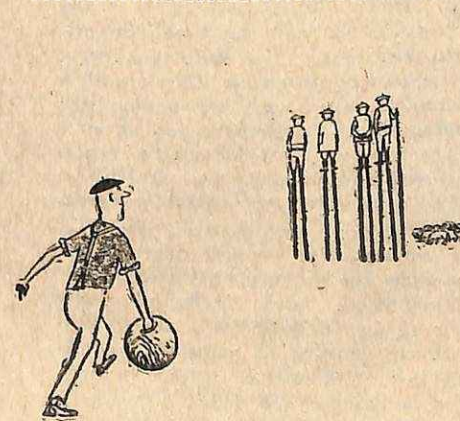
ἀλλὰ μὲ τὴν μπουλντόζα.

Ἡ ἀφρικανικὴ ζούγκλα, ἀδιατάραχτη ἐπὶ ἑκατομμύρια χρόνια, ἐξαφανίζεται, συμπίπτει σταθερὰ καὶ πολὺ σύντομα θ' ἀνήκει στὴν ἱστορία. Ὁ καλλιεργητὴς ἀκολουθεῖ τὸν ὑλοτόμο. Φυτεῖ βαμβάκι, ρίζι, καπνόν, πού ἀδειάζουν τὸ ἐδαφος ἀπὸ τὴν ζωτικὴν οὐσίαν. Τὸ δάσος παραχωρεῖ τὴ θέση του στὴ σαβάννα, ἡ σαβάννα στὴν ἔρημο. Στὰ βόρεια τοῦ Νίγηρος, ἡ Σαχάρα προχωρεῖ κατὰ μερικὰ χιλιόμετρα κάθε χρόνο.

Δὲ χρειάζονται περισσότερα παραδείγματα. Ὅλες οἱ χώρες τοῦ κόσμου, ὅλες ἀνεξαίρετως, ἀντιμετωπίζουν σήμερὰ τὸ ἴδιο πρόβλημα. Ἄς δοῦμε λίγο τὴν συνέπειαν.

Παρασύροντας πρὸς τὴν θάλασσα τὸ χῶμα τῆς ἐπιφανείας στὴς περιοχές ὅπου ἔχει καταστραφῇ ἡ βλάστησις, ἡ βροχὴ ξεσκεπάζει τὰ κατώτερα στρώματα, τὸ «σκελετὸ τῆς γῆς» πού, ψημένος ἀπὸ τὸν ἥλιο ἢ διαβρωμένος ἀπὸ τὸ νερὸ πού παγώνει μέσα του, γίνεται ἓνα εἶδος τοῦβλου τελείως ἄγονου. Τὰ ἐδάφη αὐτὰ εἶναι γιὰ πάντα χαμένα: Εἶναι ἀδύνατο νὰ καλλιεργηθοῦν μὲ ὅποιοδήποτε μέθοδο.

.....

ΧΩΡΙΣ ΔΟΓΙΑ

Τὰ ἐδάφη πού δὲν ἔχουν ἀκόμα φτασεῖ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἀπειλοῦνται κι' ἀπὸ ἓναν ἄλλο κίνδυνο: Τὴν ἐξάντληση τῶν ζωογόνων ὑλικῶν τους.

Ἡ πλούσια βλάστησις καὶ τὰ ζῶα πού ζοῦσαν ἄλλοτε σ' αὐτὰ τὰ ἐδάφη συντηροῦσαν τὴ γονιμότητά τους. Τὸ χορτάρι πού φυτρώνει ἀκαλλιέργητο σ' ἓνα κομμάτι γῆς δὲν ἐξαντλεῖ τὸ χῶμα, γιὰ τὴν πεθαίνοντα ἐπιστρέφει πάλι στὸ χῶμα. Τὸ δέντρο τοῦ δάσους πού πεθαίνει ἀπὸ γηρατειὰ πέφτει πάλι στὴ γῆ πού τὸ γέννησε καὶ τὴ λιπαίνει μὲ τὴν ὀργανικὴν ὕλην του. Τὸ ἔντομο, τὸ πουλὶ, τὸ ἐρπετό, τὸ θηλαστικὸ πού ζεῖ στὸ δάσος, πεθαίνει ἐπὶ τόπου καὶ λιπαίνει τὸ χῶμα μὲ τὰ λείψανά του. Κάθε τι πού βγαίνει ἀπὸ τὸ χῶμα ἐπιστρέφει πάλι στὸ χῶμα.

Ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἐπέμβαση ὁ φυσικὸς κύκλος διασπάται.

Τὰ δέντρα πού ὑλοτομοῦνται πηγαίνουν στὸ ἐργοστάσιο καὶ δὲν ἐπιστρέφουν ποτὲ στὸ χῶμα πού τὰ γέννησε. Στὰ λειβάδια, τ' ἄγρια ζῶα ἔχουν ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὰ ἐξημερωμένα ζῶα, πού φυσικὰ δὲν τ' ἀφήνουμε νὰ πεθάνουν ἐπὶ τόπου, ἀλλὰ τρώμε τὸ κρέας τοὺς κι' ἐπεξεργαζόμεστε τὸ δέρμα τους. Ἔτσι, τίποτα δὲν ἐπιστρέφει στὴ γῆ. Τὸ μόνο πού δίνουμε στὰ χωράφια μας εἶναι μερικὰ χημικὰ λιπάσματα, πού εἶναι ἀδύνατο ν' ἀντικαταστήσουν τὸ φυσικὸ κύκλο. Ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ, τὸ χῶμα γίνεται ὅλο καὶ φτωχότερο. Μὲ τὰ χημικὰ λιπάσματα, τὰ φρούτα καὶ τὰ λαχανικὰ μας, ὅλοι οἱ καρποὶ τῆς γῆς, γίνονται ὅλο καὶ πρὸς ἀνούσιοι. Κι' οἱ «ἀρρώστειες τοῦ πολιτισμοῦ», πού οἱ περισσότερες προέρχονται ἀπὸ διαιτητικὲς ἀνεπάρκειες, αὐξάνονται καὶ πληθύνονται. Ἡ ἱατρικὴ μπορεῖ νὰ τὴν καταπολεμήσῃ, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν πρωταρχικὴ αἰτία τους, τὴ φτώχεια τοῦ ἐδάφους...

Ἡ γῆ δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ ἐπιστρέφῃ στὴν ἐποχὴ τῶν μεγάλων δασῶν τῆς ἀνθρωποφθορίας διαπλάσεως. Ἀλλὰ τουλάχιστον ἂς περισώσουμε, ὅτι ἔχει ἀπομείνει ἀπὸ τὰ δάση μας.

RENE THEVENIN

Κυνήγι αγριόχοιρων, από ένα γαλλικό χειρόγραφο του 14ου αιώνα.

Ο ΚΑΠΡΟΣ

**Το τελευταίο παχύδερμο της Εύρώπης,
ό περίφανος πρόγονος του χοίρου.**

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πώς υπάρχει κάποια περιοδικότητα στις εισβολές των αγριοχοίρων στις χώρες της δυτικής Ευρώπης: Κάθε δεκαπέντε ή είκοσι χρόνια το κυνήγι αυξάνεται καταπληκτικά, προς μεγάλη χαρά των κυνηγών, και οι όρδες των αγριοχοίρων, που έρχονται από τη Ρωσία ή την Πολωνία, φτάνουν ως τα πρόθυρα των χωριών καταστρέφοντας τους λαχανόκηπους. Το γεγονός ότι οι δυο τελευταίες εισβολές συνέπεσαν με το τέλος του πρώτου και του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, έδωσε αφορμή στη δημιουργία διαφόρων προλήψεων, ιδιαίτερα μεταξύ των Γάλλων χωρικών. Είναι περιττό να σημειώσουμε πώς οι προλήψεις αυτές δεν έχουν καμμία επιστημονική βάση. Παραμένουν μυστηριώδεις οι νόμοι και τα αίτια των μετακινήσεων των αγριοχοίρων, των τελευταίων άγριων θηρίων της ευρωπαϊκής πανίδος. Δεν είμαστε καν βέβαιοι ότι πρόκειται για μεταναστευτικές κινήσεις και όχι για σποραδικές και τυχαίες μετακινήσεις. Όπως-δήποτε, όλες οι χώρες της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων και των βορείων περιοχών της Ελλάδος, γνωρίζουν αυτές τις εισβολές των κάπρων, των μεγάλων μαλλιαρών ζώων με τους χαυλιό-

δοντες, που είναι ό,τι έχει απομείνει από την εποχή που η Εύρωπη σκεπαζόταν από απέραντα δάση που έκρυβαν κάθε λογής άγρια θηρία, ακόμα και λεοντάρια!

ΟΙ ΤΡΟΜΕΡΟΙ ΚΥΝΟΔΟΝΤΕΣ

ΟΙ ΔΥΟ ποικιλίες του ευρωπαϊκού κάπρου (SUS SCROFA) που συχνάζουν στα μέρη μας διακρίνονται κυρίως από το ανάστημά τους. Η μεγαλύτερη ποικιλία (το «γκρίζο» αγριογούρουνο) φτάνει σε βάρος 180 ή 200 κιλά και συναντάται κυρίως στις πεδινές περιοχές, ενώ το «μαύρο αγριογούρουνο» σπάνια ξεπερνάει τα 100 κιλά και συχνάζει στις όρεινες περιοχές. Το χρώμα τους, ωστόσο, δεν είναι ποτέ σταθερό και παίρνει όλες τις αποχρώσεις του γκριζού, του μαύρου και του καστανού. Αυτό συμβαίνει γιατί συχνά το ζώο αλλάζει τρίχωμα, ανάλογα με τις εποχές. Το χειμώνα, το τρίχωμά του είναι πυκνό, παχύ «προβατίσιο», πάνω από το οποίο εξέχουν αραίες σκληρές τρίχες, μαύρες ή κοκκινωπές στην άκρη, οι «γουρουνότριχες» που χρησιμοποιούν οι τσαγγάρηδες. Την άνοιξη αρχίζει και χάνει το τρίχω-

Τελευταίοι εκπρόσωποι της άγριας εύρωπαικής πανίδος, οι αγριοχοίροι, τα μαλλιαρά θηρία με τους στριφογυριστούς χαυλιόδοντες, είναι ό,τι έχει απομείνει από την εποχή που τεράστιες περιοχές της Εύρώπης ήταν σκεπασμένες από απέραντα σκοτεινά δάση... Περήφανος πρόγονος του ταπεινού κατοικίδιου χοίρου, ο κάπρος αναφέρεται τιμητικά σ' όλες τις αρχαίες μυθολογίες.

μά του και αποκτά ανοιχτόχρωμες κηλίδες. Τον Ιούνιο, το τρίχωμά του παρουσιάζεται χαμηλό και λείο, τον Ιούλιο οι σκληρές τρίχες αρχίζουν να αναφυτρώνουν και το φθινόπωρο το τρίχωμά του έχει γίνει και πάλι «χειμερινό».

Πόδια λεπτά, αλλά εκπληκτικά ισχυρά και έξ' ίσου γρήγορα με του ελαφιού, στηρίζουν τον όγκο του τελευταίου παχυδέρμου της Εύρώπης. Ο αγριοχοίρος υπερβόλλει κάθε άλλο άγριο ζώο στην ικανότητα συσσωρεύσεως αποθεμάτων λίπους στο σώμα του: Παχύτατα στρώματα λίπους βρίσκονται κάτω από το δέρμα του, ακόμα και τα εντόσθιά του περιβάλλονται από λίπος. Τ' αποθέματα αυτά καταναλώνονται από το θηλυκό την εποχή του θηλασμού, ενώ το αρσενικό χάνει το λίπος του την εποχή των έρωτων και το χειμώνα.

Στο άρσενικό οι κυνόδοντες της κάτω σιαγόνας, οι «χαυλιόδοντες», σχηματίζουν μια καμπύλη πάνω στην οποία τρίβονται οι κυνόδοντες της άνω σιαγόνας. Οι «χαυλιόδοντες» αυξάνονται συνεχώς και απεριόριστα και το μέγεθός τους περιορίζεται μόνο από τη φθορά που υφίστανται από την τριβή με τους επάνω κυνόδοντες. "Αν το ζώο έχει την άτυχία να χάσει τους επάνω κυνόδοντες, είναι καταδικασμένο να πεθάνει ένα φριχτό θάνατο: Οι χαυλιόδοντες αυξάνονται ανεμπόδια και καταλήγουν να διατρήσουν τους κροτάφους. Καθώς είναι στριφογυριστοί προς τα μέσα, μεγαλώνοντας σχηματίζουν ένα είδος φίμωτρου που εμποδίζει το ζώο ν' ανοίξει το ρύγχος του. Έτσι ο άτυχος αγριοχοίρος θα πεθάνει από ασίτια.

Κοφτεροί σαν ξυράφια, οι χαυλιόδοντες προσφέρουν στον αγριοχοίρο ένα τρομερό όπλο που του επιτρέπει να ξε-

κοιλιάζει με μια δαγκωνιά τους σκύλους ή και τ' αλογα. Οι χαυλιόδοντες είναι επικίνδυνοι ακόμα και για τον άνθρωπο: "Όταν είναι έρεθισμένος, ο αγριοχοίρος διστάζει να επιτεθεί κατά του κυνηγού (αν και συνήθως η τάση του είναι να φεύγει προστά στον άνθρωπο). Από τους χαυλιόδοντες μπορούμε να υπολογίσουμε κατά προσέγγιση και την ηλικία ενός αγριοχοίρου: "Όσο πιο γέρικο είναι το ζώο, τόσο μεγαλύτερα είναι τα δόντια του. Στο θηλυκό, οι χαυλιόδοντες είναι πολύ λιγώτερο ανεπτυγμένοι.

Το ρύγχος, που καταλήγει σ' ένα μαύρο και πάντα υγρό θλεννογόνο, είναι ένα όργανο άφης και όσφρήςεως. Με το ρύγχος του ανασκαλεύει συνεχώς το χώμα για να ξεθάψει τις ρίζες και τα σκουλήκια. Η όσφρησή του είναι λεπτότατη και του επιτρέπει να «μυρίζεται» από μακριά τους σκύλους και τους κυνηγούς που τον ακολουθούν. Η ακοή του επίσης είναι εξύτατη, αλλά φαίνεται πως η όρασή του είναι μάλλον ανεπαρκής.

ΥΓΙΕΙΝΑ ΛΑΣΠΟΛΟΥΤΡΑ

ΟΙ ΑΓΡΙΟΧΟΙΡΟΙ κυκλοφορούν σε ώριμες περιοχές κατά μικρές ομάδες που περιλαμβάνουν έξη ως είκοσι ζώα όλων των ηλικιών. Όλα τα ζώα της ομάδας μένουν στο ίδιο κρησφύγετο, από το οποίο δεν απομακρύνονται όλο το χειμώνα, εκτός αν έρθουν οι κυνηγοί να ταράξουν την ησυχία τους.

Όλη την ημέρα μένουν κρυμμένα και βγαίνουν μόλις νυχτώσει για ν' αναζητήσουν την τροφή τους. Άλλα προτού ξεκινήσουν για την αναζήτηση της λείας τους, οι αγριοχοίροι δέ θα παραλείψουν να πάρουν το καθημερινό τους λασπόλουτρο: Θα πάνε στο πλησιέστερο τέλμα, ή στο ποτάμι ή στη λίμνη, και θα βουτηχθούν στη λάσπη της όχθης. Αυτό το λασπόλουτρο φαίνεται πως είναι απαραίτητο για την υγεία τους, όπως είναι απαραίτητο για τους εξημερωμένους συγγενείς τους, τα κατοικίδια γουρούνια. Φαίνεται ότι με τον τρόπο αυτό ακινητοποιούν κι' έξουδετερώνουν τα παράσιτα, ψείρες και τσιμπούρια, που βρίθουν στο μαλλιαρό τους δέρμα. Μετά το λασπόλουτρο, θα πάνε να τριφτούνε στον κορμό ενός δέντρου και μάλιστα τόσο ισχυρά, ώστε συχνά τον αποφλοιώνουν. Η λάσπη ξεραίνεται, ανάμικτη με τα ρετσίνια του δέντρου, και σχηματίζει πάνω από το τρίχωμα μια αληθινή προστατευτική πανοπλία...

Οι αγριοχοίροι κατατάσσονται μεταξύ των παμφάγων: Τρώνε τα πάντα. Σκαλίζουν τη γη με το ρύγχος τους για να ξεθάψουν τα σκουλήκια, τις νύμφες των εντόμων, τις φωλιές των άρουραίων. Καταβροχθίζουν τα ποντίκια και τους ασπάλακες (τυφλοπόντικες), ξεριζώνουν τις πατάτες και τα ραπανάκια, καταπίνουν τα φίδια, ακόμα και τα δηλητηριώδη, και όποτε μπορούν αρπάζουν και κανένα λαγό ή αγριοκούελο. Άλλα καταναλίσκουν και τεράστιες ποσότητες πρασινάδας: Καταστρέφουν τους άγρους των σιτηρών και τους λαχανόκηπους, ποδοπατούν τα σπαρτά.

Στις μεγάλες μετακινήσεις, ή όταν τον κυνηγάνε, ο αγριοχοίρος όρμαεί ά-

κάθεκτος κατ' ευθείαν εμπρός, χωρίς να λογαριάζει το εμπόδιο. "Αν συναντήσει ένα φράχτη, θα τον τρυπήσει και θα περάσει από την άλλη μεριά χωρίς να επιβραδύνει το τρέξιμό του. Τα ποτάμια δεν τον σταματούν στην πάντα ευθύγραμμη πορεία του, που μπορεί να αντιμετωπίσει τα ισχυρότερα ρεύματα. "Ισως αυτή ή παράξενη манία της φυγής

Η κυοφορία διαρκεί τέσσερις μήνες και οι σκρόφες γεννούν τον Μάρτιο ή το Μάιο, κατ' εξαίρεση το Φεβρουάριο ή ακόμα και τον Ιανουάριο. "Όταν αισθανθούν ότι πλησιάζει η στιγμή του τοκετού, ετοιμάζουν ένα είδος φωλιάς κάτω από τους θάμνους, ανοίγοντας ένα ρηχό λάκκο στο χώμα, τον οποίο παραγεμίζουν με χόρτα, ξερά φύ-

Έκτος από τον αγριοχοίρο, στην ομοιογένεια των συνόδων περιλαμβάνεται και ο «φακόχοιρος», ένα πανάσχημο ζώο της κεντρικής Αφρικής.

πάντα μπροστά εξηγεί τις μεγάλες μεταναστεύσεις των κάπρων από τη μια άκρη της Εύρώπης ως την άλλη.

Το φθινόπωρο, οι αγριοχοίροι βρίσκουν άφθονη τροφή στο δάσος: Πεσμένοι καρποί, βλαντίδια, κάστανα, ρίζες άγριων χόρτων... Σε λίγες εβδομάδες, άφου τραφούν κατά κόρον, τα ζώα θα συσσωρεύσουν κάτω από το δέρμα τους αρκετά λίπη για να ζήσουν το χειμώνα, που η τροφή γίνεται δυσεύρετη.

Η ζωτικότητα τους, άλλωστε, είναι αξιοθαύμαστη. Σημειώθηκαν περιπτώσεις αγριοχοίρων που εξασκολούθησαν να τρέχουν επί ένα χιλιόμετρο με την καρδιά τρυπημένη από μια σφαίρα.

ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΝ

Η ΕΠΟΧΗ των έρωτων αρχίζει από το Νοέμβριο και τελειώνει τον Ιανουάριο, με τη μεγαλύτερη ένταση κατά το Δεκέμβριο. Σ' αυτή την περίοδο, τ' αρσενικά μάχονται για την κατοχή ενός θηλυκού. Κατόπιν οι ομάδες διασπώνται σε ζεύγη.

λα και χαμόκλαδα. Σ' αυτό το λάκκο θα γεννηθούν τ' άγρια γουρουνόπουλα, όχι μεγαλύτερα από μια γροθιά, αλλά με ανοιχτά τα μάτια και το δέρμα σκεπασμένο με μαλακό τρίχωμα. Γρυλλίζουν έκκωφαντικά μόλις βγούν από το μητρικό σώμα. Σε λίγο το τρίχωμά τους θ' αποκτήσει ανοιχτόχρωμες και σκούρες ραβδώσεις κάρη στις οποίες τ' απορροσάτευστα πλασματοάκια μπορούν να περνούν απαραίτητα στις φωτοσκιάσεις του δάσους.

Σε λίγες ημέρες τα γουρουνόπουλα είναι σε θέση να βγούν από τη φωλιά και ν' ακολουθήσουν τη σκρόφα στις εκδρομές της για την αναζήτηση τροφής. "Η μαμά τους δεν τα παρακατεύει. Μόνο σε ώριμες ώρες της ημέρας ξαπλώνεται για να προσφέρει τα μαστάρια της. Κάθε μικρό έχει το δικό του μαστάρι, πάντα το ίδιο, και το διεκδικεί με άγριους γρυλλισμούς από τ' αδελφία του. Κάποτε ο πατέρας ακολουθεί την οικογένεια, αλλά είναι μάλλον περιττό, γιατί το θηλυκό είναι σε θέση

νά υπερασπίσει τὰ μικρά του.
Οι αγριόχοιροι φτάνουν σὲ μήκος 2,30 μέτρων (μαζί με τὴν οὐρά) καὶ ζοῦν εἴκοσι ὡς τριάντα χρόνια.

Η ΕΞΗΜΕΡΩΣΗ

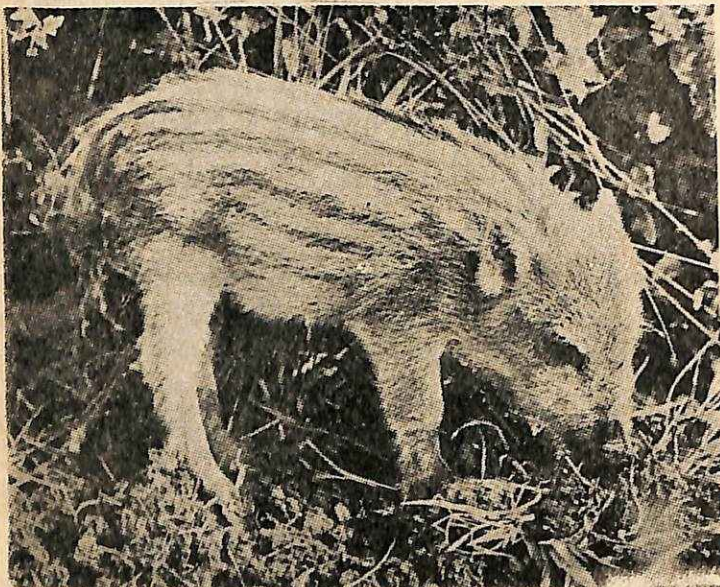
ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ πού ξεχωρίζουν τοὺς κατοικίδιους χοίρους ἀπὸ τοὺς αγριόχοιρους ἐξηγοῦνται ἀπὸ μιά μακρὰ περίοδο τεχνητῆς ἐπιλογῆς πού ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ τὰ προϊστορικά χρόνια. Οἱ συνθήκες διαβίωσης τῶν ἀγρίων καὶ τῶν ἐξημερωμένων ζώων διαφέρουν σημαντικά. Ἡ ἐπιλογή στράφηκε κυρίως πρὸς τὴν ἱκανότητα συσσωρεύσεως λίπους. Στους αγριόχοιρους, τὰ λιπαρά ἀποθέματα εἶναι περιορισμένα καὶ πάντα προσωρινά, ἐνῶ ὁ κατοικίδιος χοῖρος ἔχει ἀποκτήσει τὴν ἰδιότητα νὰ συγκεντρώνει τὸ λίπος τοῦ σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς τοῦ χρόνου, ἐφ'

φικὸ ὕλικό, δὲν εἶναι ἀποδοτικὸς κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του. Τὰ πρόβατα, οἱ κατσίκες καὶ οἱ ἀγελάδες, πού ἐξημερώθηκαν ἀργότερα, δίνουν γάλα καὶ μαλλὶ ὅσο ζοῦν καὶ κρέας ὅταν πεθα-

νουν. Ὁ χοῖρος ἀνατρέφεται ἀποκλειστικά γιὰ τὸ κρέας του, δηλαδή πρέπει νὰ πεθάνει γιὰ ν' ἀποδώσει. Ἡ ἐξημέρωση τοῦ χοίρου, συνεπώς, ἦταν τὸ προϊμίο τῆς ἀληθινῆς κτηνοτροφίας. Μὲ κριτήριο πάντα τὴν ἀπόδοση σὲ

κρέας καὶ λίπος, οἱ συνεχεῖς διασταυρώσεις κατέληξαν στὴ δημιουργία τοῦ σύγχρονου χοίρου πού διαφέρει ριζικά ὡς πρὸς τὰ ἦθη ἀπὸ τὸν ἀγριο, περήφανο συγγενή του πού ἀναφέρεται τιμητικά σ' ὅλες τὶς ἀρχαῖες μυθολογίες.

Ὁ αγριόχοιρος ἀνήκει στὴν ὁμοιογένεια τῶν σιῶν, τῆς τάξεως τῶν ἀρτιοδακτύλων «ἀμηρυκαστικών». Σ' αὐτὴ τὴν ὁμοιογένεια, ὁ αγριόχοιρος

Ὁ νεογέννητος αγριόχοιρος ἔχει τρίχωμα με ραβδώσεις.

Ma dele'oli

ΨΥΧΙΚΗ ΜΥΩΠΙΑ

Ἄν πῆτε σ' ἓνα ἄνθρωπο πού πάσχει ἀπὸ μυωπία πὼς ἡ ἐλαττωματικὴ του ὄραση ὀφείλεται στὸν ἀδύνατο χαρακτήρα του καὶ στὴν ἔλλειψη θελήσεως, θὰ σὰς περάσει γιὰ τρελλό ἢ γιὰ κακοήγη... Καὶ ὅμως, φαίνεται πὼς οἱ ψυχολογικοὶ παράγοντες παίζουν σημαντικό ρόλο σ' αὐτὴ τὴν κα-
βαρὰ φυσικὴ ἀνωμαλία τῆς ὁράσεως, πού ὀφείλεται σὲ μιὰ χαλάρωση τοῦ μυϊκοῦ συστήματος τοῦ ματιοῦ. Ὁ Ἀμερικανὸς ψυχολόγος Τσαρλς Κέλλυ πέτυχε ν' ἀποκαταστήσει κατὰ 100% τὴν ὄραση ἑνὸς μυωπικοῦ χρησιμο-
ποιώντας τὴ μέθοδο τῆς βαθιᾶς ὑπνώσεως με τὴν ἔμμεση ὑποβολή. Ἡ μέθοδος δοκιμάσθηκε σὲ 14 πρόσωπα με σχεδὸν ἀπόλυτὴ ἐπιτυχία. Ἡ ἀποκατάσταση τῆς ὁράσεως γίνεται μόνο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὑπνώσεως. Μετὰ τὴν ἀφύπνιση ὁ μυωπικὸς ἐπανερχεται στὴ μυωπία του. Ἀλλὰ τὰ πειράματα τοῦ δρος Κέλλυ δεί-
χνουν πὼς ἡ μυωπία μπορεῖ νὰ ἔχει ψυχολογικὲς ὅσο καὶ φυσιο-
λογικὲς αἰτίες. Ἰσως κάποτε ὁ ὑπνωτισμὸς θ' ἀντικαταστήσει τοὺς ἐπανορθωτικοὺς φακοὺς.

ΚΑΛΟΘΡΕΜΜΕΝΟΣ ΛΑΟΣ

Σύμφωνα με τὴν ἐτήσια στα-
τιστικὴ τῆς ἀρμόδιας ὑπηρεσίας τοῦ ΟΗΕ, οἱ Ἰρλανδοὶ παραμέ-
νουν πάντα ἀξεπέραστοι καλοφα-
γάδες. Εἶναι ὁ πιὸ καλοθρεμμέ-
νος λαὸς τοῦ κόσμου με ἡμερή-
σια μέση κατανάλωση 3500 θερ-
μίδων. Ὁ πιὸ λιτοδίαιτος λαὸς εἶναι οἱ Ἰνδοί, πού κατανάλω-
σκουν μόνο 1800 θερμίδες τὴν ἡ-
μέρα. Στὶς πλούσιες χώρες, ὅ-
πως οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ ἡ Αὐστράλια, μόνο τὸ ἓνα τέταρ-
το τῶν ἀτομικῶν εἰσοδημάτων
δαπανᾶται γιὰ τὴν τροφή, ἐνῶ
στὶς ὑπανάπτυκτες χώρες ἡ προ-
φὴ ἀπορροφᾶ πάνω ἀπὸ τὸ ἥμισυ
τοῦ εἰσοδήματος.

Ἡ ἀνακάλυψη ἑνὸς νέου ἐμ-
βολίου γιὰ τὴν ἰλαρὰ ἀπὸ τοὺς
Βρεταννοὺς καὶ Ἀμερικανοὺς ἐ-
πίδοι ἦταν μιὰ ἐπικίνδυνη ζώνη ἐξ αἰ-
τίας τῶν «μαύρων θηρίων». Στὴ Γα-
λία, τὴ Γερμανία, τὴν Ἰταλία, οἱ ὀρδὲς
τῶν ἀγριόχοιρων ἔφταναν ὡς τὰ πρό-
θυρα τῶν πόλεων καὶ τρομοκρατοῦσαν
τοὺς κατοίκους, πού θεωροῦσαν αὐτὰ
τὰ ζῶα ὡς ἐνσάρκωση τοῦ Σατανᾶ.
Ἀργότερα, ὅπως ἦταν φυσικό, οἱ ἀγρι-
όχοιροι ἀρχισαν νὰ ἐξαφανίζονται μα-
ζί με τὰ μεγάλα δάση τῆς Εὐρώπης.
Ἐπέζησαν ὅμως μέχρι σήμερα ὡς οἱ
τελευταῖοι εκπρόσωποι τῆς ἀγρίας εὐ-
ρωπαϊκῆς πανίδος.

CLAUDE MARLT

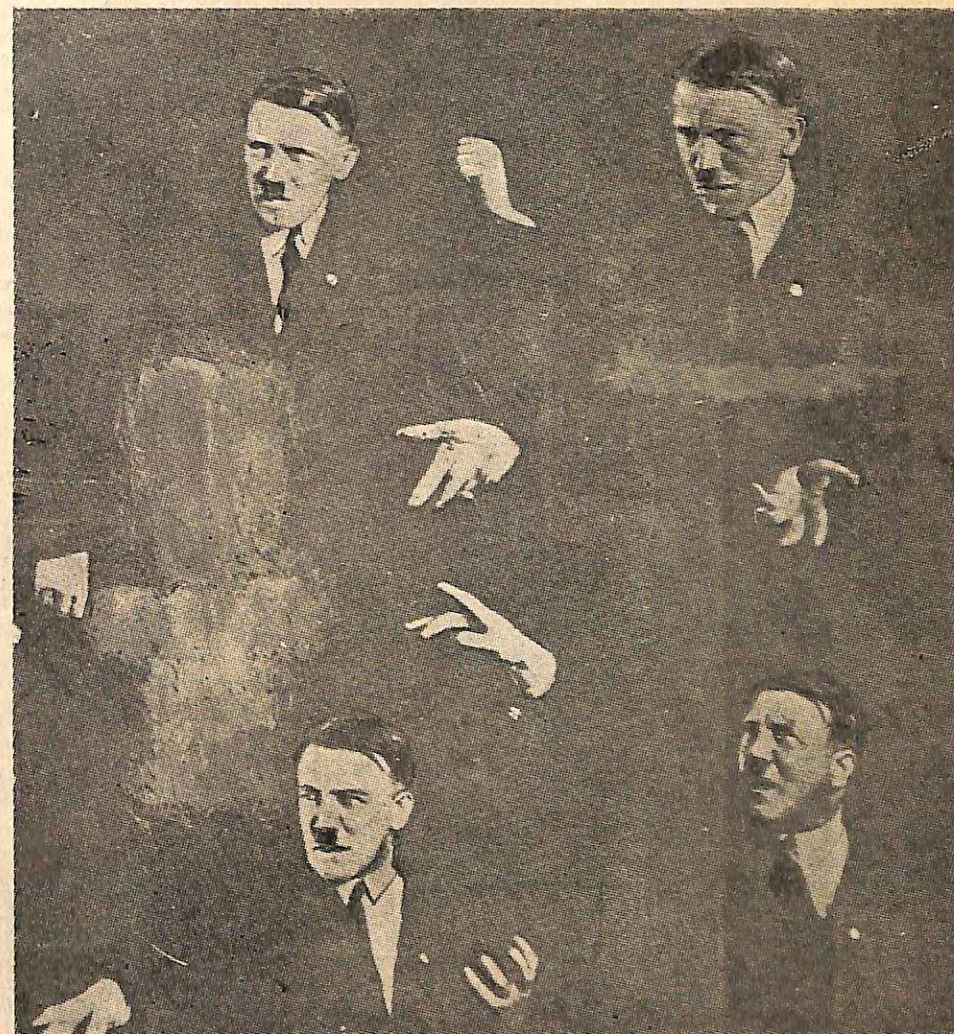
Ὁ καρκίνος τοῦ λάρυγγος ὁ ἐφιάλτης ΤΟΥ ΧΙΤΛΕΡ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑ-
ΝΙΑΣ ΗΤΑΝΕ ΞΕΞΑΡΤΗΜΕ-
ΝΟ ΑΠΟ ΤΗ ΦΩΝΗ ΤΟΥ

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ στὶς 21 Μαΐου
τοῦ 1935. Στὴν Ἐλεούσα, τὸ δια-
σημότερο νοσοκομεῖο τοῦ Βερολί-
νου, τὸ ἀμφιθέατρο τῆς ὀτορινολαρυγγο-
λογίας εἶναι γεμάτος ὡς τὴν τελευταία
σειρά. Κι' ὅμως δὲν ἦταν ὁ περίφημος
καθηγητὴς Κάρλ φὸν Ἄϊκεν πὸν μιλοῦ-
σε. Ἀκουγόταν μιὰ βραχνή φωνή,
μιὰ φωνή πολὺ γνωστὴ με τραγεῖς
τόνους πού ἔβαινε τὰ μεγάφωνα
νὰ τρίζουν. Ὁ Χίτλερ ἀπευθυνόταν
στοὺς βουλευτὲς τοῦ Ράϊχσταγκ. Ὁ
λόγιος εἶναι γεμάτος ὡς τὴν τελευταία
ἀναμεταδιδόταν στὴ γενικὴ ἀνηυσία,
δημιουργοῦσε καὶ σ' αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἀμ-
φιθέατρο τὴν ἀγωνία. Τί θὰ ἀποφάσιζε;
Τὴν εἰρήνη ἢ τὸν πόλεμο; Πρὶν ἀπὸ με-
ρικὲς βδομάδες ὁ φύρεο τῆς Γερμανίας
εἶχε σκίσει τὴ συνθήκη τῶν Βερσαλλι-
ῶν πού περιορίζε τις γερμανικὲς δι-
νάμεις σὲ 100.000 ἄνδρες. Ἐίχε ἐπανεγ-
κατασταθεῖ ἡ ἀποχρεωτικὴ θητεία. Ποιὰ
θὰ ἦταν τώρα ἡ νέα ἀποκάλυψη, ἡ νέα
ἀγωνία;

Ὁλόκληρη ἡ Γερμανία ἐκείνη τὴ στιγ-
μὴ παρουσίαζε τὸ ἴδιο θέαμα: ἐργοστά-
σια, πελώριες σηματοστολίστες αἰθούσες
καὶ χιλιάδες ἐργάτες καὶ ὑπάλληλοι συγ-
κεντρωμένοι κάτω ἀπὸ τὰ μεγάφωνα. Ὁ
ἀρχηγὸς τοῦ Μετώπου Ἐργασίας, Ρόμ-
περτ Λέιτ, δὲν τὸ εἶχε ἀνακοινώσει πρὶν
ἀπὸ λίγη ὥρα: «Κάθε μεγάλο γεγονός
ὄργανο σωτηρίας ὅταν ὁ Φύρερ ἀπευθί-
νεται σὲ μᾶς. Τὰ μπράτσα μας, οἱ ἐγ-
κέφαλοι μας, ἀναξωγονοῦνται».

Ἦταν μᾶλλον μιὰ ψυχολογία γιὰ
μερικοὺς ἀπὸ τοὺς καλύτερους «ἐγκεφά-
λους» πού εἶχαν κληθεῖ σ' αὐτὸ τὸ ἀμ-
φιθέατρο τῆς Ἐλεούσας χάρι στὴν ἰδιώ-
τητά τους τῶν ἐργατῶν τῶν πνεύματος.
Ὁ καθηγητὴς φὸν Ἄϊκεν εἶχε ἐπιχειρή-
σει νὰ διαμαρτυρηθεῖ στὸ Συμβούλιο τῶν
Διευθυντῶν Ἐργαστηρίων: «Εἶναι κατὰ-
χρηση...». Κι' ὁ συνάδελφός του, ὁ διά-
σημος χειρουργὸς Ζάουεμπρουχ, εἶχε
θελήσει ν' ἀστείενθεῖ: «Τὴν ἀνέλιψη εὐ-
καιρία γιὰ τοὺς φοιτητὲς σας νὰ διαφεύ-
σουν ἢ νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴ διάγνωσή
σας». Κουβέντα πού προκάλεσε τὰ τραν-
ταχὰ γέλια τῶν παρευρισκομένων, ἀ-
κόμη κι' αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ φὸν Ἄϊ-

κεν. Καὶ πραγματικὰ γιὰ τὸν εἰδικὸ
αὐτὸ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ λάρυγγος, ἡ
περίπτωση τοῦ Χίτλερ εἶναι ἐκπληκτικὴ:
νὰ μιλάει δυὸ ὥρες ὅπως αὐτός, νὰ φω-
νάζει, νὰ οὐρλιάζει, εἶναι πράγματα πού
προσποθέτουν σιδηρένιο λάρυγγα ἢ, στὸ
ἐγγὺς μέλλον ὀριστικὴ ἀπώλεια τῆς φω-
νῆς.

Μὰ νὰ στὴν πρώτη σειρά τοῦ ἀμφι-
θεάτρου, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κάρλ φὸν
Ἄϊκεν περικυκλωμένος ἀπὸ τοὺς στενοὺς
συνεργάτες καὶ βοηθοὺς του. Εἶναι ἕνας
γίγας με ἀγκυλωτὰ φρύδια καὶ ξεπερνά-
ει κατὰ ἓνα κεφάλι τοὺς γείτονές του.
Τί νὰ σκέφτεται αὐτὴ τὴ στιγμή; Τὸ
πρόσωπό μένει ἀνέκφραστο γιὰ νὰ ἐπι-
βεβαιωθεῖ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἡ φήμη
του τοῦ κλειστοῦ κι' ἀνεξάρτητου ἄν-
θρώπου. Αὐτὸς ἦταν ὁ διάσημος χειρουργὸς
τοῦ λάρυγγος πού οἱ μεγατῆρες καὶ
πολυκατομμυριοῦχοι ὅλοι κόσμου ζητοῦ-
σαν ἐπιγιγόντως, ἂν ὁ γιὸς τους εἶχε κα-
ταπιεῖ κανένα ψαροκόκκαλο καὶ χρειάζο-
ταν γιὰ τὴν ἐξαγωγή του αἶγουρο χέρι.

Ὁ Κάρλ φὸν Ἄϊκεν ἦταν ὅλο αὐτιά.
Λέν ἦταν ὅμως τόσο τὸ περιοχόμενο τοῦ
λόγου πού τοῦ ἔβαινε ἐντόπιση, ὅσο αὐ-
τὴ ἡ φωνὴ με τοὺς ἀποκαλυπτικοὺς τόνους
πού ἔδιναν ὁλοζώντανα τὴν εἰκόνα τῶν
φλογισμένων φωνητικῶν χορδῶν καὶ
τῶν κακοπαθμένων συνδέσμων.

Μὰ ὁ λόγος τώρα τέλειωσε καὶ ἡ πε-
λώρια αἰθούσα σείστηκε ἀπὸ τὴ θρονιὴ
τῶν χειροκροτημάτων.

— Καλὰ τὰ ἔβαλε πέρα κι' αὐτὴ τὴ
φορὰ, ἔβαινε εἰρωνικὰ ἕνας ἀπὸ τοὺς νε-
αροὺς βοηθοὺς.

— Ὁραία εὐχλωττία, μουρμούρισε ὁ
φὸν Ἄϊκεν, πού ξύπνησε ἀπὸ τοὺς στο-
χασμούς του.

Μὰ ὁ βοηθὸς ἐπέμενε:

— Ὁραῖος ὄγκος ἴσως... Καλὰ θὰ
ἔβαινε νὰ ἔρθει νὰ τὸν ἐξετάσετε.

Ὁ Κάρλ φὸν Ἄϊκεν σηκώσε τοὺς ὤ-
μους του.

— Αὐτὸ δὲν τὸ εἶχα σκεφθεῖ.

Ὁ βοηθὸς δὲν μπορούσε νὰ πιστέψει
τ' αὐτιά του. Τόσο πολὺ λοιπὸν ὁ καθη-
γητὴς εἶχε ἐντυπωσιαστεί ἀπὸ τὸ λόγο,
πού δὲν ἀντιλήφθηκε ἐπὶ συνέβαινε με-
τὸ λαμὸ τοῦ Φύρερ; Ἀπίστευτο πρᾶγ-
μα ἀλήθεια γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, πού δὲν
δίαζε νὰ ξυπνήσει τὴν τραγουδίστρια ἢ
τὸν νεαρὸ τενόρο μετὰ τὸ θρίαμβό τους
στὴν ὄπερα: «ἔχετε ἐξαιρετικὸν ταλέν-
το! Φυλαχθεῖτε! Φαλτσάρετε τὴ φωνή
σας χθὲς βράδυ. Ὁ κίνδυνος παραμονεύ-
ει. Ἐνα μικρὸ ἐκβλάστημα καὶ ἡ στα-
διοδρομία σας ἔληξε». Ὁ κίνδυνος αὐτὴ
τὴ φορὰ δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς δυὸ μεγά-
λους; Δὲν ἀπειλεῖται ἕνας ἄνθρωπος πού
με τὴ φωνὴ του καὶ μόνο ἠλεκτρίζει ἓ-
να ὁλόκληρο λαό; Πὼς εἶναι δυνατόν ὁ
διάσημος καθηγητὴς νὰ μὴν ἀντιλήφθη-
κε τίποτε;

Στὴν πραγματικότητα ὅμως ὁ φὸν Ἄϊ-
κεν ἐπαινε μετὰ ἀπὸ λίγη ὥρα τὸν κα-
θηγητὴ Μάγκνους στὸ τηλέφωνο:

— Ἀκούσατε τὸ λόγο. Χρειάζεται νὰ
ἐπέμβω ἐπιγιγόντως.

Στὴν ἄλλη ἀκρὴ τοῦ σόφματος ὁ Μάγ-
κνους ἔμοιαζε διατακτικὸς κι' ὁ φὸν
Ἄϊκεν κατέβασε τὸ ἀκουστικὸ κουνόν-

τας δυσαρεστημένους τὸ κεφάλι του. Ὁ καγκελλάριος τοῦ Ράιχ δὲν εἶχε καὶ τόσο καλοὺς συμβούλους γιὰ τὰ ζητήματα τῆς ὑγείας του. Ὁ Μπράντ, ὁ προσωπικός γιατρός του, ἦταν ἕνας νέος χειρουργὸς ποὺ εἶχε ξαφνιάσει τοὺς πάντες μὲ τὴν γρήγορη προαγωγή του. Ἀντὶ νὰ βελτιώνεται, ἡ φωνὴ τοῦ Χίτλερ χειροτέρευε.

Γι' αὐτὸ δὲ φὸν Ἀϊκεν εἶχε αποφασίσει νὰ καλέσει στὸ τηλέφωνο τὸν συνάδελφό του Μάγκνους. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς εἶχε πρὶν ἀπὸ μερικὲς βδομάδες μιὰ ἀρκετὰ περίεργη πρωτοβουλία:

«Μήπως θὰ μπορούσατε νὰ δεχθεῖτε τὸν βοηθό μου τὸν γιατρὸ Μπράντ; εἶχε μινύσει στὸν φὸν Ἀϊκεν. Πρόκειται γιὰ ζήτημα ὑψίστης σημασίας».

Ὁ Μπράντ παρουσιάστηκε λοιπὸν στὸν περίφημο ἀτομολογογολόγο στὶς ἀρχὲς τοῦ 1935. Κι' ἔφερε πραγματικὰ ἕνα ἀπουδαίωτο μήνυμα: «Ὁ Φύρερ ἐπιθυμεῖ νὰ ξετασθεῖ ἀπὸ τὸν διάσημο καθηγητὴ τοῦ νοσοκομείου «Ἐλεούσα». Ἡ συνάντησή θὰ γινόταν μέσα στὴν Καγκελαρία, μὰ θὰ ἔμενε μυστική. Ἡ ἐπίσκεψή τοῦ καθηγητῆ θὰ ἀφωρούσε δῆθεν τὸν Μπρύνκερ, τὸν ὑπάσπιστή τοῦ Φύρερ, ποὺ ὑπέφερε ἀπὸ ἐκδλαστήσεις. Οἱ συνεννοήσεις ὅμως τραβοῦσαν τοῦ μάγκνους. Καὶ μόνο στὶς 15 Μαΐου ὁ φὸν Ἀϊκεν μπόρεσε νὰ παρουσιασθεῖ στὸ ἰδιαίτερο διαμέρισμα τοῦ Μπρύνκερ. Ἀλλάξαν μερικὰ λόγια καὶ σὲ λίγο ἐμφανίστηκε ὁ διάσημος ἀσθενής. Ὁ Χίτλερ φορούσε πολιτικά, ἔμοιαζε ἀπολύτως ἥρεμος καὶ χαμογελοῦσε εὐχαριστώντας τὸν καθηγητὴ ποὺ εἶχε ἔρθει.

Τὰ πρῶτα λόγια του ὁστόσο προδίδαν κάποια ἀνησυχία:

— Ἡ φωνή μου μοῦ ἔχει ἀνοιξεῖ μετελάδες...

Ὁ φὸν Ἀϊκεν προσποιήθηκε ἀπορία καὶ διαπίστωσε, ὅχι χωρὶς εἰρωνεία, ὅτι ὁ διάσημος ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ — ἔτσι ἀποκαλοῦσε τὸν ἐαυτό του σ' ὅλους τοὺς λόγους του — ἔτρεμε γιὰ τὴν ὑγεία του σὺν ταπεινὸς θνητός. Ἦταν ἡ τυπικὴ περιπτώση τοῦ ἀρρώστου ποὺ βάζει ἐρωτηματικά, ψηλαφίεται, ἀκροάζεται τὸν ἐαυτό του. Ἐκανε ἀνάλυση τῆς παθήσεώς του, ἔδωσε ἀφρονία πληροφοριῶν, παραπονέθηκε γιὰ τὴν ἀδιάκοπη βραχνάδα του. Ἐνας κόμπος στὸ λαμβὸ τὸν ἐμπόδιζε νὰ μιλήσει, τοῦ ἔδινε πάντως αὐτὴν τὴν ἐντύπωση. Ἡ κατάσταση γινόταν ἀσχημα, ὥρες — ὥρες τὸν ἔσφιγγε ἀγωνία στὴ μέση τοῦ λόγου του.

— Καὶ τί θεραπεία σὺς ἔκαναν; ρώτησε ὁ φὸν Ἀϊκεν.

Ὁ Χίτλερ ἔκανε μιὰ ἀόριστη χειρονομία. Εἶχε δοκιμάσει τὰ πάντα: φάρμακα, κομπρέσες, εἰσπνοές, ἀκτίνες...

Εἶχε ἔρθει ἡ στιγμή νὰ ξετασθεῖ ὁ λαμβὸς τοῦ μεγάλου ῥήτορα. Ἐκλείσαν τίς κουρτίνες. Ἡ ἐξερεύνηση τοῦ λάρυγγος δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ σὺν φῶς τῆς μέρας. Ὁ φὸν Ἀϊκεν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσάντα του μερικὰ ἐργαλεῖα. Ἐνας μικρὸς καθρέφτης θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ μελετήσει τὴν τραχεία. Ἐναν ἄλλο, μεγαλύτερο καὶ παραβολικό, τὸν πέρασε ἀπὸ τὸ κεφάλι του πάνω σὺν πρὸς τὸν τοῦ: δὺ μαῦρες τρύπες, πίσω ἀπὸ τίς ὁποῖες ὁ Χίτλερ μάντευε ἕνα βλέμμα. Ὁ φὸν Ἀϊκεν θέλησε νὰ μειώσει αὐτὴν τὴν ἀνησυχία μιλώντας γιὰ τὸ ἐργαλεῖο τοῦ σὸν γιὰ κάτι τὸ περίεργο:

— Πρόκειται γιὰ κάτι πολὺ ἔξυπνο καὶ

τὸ ἐφεῖρε ἕνας Ἰσπανὸς τραγουδιστής, ὁ Γκαρθία Μανουέλ, ποὺ στὶς πρῶτες ἡμέρες νὰ παρακολουθεῖ τίς κινήσεις τῶν τραγουδιστῶν του χορδῶν. Αὐτὸς σκέφθηκε νὰ χρησιμοποιοῦν γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ μικρὸ καθρεφτάκι ὁδοντιάτρου καὶ νὰ τὸ θυβίσει μέσα στὸν λάρυγγα.

— Πολὺ ἐνδιαφέρον, ἔκανε ὁ Χίτλερ.

Τώρα ποὺ ὁ ἀρρώστὸς του ἦταν πρὶν ἥρεμος, ὁ καθηγητὴς φὸν Ἀϊκεν ὁργάνωσε τὴν ἐξερεύνησή του: πίεσε δηλαδὴ τὴ γλῶσσα μὲ μιὰ μικρὴ σπάτουλα καὶ ἔχωσε μέσα στὸ λάρυγγα τὸν μικρὸ καθρέφτη. Μιὰ φωτεινὴ δέσμη σάρωσε τοὺς φλογισμένους συνδέσμους, μὰ ἡ γλῶσσα ἀντιδρούσε. Ὁ φὸν Ἀϊκεν χαλάρωσε λιγάκι τὴν πείρα τῆς σπάτουλας.

— Ἀναπνεύσατε μὲ τὴ μύτη. Ἀργά! Βαθεῖ!

Τώρα διέκρινε τὸν πολύποδα, ἕνα ἐκβλάστημα ἀριστερὰ, γαλαζωπὸ, ἀκριβῶς σὺν σημείῳ ὅπου ἡ χορδὴ ἔπαλλε περισσότερο. Ἐκβλάστημα ὅχι μεγαλύτερο ἀπὸ μπιζέλι. Ὁποιοσδήποτε θὰ ἔνοιωσε δυσκολία μιλώντας.

Ὁ φὸν Ἀϊκεν ξανάναψε τὰ φῶτα. Ὁ Φύρερ ἦταν πελιδνός. Κι' αὐτὸν τὸν φῶς ποὺ ὁ καθηγητὴς πρῶτος μάντευε στὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ δικτάτορα, ὁ Χίτλερ τὸν προδίδε ἀπότομα:

— Πῆτε μου τὴν ἀλήθεια.

Ὁ φὸν Ἀϊκεν ἀπάντησε μὲ ἀπόλυτη ἡρεμία:

— Εἶναι ἕνας κοινὸς ὄγκος, σὺν μπιζέλι, στὴν ἀριστερὴ χορδῇ.

— Μοῦ τὸ ἔχουν ξαναπεῖ. Εἶναι τὸ λαχεῖο τῶν μεγάλων τραγουδιστῶν.

— Ὁχι, τὸν διώρθεσε ὁ φὸν Ἀϊκεν.

Στοὺς τραγουδιστές, τὰ ἐκβλαστήματα αὐτὰ ἐμφανίζονται καμμιά φορὰ μετὰ ἀπὸ ἔντονη προσπάθεια, μὰ σὲ σὺς ὀφείλεται σὲ ἐρεθισμὸ.

— Λοιπὸν;

— Θὰ σὺς τὸ βγάλω.

Μὰ ὁ Χίτλερ ἀκόμη ἀνησυχούσε.

— Καὶ μετὰ;

— Θὰ μιλάτε ὅπως ἄλλοτε, χωρὶς νὰ αἰσθάνεστε καμμιά ἐνόχληση. Σὺς συμβουλεύω ὥστόσο νὰ προσέχετε τὴ φωνή σας.

Μὰ καὶ πάλι ὁ Χίτλερ δὲν ἦταν ἱκανοποιημένος. Πετάρθηκε σχεδὸν ἐπάνω γιὰ νὰ φωνάξει:

— Σὺς διατάζω νὰ μοῦ πεῖτε τὴν ἀλήθεια.

Ὁ φὸν Ἀϊκεν, ποὺ δὲν ἦταν συνηθισμένος σὲ τέτοιες ἐκρήξεις, πῆρε ὥστόσο τὸ πρῶτο φιλοσοφικὰ, γιατί μάντευε τὸν ἐριδότη αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μπροστὰ στὸν ἐριδότη καὶ ἡ πρὸ ἀσφαλῆς θέληση ἀκόμη, δὲν μπορεῖ νὰ προσφέρει καὶ πολλὰ πράγματα... Καρκίνος.

Ὁ καθηγητὴς προσπαθῆσε νὰ λογικίσει τὸν διάσημο πελάτη του.

— Βασισθεῖτε στὴν πείρα μου. Ἐχω δεῖ χιλιάδες περιπτώσεων. Πρόκειται γιὰ καλοὶ πόνο ὄγκο. Ἐξ ἄλλου ἡ ἱστολογικὴ ἐξέταση θὰ σὺς τὸ ἐπιβεβαιώσει.

Μὰ ὁ Χίτλερ δὲν εἶχε καὶ πάλι πεισθεῖ.

— Ἀκόμη καὶ οἱ μεγαλύτεροι παθολόγοι γελάστηκαν. Ὁ Βίχσφ...

Τότε ὁ φὸν Ἀϊκεν κατάλαβε ποῦ πῆ γαυε. Τὸ μυαλὸ τοῦ Φύρερ: στοὺς Χόεντσόλλερν, σ' αὐτὴν τὴν οἰκογένεια ποὺ γνώρισε στὴν κλινική, ὅπου δίδασκε ὁ φὸν Ἀϊκεν, ἕνα τρομερὸ κλονισμὸ... Στὸν Φρειδερίκο Γ' τὸν αὐτοκράτορα τῶν 99 ἡμερῶν. Κι' ὅμως ὁ μεγάλος Βίχσφ, ὁ μεγαλύτερος παθολογολόγος τῆς ἐποχῆς του, εἶχε ἀποφανεῖ, μετὰ τὴν ἱ-

στολογικὴ ἐξέταση, πὼς ὁ αὐτοκράτορ δὲν εἶχε καρκίνο. Λίγους μῆνες ἀργότερα ὁ Φρειδερίκος πέθανε ἀπὸ καρκίνο τοῦ λάρυγγος. Δὲν ἦταν φυσικὸ νὰ θυμῆται ὁ Χίτλερ αὐτὴν τὴν περίπτωση, αὐτὸς ποὺ θεωροῦσε τὸν ἐαυτό του διάδοχο τῶν βασιλέων τῆς Γερμανίας;

Ὁ φὸν Ἀϊκεν θέλησε νὰ δώσει ἕνα τέτοιο σὶν ὑπόδειξη:

— Ἄν ἐξακολουθεῖτε νὰ μὲ θέλετε θεράποντα γιατροῦ σας, θὰ σὺς παρακαλοῦσα νὰ μοῦ ὁρίσετε τὴ μέρα τῆς ἐπεμβάσεως.

Τὸ τελεσίγραφον εἶχε δοθεῖ καὶ πέτυχε τὸ σκοπὸ. Ὁ Χίτλερ ἡρέμισε καὶ κῆταξε ἐρωτηματικά τὸν Μπρύνκερ, τὸν ὑπάσπιστή του, ποὺ στεκόταν παρῶν, ἀμίλητος. Ὁ Μπρύνκερ τοῦ εἶπε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ παρθεῖ ἀμέσως μιὰ ἀπόφαση. Ὁ Χίτλερ ἔμεινε λίγα λεπτὰ διστακτικὸς καὶ τέλος εἶπε:

— Ὁχι πρὶν ἀπὸ τὸ λόγο μου σὺν Ράιχσταγκ.

— Δηλαδή, πότε;

ΠΕΡΑΣΑΝ μερικὲς ἐβδομάδες καὶ ἔφθασε ἡ 21 Μαΐου τοῦ 1935. Ὁ Χίτλερ ἐξεφώνησε τὸ λόγο του ποὺ ἀπὸ τὰ ραδιόφωνα ἀντήχησε σ' ὅλη τὴ Γερμανία. Ἀκολούθησε τὸ τηλεφώνημα τοῦ φὸν Ἀϊκεν στὸν καθηγητὴ Μάγκνους. Τὸ ἴδιο ἀπόγευμα ὁ Μπράντ, ὁ προσωπικὸς γιατρός τοῦ Χίτλερ, δέχθηκε τὸν φὸν Ἀϊκεν.

— Ἡ ἐπέμβαση μπορεῖ νὰ γίνῃ αὔριο.

— Πολὺ καλὰ, εἶπε ὁ φὸν Ἀϊκεν. Θὰ παρακαλέσω τὸν καθηγητὴ Μπράντ νὰ παραστῇ κι' αὐτός.

— Ἀδύνατο, εἶπε ὁ Μπράντ ποὺ φορούσε τὴ στολὴ τῶν Ἐς—Ἐς.

Καὶ πρόσθεσε:

— Θὰ παραστῶ ἐγώ. Ὁ Χίτλερ δὲν θέλει νὰ δεῖ νέα πρόσωπα γύρω του μιὰ τέτοια στιγμή.

— Μὰ ἡ ἀδελφὴ Μαρία ποὺ συνήθως...

— Γι' αὐτὴν δὲν ἔχω ἀντίρρηση. Εἶναι γυναίκα. Μὰ γιὰ νᾶρθει στὴν Καγκελαρία θὰ βγάλει τὸ ῥάσο τῆς καλόγιας.

Τὸ ὁδοντιάτρεο τοῦ Ράιχσταντλαϊ θὰ χρησίμευε γιὰ χειρουργεῖο. Ἡ ἀδελφὴ Μαρία μὲ πολιτικὴ περιβολή, ἔφερε καὶ ἔτοιμασε τὰ ἐργαλεῖα. Ὁλ' αὐτὰ τὴν ἴδια μέρα, τὸ βράδυ δηλαδὴ τῆς 21ης Μαΐου. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Μπράντ πῆγε νὰ πάρει ἀπὸ τὸ σπίτι του τὸν καθηγητὴ φὸν Ἀϊκεν καὶ τὴν ἀδελφὴ Μαρία ποὺ δὲν ἔφερε παρὰ μόνο ὅτι θὰ ἐγγειωζόταν ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος τοῦ κόμματος.

Στὶς 8 καὶ 55' λεπτὰ ὁ φὸν Ἀϊκεν, μετὰ ἀπὸ σύντομη ἐπιθεώρηση, φέρεσε τὴν ἄσπρη μπλούζα του. Στὶς 9 ἐμφανίστηκε ὁ Μπρύνκερ, ὁ ὑπάσπιστής, τὸν ὁποῖον συνόδευαν δὺ ἄλλες προσωπικότητες.

Ἡ καλόγια δὲν μπορούσε νὰ πιστέψει στὰ μάτια της. Ὁ καγκελλάριος φαινόταν νὰ ἔχει κέρμα. Ἀστενεύσαν μάλιστα μὲ τὸν ὑπάσπιστή του.

— Θὰ ἔξορε σήμερα ὁ Μπρύνκερ νὰ συμπεριφερθεῖ σὺν ἥρωας;

— Τότερα κάθισε στὴν χειρουργικὴ καρέκλα, ποὺ τὴν εἶχε ἐτοιμάσει ὁ Μπρύνκερ. Ὁ φὸν Ἀϊκεν διαζόταν. Κατέβασαν τὰ στόγια. Μιὰ κίνηση μὲ τὸ χέρι κι' ὁ Μπράντ τοῦ ἔδωσε τὴ σύριγγα. Μιὰ ἔνεση μορφίνης μὲ ἀτροπίνη θὰ ἐξάλειψε τὰ ἀντανάκλαστικὰ τῆς τραχείας.

Ὁ Χίτλερ, ποὺ ἥρεμος τὴ στιγμή τῆς ἔνεσης, ἀκολουθοῦσε πειθαρχικὰ τίς ἐντολὰς τοῦ γιατροῦ:

— Τὸ κεφάλι σας ἔτσι... Ἀλγο πῶ

Μιὰ ἐβρεοπούλα, ἀνάμεσα στὰ ἑκατομμύρια τῶν θυμάτων, εἶναι καταδικασμένη στὴν ἐξόντωση.

πίσω.

— Κι' ἀμέσως μετὰ:

— Λίγη κοκαίνη.

Ἡ ἀδελφὴ Μαρία τοῦ ἔδωσε ἕνα ταμπὸν κι' ὁ χειρουργὸς ἔκανε μιὰ ἐπάλειψη τοῦ λαμποῦ. Γιὰ νὰ ἀπασχολήσει τὸ μυαλὸ τοῦ ἀρρώστου του, ἔρχισε νὰ διηγείται ἀνέκδοτα.

Ὁ φὸν Ἀϊκεν ἔλεγε στὸν Χίτλερ ὅτι εἶχε ὀλόκληρη συλλογὴ ἀντικειμένων ποὺ ὑπῆρχαν στὸν εἰσοφάγο καὶ τοὺς βρόγχους τῶν πελατῶν του. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, πλοῦσιος ἔμπορος ἀπὸ τὸ Ἔσεν, φεύγοντας ἀπὸ τὸν ὁδοντιάτρο του ὅπου ἡ βελόνα ποὺ προωριζόταν γιὰ τὴν ἐξαγωγή τοῦ νεύρου, εἶχε γλιστρήσει χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ κανεὶς σὺν λαμποῦ του, εἶχε πάρει τὴν πρώτη ταχεία γιὰ τὸ Βερολίνο. Μὰ τὴν ὥρα ποὺ ἔπαιναν πᾶ στὸ σταθμὸν τὸν ἔπιασε ξαφνικὸς θάνατος καὶ ἡ βελόνα τινάχτηκε ἀπὸ τὸ λαμποῦ του πάνω σὺν περιοδικὸ ποὺ διάβαζε μιὰ συνταξιδιώτισσά του ἀπέναντί. Καὶ ὁ φὸν Ἀϊκεν πρόσθεσε:

— Ὅταν πρόκειται γιὰ ἀντικείμενο ἀξίας πάντοτε τὸ πληρώνω γιὰ νὰ συμπληρώσω τὴ συλλογή μου. Θὰ δεῖτε...

Ὁ Χίτλερ ἀκούγε ἐκκρίνοντας καὶ ἐπέμβαση καὶ καρκίνο. Ὁ φὸν Ἀϊκεν ὥστόσο μετροῦσε τὰ λεπτὰ, τὰ δευτερόλεπτα, τὸ χρόνο ποὺ χρειαζόταν γιὰ νὰ ἐπιδράσει τὸ ναρκωτικὸ. Ἀπὸ τὸ ῥεπερτόριο τῶν ἀνεκδότην του, πάντοτε ἔξερε νὰ διαλέγει αὐτὸ ποὺ ταίριαζε χρονικὰ μὲ τὴν περίπτωσή.

— Προσπαθήστε νὰ καταπιεῖτε, εἶπε τέλος.

— Δὲν αἰσθάνομαι ἀπολύτως τίποτε. Καμμιά γεύση... εἶπε ὁ Χίτλερ.

— Τὸν καθέτηρα, διέταξε ὁ φὸν Ἀϊκεν.

Ἡ ἀδελφὴ Μαρία ἔδωσε στὸν καθηγητὴ ἕνα μακρὸ καὶ λεπτὸ σωλήνα ποὺ κατέληγε σ' ἕνα ἀσφαλῆς λουρί. Ὁ Χίτλερ εἶχε κλείσει τὰ μάτια, ἐνῶ ὁ σωλήνας εἰσχωροῦσε μέσα σὺν λάρυγγά του.

Ἡ ἀδελφὴ νόμιζε ὅτι ὁ καθηγητὴς ἔψαχνε νὰ βρεῖ τὴν καλύτερη τοποθέτηση γιὰ νὰ πλησιάσει τὸν ὄγκο, μὰ νὰ ποῦ — μιὰ ἀπότομη κίνηση τὸ ἔδειξε — ἡ ἐπέμβαση εἶχε τελειώσει. Γρήγορα ἡ ἀδελφὴ πλησίασε τὴ λεκάνη.

— Φτύστε! εἶπε ὁ φὸν Ἀϊκεν.

Ὁ Χίτλερ ξανάνοιξε τὰ μάτια. Στὸ βλέμμα του ἀπῆρχε ἕνα βουδὸ ἐρωτηματικὸ.

— Τελειώσαμε εἶπε ὁ καθηγητὴς. Ὁρίστε! Νὰ τί ἦταν αὐτὸ ποὺ σὺς στοίχισε τόση στενοχώρια... Καὶ τώρα κάντε «Α!»

— Ἀαα...

Ὁ Χίτλερ ἔμοιαζε ἀπορημένος, λὲς κι' εἶχε ξαναβρεῖ τὴ φωνή του. Μὰ ἀμέσως σχεδὸν ἡ ἐκφραση του πάλι σγοτεινίασε.

— Καὶ ἡ ἐξέταση;

— Εἰδοποιήθηκε σχετικὰ ὁ καθηγητὴς Ρέσλε τοῦ παθολογολογικοῦ ἐργαστηρίου.

Μὰ ὁ Χίτλερ ἐπέμενε ὁ ἴδιος ὁ φὸν Ἀϊκεν νὰ ἔρθε νὰ τοῦ πεῖ τὸ ἀποτέλεσμα, γιατί πρόσθεσε:

— Εἶμαι ἔτοιμος ν' ἀκούσω καὶ τὸ χειρότερο.

Τρεῖς μέρες μετὰ πραγματὶ ὁ φὸν Ἀϊκεν ξανάρθε στὴν Καγκελαρία. Ἦταν κατηγορηματικὸς:

— Ὁ καθηγητὴς Ρέσλε ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ ποὺ εἶπα κι' ἐγώ. Δὲν γίνεται λόγος γιὰ καρκίνο.

— Θέλω νὰ ξέρω τὴν ἀλήθεια!

Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ φόβια ὁ φὸν Ἀϊκεν δὲν ἔξερε πὼς ν' ἀντιδράσει. Ἐδωσε στὸν Φύρερ τὸ λόγο του, ὠρτιστικὴ στὴν ἱατρικὴ του τιμὴ δὲν τοῦ ἀπέκρυψε ἀπολύτως τίποτε. Καὶ μονομιᾶς ὁ Χίτλερ μὲ τίς συνηθισμένες ἀπότομες μεταπτώσεις του ἔγινε ἄλλος ἄνθρωπος. Εὐχαριστοῦσε τὸν γιατρὸ του, τὸν φέριωος ἐπαινοῦς.

Μερικοὺς μῆνες ἀργότερα ὁ φὸν Ἀϊκεν ξανάπῃε ἐπειγόντως νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν διάσημο πελάτη του. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως σὺν Μπέρχτεσγκάντεν. Τὸν περιέμενε εἰδικὸ ἀεροπλάνο. Ὁ φὸν Ἀϊκεν ἦταν ἀνήσυχος. Τί νὰ εἶχε συμβεῖ; Πῆρε μαζί του, ὅχι μόνο τὴν ἱατρικὴ του τσάντα, μὰ κι' ὅσο περισσότερα φάρμακα μπορούσε, ἀκόμη καὶ χειρουργικὰ ἐργαλεῖα. Μόλις ἔφθασε σὺν Μπέρχτεσγκοφ, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Χίτλερ, ἡ φράου Ράουμπαλ τοῦ διηγῆθηκε τὸ περιστατικὸ ποὺ εἶχε τόσο ἀναστατώσει τὸν Φύρερ.

Συνήθως δεχόταν τὰ πρωῒνα τοὺς θαυμαστὲς του καὶ περισσότερους τίς θαυμάστριές του, ποὺ τὸν ἐνευφημοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὰ κάγκελα τοῦ κτηματός του. Καθημερινὰ ἡ φρουρά ἦταν ἀναγκασμένη νὰ σκοπιᾷ ἐλὸς κληρονοδοῦν ἀπὸ λουλούδια ποὺ τοῦ ἔφερναν. Μὰ ἐκεῖνο τὸ πρωῒνὸν βρέθηκε μετὰ τῶν ἐπισκεπτῶν κι' ἕνα κοριτσάκι. Ἐπειδὴ ἔτρεχε νὰ βρῆσκαται ἐκεῖ κοντὰ ὁ Χόφμαν, ὁ ἐπίσημος φωτογράφος τοῦ Φύρερ, ὁ τελευταῖος αὐτὸς τοῦ ζήτησε νὰ τὸν φωτογραφίσει τὴ στιγμή ποὺ ἡ μικρὴ τοῦ πρόσφερε μιὰ ἀνθοδέσμη. Ὅπως ἄλλοτε ὅμως τὸ χέρι νὰ τὴν πάρει, ἕνα ἀγκάθι τοῦ μπῆκε σὺν δάχτυλο. Ἐπὶ τὸ αἶμα, διηγῆθηκε ἡ φράου Ράουμπαλ, καὶ ξαφνικὰ εἶδε ὅτι τὸ ἀγκάθι εἶχε χαθεῖ. Εἶναι βέβαιος πὼς τοῦ ἔμεινε σὺν λαμποῦ.

Ἐκεῖνη τὴ μέρα ὁ φὸν Ἀϊκεν ξανάβηκε ἕναν ἄνθρωπο νευρικό κι' ἀνήσυχος. Ἐξήτασε μὲ κάθε ἐπιμέλεια τὸ λαμποῦ του, τὴν τραχεία.

— Τίποτε! Κι' ἂν ἀκόμη κατάπιε τὸ ἀγκάθι, πέραςε σὺν στομάχι χωρὶς νὰ προκαλέσει καμμιά ἀπολύτως ζημιά.

ΕΝΑ ΑΔΙΚΟ ΤΑΞΙΔΙ

ΕΝΝΙΑ χρόνια ἀργότερα ὁ φὸν Ἀϊκεν εἶδε τὸν Χίτλερ γιὰ τέταρτη φορὰ

Ἦταν τέλη Ἰουλίου, 15 μέρες περὶπου μετὰ ἀπὸ τὴν δολοφονικὴ ἀποπειρά ἐναντίον του. Κατεβαίνοντας σὺν μικρὸ σταθμῷ, ὁ χειρουργὸς εἶδε τὸν Μπράντ, διευθυντὴ τῆς ἱππερείας Δημοσίας Ἑγελ-ας ποὺ καὶ πάλι χρειαζόταν γιὰ μεσάζοντα. Δὲν ἦταν ὅμως τώρα πᾶ προσωπικὸς γιατρός τοῦ Χίτλερ. «Ἄλλες ἀποχρώσεις».

— Καὶ γιατί μὲ καλέσατε μόνο τώρα;

Ὁ Μπράντ ἐξήγησε στὸν καθηγητὴ ὅτι μὲ τὴν ἀπόπειρα δὲν εἶχαν προκληθεῖ εὐτυχὲς μεγάλες ζημιές. Τὸ τρεμοβλιασμα τῶν χειρῶν τῶν πρῶτων ἡμερῶν εἶχε ἐξαλειφθεῖ ἐντελῶς.

— Κι' ὅμως μὲ καλέσατε τώρα...

— Παραπονέται γιὰ ἰλλήγγους κι' αὐτὸς ὁ Μόρελ τοῦ ἔβαλε σὺν μυαλὸ ὅτι πρόκειται γιὰ ἐσωτερικὸ τραῦμα.

Ὁ δόκτορ Μπράντ δὲν ἔδειχνε καὶ μεγάλη ἐκτίμηση στὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶχε πάρει τὴ θέση του δίπλα στὸν Χίτλερ, σ' αὐτὸν τὸν Μόρελ, τὸν γνωστὸν δεσποτολόγο τοῦ Κουρφύρστενταμ μὲ τίς ἐντυπωσιακὲς ἐπιτυχίες.

— Χίτλερ...

Μὰ ἦδη ὁ φὸν Ἀϊκεν βρέθηκε μπροστὰ στὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶχε ἐγκλωβήσει πρὶν ἀπὸ ἐννιά χρόνια.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως δὲν βρῆσκονταν στὴ Ράιχσταντλαϊ μὲ τίς μαρμαρίνες πλάκες, μὰ σ' ἕνα μακάθριο καταφύγιο, χωμένο μέσα στὰ δάση, μὲ γυμνοὺς τοίχους, χωρὶς παράθυρα. Κι' αὐτὸς ὁ γερασμένος ἄνθρωπος σωστὸ ἐρείπιο, τί κοινὸ εἶχε μὲ τὸν ζωηρὸ Φύρερ ποὺ εἶχε συναντήσει τὸ 1935; Πόση κοῦραση ἀπεκάλυπταν οἱ γυρτοὶ ὅμοι του καὶ ἡ κυρτὴ πλάτη του! Πόση ἀπογοήτευση τὸ ἀπολιθωμένο, σχεδὸν ἥλιθιο χαμόγελο. Μὰ ὁ φὸν Ἀϊκεν δὲν εἶχε ἔρθει γιὰ νὰ κἀνει φροσιγγωμικὲς ἀναλύσεις, μὰ γιὰ νὰ ἐξετάσει τὰ αὐτιά τοῦ Φύρερ του, ἀποῦ πιστεύει ὅτι ὑπάρχει βλάβη σὺν κέντρο τῆς ἰσορροπίας.

— Ὁχι. Δὲν ἔχετε ἀπολύτως τίποτε. Καὶ οἱ ἄλλες ἀνωμαλίες; Ταχυκαρδία, πονοκέφαλοι, ἐρεθισμένες ἀμυγδαλές, ἐκβλαστήσεις... Ἐδῶ ὁ φὸν Ἀϊκεν ἔβαλε τίς φωνὲς γιὰ τὸν ἀχαρᾶκτιστο τρόπο

Τζέϊμς Θάρμπερ

Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΧΙΟΥΜΟ- ΡΙΣΤΑΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Πριν από λίγες μέρες πέθανε, στη Νέα Υόρκη από πνευμονία, ο μεγαλύτερος ίσως χιουμορίστας της εποχής μας: Ο Άμερικανός Τζέιμς Θάρμπερ. Ήταν 66 χρόνων. Παγκόσμια διάσημος και σαν ευθυμογράφος και σαν γελοιογράφος, ο Θάρμπερ ήταν ένας πραγματικός καλλιτέχνης, που έδωσε μια νέα, πιο πλούσια και πιο πολιτισμένη, μορφή στο χιούμορ. Το έργο του έχει ήδη γίνει κλασικό και θεωρείται σαν ένα από τα πιο χαρακτηριστικά του καιρού μας.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

γωνισμό έγραψε ένα εξυπνότατο κείμενο, που σατίριζε το λαϊκό μυθιστόρημα, κέρδισε τη φιλία του 'Ελλιοτ Νιούγκεντ — του καπιωτού ηθοποιού και θεατρώνη — που ήταν τότε ισχυρή φυσιογνωμία στο Κολόμπους. 'Ο Νιούγκεντ έβαλε το νεαρό Θάρμπερ ν' αγοράσει ένα κοστούμι, να κουρευτεί και να έπιζητήσει καλύτερες σχέσεις. 'Αργότερα ο Νιούγκεντ κι' ο Θάρμπερ συνεργάστηκαν στο γράψιμο θεατρικών έργων και λογοτεχνικών κειμένων.

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ

ΘΑΡΜΠΕΡ υπήρξε απαρηγορη-
τος που δεν τον δέχθηκαν στο
στρατό — ήταν μονόφθαλμος —
στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Πήγε,
ωστόσο, στη Γαλλία λίγες εβδομάδες
μετά το τέλος του πολέμου, σταλμένος
από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, όπου υπή-
ρétησε στο κρυπτογραφικό τμήμα. Έ-
πισκεφθηκε αρκετά πεδία μάχης πριν
καθαρισθούν από τα ίχνη του πολέμου
και οι προφορικές αφηγήσεις του για
το θέαμα ενός έρημου πεδίου μάχης
γούπτανε τους φίλους του.

Τὸ 1922 γύρισε στὸ Κολόμπους καὶ ἐπὶ τρία χρόνια ἐργάσθηκε στὴν ἐφημερίδα «Κολόμπους Νησιπάτης». Τὸ 1922 παντρεύθηκε τὴν Ἀλθεα Ἀνταμς, κόρη ἐνὸς στρατιωτικοῦ γιαιτροῦ. Ἡ Ἀλθεα Ἀνταμς σπούδαζε τότε γιὰ νὰ γίνει οἰκοδιδασκάλισσα. Τὸ ζευγάρι ἀποφάσισε, μετὰ τὸ γάμο του, νὰ ταξιδέψει στὴν Εὐρώπῃ καὶ ἀφοῦ ἐξοικονόμησε 125 δολλάρια, πῆγε στὸ Παρίσι, ὅπου ὁ Θάρμπερ βρῆκε δουλειὰ στὴν παρισινὴ ἔκδοση τῆς ἐφημερίδος «Βήμα τοῦ Σικάγου» μὲ 12 δολλάρια τὴν ἐβδομάδα. Γιὰ ἓνα διάστημα τὰ οικονομικὰ τοῦ ζευγους Θάρμπερ ἦσαν πολὺ ἀσχημα. Ἐπειτα ἀπὸ μίαν ἄλλη περίοδο — ἀκόμα χειρότερη οἰκονομικὰ — ὅπου οἱ δύο σύζυγοι Θάρμπερ ἐργάσθηκαν ὡς κοσμικογράφοι γιὰ τὴν παρισινὴ ἔκδοση τοῦ «Κήρυκα τῆς Ν. Ὑόρκης», τὸ ζευγάρι γύρισε στὴ Νέα Ὑόρκη, ὅπου ὁ Θάρμπερ βρῆκε δουλειὰ στὴν ἐφημερίδα «Βρασνὺνς Τοχυδρό-

μος». Τότε ο Θάρμπερ ανάσκαυψε το «Νιού Γυόρκερ» — το παγκόσμια γνωστό για το χιούμορ το αμερικανικό περιοδικό — και άρχισε να του στέλνει συνεργασία, χωρίς, όμως, πολλή επιτυχία. Μόνο η εικοστή συνεργασία του έγινε δεκτή.

Στὸ «Βραδυνὸ Ταχυδρόμο» ὁ Θάρμπερ δὲν εἶχε καμμιά εἰδικότητα. Μιὰ ἔσρα ὁ διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος τὸν ἔσπειλε νὰ περιγράψῃ μιὰ φωτιά στὸ Μπρούκλιν. Ὁ Θάρμπερ δὲν κατάρθωσε νὰ βρεῖ τὴ φωτιά κι' ἔγραψε ἕνα χιουμοριστικὸ ἄρθρο ὅπου διηγόταν πού ἔφαχνε νὰ βρεῖ τὴ φωτιά καὶ δὲν τὴ βρῆκε. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ τὸν διώξουν ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα, πού ὁ διευθυντὴς τῆς δὲν καταλάβαινε ἀπὸ χιούμορ.

Το 1927 ο Θάρμπερ συνάντησε σ' ένα πάρτυ τον Ε. Μ. Χουάιτ, από τους βασικούς συνεργάτες του «Νιού Γυόρκερ», που τότε υποσχέθηκε να φροντίσει να τον προλάβουν στο περίφημο περιοδικό. Και τὸ πέτυχε. Ἐτσι ἄρχισε οὐσιαστικά ἡ σταδιοδρομία του Θάρμπερ.

ΣΤΟ «ΝΙΟΥ ΓΥΟΡΚΕΡ»

Ο ΤΑΝ έπιασε δουλειά στο «Νιού Γυόρκερ», ό Θάρμπερ σχετίσθηκε στενά μέ τό Χάρλντο Ρός, τό διευθυντή τού περιοδικού. Ή φιλική καί συνεργασία τους συνεχίσθηκε ώς τό θάνατο τού Ρός τό 1951. Τό βιβλίο τού Θάρμπερ «Τά χρόνια μου μέ τό Ρός», πού έκδόθηκε τό 1959 σημείωσε τεράστια έπιτυχία στήν Άμερική. Στήν αρχή ή δουλειά τού Θάρμπερ στό «Νιού Γυόρκερ» ήταν άσχετη μέ τό ταλέντο του. Τότε ζήτησε να τόν μεταθέσουν στό τμήμα «Τό Κοσμοπολιό τής Πόλης», πού τό διηύθυνε ό Χουάιτ. Οί δύο τους τότε — ό Χουάιτ κι' ό Θάρμπερ — άρχισαν να δημοσιεύουν κάθε έβδομάδα μιá συλλογή από παράξενα έπισηόδια καί σχόλια. Ή στήλη αύτή — κάτω καινούργιο τότε στή δημοσιογραφία — είχε άμέσως μεγάλη έπιτυχία καί συνέβαλε ν' αύξηθει σημαντικά ή κυκλοφορία τού «Νιού Γυόρκερ».

Ἀπὸ πολλὰ χρόνια ὁ Θάρμπερ ἐφτιαχνε γελοιογραφίες — στὸ πῶς μένος φακέλων, στὰ ἐξώφυλλα τηλεφωνικῶν καταλόγων, στὰ πετοέτες στὰ ἐστιατόρια, πανταῶι σχεδόν. Μὲ τὸν καιρὸ ἡ μανία τῆς γελοιογραφίας τὸν κυριεύσε σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε κατέφυγε σ' ἓνα ψυχίατρο γιὰ νὰ τὸν γιὰτρέψει! Ὅταν ὁμως δημοσιεῖθηκε στὸ «Νιού Γυόρκερ» ἡ πρώτη γελοιογραφία τοῦ Θάρμπερ, ἡ ἐπιτυχία τῆς ὑπὲρβουθριαμβευτικῆς. Καὶ ἀκολούθησαν ἀμέσως πολλὲς ἄλλες, μὲ τὴν ἴδια ἐπιτυχία. Εἶχαν μὴ ποιοτήτων ποὺ δὲ δρισκόταν στὸ ἔργο κανεὺς ἄλλου γελοιογράφου, δημιουργοῦσαν ἓνα δικό τους κωμικὸ κόσμον, ἐγκαινιάζαν μιὰ ἐντελὴς καινούργια καὶ πρωτότυπη μορφὴ χιούμορ. Τὰ σκυλιά ἦσαν οἱ κύριοι ἥρωες τῶν γελοιογραφιῶν αὐτῶν — καὶ σὲ λίγο προστέθηκαν καὶ ἄλλα ζῶα καὶ ὁ ζωολογικὸς κῆπος τοῦ Θάρμπερ ἔγινε γρήγορα περίφημος ὄχι μόνον στὴν Ἀμερική, ἀλλὰ σ' ὅλο τὸν κόσμον. Μὲ τὰ ζῶα τοῦ ὁ Θάρμπερ ἄρχισε νὰ παρο-

σιάζει γελοιογραφικὰ τὴ θεωρίαν του
γιὰ τὴ σημασίαν τῆς ἀδιάκοπης μάχης
ἀνάμεσα στὰ δύο φύλα.

‘Ο «Νιού Γυόρκερ» δημοσίευσε κάποτε μιὰ σειρά γελοιογραφίες τοῦ Θάρμπερ γιὰ τὴ «μεγάλῃ μάχῃ», ὅπως θὰ τὶς εἶχε φτιάσει ἕνας γελοιογράφος... πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς. “Οὔαι, κάποιος ἐπέκρινε τὸ Ρὸς γιατί κρατοῦσε στὸ «Νιού Γυόρκερ» ἕναν πέμπτης τάξεως καλλιτέχνη, ὅπως ὁ Θάρμπερ», ὁ Ρὸς ἀπάντησε: «Κάνετε λάθος. ‘Ο Θάρμπερ εἶναι τρίτης τάξεως καλλιτέχνης». Οὐ- τε αὐτὸς δὲν εἶχε καταλάβει τὴν ἀξία τοῦ Θάρμπερ.

Ὁ Θάρμπερ ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ τακτικό προσωπικὸ τοῦ «Νιού Γυόρκερ» τὸ 1933, ἀλλ' ἐξακολούθησε νὰ δίνει ἑκτακτὴ συνεισφορά πολλὰ χρόνια. Πολλὰ ἀπὸ τὰ βιβλία του εἶχαν δημοσιευθεῖ ἀνὰ σειρὰ ἄρθρων στὸ «Νιού Γυόρκερ». Καὶ εἶναι πιθανότατο ὅτι ὁ Θάρμπερ θὰ μείνει γιὰ τοὺς περισσότερους ἀναγνώστες σὰν ὁ συγγραφέας τοῦ περιλάλητου βιβλίου «Ἡ μουσικὴ ζωὴ τοῦ Οὐώλτερ Μίττνυ — πού ἔχει μεταφερθεῖ μὲ καταπληκτικὴ ἐπιτυχία στὸν κινηματογράφου καὶ εἶναι ἡ καλύτερ ἵσως ταινία τοῦ Ντάννυ Καϊν. Τὸ διάγραμμα τῆς θαυμασίας αὐτῆς ἱστορίας προτοδημοσιεύθηκε στὸ «Νιού Γυόρκερ».

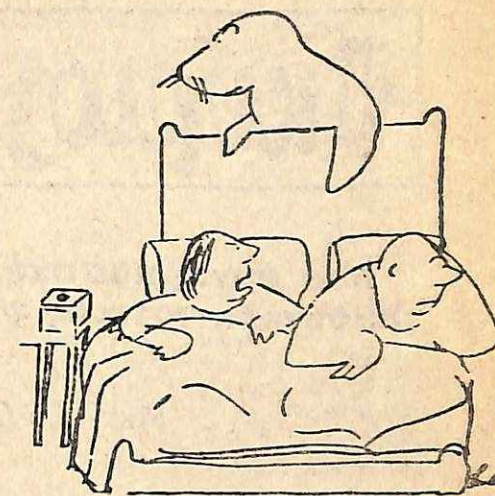
ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

« ΤΟ 'Αρσενικό Ζώο», ένα θεατρικό έργο των Θάμπερ και Νιούγκεντ, είχε μεγάλη επιτυχία στη σκηνή — και κατόπιν, σάν ταινία, στην οθόνη. Είχαν μία χιουμοριστική σάτιρα των πανεπιστημιακών κύκλων και του ποδοσφαίρου στά κολλέγια. Το έργο αυτό δυσαρξήστηκε και καθηγητές και φοιτητές με τη σάτιρά του.

Ὡστόσο ὁ Θάμπερ ἔλαβε ἀρκετὲς τιμητικὲς πανεπιστημιακὲς διακρίσεις: Ἀνακηρύχθηκε ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς φιλολογίας ἀπὸ τὸ περίφημο πανεπιστήμιο Γαίηλ, καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλα πανεπιστήμια.

Ὁ Θάρμπερ πρόσθεσε στὰ ταλέντα του καὶ ἓνα ἀκόμα: Τὴν ἠθοποιία, ὅταν ἔπαιζε στὸ χιουμοριστικό ἔργο του «Ένα Καρναβάλι Θάρμπερ» πού θριάμβευσε πέρσι στὸ Μπροντγουάιη. Καὶ ὁ Θάρμπερ ἀναδείχθηκε ἐξαιρετὸς ἠθοποιὸς — μολοντὶ ἐντελὸς τυφλὸς πλόν. Καλὴ ἠθοποιὸς ἔχει ἀναδειχθεῖ καὶ ἡ κόρη του Θάρμπερ, Ροζμαρί. Ὁ Θάρμπερ εἶχε πάρει διαζύγιο τὸ 1935. Συναπαντρεύθηκε καὶ ἡ δευτέρα γυναίκα του, ἡ Έλεν Ουίλσμερ, ἥταν γι' αὐτὸν «τὰ μάτια του». Αὐτὴ φρόντιζε γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν ἔργων του καὶ τὸν βοηθοῦσε στὴ δουλειά του. Ἦταν δημοσιογράφος.

Τὰ βιβλία κι' οἱ γελοιογραφίες του
ἔκαναν τὸν Τζέϊμς Θάρμπερ πλούσιον.
Ὁ Θάρμπερ ζοῦσε μὲ τὴ δεύτερη γυ-
ναῖκα του σ' ἓνα παλιὸ ἐξοχικὸ σπίτι
μὲ 12 δωμάτια στὸ Οὐέστ Κόρνουολλ

«'Εν τάξει, τὰ κατάφερες... ἀκουσες
μιὰ φάκια νὰ γαυγίζει!». (Μιὰ ἀπὸ τὶς περιφημότερες γελοιο-
γραφίες τοῦ Θάρμπερ).

τῆς Κοινηκτικότης.

Της Κυριακάτικης διδολίας του Θάρμπερ είναι τὰ ἑξῆς: «Εἶναι ἀναγκαῖο τὸ σῆξ;» (1929). «Ἡ κοικουβασία στὴ σοφίτα κι' ἄλλα μπερδέματα» (1931). «Ἡ φώκια στὴν κρεβατοκάμαρα» (1932). «Ἡ ζωὴ μου κι' οἱ δύσκολες ὥρες μου» (1933). «Ὁ μεσόκοπος ἀκροβάτης» (1935). «Ἀφῆσε τὸ μυαλό σου μόνο» (1937).

Ἄλλα βιβλία του εἶναι: «Ἡ κρίμα τῶν Θάρμπερ» (1939). «Τὸ τελευταῖο λουλούδι» (1939). «Τὸ ἀρσενικὸ ζῶσ» (1940). «Μῦθοι τοῦ καιροῦ μας» (1940). «Ὁ κόσμος μου — καὶ τὸ καλωσόρισμά του!» (1942). «Πολλὰ φεγγάρια», «Ἄνδρες, Γυναῖκες καὶ σκυλιά», «Τὸ Καρναβάλι Θάρμπερ», «Τὸ ἄσπρο ἐλάφι» (ἔλα τὸ 1940), «Τὸ κτῆνος μέσα μου καὶ ἄλλα ζῶα» (1948), «Τὸ Λεύκιωμα Θάρμπερ» (1952), «Ἡ χώρα τῶν Θάρμπερ» (1953), «Τὰ σκυλιά τοῦ Θάρμπερ» (1955), «Καὶ ἄλλοι μῦθοι τοῦ καιροῦ μας» (1956). Τὸ τελευταῖο βιβλίο του «Φανάρια καὶ λόγους», ἐκδόθηκε τὸν περὶορισμένο Ἀπρίλιο.

Τὸ ἔργο του αὐτοῦ εἶναι τὸ ὠραιότερο χιουμοριστικὸ σύνολο τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ συμπληρώνεται μὲ τὸ γελοιογραφικὸ ἔργο, ποὺ εἶναι πραγματικά μοναδικὸ σὲ ποιότητα καὶ πρωτοτυπία. Ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο αὐτῶν ἔργων κάνει τὸν Τζέιμς Θάρμπερ τὸν μεγαλύτερο χωρὶς ἀμφιβολία χιουμορίστα τοῦ καιροῦ μας. Ὁ πρόωρος θάνατός του ἀφήνει ἕνα κενό, ποὺ δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχει ἀκόμα κανένας ἄξιος νὰ τὸ ἀναπληρώσει.

Ο ΤΖΕΙ-ΜΣ ΘΑΡΜΠΕΡ

Ε ΝΑΣ συνάδελφος του Θάμπερ, ο Ε. Μ. Χουάιτ — συνεργάτης κι' αυτός του «Νιού Γυόρκερ», όπου έχει δημοσιευθεί το μεγαλύτερο μέρος από το έργο του μεγάλου χιουμορίστα — έχει γράψει γι' αυτόν:

«Οἱ περισσότεροὶ συγγραφεῖς θὰ ἦσαν εὐτυχεῖς ἂν διακρίνονταν σ' ἓνα μόνον ἀπὸ τοὺς δέκα τομεῖς, ὅπου διέπρεψε ὁ Θάρμπερ. Ὁ Θάρμπερ εἶναι ὁ συγγραφέας τῶν πῦλ κομικῶν ἀπομυθουμάτων, μύθων, φαντασιῶν, παραμυθιῶν, σατιρικῶν ἔργων, ἄρθρων καὶ σκίτσων τῆς τελευταίας εἰκαστασίας, ἔχει ἀσχοληθῆ μετ' ὁ τοῦ θεάτρου καὶ τὸν κινηματογράφο καί, πρὸ πάντων, ἔχει χάρισει στὸν κόσμον χιλιάδες γελοιογραφίες. Οἱ περισσότεροὶ συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες μποροῦν νὰ συγκριθοῦν εὐκολὰ μετ' αὐτὸν συγχρόνους τους. Ὁ Θάρμπερ κατοικεῖ σ' ἓνα δικό του κόσμον».

Οι μελετητές τοῦ Θάρμπερ ἔχουν διαπιστώσει ὅτι ἡ ἐξυπνάδα του ἦταν κληρονομική. Ἡ οἰκογένειά του ἦταν γνωστή γιὰ τὴν ἐκκεντρικότητα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν καλωσύνη της. Ἡ μητέρα του ἦταν ἱκανὴ ν' ἀφηγηθεῖ μιὰν ἀπίστευτα παράξενη, κωμικὴ, ἐκκεντρικὴ ἱστορία οἰκογενειακῆς ἀτυχίας της καὶ πολλοὶ φίλοι τῆς οἰκογενείας δεσιάωνον ὅτι τὴν διηγόταν καλύτερα ἀπὸ τὸ γιό της.

Ἡ οἰκογένεια Θάρμπερ ζοῦσε στὸ Κολόμπους τῶν Μεσοδυτικῶν Πολιτειῶν. Ὅταν ὁ Τζέιμς ἦταν παιδί, ὁ Ἐμφύλιος Πόλεμος ἐξακολουθοῦσε ἀκόμα νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια θέματα τῆς ἡμέρας. Ἔτσι ὁ Θάρμπερ, ἀκούοντας νὰ μιλοῦν διαρκῶς γι' αὐτόν, δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ τὸν ξεχάσει καὶ τὸν ἔκανε ἀργότερα ἓνα ἀπὸ τὰ θέματα τοῦ χιούμουρ του. Ὁ Ἐμφύλιος Πόλεμος, τὸ μπέιζ — μπάλ καὶ τὰ σκυλιὰ — ποὺ ἦσαν τὰ τρία μεγάλα «οἰκογενειακὰ» θέματα ὅταν ἦταν παιδί — κυριαρχοῦν στὸ ἔργο του. Ἐχουν πεῖ ὅτι ὁ χιούμορ τοῦ Θάρμπερ βασίζεται σὲ ὅτι θεωροῦσε κωμικὸ σ' αὐτὰ τὰ τρία θέματα.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΤΖΕ.Ι.ΜΣ Γκρόβερ Θάρμπερ
γεννήθηκε στο Κολόμπους στις
8 Δεκεμβρίου 1894. Ο πατέρας

Ο κύριος Μπράουν

**Μιά συναρπαστική αστυνομική περιπέτεια
μέ συγκλονιστικές φάσεις και απρόοπτη λύση**

Μετ. Ε.ΓΟΝΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο «ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ» θυσιάζονταν. Είχε πάθει μεγάλες αβάρεις σ' όλη τη διάρκεια της καταιγίδας και τώρα, παρ' όλο πού η θάλασσα ήταν γαλήνια, τὸ νανύγιο ήταν πιά ζήτημα λεπτῶν. Κατέβαζαν διαστικά τις ναυαγιστικές βάρκες. Οί γυναίκες και τὰ παιδιά, συγκεντρωμένοι στίς πρώτες σειρές, περίμεναν τή σειρά τους. Σκληρές άλλοφοροσύνης και τρυφερότητας διαδέχονταν ή μιὰ τήν ἄλλη.

Παράμερα λιγάκι ἀπὸ τὸ μεγάλο σωρό, περίμενε μιὰ νέα ὡς 18 τὸ πολὺ ἐτῶν. Δὲν φαινόταν τρομαγμένη καὶ τὰ μεγάλα στοχαστικά μάτια της κοιτάζαν ἴσια μπροστά.

— Δεσποινίς!
Μέσα στή γενική φασαρία ή φωνή αὐτῆ ἀκούστηκε παράξενα. Ἡ νέα στράφηκε. Ἀρχετὲς φορὲς εἶχε προσέξει ἀνάμεσα στούς ἄλλους ταξιδιώτες τῆς πρώτης θέσης τὸν ἄνθρωπο πὸν τὴν εἶχε πλησιάσει. Τὸν περιέβαλλε ἕνας ἱσκιος μυστηρίου πὸν γοήτευε τὴν φαντασία της. Ὁ ταξιδιώτης αὐτὸς δὲν μιλοῦσε σὲ κανένα. Ὅταν τοῦ ἔλεγαν κάτι ἀπαντοῦσε γρήγορα καὶ μὲ μονόλογα καὶ κάθε τόσο ἔριχνε γύρω του ὑποψιαστικές ματιές.

Αὐτὴ τὴ στιγμή σταγόνες ἀπὸ ἰδρώτα γυάλιζαν σὸ μέτωπό του. Φοβόταν. Κι' ὅσοπο δὲν ἔδειχνε ἀπ' αὐτοὺς πὸν τοὺς τρομάζει ὁ θάνατος.

Τὰ στοχαστικά μάτια τῆς νέας συνάντησαν τὰ δικά του. Τὴν κοίταξε μὲ μιὰ ἔκφραση ἀτελειμένης ἀβεβαιότητας.

— Κι' ὅμως πρέπει, μουρμούρισε. Εἶναι ὁ μόνος τρόπος.

Καὶ ἀπότομα:

— Εἰστε Ἀμερικανίδα;

— Μάλιστα.

— Ἀγαπᾶτε τὴν πατρίδα σας;

— Ἡ νέα κοκκίνισε.

— Δὲν ἔχετε δικαίωμα ν' ἀμφιβάλλετε. Φυσικά τὴν ἀγαπῶ.

— Μὴ θυμῶνεται. Προσέχεται γιὰ κάτι ἐξαιρετικά σπουδαῖο. Πρέπει νὰ ἐμπιστευθῶ κατὶ σὲ κάποιον. Σὲ μιὰ γυναίκα.

— Γιατί;

— Γιατὶ πρώτες οἱ γυναίκες καὶ τὰ παιδιά θὰ μποῦν στίς βάρκες.

— Ἐρίξε μιὰ ματιά γύρω σου καὶ χαμήλωσε τὴ φωνή του.

— Ἐχῶ ἐπάνω μου χαριὰ ὑψίστης οπουδαιότητας. Ἡ κυβερνήσή μας προ-

βλέπει δύσκολες στιγμὲς καὶ τὰ ἔγγραφα αὐτὰ θὰ βοηθήσουν τὴν Ἀμερικὴ ὅσο καὶ τὴν Ἀγγλία. Πρέπει νὰ σωθῶν. Ἄν τὰ πάρете μαζί σας, ὑπάρχει μιὰ ἐλπίδα νὰ φθάσουν στὸν προορισμό τους. Νὰ σᾶς τὰ δώσω;

Ἡ νέα ἄπλωσε ἀδύοχρηστα τὸ χέρι.

— Μιὰ στιγμή, ἔκανε ὁ ἄγνωστος. Πρέπει νὰ σᾶς προειδοποιήσω. Ἴσως νὰ ἱσχύει κίνδυνος. Δὲν ἀποκλείεται νὰ μὲ παρακολουθοῦν. Κι' ἂν συμβαίνει πραγματικά ἕνα τέτοιο πρᾶγμα ἡ ζωὴ σας ἀπειλείται. Θὰ ἔχετε παρ' ὅλ' αὐτὰ τὸ κοράγιο νὰ παραλάβετε αὐτὰ τὰ ἔγγραφα;

Ἡ νέα χαμογέλασε.

— Ὡς οἷός! Εἶμαι περήφανη πὸ μὲ διαλέξατε. Τὶ πρέπει νὰ τὰ κάνω αὐτὰ;

— Νὰ διαβάσετε τοὺς «Τάιμς». Θὰ δημοσιεύσω μιὰ ἀγγελία πὸν θὰ ἀρχίσει μὲ τίς ἐξῆς λέξεις: «Συνταξιδιώτης ζητεῖ...» Ἄν δὲν δεῖτε τίποτε μετὰ ἀπὸ τρεῖς μέρες, αὐτὸ θὰ σημαίνει πὸς δὲν ὑπάρχω πιά. Θὰ πᾶτε τότε αὐτὸ τὸ δέμα στὴν πρεσβεῖα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ θὰ τὸ παραδώσετε ἡ ἴδια στὰ χεῖρα τοῦ πρεσβευτῆ. Καταλάβετε;

— Θανατία.

— Τότε ἐτοιμασεῖτε. Θὰ σᾶς ἀποχαριεῖται.

Πῆρε τὸ χέρι της σὸ δικό του.

— Καλὴ ἀντάμωση καὶ καλὴ τὴν!

Ἡ νέα ἔνοιωσε στὴ χούφτα της ἕνα δερματὶνὸν τυλιγμένο σὲ κηρόχαρτο.

Ὁ «Εἰρηνικός» ἐξακολουθοῦσε νὰ θυμίζει. Ὑπακούοντας στὴν ἐντολή τοῦ ἀξιωματικοῦ πὸν κανόνιζε τὸ κατέβασμα τῶν ἐπιβατῶν, ἡ νέα προχώρησε γρήγορα γιὰ νὰ πάρει θέση σὲ μιὰ βάρκα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΥΧΟΛΙΩΚΤΩΝ

ΤΟΜΜΥ, γέρος μου!
— Δεκαρτίσα μου, γιὰ μὲν!
Οἱ δὺν νέοι ἀγκαλιάστηκαν μὲ γέλια κλείνοντας στὸν ἐνθουσιασμό τους τὴν ἔξοδο τοῦ μετρό. Τὰ ἑπτάθετα «γέρος» καὶ «γιὰ» δὲν ἔμοιαζαν καὶ πολλὸ πετυχημένα. Καὶ οἱ δὺν μαζί δὲν θὰ περνοῦσαν τὰ σαρανταπέντε χρόνια.

— Χρόνια καὶ ξαμάνια νὰ συναντηθοῦμε! ἔκανε ὁ νέος μετὰ ἀπὸ τὴν πρώτη φούρια. Πού πηγαίνεις; Ἐλα νὰ σὲ κερᾶσω ἕνα φλυτζάνι ζεστὸ τσάι. Νομίζω ὅτι ὁ κόσμος ἀρχίζει νὰ μᾶς στρα-

δοκτυτᾶει. Σταματοῦμε τὴν κυκλοφορία. Πᾶμε νὰ φύγουμε ἀπὸ δῶ.

Κατέβηκαν τὴ Ντόβερ Στρίτ πρὸς τὸ Πικαντίνι.

— Λοιπόν; ρώτησε ὁ νέος. Πού πάμε;

Μιὰ ἀνεπαίσθητη ἀνησυχία στὸν τόνο τῆς φωνῆς του δὲν διέφυγε ἀπὸ τὸ λεπτότατο αὐτὴ τῆς μὲς Προσύντες Κάουλεϋ γνωστὴ γιὰ λόγους μυστηριώδεις, στὸν στενὸ κύκλο της ὡς μὲς Δεκαρτίσα.

— Τόμμυ, εἶσαι ἀπένταρος.

— Ποιὸς; Ἐγώ; διαμαρτυρήθηκε ὁ Τόμμυ πασχίζοντας ἄδικα νὰ φανεῖ πενσιτικός. Πλέω στὰ λεφτά.

— Πάντοτε ἦσουν ψευδής, ἔκανε ἀσπληρὰ ἡ Δεκαρτίσα. Ὅταν ἔπαθες ἐκεῖνο τὸ αὐτοκινητικὸ δυστύχημα καὶ σ' ἔφεραν στὸ νοσοκομεῖο, τὰ κατάφερες νὰ πείσεις τὴν προϊσταμένη μας πὸς ὁ γιαιτὸς σου εἶχε ὀρίσει σὰν τανακτικὸ φάρμακο ἕνα μπουκάλι κρασί τὴν ἡμέρα, μὰ ὅτι εἶχε ξεχάσει νὰ τὸ σημεῖωσει στὴ συνταγή. Τὸ θυμάσαι;

— Ἄκου λέει ἂν τὸ θυμάμαι! ἔκανε ὁ Τόμμυ γελοῦντας. Λάσασε ἡ γιὰ ἡ στρίγγλα ὅταν ἀνακάλυψε τὴν ψευτιά μου. Ἄς εἶναι, καλὰ εἶχα βουλευτεῖ σ' αὐτὸ τὸ νοσοκομεῖο — χάρις σὲ σένα, Δεκαρτίσα. Ἄκουσα ὅμως ὅτι τώρα τελευταῖα δὲν δουλεύει καὶ τόσο καλὰ. Εἶναι ἀλήθεια;

Ἡ Δεκαρτίσα ἀναστέναξε.

— Ἀπέλυσαν τίς μισὲς νοσοκόμες κι' ἐμένα πρώτη καὶ καλύτερη.

— Εἶσαι ἄνεργη λοιπόν;

— Μάλιστα. Ἐσὺ;

— Ἐχῶ βαρεθεῖ νὰ κοιμᾶμαι.

— Καὶ τὰ χρήματα πὸν σου ἄφησε ὁ πατέρας σου;

— Φαγώθηκαν.

— Ὡ! Τόμμυ.

— Περιέργο σου φαίνεται δηλαδὴ; Τὸ κόστος τῆς ζωῆς, καὶ τῆς πὸν ταπεινῆς ζωῆς, ἐξανερμίζει μέσα σὲ λίγες μέρες καὶ τὸ πὸν φουσκωμένο πορτοφόλι κι' ἂν δὲν ἔξεις...

— Ἀγαπᾶς μὲν, τὸν διέκοψε ἡ Δεκαρτίσα, δὲν ὑπάρχει τίποτε σχετικά μὲ τὸ κόστος τῆς ζωῆς πὸν νὰ μὴν τὸ ἔχω σπουδάσει. Εἶναι ἕνα θέμα πὸν δὲν ἔχει πιά μυστικά γιὰ μένα. Μὰ νὰ πὸν θρῆψαμε μπροστὰ στὸ «Λάιον Ξ». Θὰ πῶμε ἐδῶ τὸ τσάι μας καὶ θὰ πληρώσει ὁ καθένας τὰ δικά του.

Καὶ χωρίς νὰ περιμένει ἀπάντηση ἡ Δεκαρτίσα ἀνέβηκε τίς σκάλες.

Τὸ ζαχαροπλαστεῖο ἦταν γεμάτο καὶ χρειάστηκε νὰ περιμένουν γιὰ νὰ ἀδειάσει ἕνα τραπέζι. Κομμένες φράσεις τοῖς ἔρχονταν ἀπ' ὅλες τίς πλευρές.

— Καὶ νὰ φανταστεῖς, ἀγαπητή μου, πὸς ἔβαλε τὰ κλάματα ὅταν τῆς εἶπα ὅτι δὲν μποροῦσα νὰ τῆς παραχωρήσω τὸ διαμίσμῳ μόν. Ἐνα διάσημο μαννεκέν τοῦ Παρισίου, ἡ Μπέιμπελ Λιοῦις, τὸ εἶχε ἀγοράσει...

— Τὶ περὶεργα πράγματα ἀκούει κανεὶς καμμιά φορὰ, μουρμούρισε ὁ Τόμμυ. Πρωτίτερα ἀκούσα δὺν ἄνδρες νὰ λένε γιὰ μιὰ Τζέιν Φλν. Δὲν εἶναι ἀστεῖο ὄνομα;

Μὰ ἐκεῖνη τὴ στιγμή σηκώνονταν δὺν ἡλικιωμένες κυρίες καὶ ἡ Δεκαρτίσα ἔτρεξε νὰ καταλάβει τὴν ἀδεια πολυθρόνα.

Ὁ Τόμμυ, πὸν κάθισε ἀπέναντί της, παράγγειλε ἕνα τσάι κι' ἕνα ψωμάκι. Ἡ Δεκαρτίσα ἕνα τσάι καὶ ἕνα τσάι.

— Καὶ τὸν λογαριασμὸ χωριστά, παραγγέλλει.

— Δὲν τίς ἀγαπᾶ καὶ εἶμαι ἀπόλυτα βέβαιος πὸν δὲν θὰ μ' ἀγαποῦν οὔτε αὐτὲς.

Μέσα στὴν ὁμίχλη τοῦ Λονδίνου δὺν συμπαθητικοὶ νέοι ξεκινοῦν νὰ διαλευκάνουν ἕνα μυστήριο καὶ μπλέκουν σ' ἕνα ἀγῶνα ἐξοντώσεως μὲ ἄορατο ἀντίπαλο. Ποιὸς εἶναι ὁ Κύριος Μπράουν; Καθημερινά, κάπου θὰ ἐκδηλώνεται ἡ παρουσία του... κι' ὅμως κανεὶς δὲν τὸν ξέρει.

ρακαλῶ, εἶπε στὸ γκαρσόνι μὲ ὕψος μεγάλης κυρίας.

Ὁ Τόμμυ τῆς ἔκλεισε τὸ μάτι τινάζοντας τὰ κοκκινίζαντα μαλλιά του. Ἡ φυσιογνωμία του, συμπαθητικὴ στὴν ἀσχήμα της, προδίδε τὸν τζέιλεμαν καὶ τὸν σπόρτσμαν. Τὸ καφὲ κοστοῦμι του ἦταν καλοραμμένο, μὰ ἦταν φανερό πὸς οἱ μέρες του ἦσαν πιά μετοημένες.

Οἱ δὺν νέοι ἔδιναν τὴν ἐντύπωση πολὺ μοντέρνου ζευγαριοῦ. Ἡ Δεκαρτίσα δὲν ἦταν βέβαια ὁ τύπος τῆς καλλονῆς, μὰ τὸ ἔξυπνο καὶ τσαχπίνικο μουντάκι της, μὲ τὰ ἀποφασιστικὰ πηγούνη καὶ τὰ μεγάλα γροῖζα μάτια βαθεῖα χωμένα κάτω ἀπὸ κατὰμναρα φρύδια ἴσα σὰν βέλη, εἶχε γοητεία κι' ἐνεργητικότητα. Φοροῦσε ἕνα πολὺ μικρὸ πρᾶσινο καπελάκι πάνω στὸ σγουρόμαλλο κεφάλι της καὶ ἡ κάπως φθαμένη φούστα της ἄφηνε νὰ φαίνονται δὺν ὀρειάτα πόδια. Ὅλη τῆς ἡ ἐμφάνισή ἦταν μιὰ ἡρωϊκὴ προσπάθεια πρὸς τὴν κομψότητα.

Ἐφεραν τὸ τσάι καὶ ἡ Δεκαρτίσα ἀνέλαβε νὰ γεμίσει τὰ φλυτζάνια.

— Λοιπόν, ἔκανε ὁ Τόμμυ κἀμνοντας μιὰ μπουνιά τὸ μισὸ του ψωμάκι, ἂς ἀνακεφαλαιώσουμε. Ἄν θυμάμαι καλὰ δὲν ξανασυναντηθήκαμε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ νοσοκομείου.

— Μάλιστα.

Ἡ Δεκαρτίσα καταπάσθηκε μὲ τὴ βουτυρωμένη φουγανιά της.

— Σύντομη βιογραφία τῆς μὲς Προσύντες Κάουλεϋ, πέμπτης θυγατέρας τοῦ πᾶστορα Κάουλεϋ ἀπὸ τὸ Λίτλε Μέσεντ τοῦ Σάφολκ. Ἡ μὲς Κάουλεϋ ἐγκατέλειπε πολὺ γρήγορα τίς χάρες — καὶ τὰ βάσανα — τῆς πατρικῆς στέγης καὶ πῆγε στὸ Λονδίνο ὅπου παρακολουθοῦσε μαθήματα στὴ Σχολὴ Νοσοκόμων. Στὴ διάρκεια τῆς λαμπρῆς σταδιοδρομίας της σ' ἕνα νοσοκομεῖο, βοήθη μιὰ μέρα ἀνάμεσα στούς ἀσθενεῖς τὸν παιδικὸ τῆς φίλου κ. Τόμας Μπρέσφορντ — ὀπακλίου Τόμμυ! — τὸν ὁποῖο δὲν εἶχε δεῖ πέντε δλόκληρα χρόνια. Ἡ συνάντησή σταθήκε συγκλονιστική. Λίγες μέρες μετὰ ἡ νοσοκόμος Κάουλεϋ κατὰδίασθη ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ προϊσταμένη γιὰτὶ θεάθηκε στὸν γειτονικὸ κληματογράφο παρῶ μὲ τὸν Τόμας Μπρέσφορντ. Μὲ τὴν οικονομικὴ κρίση ἡ ταλαντούχος μὲς Κάουλεϋ ἀπολύθηκε. Ἄδικα πάσχιζε νὰ ἐπιδοθεῖ στὸ ἐμπόριο, στὰ Τ.Τ.Τ. καὶ στὴ στενοδακτυλογραφία. Δυστυχῶς τίποτε! Ἄνεργια πλήρης. Καὶ τώρα, Τόμμυ, ἡ σειρά σου.

— Τὰ δικά μου εἶναι ἀκόμη χειρότερα. Διπλωμα μηχανικοῦ, ἀναζήτηση ἐργασίας καὶ ἀποτέλεσμα μηδέν. Φαίνεται πὸς δὲν ὑπάρχουν πιά δουλειὲς στὴν Ἀγγλία.

Ἡ Δεκαρτίσα κούννησε τὸ κεφάλι της μελαγχολικά.

— Καὶ οἱ ἀποικίες; ρώτησε.

— Δὲν τίς ἀγαπᾶ καὶ εἶμαι ἀπόλυτα βέβαιος πὸν δὲν θὰ μ' ἀγαποῦν οὔτε αὐτὲς.

— Πλούσιοι συγγενεῖς;

Ὁ Τόμμυ κούννησε τὸ κεφάλι του ἀρνητικά.

— Μὴ μοῦ τὸ λές! Οὔτε καμμιά παρὰλυτη θεία;

— Ναι, ἕνας θεῖος παραλῆς, μὰ δὲν βγαίνει τίποτε.

— Γιατί;

— Θέλησε νὰ μὲ υἱοθετήσει κάποτε καὶ δὲν δέχτηκε.

— Κάτι μοῦ ξανάπες σχετικά. Ἀρνήθηκες ἐξ αἰτίας τῆς μητέρας σου.

Ὁ Τόμμυ κοκκίνισε ὡς τίς οἴζες τῶν μαλλιών του.

— Ναι, δὲν θὰ ἦμουν ἐν τάξει ἀπέναντι στὴ μαμά ἂν δεχόμουν. Δὲν εἶχε παρὰ μόνον ἐμένα. Ὁ γέρος δὲν τὴ χώνευε καὶ ἤθελε μὲ κάθε τρόπο νὰ μ' ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτήν. Τὸν διαβολεύει ἡ λοιπὴν καὶ ἡσύχασα.

— Ἡ μητέρα σου ἔχει πεθάνει τώρα, ἔτσι δὲν εἶναι; ρώτησε δειλὰ ἡ Δεκαρτίσα.

Ὁ Τόμμυ κούννησε τὸ κεφάλι του χωρὶς νὰ μιλήσει.

— Εἶσαι χρυσὸ παιδί, Τόμμυ, πάντοτε τὸ ἔλεγα.

— Σαχλαμάρες! γκορίνιασε ὁ Τόμμυ. Πάντως αὐτὴ εἶναι ἡ κατάσταση. Δηλαδή: ἀτελειστική.

— Σκέφθηκαν ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους γιὰ ν' ἀποκτήσεις χρήματα, εἶπε ἡ Δεκαρτίσα. Δὲν ὑπάρχουν οὐσιαστικά παρὰ μόνον τρεῖς: νὰ τὰ κληρονομήσεις, νὰ κάνεις πλούσιο γάμο, νὰ τὰ κερδίσεις. Ὁ πρώτος τρόπος ἀποκλείεται. Δὲν ἔχω πλούσιους συγγενεῖς.

— Ὅλες οἱ γριὲς θέλεις μὲν βρίσκονται σὲ δουλειὰ γιὰ κατεστραμμένες κυρίες τῆς ἀριστοκρατίας. Πάντοτε βοηθῶ τοὺς ἡλικιωμένους νὰ διασχίζουν τοὺς δρόμους ὅταν εἶναι μεγάλῃ κίνηση καὶ πάντοτε μαζεύω τὰ δέματα πὸν πέφτουν ἀπὸ τὰ χεῖρα τῶν γέροντων κυριῶν μήπως βρεθεῖ καμμιά φορὰ κανένας ἐκκεντρικὸς ἐκατομμυριούχος. Μὰ κανένας ποτὲ δὲν μοῦ ρώτησε τὸ ὄνομά μου καὶ οἱ περισσότεροι δὲν μοῦ εἶπαν οὔτε κἀν ἐνδιαστώ.

Ἐγινε μιὰ μικρὴ σιωπὴ.

— Φυσικά, συνέχισε ἡ Δεκαρτίσα, ἡ μεγάλη τύχη μου θὰ εἶναι ἕνας πλούσιος γάμος. Τὸ εἶχα ἐξ ἄλλου ἀποφασίσει ἀπὸ μικρῇ. Κάθε λογικὴ γυναίκα ἐκεῖ καταλήγει. Δὲν εἶμαι καμμιά συναισθηματική.

— Οὔτε λόγος, ἔκανε ὁ Τόμμυ. Δὲν εἶσαι ἀπ' αὐτῆς πὸν ξυνοῦν ἀσθήματα στούς ἄνδρες.

— Δὲν εἶσαι καὶ πολὺ εὐγενής, εἶπε ἡ Δεκαρτίσα. Μὰ θέλω νὰ πιστεῶ πὸς οἱ προθέσεις σου εἶναι καλές. Ὅπως κι' ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα εἶμαι ἑτοιμὴ, μὰ δὲν συναντῶ κανένα πλούσιο. Ὅσοις γνωρίζω εἶναι ἀπένταροι σὰν ἐμένα. Ἐσὺ ὅμως, γιὰτὶ νὰ μὴν παντρευτεῖς καμμιά πλούσια;

— Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο μὲ σένα. Δὲν ξέρω καμμιά.

— Συμπέρασμα: ὁ γάμος εἶναι δύσκολη ὑπόθεση. Δὲν μένει λοιπὸν παρὰ μόνον νὰ κερδίσουμε χρήματα.

— Τὸ ἐπιχειρήσαμε μὰ χωρὶς ἐπιτυχία, τῆς θυμισε ὁ Τόμμυ.

Τὸ ἐπιχειρήσαμε μὲ τίμα μέσα, μάλιστα. Μένει νὰ δοκιμάσουμε καὶ τὰ ἄλλα μέσα. Τὶ θὰ ἔλεγες νὰ γίνουμε τυχοδιώκτες;

— Εὐχαρίστως, εἶπε ὁ Τόμμυ γελοῦντας. Πῶς ν' ἀρχίσουμε;

— Ἐδῶ εἶναι ὅλη ἡ δυσκολία. Ἄν τὰ καταφέραμε νὰ γίνουμε διάσημοι, εἰ μᾶς πληρώσαν ἴσως γιὰ νὰ κάνουμε κανένα ἔγκλημα.

— Χαριτωμένη σκέψη, προπάντων γιὰ κόρη πᾶστορα.

— Τὴν ἥθικὴ εὐδύνῃ τὴν φέρουν οἱ γονεῖς μας, ὅχι ἐμεῖς. Πρέπει ὅσοπο νὰ παραδεχθεῖς πὸς ὑπάρχει κάποια διαφορά νὰ κλέψεις ἕνα κολλίε ἀπὸ μαργαριτάκια καὶ νὰ πληρωθεῖς γιὰ νὰ τὸ κλέψεις.

— Ἡ διαφορά αὐτὴ μειώνεται στὸ μὴδὲν ἂν σὲ πιάσουν ἐπ' αὐτοφώρω.

— Μπορεῖ. Μὰ δὲν πρόκειται νὰ μὲ πιάσουν. Εἶμαι ἀρχετὸ ἔξυπνη.

— Ἡ μετριοφροσύνη ἦταν πάντοτε τὸ μεγάλο σου προτέρημα, παρατήρησε ὁ Τόμμυ.

— Οἱ εἰρωνεῖες μποροῦν νὰ λείπουν. Ἐγὼ μιλῶ πολὺ σοβαρά. Τὶ θὰ ἔλεγες ἂν ἰδρῶσουμε μιὰ ἐταιρεία;

— Μιὰ ἐταιρεία γιὰ κλοπὴ κολλίε ἀπὸ μαργαριτάρια;

— Τὸ κολλίε τὸ ἔφερα σὰν παράδειγμα. Μποροῦμε ὅμως νὰ ἰδρῶσουμε... Πῶς τὸ λένε αὐτὸ στὴ γλῶσσα τῆς λογιστικῆς;

— Δὲν ἔχω ἰδέα ἀπὸ λογιστικά.

— Ἐγὼ ἔχω, μὰ πάντα τὰ ἐμπλέκα... καὶ στὸ τέλος μὲ πέταξαν ἔξω κακεῖν — κακῶς. Ἄ! τὸ βρήκα! Ἐταιρεία περιορισμένης εὐδύνης.

— Θαῦμα! ἔκανε κοροϊδευτικά ὁ Τόμμυ. Ὁ Ἄνδρ. Τυχονόωκτες καὶ Σία, ἐταιρεία περιορισμένης εὐδύνης. Καλὰ τὸ εἶπα;

— Μὴ γελᾷς. Νομίζω ὅτι κάτι θὰ καταφέρουμε ἔτσι.

— Καὶ πὸς σκοπεύεις νὰ ἔρθεις σ' ἐπαφὴ μὲ τὰ μελλοντικὰ ἀφεντικά σου;

— Μὲ ἀγγελίες, ἀπάντησε ἀμέσως ἡ Δεκαρτίσα. Ἐχεις μολύβι καὶ χαρτί; Οἱ ἄνδρες πάντοτε κοιδοῦν ἕνα μολύβι μαζί τους.

Ὁ Τόμμυ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα πρᾶσινο, φθαμένο σηματοδᾶριο μ' ἕνα μολύβι καὶ τῆς τὰ ἔδωσε.

— Λοιπόν, ἄρχισε ἡ Δεκαρτίσα. «Νοικιάζονται δὺν νέοι τυχοδιώκτες, ἑτοιμοὶ γιὰ ὅτι δῆποτε, οπουδήποτε. Ἀπαραιτήτως μεγάλο μεροκάματο». Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ βάλλουμε ὅσοδῆποτε γιὰ νὰ ξέρομε πὸς βαδίζουμε... Μποροῦμε καὶ νὰ προσθέσουμε: «Ἀπαντοῦμε μόνον σὲ σοβαρὲς προτάσεις».

— Εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος ὅτι καμμιά πρόταση δὲν θὰ εἶναι σοβαρὴ ὅταν πρόκειται γιὰ τέτοια ἀγγελία.

— Τόμμυ, είσαι μεγαλοφυής. Έτσι είναι καλύτερα: «Απαντούμε μόνο σε μη σοβαρές προτάσεις». Πώς το βρίσκεις τώρα; Στάσου να το ξαναδιαβάσω: «Νοικιάζονται δυο νέοι τυχοδιώκτες. Έτοιμοι για ό,τι ήθελαν κι' όπου ήθελαν. Απαραίτητως μεγάλο μεροκάματο. Απαντούμε μόνο σε μη σοβαρές προτάσεις».

— Πώς θα σου φαινόταν αν το διάβαζες αυτό σε μια εφημερίδα;

— Θα έλεγα ότι πρόκειται για τρελό ή για φάρσα.

— Τάχαρουν και χειρότερες αγγελίες απ' αυτή. Το πρωί κιάλας διάβασα μια που έλεγε: «Πού είσαι, Πετούνια»; με ύπογραφη «Αγαπητός».

Έκοψε την κόλλα από το σημειωματάριο και την έδωσε στον Τόμμυ.

— Πάρτη. Νομίζω ότι οι «Τάιμς» θα κάνουν τη δουλειά μας. Απαντήστε αργιμά τόδε. Θα κοστίζει κάπου πέντε σελλίνια. Πάρε τα δυόμισυ.

Ο Τόμμυ κρατούσε το χαρτί σκεπτικός.

— Και τι χάνουμε δηλαδή να δοκιμάσουμε; είτε τελικά. Έτσι απλώς για να σπάσουμε κέφι.

— Τόμμυ, είσαι αριστούργημα. Άς πούμε στην επιτυχία μας.

Έχυσε το υπόλοιπο παγωμένο τσάι στα φλυτζάνια τους.

— Είς υγεία της Έταιρείας των Νέων Τυχοδιωκτών. Έδίδα!

Ακούμπησαν τα άδεια φλυτζάνια τους στα πατάκια σιδερώστας στα γέλια. Η Δεκαρίτσα σερκώθηκε.

— Και τώρα είναι ώρα να επιστρέψω στο πριγκιπικό μου διαμέρισμα στη Στέγη άπαρων νεανίδων.

— Πότε θα ξαναδοθούμε και πού; ρώτησε ο Τόμμυ.

— Αύριο το μεσημέρι στην έξοδο του μετρό Πικαντίλλυ. Σου πάει;

— Και πολύ.

— Γεια σου λοιπόν γέρε μου.

— Γεια σου, γοιά μου.

Οι δυο νέοι χώρισαν και τράβηξαν ο καθένας σε αντίθετη κατεύθυνση. Για λόγους οικονομίας η Δεκαρίτσα αποφάσισε να μη πάρει λεωφορείο και προχώρησε για τη Στέγη άπαρων νεανίδων με τα πόδια. Στα μισά του δρόμου, τη στιγμή που διέσχισε το Σαιν — Τζαίμς Πάρκ, μια ανδρική φωνή πίσω της την τράβηξε από το δνειροπόλημά της: — Με συγχωρείτε, δεσποινίς, μπορώ να σας μιλήσω ένα λεπτό;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΟΤΑ.Ι.ΤΙΚΤΟΝ

Η ΔΕΚΑΡΙΤΣΑ στράφηκε απότομα, μα τα λόγια που είχε στην άκρη της γλώσσας της δεν τα πρόφερε, γιατί η εμφάνισή του της έφθασε τον άνθρωπο δεν δικαιολογούσαν τις υποτί-ες της. Έμεινε διστακτική. Αυτός μαντεύοντας τη σκέψη της, έσπευσε να δηλώσει:

— Σας θεσπώ, δεσποινίς, πως δεν έχω καμιά άγνη πρόθεση.

Η Δεκαρίτσα τον πίστεψε πρόθυμα. Παρ' όλο που ένστικτωδώς δυσπιστούσε προς αυτόν και της ενέπνεε αντιπάθεια, ήταν σχεδόν σίγουρη πως της έλεγε την αλήθεια. Τον κόνταξε ξεστατικά. Ήταν ένας ψηλός άνδρας, ξυ-

ρισμένος, με βαρεία μασέλα και βλέμμα που σε απέφευγε.

— Γιατί τί πράγμα πρόκειται; ρώτησε.

— Ο άνθρωπος χαμογέλασε.

— Καθόμουνα στο διπλανό σας τραπέζι στο ζαχαροπλαστείο κι' άκουσα τη συζήτησή σας κι' αυτόν τον νέο.

— Και τι μ' αυτό;

— Και τί μ' αυτό; Νομίζω πως μπορώ να σας βοηθήσω.

— Και μ' ακολουθήσατε ως εδώ;

— Πήρα αυτό το διάδρομο.

— Και με ποιά τρόπο μπορείτε να με βοηθήσετε;

Ο άγνωστος έβγαλε μια κάρτα από την τσέπη του και της την έδωσε με μια υπόσχεση.

Έφερε το όνομα του «κ. Έντουαρντ Ουάιτινγκτον κι' από κάτω: «Γραφείον εισαγωγών από την Έσθονία» με τη διεύθυνση.

— Αν παρουσιασθείτε στο γραφείο μου αύριο στις ένδεκα, είτε ο Ουάιτινγκτον, θα σας εξηγήσω με λεπτομέρειες την πρότασή μου.

— Στις ένδεκα είπατε;

— Μάλιστα, στις ένδεκα.

Η Δεκαρίτσα πήρε γρήγορα την απόφασή της.

— Σύμφωνοι. Θα είμαι.

— Σας ευχαριστώ. Χαίρετε δεσποινίς.

Χαίρετς κι' έφυγε. Η Δεκαρίτσα έμεινε μερικά λεπτά καρφωμένη στη θέση της. Τότερα τίνανε τους ώμους της σαν τα σκυλάκια.

— Άρχισαν οι περιπέτειες, μουρού-ρισε. Τι να με θέλει; Τάχαρξε επάνω σου, κ. Ουάιτινγκτον, κάτι που δε μου άρρέσει. Μα από την άλλη πλευρά δεν με τρομάζει καθόλου. Μα καθόλου, καθόλου.

Και παίρνοντας ξαφνική απόφαση έκανε μισή στροφή για να μπει σ' ένα ταχυδρομείο. Η άγγελία τώρα πιά στην εφημερίδα δεν είχε κανένα λόγο. Για να εξοικονομήσει πέντε σελλίνια ήταν πρόθυμη να ξοδέψει έννιά πέννες.

Περιφρονώντας την ταλαιπωρημένη πένα και το γκριζωπό μελάνι που το κράτος είχε βάλει με γενναιοδωρία στη διάθεσή της, έβγαλε από την τσέπη της το μολυβάκι του Τόμμυ, που το είχε οικειοποιηθεί, κι' έγραψε διαστατικά: «Μη στείλεις άγγελλια. Σου εξηγήσω αύριο». Τότερα έγραψε τη διεύθυνση της λέσχης όπου έμενε ο Τόμμυ, παρέδωσε το τηλεγράφημα στον υπάλληλο και γύρισε γρήγορα στην κάμαρά της, αφού αγόρασε ένα ψωμάκι με τρεις πέννες.

Στην καμαρούλα της, κάτω από τη στέγη, κάθισε να σκεφθεί το μέλλον μα-σουλώντας το ψωμί της. Τι να ήταν αυτό το γραφείο εισαγωγών από την Έσθονία και τι είδους υπηρεσία να ζητούσε απ' αυτήν; Μια ύπεροχη ανατολιχία άγωνίας πέρασε στο κορμί της. Κι' όλη τη νύχτα η Δεκαρίτσα άνειρευόταν ότι το γραφείο «Έσθονία» έκανε εισαγωγές νοσοκόμων σε μακρινή άπουκία που έβριθε από τυχοδιώκτες.

Την άλλη μέρα στις ένδεκα παρά πέντε ήταν μπροστά στο μεγάλο, όπου ήταν τα γραφεία εισαγωγών. Έπειδή δεν ήθελε να παρουσιαστεί νωρίτερα απ' ό,τι της είχαν όρισει, έκανε βόλτες πάνω — κάτω επί πέντε λεπτά και δεν δρασκελί-σε το κατάφλη παρά μόνο όταν άκού-στηκαν οι ένδεκα χτύποι του ρολογιού. Στάθηκε στο πέμπτο πάτωμα μπροστά σε μια πόρτα με μεταλλική ταμπέλα που έγραφε: «Έταιρεία εισαγωγών από την

Έσθονία» και χτύπησε. Με το έμπροδς που άκουσε, γύρισε το πόμολο και θρέ-θηκε σ' ένα μικρό δωμάτιο δωρμικο και σκοτεινό.

Ένας μεσόκοπος υπάλληλος την πλη-σίασε με ύφος ερωτηματικό.

— Έχω ραντεβού με τον κ. Ουάιτιν-κτον.

— Από δω σ' παρακαλώ.

Ο υπάλληλος χτύπησε μια πόρτα, όπου έγραφε: «Απαγορεύεται ή είσοδος» και την άνοιξε παραμερίζοντας για να πε-ράσει.

Ο κ. Ουάιτινγκτον καθόταν μπροστά σ' ένα μεγάλο γραφείο σκεπασμένο χαρτιά. Η Δεκαρίτσα ένιωσε έντονότερα τώρα την αντιπάθειά της γι' αυτόν. Το ύπουλο βλέμμα του δεν ταιριάζε καθόλου με την κομψή του εμφάνιση πραγματικού τζέν-τλεμαν.

— Ήρθετε λοιπόν! Έκτακτα. Καθί-στε.

Η Δεκαρίτσα κάθισε. Φαινόταν ακόμη πιο μικρή από το συνηθισμένο. Με χα-μηλωμένα μάτια και ύφος άθωο, περίμε-νε.

— Λοιπόν, παιδί μου, άς πούμε ά-μέσως στο θέμα μας. Θέλετε να ερ-γασθείτε. Κι' εγώ έχω εργασία για σ'ας. Τι θα λέγατε για μια προκατα-βολή εκατό λιρών με όλες τις δαπάνες σε δάρος μας;

Η Δεκαρίτσα τον κόνταξε κατάματα.

— Τι είδους εργασία;

— Φαινομενική, καθαρά φαινομενική.

Ένα ευχάριστο ταξιδάκι αυτό είναι ύ-λο.

— Πού;

Ο κ. Ουάιτινγκτον χαμογέλασε.

— Στο Παρίσι!

— Ω! Έκανε η Δεκαρίτσα.

Κι' από μέσα της σκεφτόταν: «Αν ο πατέρας μου το άκουγε αυτό σίγου-ρα θα λιποθυμούσε. Μα δεν μου μοιά-ζει καθόλου ο κ. Ουάιτινγκτον για προ-αγωγή».

— Δεν είναι δελεαστικό; συνέχισε ο κ. Ουάιτινγκτον. Να μικρύνετε την ή-λικία σας κατά μερικά χρόνια — πολλή λίγα είμαι βέβαιος — και θα μπειτε σ' ένα απ' αυτά τα ωραιότατα οικοτροφεία για νέες κοπέλλες που έχει το Παρίσι σε άφθονία.

— Οικοτροφείο;

— Μάλιστα. Της κυρίας Κολομπιέ, λεωφόρος του Νεϊγύ.

Η Δεκαρίτσα είχε άκουσει πολλές φο-ρές γι' αυτό το οικοτροφείο, που ήταν ά-πό τα πιο άριστοτα της γαλλικής πρωτεύουσας. Η άπορία της είχε φθά-σει στο κατακόρυφο.

— Θέλετε να πάω στης κυρίας Κο-λομπιέ; Για πόσον καιρό;

— Έξαρτάται. Τρεις μήνες ίσως.

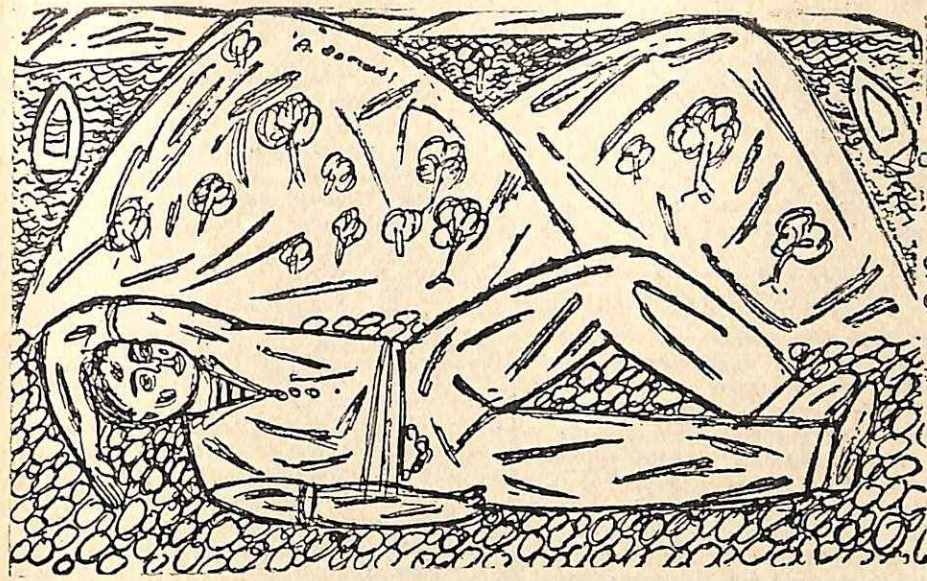
— Κι' αυτό είναι ύλο; Δεν έχω να κάνω τίποτ' άλλο;

— Τίποτε. Έκεί φυσικά θα εμφανι-σθείτε σαν κηρυγούμενη μου και δεν θα έχετε σ' αυτό το διάστημα καμιά έπαφή με τους γνωστούς σας. Άπόλυτη έχεμύθεια. Ά! έέχασα αλήθεια. Είστε Άγγλίδα, έτσι δεν είναι;

— Μάλιστα.

— Έχετε όστόσο μια ελαφρότατη ά-μερικανική προφορά.

— Η πιο στενή φίλη μου στο νοσο-κομείο ήταν Άμερικανίδα. Άπ' αυτήν κόλλησα την προφορά. Άν χρειάζεται μπορώ εύκολα ν' απαλλαγώ. Η ΣΤΝΕΧΕΙΑ: Στο επόμενο

”Ανδος του γιαλού

Διήγημα του ΑΛ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ε ΠΙ πολλές νύχτας κατά συνέχει-αν έβλεπεν ο Μάνος του Κορωνι-ού, εκεί που έδενε την βάρκαν του κάθε βράδυ, κοντά στα κοτόνια ήμηλούς βράχους και κάτω από ένα πα-λαιόν ερημόσπιτον κατηρειπωμένον — έ-κει έστρωνε συνήθως την κάπα επάνω εις την πλώρη της βάρκας κι' έκοιμάτο χο-ρευτὸν και νανουρισμένον ύπνον, τρεις σπυθαμὲς ύψηλότερ' από το κύμα, θεωρών τα άστρα και μελετών την Πούλιαν και όλα τα μυστήρια του ούρανού—έβλεπε, λέγω, άνοιχτά εις το πέλαγος, έξω από τα δύο άνθισμένα νησάκια, τα φυλάττον-τα ως σκοποί το στόμιον του λιμένος, εν μελαγχολικὸν φῶς — κανδήλι, φανόν, λαμπάδα ή άστρον πεσμένον — να τρε-μοφέγγη εκεί μακράν, εις το βάθος της μελανωμένης εικόνας, έπιπολής εις το κύ-μα, και να στέχη επί ώρας, φαινόμενον ως να έπλεε, και μένον άκίνητον.

Ο Μάνος του Κορωνιού, λεμπούχος ψαράς, ήταν ιδώντος στα μυαλά όπως και πᾶς θνητός. Άρκετὸν ήτο ήδη όπου έδενε την βάρκα του κάθε βράδυ εκεί, δίπλα εις τοὺς δύο μανουρισμένους βράχους, κάτω από το ερημόσπιτον εκείνο, το ό-λοθρον άμυχον φάντασμα, το όποιον εί-χε φήμην ότι ήτο στοιχειωμένον. Έκα-λείτο κοινῶς της Λουλουδῶς το Καλύβι. Διὰ τί; Κανείς δεν ήξευρεν. Ή, αν ύ-πιοχον όλίγα γράδια «λαδικά», ή και δύο — τρεις γέροι γνωρίζοντες παλαιὰς ιστορίας εις τὸν τόπον, ο Μάνος δεν έ-τυχεν εὐκαιρίας να τοὺς ερωτήση.

Έβλεπε, βραδυὲς τώρα, το παρὰδο-ξον εκείνο μεμαρμασμένον φῶς να τρέ-μει και να φέγγη εκεί εις το πέλαγος, ενώ ήξευρεν ότι δεν ήτο εκεί κανείς φάρος.

Τί λοιπὸν ήτο το φῶς εκείνο; Ή-σθάνετο επιθυμίαν, έπειδή σχεδὸν κα-

θημερινῶς έπέρνα με την βάρκα του ά-πό εκείνο το πέραμα, ανάμεσα εις τα δύο χλοερὰ νησάκια, και δεν έβλεπε κανέ-να ίχνος εκεί την ήμέραν, το όποιον να εξηγή την παρουσία τοῦ φωτός την νύκτα, να πλεύση τα μεσάνυχτα, διακόπτον τὸν μακάριον ύπνον του πρὸς τὴν ἄστρον και την Πούλιαν, να φθάση πρὸς τα εκεί, να ιδῇ τί είναι, και εν ανάγκη να το κληρήση το μυστηριῶ-δες εκείνο φέγγος. “Οθεν ο Μάνος, έ-πειδή ήτο άσθενὴς άνθρωπος, καθῶς εί-πομεν, νέος εικοσαετής, εκάλεσεν έπι-κουρον και τὸν Γιαλλήν, της Φαφάνας, δέκα ἔτη μεγαλύτερον του, άφοῦ τοῦ διηγήθη τὸ νυκτερινὸν ὄραμα του, διὰ να τοῦ κάμει συντροφίαν εις την άσυνή-θη εκδρομήν.

Έπῃγαν μίαν νύκτα, όταν ή σελήνη ήτο έννεα ήμερῶν, κι' έμελλε να δύση περὶ την μίαν μετὰ τα μεσάνυχτα. Το φῶς έφαινετο εκεί, άκίνητον, ως καρ-φωμένον, ενώ ο πύρινος κολοβὸς δίσκος κατέβαιναν ήρέμα πρὸς δυσμὰς κι' έμελ-λεν να κρυφθῇ ὀπίσω τοῦ βουνού. “Ο-σον έπλεαν αὐτοὶ με την βάρκαν, τόσοι τοὺς έφευγε, χωρίς να κινῆται ὀφθαλμο-φανὸς, ο μυστηριώδης πυρός. “Εβα-λαν δύναμιν εις τα κοπιά, εξέπλατί-στηκαν, το φῶς διακρόνετο, έφαινετο άπώτερον όλονέν. Ήτο άφθαστον. Τέ-λος έγγινεν άφαντον από τοὺς ὀφθαλ-μούς των.

Ο Μάνος, μαζί με τὸν Φαφάναν, έ-καμαν πολλοὺς σταυρούς. Άντίλλαξαν όλίγας λέξεις.

— Δεν είναι φανάρι, δεν είναι καί-κι, ὄχι.

— Και τί είναι;

— Είναι...

Ο Γιαλλήν της Φαφάνας δεν ήξευρε τί να εἴπῃ.

Την νύκτα της τρίτης ήμέρας, και

πάλιν δύο ή τρεις ήμέρας μετ' αὐτήν, οί δύο ναυτίλοι έπεχείρησαν εν νέον την εκδρομήν. Πάντοτε έβλεπον την μυστηριώδη λάμψιν να χορεύει εις τα κύματα. Εἴτα, ὅσον έπλησίαζον αὐτοί, τόσοι το ὄραμα έφευγε. Και τέλος έγγι-νετο άφαντον. Τί ἄρα ήτο;

Εἰς μόνον γείτων είχε παρατηρήσει τὰς επανειλημμένας νυκτερινὰς εκδρομὰς τῶν δύο φίλων με την βάρκαν. Ο Αίμ-πος ο Κόκκογιας, άνθρωπος πενήντα-ρης, είχε διαβάσει παλαιὰ βιβλία με τα όλίγα κολληβογράμματα που ήξευρε, και είχαν διηγήσει με πολλὰς γραφὰς σοφὰς, αἰτινες ὀπῃζαν τὸ παλαι. Έκείνη δ-λην την νύκταν, άγρυπνῶν, σμὰ εις το παρὰθύρον του, βλέπων την θάλασσαν, και τότε εδίαβάσε τα βιβλία του, τότε έρέμβαζε πρὸς τα άστρα και πρὸς τα κύ-ματα. Ή καλύβη του, όπου έημος και μόνος εκατοικοῦσε, έκειτο όλίγους βρα-χους παραπέρα από το σπίτι της Λου-λουδῶς, όπου έδενε την βάρκαν του ο Μάνος, ανάμεσα εις το σπίτι της Βάως τοῦ Ραγιά και της Γκαθολογίνας.

Μίαν νύκτα ο Κορωνιὸς και ο έγγονος της Φαφάνας ήτομάζοντο να λύσουν την βάρκαν και να κληρηθήσουν, τετάρ-την φοράν, διὰ να κληρήσουν το άσπλ-ληπτον θήραμά των. Ο Αίμπος ο Κόκ-κογιας τοὺς είδεν, εξήλθεν από την κα-λύβην του φορῶν άστρον σκοῦφον και ὄρασον μακρὸν, ὅπως συνήθιζε κατ' ὄλκον, επήλθε δύο — τρεις βράχους πρὸς τα εκεί κι' έφθασε παραπάνω από το μέρος όπου ευρίσκοντο οί δύο φίλοι.

— Για πού, αν θέλῃ ο Θεὸς παιδιά; τοὺς εφώνασεν. Είναι βραδυὲς τώρα που τρέχετε έξω από το λιμάνι, χωρίς να γυαλίζετε, χωρίς να πυροφανίζετε — και τα ψάρια σας δεν είδαμε. Μήπως σ'ας ἀ-νέκρουσε και σκάπτετε πουθενά, για να βρῆτε τίποτε θησαυρό;

Ο Μάνος παρεκάλεσε τὸν Κόκκογιαν να κατεβῇ παρακάτω και να διηγή σιγα-νώτερα. Εἴτα δεν εδίστασε να τοῦ διηγή-θῃ το ὄραμά του.

Ο Αίμπος ήκουσε μετὰ προσοχῆς. Εἴ-τα εγγέλασε:

— “Αμ' πού να ξέρετε αὐτὰ εσείς οί νέοι, είτε, σείον σφοδρῶς την κεφαλήν. Τὸν παλαιὸν καιρὸν τέτοια πράγματα, σαν αὐτὸ που είδες, Μάνο, τα έβλεπαν ὅσοι ήσαν καθαροί, τώρα τα βλέπουν μόνον οί έλαφροσκιωτοί. Εγὼ δεν βλέπω τί-ποτα. Το ὅτι κι' ο Γιαλλῆς βλέπει αὐτὸ που λες πὸς βλέπεις;

Ο Γιαλλῆς ήγαγκάσθη με συστολὴν κατοίεραν της ήλικίας του να ὁμολογῇ-ση ότι δεν έβλεπε το φῶς, περὶ οὗ δ λόγος, ἀλλ' επείθετο εις την διαβεβαίω-σιν τοῦ Μάνου, ὅστις έλεγεν ότι το βλέ-πει.

Ο Κόκκογιας ήρτισεν τότε να διη-γήται.

— Άκούστε να σ'ας πῶ, παιδιά. Εγὼ που με βλέπετε εφθασα τη μανού αὐτῆς της Βάως της γεϊτόνισσας καθὼς και την μάνα της Γκαθολογίνας, άκόμα κι' άλλες γοιές. Μοῦ είχαν διηγήθῃ πολλά πρωτινὰ, παλαιὰκὰ πράγματα, καθὼς κι' αὐτὸ που θα σ'ας πῶ τώρα:

Βλέπετε αὐτὸ το χάλασμα, το καλύβι της Λουλουδῶς, που λένε πὸς είναι στοι-χειωμένο; Έδῶ τὸν παλαιὸν καιρὸ έ-κατοικοῦσε μία κόρη, ή Λουλουδῶ, όπου την είχαν ὀνοματίσει για την ὁμορφί-ας — έλαμπε ο ήλιος, έλαμπε κι' αὐτῇ — μαζί με τὸν πατέρα της τὸν γέρο — Ορειῶ — έλληνικὰ τὸν έλεγαν Ορειῶ — όπου εκνηγοῦσε ὅλους τοὺς Λόσκους

και τα Στοιχεία με την ασημένια σαγίτα και τα φαρμακωμένα βέλη. Ένα βασικό από τα ξένα την άγαντη την έρωση Λουλούδι. Της έδωκε το δακτυλίδι του κι' έκίνησε να πάει στο σπέρμα και της έταξε με όρκον ότι, άμα νικήση τους βαρβάρους, την ήμερα που θα γεννηθή ο Χριστός, θα έλθη να την στεφανώση.

Έπλεγε το βασίλειο. Έμεινε η Λουλούδι, οίχοντας τα δάκρυα της στο κήμα, σπών άερα στέλνοντας τους αναστεναγμούς της και την προσευχή στο ούρανο, να βγει νικήτης το βασίλειο, να έλθη ή μέρα που θα γεννηθή ο Χριστός, να γυρίση ο πιστικός της να την στεφανώση.

Έφθασε ή μέρα που ο Χριστός γεννάται. Η Παναγία με άστραφτερό πρόσωπο, χωρίς πόνο, χωρίς βοήθεια, γέννησε Βρέφος μέσα στη Σπηλιά, το έσκηνασε, το έσπαργάνωσε με χαρά και το βάλε στο παχνί, για να το κοιμήση. Ένα σούδα κι' ένα γαϊδουράκι έσίμωσαν τα χνώτα τους στο παχνί κι' έφρουσαν μαλακά να ζεστάνουν το Θείο Βρέφος. Νά, τώρα θα' λθη το βασίλειο να πάρη την Λουλούδι!

Ήλθαν οι βοσκοί, δύο γέροι με μακρά μαλλιά, με τις μαγκούρες τους, ένα βοσκόπουλο, με τη φλογέρα του, θαμνωμένοι, ξαφνιασμένοι, κι' έπεσαν κι' έπροσκύνησαν το Θείο Βρέφος. Έλχαν έλθον τον Άγγελον άστροπόμορον, με χρυσάλανα λευκά πτερά, έλχαν άκούσει τ' άγγελοΰδια που έφαιλλον: Δόξα εν ύψίστοις Θεώ! Έμεναν γονατιστοί, μ' έκστατικά μάτια, κάτω από το παχνί, πολλήν ώρα, κι' έλάτρευαν άόριστα το άμυμα το ούρανο. Νά! τώρα θα' λθη το βασίλειο να πάρη την Λουλούδι!

Έφθασαν κι' οι τρεις Μάγοι, καθάλλα

στις καμήλες τους. Έλχαν χρυσές μίτρες στο κεφάλι, κι' έφορούσαν μακριές γούνες με πορφύρα κατακόκκινη. Και τ' άστεράκι, ένα λαμπρό χρυσό άστέρι, έχαμήλωσε και έκάθησε στη σκεπή της Σπηλιάς, κι' έλαμπε με γλυκό ούρανο φως, που παραμέριζε της νυκτός το σκοτάδι. Οι τρεις βασίλικοι γέροι ξεπέφταν απ' τις καμήλες τους, έβήκαν στο Σπήλαιο, κι' έπεσαν κι' έπροσκύνησαν το Παιδί. Άνοι-

ΤΟ ΜΕΛΑΝΙ ΕΞΩΡΙΑΖΕΙ

Πώς θα μεταβιβάσουμε τις γνώσεις μας στις μέλλοντες γενεές; Τα σύγχρονα βιβλία κατασκευάζονται από χαρτί με μεγάλη όξυνση και είναι καταδικασμένα να διαλυθούν το πολύ σε πενήντα χρόνια. Άλλ' έστω κι' αν το χαρτί μας ή-αν πιδ άνθεκτικό, το μελάνι μας δε θα διαρκούσε. Όλα τα μελάνια που παράγονται σήμερα είναι διαλυτά στο νερό και σε μερικές δεκαετίες θα ξεθωριάσουν τόσο ώστε τα γραμμάτα δε θα διαβάζονται. Το πρόβλημα δεν είναι άμεσο, άλλ' είναι σοβαρότερο απ' όσο φαίνεται. εν πρώτης όψεως. Οι συνέπειες της κακής ποιότητας του χαρτίου και της μελάνης θ' άρχίσουν να φαίνονται στις επόμενες γενεές. Κανείς δε θα λυπηθεί για την εξαφάνιση της καλής φυσιολογίας που είναι ή μάλιστα του αιώνα μας. Άλλ' έλμαζί της μπορεί να εξαφανισθούν και οι επιστημονικές μας γνώσεις και... τα συμβόλαια και οι τίτλοι της ιδιοκτησίας. Οι συμβολαιογράφοι δε λάβουν τα μέτρα τους.

Ξαν τα πλούσια τα διαζύγια τους, κι' έπρόσφεραν δώρα: χρυσόν και λίθων και σμύρναν.

— Νά τώρα θα' λθη το βασίλειο να πάρη την Λουλούδι!

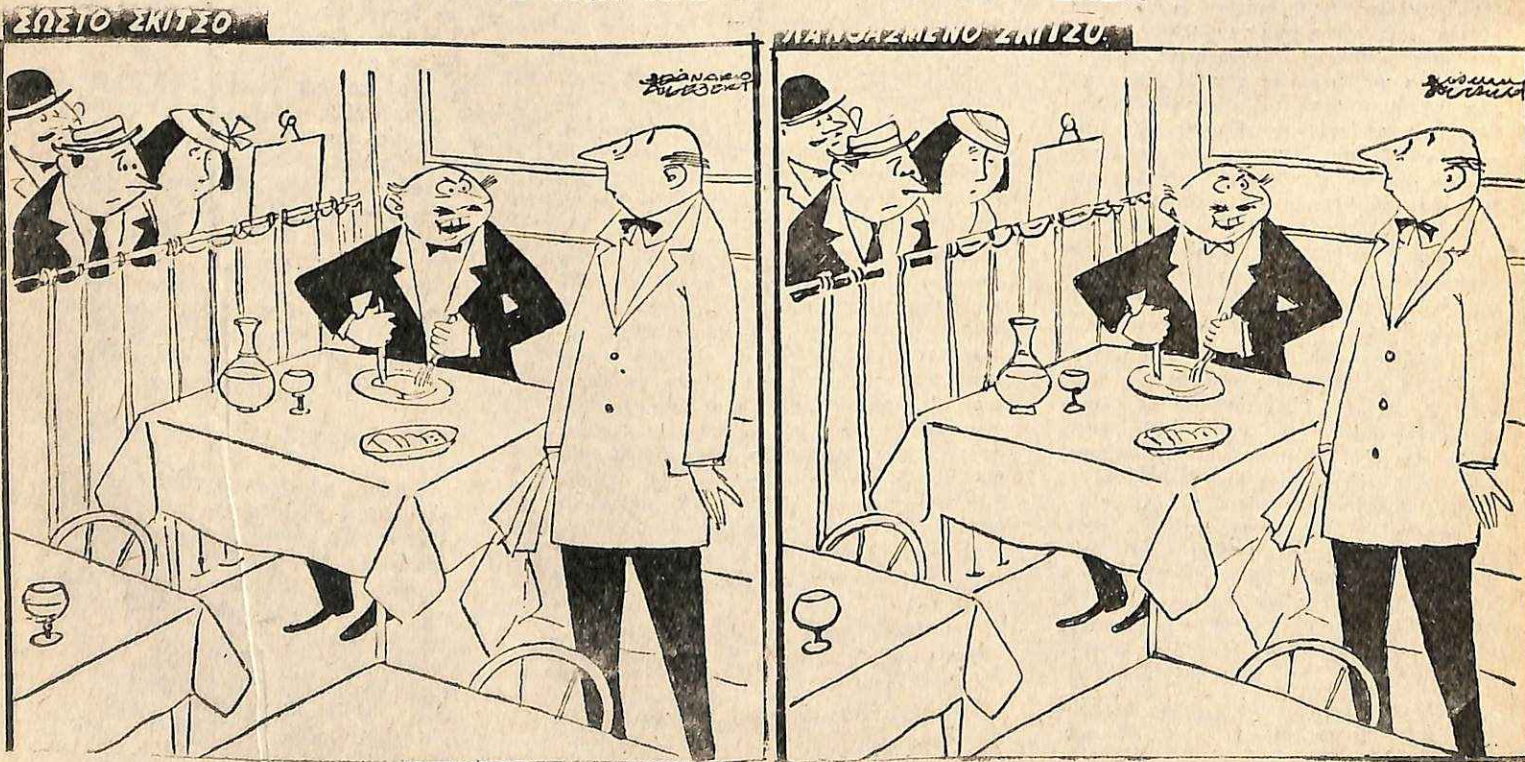
Έφθασαν τα Χριστούγεννα, τελειώθηκε το μυστήριο, έγινε ή σωτηρία και το βασίλειο δεν ήλθε να πάρη την Λουλούδι! Οι βάρβαροι έλχαν πάρει σκλάβο το βασίλειο. Το φουσατό του είχε νικήσει στην άρχη, τα φλάμπουρα του έλχαν κυριεύσει με άλαλαχμό τα κάστρα των βαρβάρων. Το βασίλειο είχε χυμώσει με άκράτητην όρη, επάνω στο μούστωμα και στη μέση της νίκης. Οι βάρβαροι με δόλο το έλχαν αλχηλωτίσει!

Τα δάκρυα της κόρης έπλησαν το κήμα τ' άλμυρό, οι αναστεναγμοί της διελόθηκαν στον άερα, κι' ή προσευχή της έπεσε πίσω στη γη, χωρίς να φθάση στο θρόνο του Μεγαλοδυναμίου. Ένα λουλούδι άόρατο, μοσχουμοιμένο, φύτρωσε ανάμεσα στους δύο άντρες βράχους, όπου το λέν Άνθος του Γιαλού, αλλά μάτι δεν τον βλέπει. Και το βασίλειο, που είχε πέσει στα χέρια των βαρβάρων, παρεκάλεσε να γίνει Σπείδα, φωτιά του πελάγου, για να φθάση εγκαίρως, ως την ήμερα που γεννάται ο Χριστός, να φυλάξη τον όρκο του, που είχε δώσει στη Λουλούδι.

Μερικοί λένε πως το Άνθος του Γιαλού έγινε άνθος, άφρος του κύματος. Κι' ή Σπείδα εκείνη, ή φωτιά του πελάγου, που είδες, Μάνο, είναι ή ψυχή του βασίλειου, που έλυσε, σβήσθηκε στα σίδερα της σκλαβιάς και κανείς δεν τη βλέπει πλέον, παρά μόνον όσοι ήταν καθαροί τον παλαιόν καιρόν και οι έλαφροσκιανοί στα χρόνια μας.

ΑΛΕΞΑΝ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΔΟΚΙΜΑΖΕΤΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΑΣ...

Η δεύτερη εικόνα διαφέρει από την πρώτη σ' έπτὰ σημεία Μπορείτε να τὰ βρείτε σε δυό λεπτά; (Η λύση στη σελίδα 40)

Οι κατακτήσεις της έπιστημης

ΑΓΓΛΙΟΙ και Ίσρη- Άιτες έχουν άρχισει να συναγωνίζονται στην έκτόξευση πυραύλων. Με την ευκαιρία του πρώτου άτομικού συνεδρίου της Η.Α.Α. στο πανεπιστήμιο της Ήλιουπόλεως, οι Άγγλοι έπιστήμονες πέτυχαν την έκτόξευση του πρώτου πειραματικού πυραύλου στη χώρα τους. Προπαρασκευαστικές δοκιμές έλχαν άρχισει να διεξάγονται μυστικά στην έρημο έδώ και πολλούς μήνες. Τεχνικές διευκρινήσεις για τον πύραυλο δεν έδόθηκαν, αλλά λέγεται ότι Γερμανοί έπιστήμονες συνεργάστηκαν με τους Άγγλους για την προετοιμασία της έκτοξέως. Στο μεταξύ, οι Ίσρη Άιτες έτοιμάζουν την έκτόξευση ενός δικού τους πυραύλου, του «Σάβιτ 3», ο οποίος περιγράφεται ως διπλάσιου μεγέθους από τον μετεωρολογικό πύραυλο «Σάβιτ 2» που έκτοξεύθηκε τον περασμένο Ίούλιο κι' έφθασε σε ύψος 80 χιλιομέτρων. Ο νέος πύραυλος προβλέπεται ότι θα υπερβεί τα 100 χιλιόμετρα.

ΤΟ έβδομο συνέδριο της «Διεθνούς Ένώσεως για την έρευνα των τροφίμων και ζωογόνων ύλων» που άργανώθηκε έφέτος στο Άαχεν της Δυτικής Γερμανίας άπληθύνει συστάσεις ως προς τη διατροφή και τις ζωογόνες ύλες για μιá ύγιεινή ζωή. Στο συνέδριο παρευρέθηκαν πάνω από 100 έπιστήμονες από 36 χώρες, κυρίως γιατροί, βιολόγοι και φυσιολόγοι. Κύριος σκοπός τους ήτο ή καταπολέμηση των άσθενειών που άξάνουν αίματωδώς και σύγχρονα με τον πολιτισμό. Οι περισσότεροι κάτοικοι των πολιτισμένων χωρών άκολουθούν έναν τρόπο διαβίωσης «βιολογικός» έσφαλμένο: Νοθευμένες τροφές, διαρκής βιασύνη, διατάραξη του ρυθμού των βιολογικών λειτουργιών εξ αίτιας της άνεπαρκούς σωματικής κινήσεως, βλαβερές συνήθειες, κατάχρηση φαρμακευτικών ούσων, άστυφιλία, μολυσμένη άτμόσφαιρα από τις άναθυμιάσεις, ένοχλητικές θόρυβοι, άνεπαρκής άερισμός και τεχνητός φωτισμός — όλα αυτά ύποσκάπτουν την ύγεια των πολιτισμένων ανθρώπων και προκαλούν συχνά σοβαρές ή άνίατες παθολογικές καταστά-

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

σεις. Τα 95% των ανθρώπων ύποφέρουν από άρρώστειες των δοντιών και χρόνιες ένοχλησεις του στομάχου και των εντέρων. Τα καρδιακά νοσήματα και οι παθήσεις του κυκλοφοριακού συστήματος είναι επίσης συχνές αίτιες θανάτου άτόμων μέσης ηλικίας. Τα μέλη του συνεδρίου άποδίδουν την εξάπλωση του καρκίνου στις συνέπειες των έξωτερικών συνθηκών που επιβάλει ο σύγχρονος πολιτισμός στους ανθρώπους. Άλλο έπακόλουθο του πολιτισμού είναι ή τρομακτική αύξηση των παθήσεων του νευρικού συστήματος.

Το έβδομο συνέδριο ζωογόνων ύλων μελέτησε γενικά τον τρόπο αντιμετώπισης των άλθέρων έπιδράσεων του πολιτισμού και τη διατήρηση ενός είδικου διαιτολογίου χάρη στο οποίο θα ήταν δυνατόν, άκόμα και στην έποχή μας, να ζήσει κανείς ως την προχωρημένη ηλικία χωρίς σωματικές άναπηρίες.

Η διατροφή, συνιστά το συνέδριο, πρέπει να περιλαμβάνει κυρίως άγνά συστατικά, γάλα, γιαούρτη, τυρί, φρέσκα λαχανικά, φρούτα και πατάτες. Το κρέας, το ψάρι και το άγιο συμπλήρωνουν τη διατροφή, δεν είναι όμως άπαραίτητα να καταναλώνονται καθημερινά. Επίσης καλό είναι να περιοριστεί ή χρήση του λίπους από άνθρώπους κάθε ηλικίας, καθώς και ή έλάχωση, ή όποια πέπει ν' αντικαθίσταται με το μέλι, που συνιστάται ιδιαίτερα για τους ηλικιωμένους. Χυμοί φρούτων, καθώς και οι έξηροι καρπών, είναι ωφέλιμοι για κάθε ηλικία. Δεν ύπαρχουν βασικές άντιρρήσεις για την περιορισμένη κατανάλωση καφέ, τσαγιού και οινόπνευματων, ενώ το κάπνισμα πρέπει άπωσθήποτε ν' άποφεύγεται ως βλαβερό για την ύγεια. Οι συμβουλές αυτές για την «τέχνη της μακροβιότητος» θα διαβιβασθούν μετά τη λήξη του συνεδρίου σε 77 χώρες. Ο καθηγητής Σδάινχαρντ, πρόεδρος της Διεθνούς Ένώσεως για την έρευνα Τροφίμων και ζωογόνων Τλών, προσθέτει πως οι συστάσεις που δόθηκαν από την Ένωση κατά τη διάρκεια των έφτα τελευταίων έτών άποβλέπουν — στον περιορισμό ή την έξουδετέρωση των κινδύνων που άπειλούν την ύγεια των ανθρώπων της έποχής του άτόμου και της τεχνικής εξέλιξης.

Ο Ρώσοι γιατροί άσχολούνται με την παρασκευή χημικών προϊόντων που άποβλέπουν στην προστασία του ανθρώπου από τα ραδιενεργά κατάλοιπα και ενός όρρου κατά των τραυμάτων. Άυτά αναφέρονται σε μιá έκθεση του Άμερικανού έπιάρχου Μπλουμπέργκ ο οποίος έπεσκέφθη πρόσφατα τα ιατρικά κέντρα και έργαστήρια της Σοβιετικής Ένώσεως. Οι μελέτες για την προστασία κατά της ραδιενέργειας διεξάγονται στο πειραματικό κέντρο του Σοχοΰμ της Γεωργίας, τα έργαστήρια του οποίου διαθέτουν πάνω από χίλιους πύργους και πολλά άλλα πειραματόσωα. Τα πειράματα κατά των έγκαυμάτων διεξάγονται στο Ινστιτούτο Αιματολογίας της Μόσχας.

ΕΙΚΟΣΙ άγνά δεινοσαύρων διατηρήματα σε άρίστη κατάσταση άνακαλύφθηκαν από μια αρχαιολογική άποστολή του πανεπιστημίου της Μογγολίας στην έρημο Γκόμπι, νοτίως του Ουλάν Μπατόρ. Οι ίδιοι άρχαιολόγοι άνεκάλυψαν επίσης σκελετούς δεινοσαύρων που ύποτίθεται πως είναι άπόγονοι προϊστορικών ζώων που ζούσαν στη Βόρειο Άμερική. Άνακαλύφθηκαν και πολλά λίθινα έργαλεία και άλλα αντικείμενα που άνήκαν σε άνθρώπινα πλάσματα της προϊστορικής έποχής.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ότι το κοινό λάχανο θεραπεύει τον άλκοολισμό και το έλκος του στομάχου... Η γλουταμίνη, ένα άμνοξύ που περιέχεται στο χυμό του λάχανου, χρησιμοποιήθηκε με ίκανοποιητικά άποτελέσματα από τον δρ Ουίλλιαμ Σάβιτ του πανεπιστημίου του Τέξας. Η ύσία αυτή χορηγήθηκε σε 85 άλκοολικούς, εκ των οποίων 40% έπαψαν να πίνουν ή έγιναν μέτριοι πότες. Έξ έλλου, σε 60 περιπτώσεις πεπτικού έλκους που ύπεβλήθησαν σε θεραπεία με γλουταμίνη, τα 50% των έλκων θεραπεύθηκαν σε δυό έβδομάδες και τα ύπόλοιπα σε τέσσερις έβδομάδες ή λίγο περισσότερο. Τπάρχουν βεβαίως και άλλα φάρμακα για τη θεραπεία του έλκους, άλλ' ή γλουταμίνη φαίνεται πως ενεργεί ταχύτερα και άποτελεσματικότερα.

Έπιτεύγματα της τεχνικής

Σε πολλές χώρες του κόσμου διεξάγονται πειράματα για την εξακρίβωση της έπιδράσεως της γλουταμίνης σ' αυτές και σ' άλλες περιπτώσεις.

Ο Σοβιετικοί έπιστήμονες κατασκεύασαν και ήλξαν τη λειτουργία πολυπλόκων μηχανισμών διαφόρων τύπων για τη μελέτη της συνθέσεως των κοσμικών άκτίνων, κατά την έξαπόλυση κοσμικών πυραύλων και διαφόρων διαστημοπλοίων. Οι κοσμικές άκτίνες, παράλληλα με τις δυνάμεις της βαρύτητας και τα μαγνητικά πεδία, παίζουν όρισμένο ρόλο άναφορικά με τη δυναμική και τα φαινόμενα εξέλιξης του Σύμπαντος. Ρυθμίζουν σε μεγάλο βαθμό τις μεταβολές που συμβαίνουν στους Γαλαξίες, όπως ή κίνηση των άεριωδών νεφών και ή μεταβολή του άεράδους καλύμματος των άστέρων. Άπό κάθε άποψη ή μελέτη της κοσμικής άκτινοβολίας και των άορκων κοσμικών άκτίνων άποκτά σήμερα μεγάλη σημασία. Άλλ' ή μελέτη αυτή συνδέεται στενά με τη χρήση των δορυφόρων και των πυραύλων.

ΤΟ άμερικανικό άεροπλάνο πύραυλος X15 σημείωσε νέο παγκόσμιο ρεκόρ ταχύτητας (4.070 μίλια την ώρα) και θα χρησιμοποιηθεί και πάλι με προοπτική να φτάσει σε ύψος 250.000 ποδών. Το άεροπλάνο μπορεί να διανύσει άπόσταση 100 μιλίων στο Διάστημα και άντέχει σε θερμοκρασία 1200 βαθμών.

Το κάρβουνο είναι ένα θανμάσιο καύσιμο μόνο που μολύνει την άτμόσφαιρα. Σε πολλά μέρη του κόσμου χρησιμοποιείται ακόμα σε μεγάλη άναλογία το κάρβουνο. Μία άγγλική εταιρεία κατασκεύασε ένα νέο τύπο κώκ (άκαπνο κάρβουνο) που καίγεται εύκολα και με μεγάλη άπόδοση. Η εταιρεία διαθέτει είδικές έγκαταστάσεις στις οποίες άφαιρείται από το κάρβουνο μόνον ή πίσσα χωρίς να φεύγει και το φωταέριο. Έτσι το κάρβουνο με δόλο του το φωταέριο καίγεται χωρίς καπνό, άνάβει εύκολα και ή ταχύτητα της καύσεως του ρυθμίζεται χωρίς δύσκολία.

Ο ΚΑΡΚΙΝΟΣ ΤΟΥ ΛΑΡΥΓΓΟΣ Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΤΟΥ ΧΙΤΛΕΡ

ΣΤΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 31

ζωής που είχε διαλέξει ο Φύρερ. Τι ήταν αυτή η τρώγλη, όπου δεν ξεχάριζες τη νύχτα από τη μέρα κι' όπου δεν ξιμπαινε από πονεμένα άερας;

— Πρέπει να πάτε για δεκαπέντε τουλάχιστον μέρες στο βουνό, είπε τέλος, ν' αναπνεύσετε λίγο δξυγόνο.

Μα ο Χίτλερ πίστευε ότι μόνο χάρη σ' αυτόν, το μέτωπο κρατούσε ακόμη στην ανατολική Πρωσία. Ή παρουσία του ήταν απαραίτητη. Χωρίς αυτόν, το ήθικο των στρατευμάτων θα έπεσε στο μηδέν. Τό μόνο που κατάφερε ο φόν "Αϊκεν ήταν να τον πείσει να αφαιρέσει τις αμυγδαλές. Μα ο Χίτλερ δεν είχε εμπιστοσύνη στους τακτικούς γιατρούς του. Έπρεπε να κάνει ο φόν "Αϊκεν την αφαίρεση των αμυγδαλών. Κι' έτσι ο καθηγητής αναγκάστηκε να ξανακάνει το κοπιαστικό ταξίδι από το Βερολίνο στο Γενικό Στρατηγείο.

Τόν "Οκτώβριο τον ξανακάλεσαν. Αδτή τη φορά ήταν οι φωνητικές χορδές που άνησυχούσαν τον Χίτλερ. Δεν έβγαζε δέ-βαια μεγάλους λόγους, μα δεν πρόσχε κιόλας τη φωνή του. "Ο φόν "Αϊκεν πληροφορήθηκε ότι καθημερινά σ' τον Γενικό Στρατηγείο διαδραματιζόνταν τρομερές σκηνές. "Ο Χίτλερ έβριζε τους στρατηγούς του και τους κατηγορούσε ου-λιάζοντας για την ανικανότητά τους.

"Ο φόν "Αϊκεν εξέτασε τον Καγκελλάριο. "Όπως σ' το 1935, σ' το ίδιο ακριβώς σημείο, είχε σχηματισθεί ένα όγκι-διο. Μα αυτή τη φορά ο Χίτλερ δεν δέχθηκε να έγχειρηθεί αμέσως. Περίμενε ρω-σική επίθεση στο Βιστούλα. "Ο χρόνος ήταν πολύτιμος.

"Έπρεπε να έρθει η 22α Νοεμβρίου το 1944 για να ξαναδεί ο φόν "Αϊκεν τον Χίτλερ σ' το καταφύγιο της Καγκελαρίας, που είχε μεταβληθεί για την περί-σταση σ' χειρουργείο. Πάλι η αδελφή Μαρία θα βοηθούσε τον καθηγητή. Της γεννήθηκε η εντύπωση ότι είχε μπροστά της ένα τελειωμένο άνθρωπο. Και παγα-μιακά η κατάσταση είχε αλλάξει πολύ. Κι' ο φόν "Αϊκεν παραπονέθηκε για τις τρομερές συνθήκες κάτω από τις οποίες αναγκάζονταν να εργάζονται.

"Η έκφραση του Χίτλερ σκοτεινίαισε. Δεν τού άρεσε να τού λένε δυσάρεστες αλήθειες. Κι' αμέσως ο φόν "Αϊκεν, δ-πως άλλοτε, άρχισε να τού διηγείται α-στεία ανέκδοτα.

"Ο μαχαργιάς τού Πατιάλα τόσο πολ-λό ένθουσιάζτηκε από την έγχειρηση των αμυγδαλών που τού είχε γίνει σ' το Βε-ρολίνο, που επιστρέφοντας στην "Ινδία ναύ-λωσε ένα όλόκληρο καράβι για να στεί-λει τ' το χαρτί του κι' όλη την Αίψη του σ' το Βερολίνο να έγχειρισθούν.

"Ο Χίτλερ έβαλε δυνατά γέλια. Μήνες

το περιβάλλον του δεν τόν είχε ακούσει να γελάσει. Και θά ήταν ασφαλώς η τε-λευταία φορά. Γιατί διαν στις 30 Δε-κεμβρίου το 1944 ο φόν "Αϊκεν ξαναπή-γε σ' το Γενικό Στρατηγείο, όπου τόν εί-χαν καλέσει, για να ξαναεξετάσει τόν Χίτλερ, αυτό δεν βρισκόταν πιά σ' την α-νατολική Πρωσία, μα σ' το Μπάντ Νά-νυχαϊμ. Τό μέτωπο είχε καταρρεύσει. "Ο Χίτλερ τ' είχε παίξει όλα πάνω σ' την επίθεση τών "Αρδενηών και για λίγες ώ-ρες αυτός ο καταστραμμένος άνθρωπος ξα-ναβόηκε κάτω από τήν παλιά ύγεια του. "Τότερα άρχισαν να καταφθάνουν τ' τα κακά νέα. Οι θωρακισμένες μεραρχίες δεν προχωρούσαν πιά. Σ' τις 15 "Ιανουα-ρίου η ανατολική Πρωσία έπεσε σ' τα χέ-ρια τού Σούκωφ. Σ' λίγο χάθηκε και η "Ανω Σιλεσία. "Ο Χίτλερ γνώριζε καλά πώς δεν θα χρειαζόταν πιά να καλέσει τόν φόν "Αϊκεν. "Ο διάσημος καθηγητής τής οτορινολαρυγγολογίας δεν μπορούσε τίποτε τώρα πιά να κάνει γι' αυτόν. Μόνο ένας Μόρελ κάτω μπορούσε ακόμη να τού προσφέρει με τις ένέσεις του και τ' τα χάπια του. "Η μοίρα τραδούσε τ' το δρό-μο της κι' ο κλοιός όλο κι' έσφιγγε γύ-ρω από τόν Χίτλερ και τ' το Βερολίνο. Κρυμμένος σ' το καταφύγιό του, σ' την καρδιά μιάς κυκλωμένης πόλης, δεν έβλεπε άλλη εσπορία από μιά σφαίρα σ' το κε-φάλι.

GERHARD JAECKEL

Ο ΑΒΒΑΣ ΜΠΡΕΪΓ Ο ΕΞΕ- ΡΕΥΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ

ΣΤΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 19

τε που ήταν 20 ετών. Κάθε φορά η δυ-σπιστία και τ' ο σκάνδαλο όλ' αββάς ΜπρεΪγ άφηνε τ' το σπίτι του τού "Ι- "Αντών για να τρέξει, να πιστοποιήσει, να πείσει.

Μετέτρεψε τόν προϊστοριοδίφη σ' πολ-λυσύνθετο επιστήμονα που πρέπει να έξερευ-ν'α, να σκέφτεται, να είναι συγχρόνως ση-μαιολόγος, κριτικός τέχνης, ντετεκτιβ, ι-στορικός, γεωλόγος, έθνογράφος τού παρ-ελθόντος. Έκανε τέλος τήν Προϊστορία, έπιστήμη ζωγτανή, συλλογιστική, που σημάδεψε τήν εποχή μας.

Λίγο πριν από τ' το θάνατό του, σ' τις 14 τού πρρασμένου Αιγόδοτου, είχε τήν επίσκεψη τής συνεργάτισσάς του, τής δι-δος Ντουάζ, που εργάστηκε 30 χρόνια μαζί τού. Αυτός ήταν 84 ετών.

— Σ' ένα μήνα φεύγω για τ' το Ντορν-τόνγ, τής είπε.

— Μα ξεκουραστείτε λιγάκι, έπωφελη-θείτε από τις διακοπές.

— Δεν έχω τόν καιρό, μουρμούρισε. Οι πρόγονοί μας χρειάστηκαν εκατοντά-δες χιλιάδες ετών για να φτιάξουν ένα πολιτισμό και δεν έχω παρ'α μόνο μιά μικρή ζωούλα για να πάω σ' το συνάντη-σή τους.

CLAUDE EDELMANN

Ή λύση από τη σελίδα 38

1. Τ' το καπέλλο τής κυρίας δεν έχει φιογκάκι.
2. Φαίνεται και ο ώμος τής κυρίας.
3. Τ' το παπιγιόν τού κυρίου που κάθεται είναι άσπρο.
4. Και τ' το πόδι του είναι άδύνατο.
5. "Η μπλούζα τού γκαρσονιού έχει και τρίτο κουμπί.
6. "Επίσης δεν έχει τσέπη.
7. Τ' το ποτήρι σ' το πρώτο τραπέζι είναι άδειο.

Madele "Οι

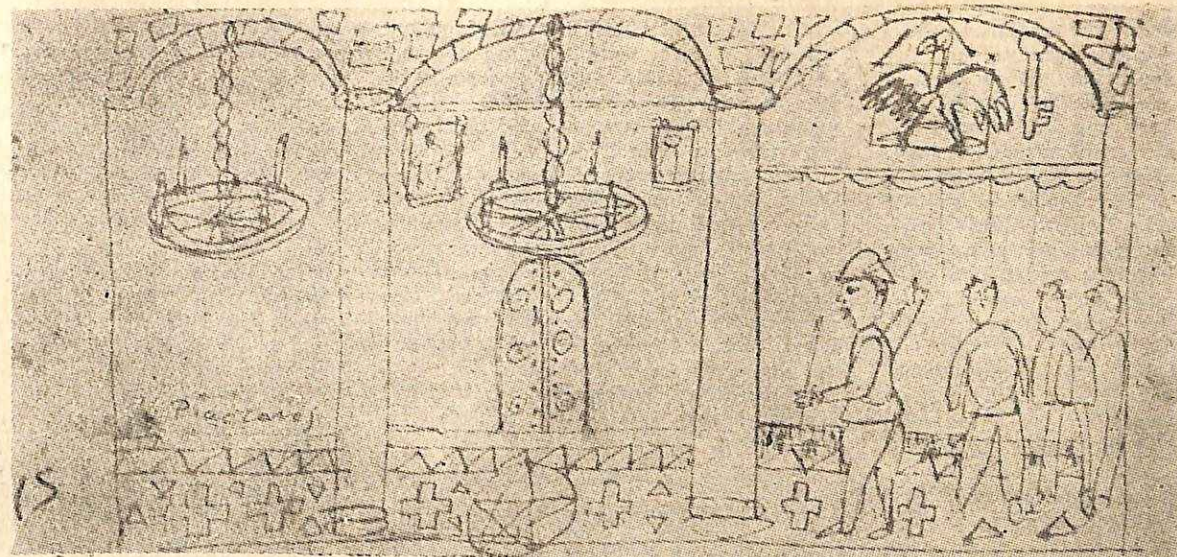
"Ο Βρεταννός ηλεκτρονικός μη-χανικός κ. Φρέντερικ Τζάντ έφευρε μέθοδο έγχρώμων αποδόσεως τού σχήματος τών ήχων. "Από πολ'ο χρόνου ήτο γνωστό ότι η προσεκτι-κή διενύθηση φώτων και χρωμάτων βοηθεί σ' τη δημιουργία άτμοσφαι-ρας κατά τήν ακρόαση μουσικής, ή βρεταννική όμως μέθοδος προ-χωρεί πολ'ο περισσότερο. Δεν γί-νεται χρήση φώτων συνδυασμένων ηλεκτρονικώς με τόν μηχανισμό ή-χου για να έπιτευχθεί αυτός, αλλά αποδίδεται τ' το σχήμα τού ήχου σ' ένα συνήθη σωλήνα καθοδικών ακ-τίνων τηλεόρασεως. Τ' τα σχήματα — σ' καταπληκτικούς συρρεαλι-στικούς συνδυασμούς — αποδίδον-ται έγχρώμως δια τής χρησιμοποίη-σεως φίλτρων.

Οι εικόνες εμφανίζονται σ' την όδ'όνη και δημιουργούν έντύπωση τριαδιαστατικού βάθους και άκτι-νος. "Ο θεατής βλέπει μιά συνεχώς μεταβαλλόμενη εικόνα κυκλικών, σπειροειδών και καμπύλων σχημά-των, που μπορούν να ρυθμισθούν όστε να συμβαδίζουν με τ' τη μουσι-κή ή να κινούνται ανεξάρτητα. "Ο κ. Τζάντ δημιουργεί τ' τα χρώματα και τ' τα σχήματα δια τής διοχετεύ-σεως τού σωλήνα καθοδικών ακτί-νων παραγομένων από παλμικές ή λεκτρονικές δονήσεις προερχομένων από μουσική.

★

Τ' το Δημοτικό Συμβούλιο τού Λον-δίνου αποφάσισε τήν άνέγερση μου-σείου, τ' το όποιο θα παρουσιάζει τήν Ιστορία τού Λονδίνου από τήν προ-ϊστορική εποχή ως σ' σήμερα με εκθέ-ματα που καλύπτουν τήν Ιστορία και τήν αρχαιολογία τής Βρε-ταννικής πρωτεύουσας. "Αν τ' το σχέ-διο έγκριθεί και από τήν διοίκηση τού Σίτυ τού Λονδίνου τότε θα συγχωνευθούν τ' το μουσείο τού Λον-δίνου και τ' το μουσείο τής Αη-μαρίας. Τ' το μουσείο τού Λονδίνου στεγάζεται σ' το Κένσιγκτον Πάλας, όπου γεννήθηκε η βασίλισσα Βι-κτωρία. Μιά επίσκεψη σ' αυτό τ' το μουσείο καταστρωμένη με προσοχή μεταφέρει τόν επισκέπτη από τήν εποχή τών Πάγων σ' το 19ο αιώνα.

Τ' τα πλοία εκθέματά του παρουσιάζ-ζουν μεγάλη ποικιλία. Βλέπει κανείς πελέκεις Νεολιθικής εποχής, λείψανα τών πρώτων κατοίκων τού Λονδίνου, πλάκες, κοστούμια, χει-ρόγραφα, παλιά σκεύη, έπιπλα ως και εκθέματα, που παρουσιάζουν τήν ανάπτυξη ώρισμένων εκ τών κυρω-τέρων θεσμών τού Λονδίνου, τ' τα όποια βοηθούν σ' τη δημιουργία μιάς λεπτομερούς εικόνας τού παρελθόν-τος.

Τ' το κλειδί

ΤΟΥ ΓΚΡΑΦ ΦΟΝ ΣΠΕΝΤΕΛ

Τ' Ο ΚΛΕΙΔΙ αυτό ήταν κρεμασμένο π' το ψηλά από κάθε τι άλλο μέσα σ' το πόρτο. Π' το ψηλά από τούς πο-λυέλαιους — κάτω ρόδες παλαιές, κά-ρων, με καντηλιέρα μονόφλογα καρφωμέ-να πάνω τους — π' το ψηλά απ' τις ταί-στρες τών περιστεριών, κάτω απ' τήν ο-ρεφή τής δυτικής γαλαρίας, π' το ψηλά κι' απ' τούς χαλκάδες άκ'ομα, σ' τους τοίχους τών βορεινών δωματίων, απ' όπου κρέ-μονταν, με βαρείες καδένες, τ' τα σκούρα κέντρα τών παπουδών, και κάτω ράτσες σκυλιών, π' το Ράπ, τ' το μαύρο μαντρό-σκυλο, ήταν ένας απόγονός τους — ο τελευταίος.

Τ' το κλειδί κρεμόταν πάντα πάνω από τήν τρίτη ταίστρα — τού γερακιού, π' το πατέρας είχε γυμνασμένο χρόνια για τ' το κιν'ηγι. Αυτό κατοικούσε μόνο του κ' το πάνω, σ' μιά κούρνια (παλιό φεγγίτη τής στέγης), χωριστά απ' τ' το περιστέ-ριο. Ήταν άγριο πάντα, και δεν τ' το τάιζε κανείς απ' τήν ταίστρα τής γα-λαρίας. Μόνο, άμα ο πατέρας έτοιμάζε-τ' όπλο του για τ' το κιν'ηγι, τού σφύραε, και τότε κ' το ξετρώπανε από κ' το, κι' έρχονταν να γραπωθεί — με τ' το ράμφος μ' το καπού! Πολλές φορές κιόλας έσκυ-βε και τ' το πάλευε με τ' το ράμφος του απ' τα τ' το λουριά, τ' τα τραβούσε, τ' τα έσκιζε, γύ-ρενε να τ' τα βγάλει!... "Ισως ήθελε — σκέ-φτονταν ο "Ιβο — να γραπωθεί σ' τον Ι-διο τ' το καρπό τού πατέρα του σ' τη ζε-στή σάρκα τού αφέντη!

"Ο Ράπ τ' το μαντρόσκυλο, τόν έκρυβε πάντα με τ' το πελώριο σώμα του, όταν τρώ-πωνε κ' το μέσα να δει τήν έξοδο απ' τόν πόρτο για τ' το κιν'ηγι. Οι δ' το αφέντες περνούσαν μπ' το απ' τόν Ράπ κυριαρχι-κα. "Ο Ράπ τούς γαύγιζε, αδιάφορος — ο "Ιβο στοιχηματίζε, π' το με κανένα τρό-πο δ' το θ' άφηνε τήν ώρα κ' το κ' το σπ' το του να τρέξει ξοπίσω τους.

Είχαν τ' τα ίδια χρόνια, ήταν σύμμαχοι. Μαζί είχαν μεγαλώσει, μόνο π' το ο Ράπ αύξήθηκε γρηγορά κι' έγινε πελώριος πολ-λο σύντομα. Μα ήταν πάντα φίλοι κι' ο Ράπ είχε μ' το μέσα π' το δ' το πρόδ' το σ' τον π' το κ' το, να μ' το βλέπει ποτέ τ' το

μικρό τόν "Ιβο ποτέ, σ' το κανέναν!... Ούτε σ' τον πατέρα.

Τ' ΙΣ νύχτες, πολλές φορές, τ' το μαύ-ρο μαντρόσκυλο τριγύρναε σ' τη δυτι-κή γαλαρία. "Ακούγονταν μέσ' σ' το σκοτάδι τ' τα γοργά του νύχια σ' τις πλάκες. Πήγαινε βιαστικός κάπου!... Σάφνου στα-μάταγε. "Οσιμίζονταν...

"Ο "Ιβο ήξερε π' το έχει σταθεί. "Η-ξερε π' το ο Ράπ στέκει τώρα μέσ' σ' το Τγαίνοντας απ' τόν πόρτο, γαυγίζει "Τόν τη ταίστρα. "Εκεί στέκει, κι' όσιμίζεται θυμωμένος...

"Τότερα φεύγει. Ξανακούγονται δια-οτικά τ' τα νύχια του σ' το πλακόστρωτο. Βγαίνοντας απ' τόν πόρτο, άναίγξει "Τόν ένοχλ' το περπάτου, λέει ο πατέρας.

Μα δεν τόν ένοχλ' το περπάτου — ξέρει ο "Ιβο. "Ο "Αϊσκ τόν ένοχλ' το ο δεύτερος αφέντης έδω μέσα. Τέτοιο π' το-γμα δ' το στέκει νάσαι αφέντης ένα πουλί βοτε' απ' τόν πυργοδεσπότη σ' έναν πόρτο, έφ' το ύπαρχει ο Ράπ. Κι' ο "Ιβο τού δίνει δικίο. "Ο Ράπ, τ' το μαν-τρόσκυλο, έχει όλο τ' το δικίο με τ' το μέ-ρος του, και καλά κάνει π' το παραφυλάει τ' το θ' το νύχτες. Ού! ο "Ιβο είναι δέβαιος, π' το δ' το τον καταπαράζει ο Ράπ τόν "Αϊσκ, άμα τόν πετύχει ποτέ. Θά τόν γραπάσει κάτω απ' τ' το μπροστι-νά του, και θά τόν ξεσκίσει χίλια κομ-μάτια — όχι δ' το θά παίζει ο Ράπ!

Κι' ο πατέρας φταίει! "Ο πατέρας έχει δώσει τ' το κλειδί σ' τη φύλαξη τού "Αϊσκ! Τ' το κ' το κρεμασμένο εκεί επάνω, πάνω σ' την τρίτη ταίστρα — σ' το να θέλει να π' το π' το ο δεύτερος αφέντης μέσα δ' το ειν' αυτός, τ' το πουλί!... Κι' όταν π' το γαί-νει σ' το κλειδωμένο δωμάτιο τού ύπογει-ου, καθώς τ' το φ' το από τ' το ψηλά τ' το κλειδί ο "Αϊσκ μ' ένα σφύριγμα, π' το με δαύτον μπαίνει και κλείνεται μέσα κ' το, κι' ούτε τ' το Ράπ δεν άφήνει νά' τορ-θει μαζί τους.

Τ' το κ' το απ' το παραφυλάζει ο "Ιβο. Μεσημέρια, π' το οι ύπηρέτες τ' το σ' το έπιστατικό... Κι' έχει δ' το μόνο κάτω σ' το τούκια μέσα σ' το κλειστό δωμάτιο, κα-ώς άνοιγει φ' το ή θ' το — μισοφωτι-σμένα πάντα...

Τ' το κάνει μέσα κ' το ο πατέρας; Τ' το ε-ί-ναι μέσα κ' το π' το φυλάει έτσι τ' το κλειδί πάνω απ' τήν τρίτη ταίστρα;

Κι' όταν φεύγει για κιν'ηγι με τ' το

γεράκι, πάλι παίρνει το κλειδί μαζί του. Τον έχει και ο' αυτό γυμνάσει τον "Α-ισκ. Ξέρει το πουλί και τὸ φέρνει.

Μὰ ὄχι μόνο ο' αυτό. Καὶ σὲ κάτι ἄλ-λο, φοιχτό, ποὺ κόβει τὰ μάτια ἀλή-θεια τοῦ περσινὸ ἑλφθη τοῦ δούλου, τοῦ ταγγάνου!... Σκαρφάλωσε νὰ πάρει τὸ κλειδί — ἦταν κλέφτης εἶπε ὁ πατέρας — κι' ὁ "Αἰσκ τότε ὤρμησε, χτύπησε φω-τιά ἀπὸ τὴν ταίστρα ἴσα σὰ μάτια του, ἔχωσε βαθειὰ τὸ ράμφος του, τοῦ τὰ τρύ-πησε, τᾶφαγε, γαντζωμένους ἀπαίσια πά-νω σὲ μούτρο του, φτεροκίζοντας, κρώ-ζοντας!...

"Επεσε ὁ δούλος ἀπὸ ψηλά, μὲ τὸ πουλί ἀκόμα σὲ μούτρο, καὶ τὸν μα-ζέψανε τοῦ πεθαμὸ σὲν ὁ "Αἰσκ τὸν παράτησε καὶ ξανατρούπωσε ἀγέρωχος σὲ τὴν ταίστρα.

Τὸ κλειδί, κρέμονταν ἀδικο καὶ, σὲ τὴ δέση του... Δὲν πρόλαβε οὔτε νὰ τ' ἀγ-γίσει ὁ δούλος.

"Ο πατέρας δὲν τιμώρησε τ' ὄρνεο. Τὸ πήρε ἴσα — ἴσα μαζί του, ἀμέσως μετὰ, κι' ὅταν γύρισε δὲν ἔφερε οὔτε κινῆσι.

"Εδῶσε σὲ φύλακα ὅλο τὸ μιστὸ του.

Γ' αὐτὸ, τὸ πουλί ἦταν ἀλήθεια ὁ δεῦτερος ἀφέντης σὲν πύργο τῶν Στέρων, ψηλὰ στὴ Σαξωνία. Κι' ὁ "Ιβο μεγάλωνε — ἦταν κὼλα πέντε χο-νῶν ὁ στερνὸς τῆς ὀρτσας — κάτω ἀπὸ τὴ διπλὴ σκιά: μιὰ ψηλὴ, πελώρια, καὶ μιὰ διπλάτη, ἀπὸ ἄγρια φτεροῦγνα, ψηλὰ σὲ τὴν τρίτη ταίστρα! Κάτω, φύλαε τὸ μαῦρο μαντρόσκυλο...

Τὸ κλειδί, σταθερὰ πάνω ἀπ' ὅλους. Τὸ κλειστὸ δωμάτιο σὲ τὸ πύργο, κάτω ἀπ' ὅλους κλειστὸ, κλειδωμένο. Κι' οἱ δούλοι νὰ τρέχουν. (ε—Τὸ παιδί! Τὸ παιδί!), σὲν ἀνοίγονταν τὸ παράτονο σφύριγμα...

Κι' ὁ Ράπ, πάντα, νὰ μισεῖ δουδὰ τὸ δεῦτερο ἀφέντη ν' ἀκούγονται τὶς νύ-χτες τὰ νύχια του σὲ τὸ πλακόστρωτο τῆς γαλαρίας, νὰ σταματᾷ, νὰ ὀσμίζεται, νὰ ξαναφεύγει... (Ὁὐτε ἀπόψε)... Ξαναγα-γιζε, ἄλλη μιὰ νύχτα, τὸ φεγγάρι).

Κ' ὅπου κάποτε ὁ Ράπ ἐκδικήθηκε! Ἦταν μιὰ νύχτα ποὺ ὁ πατέρας ἔφυγε ἀπόρροπα — αὐτὸς ποὺ πο-τέ του δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὸν πύργο!... Εἰ-χαν ἔρθει δυὸ ἄνθρωποι καὶ τὸν γόρεψαν ἀπ' τὴν πόλη. "Εφυγε μαζί τους, ἀργά, σκεδὸν τὰ μεσάνυχτα, λέγοντας μὲ τὴ φωνὴ του μουντὴ (πίσω ἀπ' τὴν κλειστὴ πόρτα ποὺ κόλλησε τ' αὐτὸν τὸ "Ιβο, καβάλλα σὲν Ράπ): «— "Εστω! "Αποῦ πεθαίνει... Φτάνει νάναι ἀλήθεια ὅτι πε-θαίνει!...».

Κι' ἐκείνη τὴ νύχτα ἀκούωσ ὁ Ράπ ἐκδικήθηκε!

Τὸ γεράκι βγήκε ἀπ' τὴν ταίστρα καὶ φτεροκίζε σὲ σκοτάδι, μέσ' σὲ γαλα-ρία. "Ἦθελε νὰ πάει μὲ τὸν πατέρα, μὰ κείνος τοῦρριξε πέρα τὰ λουριά (καθὼς ἔκανε ὅταν δὲν τῶθελε μαζί του). Τ' ὄρ-νεο χίμηξε νεοριασμένο καὶ τὰ σπάρει! Τὰ τραβοῦσε μὲ τὸ ράμφος γαντζωμένα σὲ νύχια του νὰ τὰ ξεσκίσει. Τᾶπιανε καὶ τὰ σήκωνε ψηλὰ σὲ τὴν ταίστρα, τὰ ξανάριχνε, κι' ὠρμούσε πάνω τους, ἔξαλ-λο, σὰ νάταν θήραμα!...

Κι' ἐκεῖ, καθὼς βάσισε αὐτὸ πολλὴ ὥρα σὲ τὴν ἄκρη τῆς γαλαρίας, μιὰ στιγμὴ ποὺ τὰ σήκωσε καὶ τὰ τράβηξε νὰ τὰ χῶσει σὲ τὴν ταίστρα, πέφτει τὸ κλειδί!

"Ακούστηκε μέσ' σὲ σκοτάδι, βαρὺ, σὰ σήμαντρο... Πίσω του ἀκούστηκαν καὶ τὰ λουριά — χιμίζει ὁ "Αἰσκ νὰ τὸ πι-άσει, τὰ παρότησε κείνα! καὶ τότε ὁ Ράπ ὀρμαίνει, τὸν γροπώνει — οὐρλιάζει φο-βερά μέσ' σὲ σκοτάδι!

Τὸν πλήγωσε ἄσχημα. Φαίνεται τοῦ ἔ-σπασε τὴ μιὰ φτεροῦγα — κι' ἄρχισε πάλι τρομερή! Μὰ τ' ὄρνεο δὲν μπορούσε νὰ ξεφύγει πιά. Τὸ ἦταν ἀδύνατο νὰ πετάξει εὐκόλα. Κι' ὁ Ράπ τὸ χτύπησε κάθε τόσο μὲ τὸ πόδι του φοβερά, σί-μωνε νὰ τὸ σπαράξει μὲ τὰ δόντια του, ἔκανε πίσω οὐρλιάζοντας, νὰ γλυτώσει τὰ μάτια του ἀπ' τὸ ράμφος...

Οἱ ὑπηρετὲς κοιμόντουσαν σὲ ἰσόγειο. "Ο πύργος δὲν εἶχε ἀφέντη πιά τὴ νύ-χτα ἐκείνη.

ΕΦΤΑΣΕ χαράματα ὁ πυργοδεσπ-της. "Ανέθηκε.

Σ' ὅλο τὸ μᾶκρος τῆς γαλαρίας αἶματα!... Τ' ἀκολούθησε.

Στὴν ἄκρη τῆς ἀλλέας ὁ Ράπ νεκρὸς, τυφλός!... Στὸ στόμα του φτεροῦγνα ἀ-κόμα — φοβερὸς τρύπες σ' ὅλο του τὸ σῶμα, σὲ κρανίο του οἱ δυὸ κόρες τῶν ματιῶν του ἀπαίσιας!...

"Ετοξε ἀπάνω λαχανιασμένος. "Ανα-ψε δαυλοῦς — τὸ κλειδί ἔλειπε ἀπ' τὴν τρίτη ταίστρα!

"Επιασε τὸ κεφάλι του σὲ δυὸ του χέρια, ἔτρεξε κάτω σὲ τὸ πύργιο.

Βοήκε τὴν πόρτα ἀνοιχτὴ τοῦ κλει-στοῦ δωματίου!

Τίποτ' ἄλλο. Τὴν πόρτα ἀνοιχτὴ, τὰ σεντούκια ἄδικο!... "Αδικο τὸ βιδὸ καὶ τὸ βαθρὸ πηγάδι, τὸ ἄσκητο, σὲ κέντρο τοῦ δαπέδου. δουδὸ δῶκε πάντα! "Ἡ ἀ-πόμαχη βύθια λάμψη του, ἀδιδόρατη, ἀ-κύμαντη!... Τὸ δουδὸ στόμιο δουδὸ!... "Ἡ

Madele'oli

ΠΥΓΟΛΑΜΠΙΔΕΣ

Γιατὶ λάμπουν οἱ πυγολαμπί-δες; Αὐτὸ εἶναι ἓνα παλιὸ πρό-βλημα τῆς ἐντομολογίας. Δίνεται συνήθως ἡ ἐξήγησις πὼς ὁ φωτι-σμός χρησιμεύει γιὰ τὴν προσέλ-κυση τοῦ ἀντίθετου φύλου κατὰ τὴν ἀναπαραγωγικὴ περίοδο. "Ἡ ἐξήγησις εἶναι βάσιμη, ἀλλὰ κυ-ρίως ἐνδιαφέρει νὰ μάθουμε πὼς δημιουργήθηκε αὕτη ἡ ἰδιομορφία στὶς πυγολαμπίδες καὶ ὄχι στ' ἄλλα ἐντομα; "Ἡ ἀπάντησις δόθη-κε πρόσφατα σὲ τελευταῖο συ-νέδριο Βιοχημείας τῆς Μόσχας ἀπὸ δυὸ "Αμερικανούς ἐιδικούς ποὺ χρειάσθηκαν δεκαπέντε χρόνια μελετῶν καὶ μερικὰ ἑκατομμύρια πυγολαμπίδες γιὰ νὰ φτάσουν σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα. "Ἡ θεωρία τους συνοψίζεται στὰ ἑξῆς: "Εδῶ καὶ πέντε δισεκατομμύρια χρό-νια, ὅταν σχηματίσθηκε ἡ Γῆ, δὲν ὑπῆρχε ἀτμόσφαιρα. Δυὸ δισεκα-τομμύρια χρόνια ἀργότερα οἱ κοσμικὲς ἀκτινοβολίες καὶ οἱ ἡ-λεκτρικὲς ἐκκενώσεις ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦν τὸ ὀξυγόνο διαλύον-

ἀκύμαντη λάμψη, δουδὴ!... Τὸ δουδὸ ἀ-σκεπο στόμιο, ἡ δουδὴ βύθια λάμψη — δουδὸ!...

Γ' ἔ φ ο ν τ α ν.....

ΤΟΤΕ, χαράματα πιά ἀκούστηκαν φοιχτὲς κροῖξες τοῦ ὄρνου ποὺ σήκωσαν σὲ πόδι ὅλο τὸν κόσμο τοῦ πύργου.

"Ο ἀφέντης στέκονταν καθὼς τὸν φώ-τιζε τὸ γοῖζο φῶς, σὲ μέσο τῆς με-γάλης θύρας. Κράταγε στὰ χέρια του τὸ γεράκι, δίχως λουριά!... "Εκείνο ἔκρωσε θανάσιμα, ἔπιηγε τὰ φοβερά του νύχια στὶς σφάκες τοῦ ἀφέντη! Μ' αὐτὸς πᾶ-λευε νὰ πιάσει τὸ ράμφος του, πᾶλευε α' ὁ τ' ὁ νὰ πιάσει μὲ τὰ τρομερὰ νευ-ρώδη δάχτυλά του!... Καταξέσκονταν, τότε σπάρει!... Πᾶλευε νὰ τοῦ ξεφύγει, νὰ τοῦ τρυπήσει τὰ μάτια!...

"Ὅπου εἶδαν τὸν τελευταῖο Στέρων ἔ-ξαλλο, τρελλὸ πιά, νὰ ὀρμαίνει μὲ τὸ πό-σωπο, νὰ σηκώνει σὲ ράμφος τοῦ που-λιού, νὰ τὸ μαγκώνει μέσα στὶς δυνατὲς μασέλες του, νὰ τὸ τσακίζει φοιχτὰ — ἐνῶ τὰ δάχτυλά του ἀπόξανε λυσσαλέα ἀπὸ τὶς κόχες τους τ' ἀπαίσια μάτια τοῦ ὄρνου!

ΤΟ πουλί κοιτόνταν νεκρὸ χάμω. Τὰ χέρια τοῦ ἀφέντη ἔσταζαν... Τὸ πηγάδι, κάτω ἦταν δουδὸ. "Ο στερνὸς τῶν Στέρων πουνδενὰ δὲν ἦταν πιά κρυμμένος, τίποτα νὰ παραφυλάξει.

"Ενας Στέρων, τελευταῖος τῶν τελευταί-ων, πάντα ἔχει καιρὸ νὰ πεθάνει.

Πρὶν φωτίσει ὁ ἥλιος, ἐκεῖ, σὲ τὴ Σα-ξωνία.

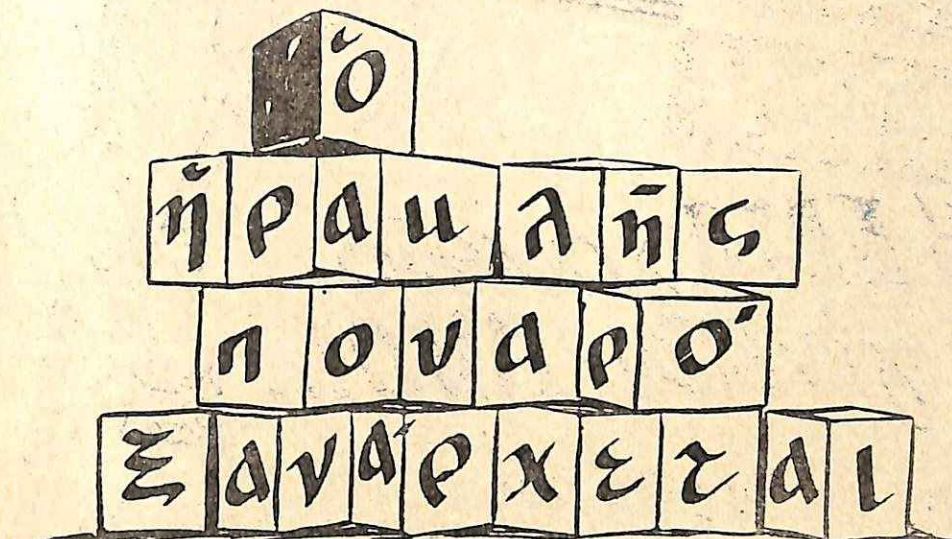
GRAF VON SPENTEL

τας τὰ μόρια τοῦ νεροῦ. Ξέρουμε ὅμως πὼς ἡ ζωὴ ἐμφανίσθηκε στὸν πλανήτη μας πρὶν ἀπὸ τ' ἄξυγόνο. "Υπῆρχαν ὀρισμένες ζωϊκὲς μορφὲς προσαρμοσμένες σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα χωρὶς ὀξυγό-νο καὶ ὅταν τὸ στοιχεῖο αὐτὸ ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του σὲ μεγά-λες ποσότητες οἱ ζωϊκὲς μορφὲς ποὺ ἐπέζησαν ἀναπροσαρμοσθη-καν ὅπως οἱ πυγολαμπίδες: "Ε-καίγον οἱ περιττὸ ὀξυγόνο ποὺ συσσωρευόταν στὸν ὀργανισμό τους. "Ὅλα τὰ ζωντανὰ πλάσμα-τα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρέπει νὰ ἦταν φωτεινὰ ὅπως οἱ πυγολα-μπίδες. Οἱ περισσότερες ἀπ' αὐ-τὲς τὶς ζωϊκὲς μορφὲς ἐξαφα-νίσθηκαν ἢ ἀναπροσαρμοσθηκαν σὲ τὴν παρουσία τοῦ ὀξυγόνου, ἀλλ' οἱ πυγολαμπίδες ἐπέζησαν ὡς τὶς ἡμέρες μας.

ΟΙ ΓΕΡΟΙ ΠΕΦΤΟΥΝ

Οἱ πτώσεις εἶναι μιὰ σημαν-τικὴ αἰτία θνησιμότητος γιὰ τοὺς ἡλικιωμένους. Μετὰ τὸν καρκίνο καὶ τὶς καρδιοπάθειες, οἱ πτώσεις κρατοῦν τὴν τρίτη θέση ὡς αἰτίες θανάτου. Τὰ δυστυχήματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὀφείλονται σὲ βλάβες τῶν ὀργάνων ἰσορροπίας.

Διήγημα τῆς ΑΓΚΑΘΑ ΚΡΙΣΤΙ

Μετ. Ε.ΓΟΝΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

70 (Τελευταῖο)

ΗΛΙΑΤ πλησίασε τὸν Πουαρό. Κόβει Πουαρό, κάνετε λάθος. Δὲν σημαίνει, ἐπειδὴ ἓνας ἄνθρωπος ἔχει ἀπότομο κι' ἐνερθέιστο χαρακτήρα κι' ἐκείνη πότε — πότε πνίγεται καὶ λέει ὁ, τι τοῦ περάσει ἀπὸ τὸ μυαλό, πὼς εἶναι καὶ δολοφόνος.

"Ο Πουαρό τὴν κύτταξε μ' ἓνα περίε-ρο χαμόγελο.

— Βλέπετε, δεσποινίς, τῆς εἶπε, πὼς κι' ἐσεῖς ἔχετε τὶς διασθήσεις σας. "Ε-ζετε ἐμπιστοσύνη στὸν κ. "Αστυνελ.

— "Ο κ. "Αστυνελ εἶναι καλὸς ἄν-θρωπος, εἶπε, καὶ προπάντων τίμιος. Δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὴν ὑπόθεσι τῶν κοιτασμάτων τοῦ Μπάλα. Εἶναι εφ-θής κι' εὐλαβής. Τοῦ ὑποσχέθηκαν νὰ γίνω γυναικα του.

"Ο Βίκτωρ "Αστυνελ ἔπιασε τὸ χέρι τῆς νεᾶς.

— Κόβει Πουαρό, πρόσφερε δογὰ, σας ὁρῶμαι πὼς δὲν σκότωσα τὸν ἀδελφό μου.

— Τὸ ξέρω, εἶπε ὁ Πουαρό. Μ' ἓνα βλέμμα ἀγκάλιασε ὅλο τὸ δω-μάτιο.

— "Ακούστε με, φίλοι μου. Τὴν ὥρα ποὺ ἦταν ἐντωτισμένη ἡ λαῖδη "Αστυ-νελ μίλησε γιὰ μιὰ κοριττίνα ποὺ εἶχε μιὰ καμμόρα, ὅπως τὸ εἶπε, ἓνα ἐξόγκωμα. "Ὅλα τὰ μάτια γύρισαν κατὰ τὸ κα-ράθυρο.

— Θέλετε νὰ πεῖτε πὼς ἦταν κανενας κλέφτης κρυμμένος πίσω ἀπὸ τὴν κορι-ττίνα; ἔκανε ὁ Βίκτωρ "Αστυνελ.

— Δὲν ἦσαν αὐτὲς οἱ κοριττίνες, εἶπε γιὰ ὁ Πουαρό.

Κι' ἔδειξε τὶς ἄλλες κοριττίνες ποὺ ε-κρίβαν τὴ μικρὴ σφιγτὴ ὀσάλα.

"Ο σὲ Ρόμπινσον εἶχε κοιμηθεῖ σὲ τὴν κλινὰ του τὴν περασμένη νύχτα. Εἶχε πάρει τὸ μπρέκφαστ του σὲ κρεβάτι.

— Δὲν ξέρω τί ἄφησε ὁ κ. Τρεφούζης μέσα σ' αὐτὸ τὸ δωμάτιο, μὰ Τρεφούζης μέσα σ' αὐτὸ τὸ δωμάτιο, καὶ ἔφησε. Τὸ βράδυ, ἀποῦ καληνύ-χτισε τὸν σὲ Ρόμπινσον καὶ τὴ λαῖδη "Αστυνελ, θυμήθηκε τὸ ξεχασμένο ἀνι-κείμενο κι' ἀνέβηκε νὰ τὸ πάρει. Νομί-ζω ὅτι οὔτε ὁ σὲ Ρόμπινσον οὔτε ἡ γι-ναικα του ἀντιλήφθηκαν αὐτὸ τὸ πράγ-μα, γιὰ ἐκείνη τὴ στιγμὴ συζητοῦσαν

μὲ πάθος. "Ὅταν ὁ κ. Τρεφούζης ξανα-κατέβηκε ἡ συζήτησις ἦταν ἀκόμη πᾶ πα-θιασμένη καὶ τὸ γεγονός ὅτι οἱ δυὸ σὺ-ζυγοὶ ἔλεγαν ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου πράγματα ἰδιωτικῆς φύσεως ἐντελὸς, ἔ-βαλαν τὸν γραμματέα σὲ δύσκολη θέση. Καταλάβαινε πολλὰ καλὰ πὼς καὶ οἱ δυὸ νόμιζαν πὼς εἶχε ἀπὸ ὥρα ἀποσυρθεῖ σὲ τὴν κλινὰ του. "Απὸ τὸ φόβο νὰ στρέψει ἐ-ναντίον του τὸ θυμὸ τοῦ σὲ Ρόμπινσον ἀ-ποφάσισε νὰ μείνει ἐκεῖ ὅπου ἦταν καὶ νὰ φύγει μόλις δὰ τοῦ δινόταν ἡ δυνατότη-τα. "Ἦταν πίσω ἀπ' αὐτὴν τὴν κοριττίνα κι' ὅταν ἡ λαῖδη "Αστυνελ βγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο, ἀντιλήφθηκε χωρὶς νὰ τὸ συ-νειδητοποιήσει ὡστόσο, πὼς κάποιο σῶμα ἦταν πίσω ἀπὸ τὴν κοριττίνα. Μετὰ τὴν ἀναχώρησις τῆς λαίδης "Αστυνελ ὁ κ. Τρεφούζης πῆγε νὰ τὸ σκάσει κι' αὐτὸς χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτός, ἡ δ' ὁ σὲ Ρόμπινσον γύρισε τὸ κεφάλι καὶ τὸν εἶδε.

"Ἦταν ἤδη στὰ νεύρα του μετὰ ἀπὸ τὴ θυελλώδη συζήτησις μὲ τὴ γυναῖκα του. Φυσικὰ λοιπὸν ἔξασσε πάνω στὴν γραμ-ματέα του, τὸν ὁποῖο ἔβρισε μὲ τὰ χειρό-τερα λόγια.

"Ἡ ψυχολογία, κινεῖς καὶ κοριττίνες, εἶ-ναι κάτι ποὺ μ' ἐνθουσιάζει. Στὶς διά-φορες ἔσυνες ποὺ ἔκανα ἀπὸ τὴ μέρα πὲρ ἡδοῖα, δὲν ἔφαχνα νὰ βῶ τὸν ἐν-ερθέιστο καὶ θυμωμένο, γιὰ οἱ φω-νὲς ἀκριβῶς καὶ οἱ βρισιὲς ἀποτελοῦν γι' αὐτὸν ἓνα εἶδος ἀσφαλιστικῆς διχλείδας.

"Ο σκόλος ποὺ γανγίζει δὲν δαγκώνει. "Εφαξα λοιπὸν νὰ βῶ τὸν μαλακὸ ἄν-θρωπο, τὸν ὁποιομητικὸ, τὸν ἀνθρωπι-ποὺ ἔχει ἐπιβολὴ στὸν ἐναντίον του καὶ συγκαταίεται, τὸν ἀνθρωπο τέλος ποὺ ἐ-πὶ ἐννιά χρόνια ἦταν τὸ κλωστοσυκοφύ-ρι. "Ἡ πὺρ ἐντονη προσπάθεια εἶναι αὕτη ποὺ διαρκεῖ, τὸ μεγαλύτερο μῖσος αὐτὸ ποὺ στάζει σταγόνα σταγόνα.

"Ἰδοὺ τί ἔγινε ἐκείνη τὴ νύχτα. "Ο σὲ Ρόμπινσον ξαναπῆρε τὴ θέση του σὲ γρα-φεῖο του, μὰ ὁ γραμματέας ἀντὶ νὰ προχωρήσει ταπεινὰ κι' ὑποπονητικὰ πρὸς τὴν πόρτα, ἔκρημασε τὸ βαρὺ ὀσάλο καὶ χτυπάει κατακέφαλα τὸν ἀνθρωπο ποὺ τὸν κακομεταχειρίστηκε γιὰ χιλιεστὴ φο-ρά.

"Ο Πουαρό στράφηκε πρὸς τὸν Τρε-φούζης.

— Τὸ ἄλλοθι σας ἦταν ἀπὸ τὰ πᾶ ἀπλά.

"Ο κ. Βίκτωρ "Αστυνελ οὗς νόμιζε σὲ τὴν

κλινὰ σας, κανεὶς ὅμως δὲν σας εἶδε νὰ μπαίνετε σὲ τὴν κλινὰ σας. Βγαίνατε ἀπὸ τὸ δωμάτιο τοῦ πύργου μετὰ τὴ δολοφονία, ὅταν ἀκούσατε ἑαγνικὰ ἡδύ-δο. "Αμέσως γυρίσατε πίσω καὶ κρυφθή-κατε ξανὰ πίσω ἀπὸ τὴν κοριττίνα. "Εκεῖ ἴσατε ὅταν πῆγε ὁ Τσάρλς Λέδερσον κι' ὅταν πῆγε μετὰ ἀπ' αὐτὸν ἡ Ἄλβυ Μάργκρεϊβ. Πολλὴ ὥρα μετὰ γλυτοσησε-τε ἀδύνατα πίσω σὲ τὴν κλινὰ σας.

"Ο Τρεφούζης ἄρχισε νὰ τραυλίζει: — Ἀ... δὲν... πότε δὲν...

— "Ἀς τελειώνουμε, εἶπε ὁ Πουαρό. Δυὸ βδομάδες τώρα παίζω θέατρο. Σὰς ἄφησα νὰ δαίτε μὲ τὰ μάτια σας τὸν κλοῦδ νὰ κλείνει ὀλόγυρὰ σας. Τὰ δακτυλικά κλοῦδα, τὰ ἔχνη τῶν παπουτσιῶν πάνω σὲ τὴν ἄσπρη κόλλα, ἡ ἔσυνα σὲ τὴν κλινὰ σας ποὺ ἔγινε μὲ τέτοιο τρόπο ὅστε νὰ τὴν καταλάβετε πολλὰ καλὰ...

"Εσπείρα μέσα σας τὸν τρύφο. Περὶ-σσεύετε νύχτες ἑαγρότητας φέροντας καὶ ξαναφέροντας σὲ τὴν κλινὰ σας τὰ περι-στατικά μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες. Μή-πως εἴχατε ἀρῆσει ἀποτυχήματα σὲ δω-μάτιο τοῦ πύργου, ἔχνη ἀπὸ ἔθιμα; Σήμερα τ' ἀπόγευμα διάβασα τὴν ἀπλ-πισία στὰ μάτια σας ὅταν μὲ εἶδατε νὰ μαζεύω κάτι σ' αὐτὲς τὶς σκάλες ἐκεῖ. ὅ-που εἴχατε μείνει κρυμμένος τρεῖς ὁ-ρες. Αὐτὸ ποὺ μάζεψα ἦταν μιὰ ἀπλή κροῖξισα. "Ἡ μάλιστα, δὲν μάζεψα τί-ποτε, τὴν κροῖξισα τὴν εἶχα ἀπὸ πρὶν μαζί μου. Μετὰ μοῦ χρειάστηκε διῆθεν ἓνα μικρὸ κούτι, τὸ ὁποῖο παρέδωσα στὸν Τζωρτζ κι' ἔφυγα.

"Ο Πουαρό φώναξε: — Τζωρτζ!

— "Οἰστέ, κύριε, εἶπε ὁ ὑπηρετὴς ποὺ περιέμενε ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιο.

— "Επανελάβε σὲ παρακαλῶ ποῖες δ-

— Μοῦ εἶπατε νὰ μείνω κρυμμένος

ἐνῶς τὸ κούτι ἐκεῖ ὅπου μοῦ εἴχατε ὑ-ποδείξει. Στὶς τρεῖς καὶ τέταρτο ἀκρι-βῶς ὁ κ. Τρεφούζης πῆγε καὶ πῆγε κατ' ἐνδεικνὸν στὸ σφύριξ τῆς τοιαύτης ὅπου βόηκε τὸ κούτι καὶ τὸ πήρε.

— Καὶ σ' αὐτὸ τὸ κούτι, συνέχισε ὁ Πουαρό, ἦταν ἡ περιφωρη καμμόρα. "Ἡ καμμόρα ποὺ δὲν εἶχε καμμιὰ σχέση μὲ τὸ φόνο, ἡ ποὺ μὲ βοήθησε νὰ βρῶ τὸ δολοφόνο.

— Στεφάνος πάλι πρὸς τὸν γραμματέα.

— Βλέπετε; τοῦ ἔκανε. Προδοθήκατε μόνος σας παίρνοντας τὸ κούτι ἀπὸ τὴν τοιαύτη μου, γιὰτὶ νομίζατε ὅτι μέσα δὰ βρισκατε τὸ ἐνοχοποιητικὸ ἐναντίον σας στοιχεῖο καὶ θέλατε νὰ τὸ καταστρέ-ψετε.

"Ο Τρεφούζης ἔκρινε τὸ πρόσωπό του ἀνάμεσα στὰ χέρια του καὶ ἔσπασε σὲ λυγμούς.

— "Ἦμουν τρελλός, βόγγησε. "Ἦμουν τρελλός! Μὰ... ὦ! Θεέ μου! νὰ ἔγραφε τί ὑπέφερα ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια... Μὲ βασά-νιζε, μὲ τυράννησε περισσότερο ἀπ' ὅσο δὰ μπορούσε νὰ τὸ βαστάξει ἄνθρωπος...

Τὸν μισοῦσα, τὸν μισοῦσα.

— Τὸ ἤξερα! φώναξε ἡ λαῖδη "Ασ-τυνελ.

Σηκώθηκε λάμποντας ὀλόκληρη ἀπὸ ἰ-κανοποίησι.

— Τὸ ἦ ξ ε ρ α πὼς αὐτὸς ἦταν.

— Καὶ εἴχατε δικιο, κυρία μου, εἶπε ὁ Πουαρό. Μπορεῖ νὰ δώσει κανεὶς στὰ πράγματα διάφορες ὀνομασίες, μὰ ἡ οὐσία δὲν ἀλλάζει. "Ἡ «διασθήσις» ἦ-ταν σωστὴ, λαῖδη "Αστυνελ. Τὰ θεοῖά μου συγκαταίεται.

— "Ο Πουαρό στράφηκε πρὸς τὸν Τρε-φούζης.

— Τὸ ἄλλοθι σας ἦταν ἀπὸ τὰ πᾶ ἀπλά.

"Ο κ. Βίκτωρ "Αστυνελ οὗς νόμιζε σὲ τὴν

κλινὰ σας, κανεὶς ὅμως δὲν σας εἶδε νὰ μπαίνετε σὲ τὴν κλινὰ σας. Βγαίνατε ἀπὸ τὸ δωμάτιο τοῦ πύργου μετὰ τὴ δολοφονία, ὅταν ἀκούσατε ἑαγνικὰ ἡδύ-δο. "Αμέσως γυρίσατε πίσω καὶ κρυφθή-κατε ξανὰ πίσω ἀπὸ τὴν κοριττίνα. "Εκεῖ ἴσατε ὅταν πῆγε ὁ Τσάρλς Λέδερσον κι' ὅταν πῆγε μετὰ ἀπ' αὐτὸν ἡ Ἄλβυ Μάργκρεϊβ. Πολλὴ ὥρα μετὰ γλυτοσησε-τε ἀδύνατα πίσω σὲ τὴν κλινὰ σας.

"Ο Τρεφούζης ἄρχισε νὰ τραυλίζει: — Ἀ... δὲν... πότε δὲν...

— "Ἀς τελειώνουμε, εἶπε ὁ Πουαρό. Δυὸ βδομάδες τώρα παίζω θέατρο. Σὰς ἄφησα νὰ δαίτε μὲ τὰ μάτια σας τὸν κλοῦδ νὰ κλείνει ὀλόγυρὰ σας. Τὰ δακτυλικά κλοῦδα, τὰ ἔχνη τῶν παπουτσιῶν πάνω σὲ τὴν ἄσπρη κόλλα, ἡ ἔσυνα σὲ τὴν κλινὰ σας ποὺ ἔγινε μὲ τέτοιο τρόπο ὅστε νὰ τὴν καταλάβετε πολλὰ καλὰ...

"Εσπείρα μέσα σας τὸν τρύφο. Περὶ-σσεύετε νύχτες ἑαγρότητας φέροντας καὶ ξαναφέροντας σὲ τὴν κλινὰ σας τὰ περι-στατικά μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες. Μή-πως εἴχατε ἀρῆσει ἀποτυχήματα σὲ δω-μάτιο τοῦ πύργου, ἔχνη ἀπὸ ἔθιμα; Σήμερα τ' ἀπόγευμα διάβασα τὴν ἀπλ-πισία στὰ μάτια σας ὅταν μὲ εἶδατε νὰ μαζεύω κάτι σ' αὐτὲς τὶς σκάλες ἐκεῖ. ὅ-που εἴχατε μείνει κρυμμένος τρεῖς ὁ-ρες. Αὐτὸ ποὺ μάζεψα ἦταν μιὰ ἀπλή κροῖξισα. "Ἡ μάλιστα, δὲν μάζεψα τί-ποτε, τὴν κροῖξισα τὴν εἶχα ἀπὸ πρὶν

ΛΑΧΕΙΟΝ ΔΥΝΙΑΚΙΩΝ

**Τὸ ἘΝΑ λαχείο
γίνεται: ΔΥΟ!..**

Όταν τὸ λαχείο σας
εἶναι ἀπὸ τὰς

8

**ΠΡΩΤΑΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΥΣ
ΣΕΙΡΑΣ**

**Διότι με' 1 λαχείο
μετέχετε:**

1^{ον}

τῆς εἰδικῆς κληρώσε-
ως ἡ ὁποία δίδει μό-
νον εἰς τὰς προνομιού-
χους Σειράς κέρδη ποῦ
θ ἄ φ θ ἄ σ ο υ ν

τὸ **1.500.000** Δραχ.

καὶ

2^{ον}

τῆς μεγάλης γενικῆς
κληρώσεως καὶ τῆς
κληρώσεως τῶν Σειρῶν
μὲ τὰς ὁποίας θα διανε-
μηθοῦν κέρδη ἄνω τῶν

30.000.000 Δραχμ.

Κυκλοφοροῦν αἱ προνομιούχοι Σειραί:

*** ΠΡΩΤΗ, ΔΕΥΤΕΡΑ, ΤΡΙΤΗ, ΤΕΤΑΡΤΗ,
ΠΕΜΠΤΗ, ΕΚΤΗ, ΕΒΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΓΔΟΗ.**

Τρέτος:

ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΚΕΡΔΗ

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΙ ΤΥΧΕΡΟΙ

